

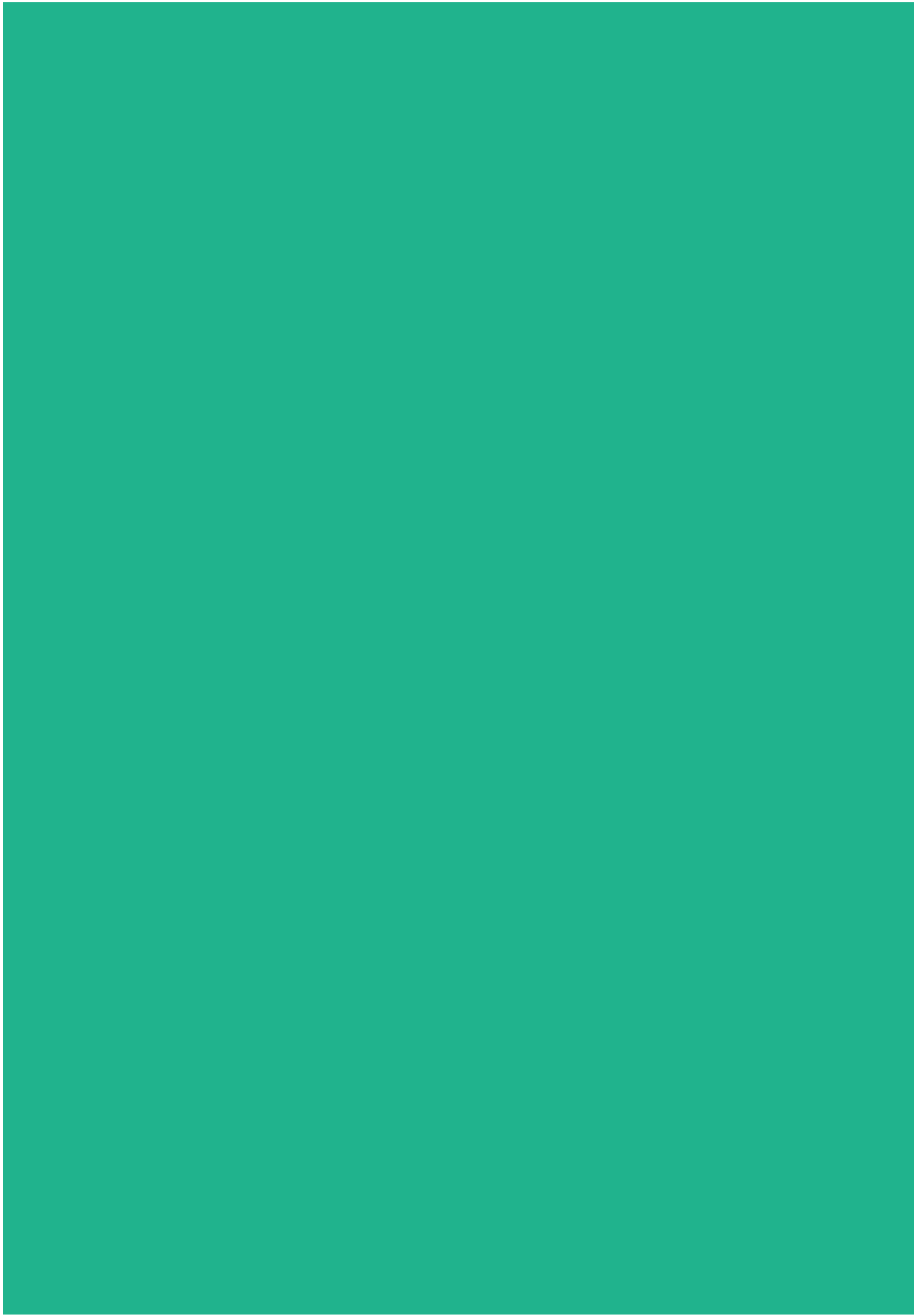
Regeringen

SEPTEMBER 2022

DK2030

Et grønnere, sikrere og stærkere
Danmark 2030

DK2030

**Et grønnere, sikrere og stærkere
Danmark 2030**

Forord

Danmark står midt i en ny krise. Ruslands krig mod Ukraine kaster sin skygge over Europa. Krigen skaber usikkerhed og har enorme konsekvenser. For den Ukrainske befolkning, men også for den økonomiske udvikling i Europa.

En af konsekvenserne herhjemme er den højeste inflation, vi har set i næsten 40 år. Helt almindelige fødevarer er blevet dyrere, og prisen på energi er steget markant. Det er noget, vi alle sammen kan mærke. Men det rammer de danskere, som har mindst, særligt hårdt.

Det er afgørende, at vi håndterer inflationen ansvarligt og retfærdigt. Vi skal holde en balance, hvor vi yder målrettet hjælp til dem, som er hårdest ramt af inflationen, uden at puste yderligere til inflationen.

Derfor har regeringen gennemført en række tiltag, der skal afbøde de værste følger af inflationen.

Selvom vi står i en alvorlig krise, skal vi evne at løfte blikket og se fremad. Heldigvis har Danmark et stærkt fundament at bygge videre på. Vi har et solidarisk og dynamisk samfund og en økonomi, som er kommet stærkt gennem coronakrisen.

Med regeringens 2030-plan, *DK2030 – et grønnere, sikrere og stærkere Danmark 2030*, viser vi en ansvarlig økonomisk vej og fastlægger de overordnede rammer for den økonomiske politik frem mod 2030. Vi prioriterer velfærd, klima og vores fælles sikkerhed.

Når vi bliver flere børn og ældre, bliver der brug for flere medarbejdere og ressourcer til vores fælles velfærd. Den globale klimakrise og opfyldelse af klimamålet i 2030 kræver massive investeringer i den grønne omstilling. En mere usikker verden med krig i Europa stiller krav til vores forsvar og sikkerhed. Det er opgaver, som vi skal løse.

For at skaffe rum til nye velfærdsforbedringer og investeringer i fremtiden, som kan understøtte vækst, velstand og sammenhængskraft, er der behov for nye midler og flere i arbejde. Det kræver ansvarlige og retfærdige reformer.

Med *Danmark kan mere I og II* har vi besluttet en lang række initiativer, der øger beskæftigelsen, investerer i uddannelse, styrker virksomhedernes rammevilkår, accelererer den grønne omstilling og lægger sporene til uafhængighed af russisk gas.

Med *Danmark kan mere III* tager vi livtag med bureaukratiet i den offentlige sektor. Vi frigør 2,5 mia. kr. Penge som i stedet skal bruges på det, der gør en forskel. Næmlig danskernes velfærd. Samtidig vil vi reformere universitetsuddannelserne, så vi styrker kvaliteten og klæder de studerende bedre på til arbejdsmarkedet. Og vi skal have bedre mulighed for uddannelse senere i livet. Vi vil frigøre 2 mia. kr. årligt som følge af den nye uddannelsesstruktur, som geninvesteres i uddannelses- og undervisningsområdet.

Herudover tager vi med *Danmark kan mere III* endnu et skridt mod at få flere i arbejde. Udspejlet skønnes at øge beskæftigelsen med ca. 6.000 fuldtidspersoner i 2030. Det kommer oven i virkningen af *Danmark kan mere I*, der skønnes at øge beskæftigelsen med ca. 12.000 fuldtidspersoner i 2030.

Vi fortsætter reformkursen. Vores mål er at skaffe et nyt prioriteringsrum på 15 mia. kr. til investeringer i fremtiden. Endnu flere skal i arbejde, og vi skal blive ved at udvikle vores videnssamfund og de kompetencer, som er fundamentet for, at Danmark er et af verdens mest velstående lande.

Grundlaget for alt dette er en ansvarlig økonomisk politik. Vi skal udvikle og investere i vores fælles fremtid. Hvis vi står sammen og bliver ved med at finde fælles løsninger, kan vi lykkes med at skabe et endnu grønnere, sikrere og stærkere Danmark i 2030.

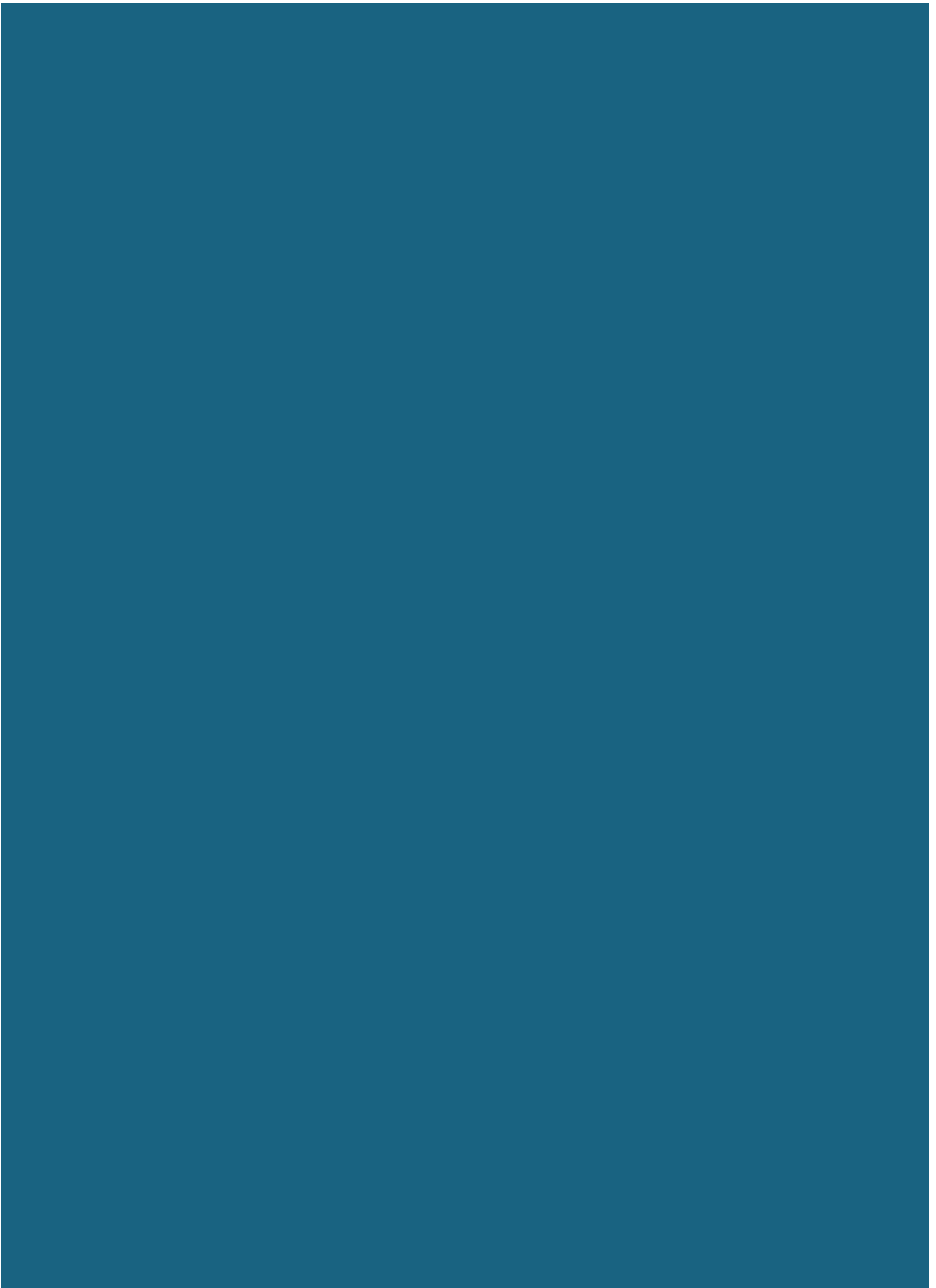

A handwritten signature in black ink, which appears to be 'Nicolai Wammen'.

Nicolai Wammen
Finansminister

DK2030 – et grønnere, sikrere og stærkere Danmark 2030 er baseret på talgrundlaget i *2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026* offentliggjort d. 31. august 2022 i forbindelse med finanslovsforslaget for 2023.

Indhold

1.	Et grønnere, sikrere og stærkere Danmark 2030	10
1.1	Danmark står med et stærkt udgangspunkt.....	22
1.2	Ambitiøse mål og prioriteringer frem mod 2030.....	24
1.3	Fortsat reformkurs og rum til investeringer i fremtiden	32
2.	Danmark som grønt foregangsland	38
2.1	En 2030-plan med grønt fokus.....	40
2.2	Danmark som grønt foregangsland	41
2.3	Vejen mod 70 pct.-målet i 2030	43
2.4	Grønt råderum og klimapolitik i økonomien	47
3.	Sikkerhed	52
3.1	Danmarks udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske situation.....	54
3.2	Regeringens udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske pejlemærker	58
3.3	Danmarks engagement i NATO, EU, FN og globalt	60
4.	Et arbejdsmarked rustet til fremtiden	68
4.1	Status, udsigter og målsætninger for arbejdsmarkedet.....	70
4.2	Arbejdsmarkedet mod 2030 – styrker og udfordringer	74
4.3	Fokusområder på arbejdsmarkedet frem mod 2030.....	81
4.4	Potentialet for øget beskæftigelse er til stede	98
	Appendiks 4A Indikatorer for udviklingen på arbejdsmarkedet.....	100
5.	Finanspolitiske rammer frem mod 2030.....	102
5.1	Ansvarlige og holdbare finanspolitiske rammer	104
5.2	Finanspolitisk råderum dækker centrale prioriteringer	107
5.3	Skattepolitikken	110
5.4	Udgiftspolitiske rammer.....	113
5.5	Konjunkturstabilisering inden for ansvarlige rammer.....	117
	Appendiks 5A Håndtering af forsvarsløft i de finanspolitiske rammer	120
6.	Velfærd og nærhed i den offentlige sektor.....	122
6.1	Udfordringer for den offentlige velfærd frem mod 2030.....	124
6.2	Der skal afsættes tilstrækkelige ressourcer til velfærden	130
6.3	Ressourcerne skal prioriteres til det, der gør en forskel	132

7.	Velstand, erhvervsliv og digitalisering.....	142
7.1	Et stærkt udgangspunkt med høj velstand	144
7.2	Gode rammevilkår for virksomhederne giver høj velstand	148
7.3	Styrkede rammevilkår med <i>Danmark kan mere</i>	149
7.4	Højere produktivitet gennem øget digitalisering	152
7.5	Erhvervspolitiske sigtelinjer.....	154
8.	Finanspolitisk holdbarhed og følsomhedsberegninger	156
8.1	Finanspolitikken er holdbar på lang sigt	158
8.2	Finanspolitisk holdbarhed forudsætter, at pensionsalderen øges, når levetiden stiger.....	161
	Appendiks 8A Centrale følsomheder frem mod 2030	169
	Appendiks 8B Udgangspunktet for de langsigtede fremskrivninger – centrale forudsætninger og fremskrivningsprincipper	178
	Appendiks 8C Finanspolitikken er også holdbar med afsæt i et beregningsteknisk sæt af generationsneutrale principper	181

1.

Et grønnere,
sikrere og
stærkere
Danmark 2030

2030

Danmark står midt i en ny krise. En europæisk energikrise. Putins krig mod Ukraine har presset energi- og fødevarerpriserne op, og inflationen er den højeste i næsten 40 år. Det rammer alle danskere, og er den største udfordring lige nu. Dem der har mindst, mærker det mest. Krisen skal håndteres, og det skal gøres ansvarligt. Regeringen har allerede aftalt en række konkrete tiltag. Men selvom vi står i en alvorlig krise, skal vi evne at løfte blikket og se fremad mod 2030. På den korte bane skal vi med solidarisk krisehåndtering hjælpe dem, der har mindst. På den lange bane skal vi fortsætte den ansvarlige politiske kurs, hvor vi styrker vores samfundsmodel, velfærd og økonomi.

Det gør vi med denne 2030-plan. Vi har i Danmark et stærkt fundament at bygge videre på. Vores samfundsmodel er solidarisk og robust. Vores økonomi er sund og stærk. Det skyldes ikke mindst, at vi har en virkelysten og veluddannet befolkning og et dygtigt og innovativt erhvervsliv. Siden starten af 1990'erne har skiftende regeringer gennemført reformer og tiltag, der har sænket ledigheden og styrket vækst og beskæftigelse. Samtidig har vi opnået solide og holdbare offentlige finanser. Det gode samfund og den ansvarlighed skal vi holde fast i.

Siden regeringen trådte til, er der opnået mange gode resultater.

- Vi er et af de lande, der ser ud til at komme bedst gennem coronapandemien – en af de største kriser i nyere tid. Vi er et af landene med lavest overdødelighed og hurtigst økonomisk genopretning.
- Beskæftigelsen er på det højeste niveau nogensinde og i 2021 havde Danmark den højeste vækst i næsten 30 år.
- Vi har stoppet foregående års nedprioritering af den offentlige velfærd og investeret i både børn og ældre. Og lagt en bund under velfærden, så pengene følger med den demografiske udvikling.
- Vi har vedtaget et af verdens mest ambitiøse klimamål og besluttet initiativer, der bringer os næsten tre fjerdedele af vejen mod målet i 2030. Og der er aftalt initiativer, som skal understøtte, at Danmark hurtigst muligt bliver uafhængig af russisk gas og olie.
- Vi har gennemført en ny ret til tidlig pension for personer med et langt og ofte hårdt arbejdsliv, som understøtter den langsigtede robusthed af pensionssystemet. Og vi har fremmet både private og offentlige investeringer.
- Alt det og mere til har vi opnået ansvarligt, og uden at sætte solidaritet og retfærdighed over styr.

Regeringen lancerede i august 2021 reformarbejdet *Danmark kan mere*, som sætter retningen for Danmarks udvikling med ti fremskridt i et tiårigt perspektiv. Frem mod 2030 står vi over for en række udviklingstendenser, der vil stille nye krav til vores samfund. Det drejer sig både om store internationale tendenser som klimaforandringer, globalisering, digitalisering, urbanisering og internationalt migrationspres. Men også problemer i det danske samfund, som har været uløste i årtier. Fx at den nære velfærd hæmmes af for meget papirarbejde, at for stor en andel af en ungdomsårgang ikke får en uddannelse og at for mange voksne står uden for arbejdsmarkedet.

Udviklingstendenserne byder både på udfordringer og muligheder. Danmark skal være grønnere, rigere, dygtigere, flittigere, ansvarligere, sikrere, retfærdigere, varmere, stærkere og friere. Det vil kræve forandringer og reformer.

Vi er godt i gang. Regeringen nedsatte i oktober 2020 Reformkommissionen, som vil præsentere sine anbefalinger til, hvordan vi styrker beskæftigelsen og vores økonomi, uden at vi øger utrygheden eller uligheden. De første anbefalinger er offentliggjort og flere er på vej. Og med aftalerne i forlængelse af *Danmark kan mere I og II* har vi besluttet en lang række initiativer, der øger beskæftigelsen, investerer i uddannelse, styrker virksomhedernes rammevilkår, accelererer den grønne omstilling og lægger sporene til uafhængighed af russisk gas.

Senest har vi præsenteret *Danmark kan mere III*, hvor vi tager livtag med bureaukratiet i den offentlige sektor og skaber en velfærd med mere plads til omsorg og relationer. Samtidig skal vi reformere universitetsuddannelserne, så vi styrker kvaliteten og klæder de studerende bedre på til arbejdsmarkedet. Og vi skal have bedre mulighed for uddannelse senere i livet.

Frem mod 2030 vil vi fortsætte arbejdet inden for de ansvarlige rammer i 2030-planen.

Udfordringer her og nu og frem mod 2030

Her og nu skal vi styre Danmark sikkert igennem en ny alvorlig krisesituation. Ruslands invasion af Ukraine har skabt ny usikkerhed og formørket de udenrigspolitiske, sikkerhedspolitiske og økonomiske udsigter. Krigen, eftervirkningerne af corona og de stigende energi- og fødevarerpriser har ført til den højeste inflation i årtier. Mange danskere nærer stigende bekymringer om fremtiden.

Den høje inflation rammer familierne på pengepungen og gør først og fremmest livet svært for dem, der har mindst at stå imod med. Den er ikke bare et problem for den enkelte familie, men også for os som samfund. Det er afgørende, at vi håndterer inflationen på en måde, der kombinerer ansvarlighed og retfærdighed. Vi skal holde inflationen så langt nede som muligt, men samtidig skal vi afhjælpe de værste konsekvenser.

Derfor har regeringen senest indgået en bred aftale om vinterhjælp for at afbøde de stigende energiregninger. Der indføres en midlertidig og frivillig indefrysningsskema, der sætter et loft over, hvor meget af regningen for el og gas, som man skal betale her og nu. En indefrysning af de alt for store regninger, så familier og virksomheder får tryk om størrelsen på energiregningen. Samtidig nedsættes elafgiften i de første seks måneder af 2023, og der gives en engangsforhøjelse af børne- og ungedyrelsen, ligesom tilskud til grøn varme forøges.

De seneste tiltag er langt fra det første, vi har gjort for at afbøde de værste følger af inflationen. Vi har aftalt et loft for, hvor meget huslejen kan stige, der er givet varmecheck til udsatte husholdninger og en målrettet hjælp til pensionister. Samlet set har vi lettet byrden for brede grupper, som er særligt udfordret af inflationen – uden at presse yderligere på priserne i den nuværende situation.

Når vi ser længere frem, står vi navnlig over for tre vigtige udfordringer, som skal håndteres inden for rammerne af 2030-planen: Den grønne omstilling og opfyldelse af klimamålet for 2030, øgede krav til vores forsvar og diplomati i kølvandet på Ruslands angreb på Ukraine, samt det forhold, at den demografiske udvikling fører til en lavere vækst i arbejdsstyrken og samtidig øgede behov inden for navnlig sundhedsvæsenet og ældreplejen, *jf. nedenstående boks*.

Tre store udfordringer frem mod 2030

Den globale klimakrise

Klimakrisen er global. Danmark skal gå foran og vise veje frem. Vi skal gennemføre en massiv grøn omstilling og indfri de ambitiøse mål i klimaloven.

En mere usikker verden – krig i Europa

Ruslands aggressive fremfærd har forandret den sikkerhedspolitiske situation i Europa, og Kinas selvhævdende adfærd er i stigende grad en udfordring. Det øger kravene til, at vi skal kunne forsvare os selv, vores værdier og vores interesser.

Der bliver flere børn og ældre og brug for flere medarbejdere

Den demografiske udvikling fører til lavere vækst i arbejdsstyrken og samtidig øgede behov for sundhed, ældrepleje og børnepasning. Det kræver flere medarbejdere, og at ressourcer anvendes på kernevelfærden.

Den globale klimakrise

Med klimaloven har vi i fællesskab besluttet, at vi i 2030 vil reducere vores drivhusgasudledninger med 70 pct. målt i forhold til udledningerne i 1990, og der er sat et mål om klimaneutralitet i senest 2050. Derudover er der fastsat et drivhusgasreduktionsmål på 50-54 pct. i 2025 i forhold til 1990. Vi er allerede godt på vej, og status er, at vi – med de aftaler der er indgået – på kun tre år er nået næsten tre fjerdedele af vejen mod reduktionsmålet på 70 pct. i 2030.

Men det vil kræve en fortsat stor indsats at komme helt i mål med den grønne omstilling, og Danmark skal gå forrest og arbejde for en omfattende grøn omstilling af Europa og af verden. Vi har evnerne og derfor også forpligtigelsen til at gå forrest. Klimalovens 2025- og 2030-mål samt andre grønne målsætninger er blevet en afgørende del af den grønne omstilling af det danske samfund og dermed også en integreret del af planlægningen af den økonomiske politik.

Vi har netop derfor etableret et grønt råderum i 2024-2040 på samlet set 53½ mia. kr. Det skal gå til større og længerevarende investeringer i klima, klimasikring, grøn energi og miljø og ad den vej bidrage til den grønne omstilling og indfrielse af Danmarks klimamål. Med de besluttede og planlagte initiativer, og de beløb der er sat af i det grønne råderum, er 2030-planen dermed også en grøn plan, som understøtter indfrielse af klimamålet for 2030 og derigennem det langsigtede mål om klimaneutralitet i senest 2050.

En mere usikker verden – krig i Europa

Ruslands angreb på Ukraine har forandret den sikkerhedspolitiske virkelighed. Det øger kravene til, at vi skal kunne forsvare os selv og de værdier, vi står for – i hele rigsfællesskabet og med en aktiv indsats i vores nærømråde, herunder Østersøen. Samtidig undergraver Kinas selvhævdende adfærd i stigende grad den internationale regelbaserede orden. Det er afgørende, at vi står tæt sammen med vores allierede i NATO og EU.

Med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) har et bredt flertal i Folketinget besluttet at øge udgifterne til forsvar og sikkerhed til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033. Den konkrete udmøntning besluttet i et kommende forsvarsforlig, der skal gælde fra 2024. Parallelt hermed vil regeringen tage initiativ til drøftelser om erfaringerne med de styrkede diplomatiske indsatser. I 2030-planen indgår et beregningsteknisk løft af forsvarsudgifterne, som i 2030 svarer til 15½ mia. kr.

Der bliver flere børn og ældre og brug for flere medarbejdere

Længere levetid, store ældreårgange og flere fødsler betyder, at der i 2030 vil være omtrent 125.000 flere ældre på 70 år og derover samt omtrent 50.000 flere børn under syv år. Det er positivt, at vi lever stadigt længere og har et samfund, hvor flere nu ønsker at få børn.

Den demografiske udvikling betyder også, at relativt store årgange forlader arbejdsmarkedet og erstattes af mindre årgange frem mod 2030. Det lægger et nedadgående pres på arbejdsstyrken. Omvendt trækker et stigende uddannelsesniveau i befolkningen, udenlandsk arbejdskraft og senere tilbagetrækning i retning af flere på arbejdsmarkedet blandt andet i kraft af velfærdsaftalen fra 2006. Samlet forventes arbejdsstyrken fortsat at vokse frem mod 2030 – men ikke i samme takt, som vi har været vant til de sidste 20 år.

Pengene skal følge med, når vi bliver flere børn og ældre. I 2030-planen reserverer vi derfor midler til et basisløft af den offentlige velfærd, så pengene følger med, når vi bliver flere børn og ældre. Samtidig vil regeringen gennemføre indsatser, der kan tiltrække flere medarbejdere til den offentlige sektor. Blandt andet vil bedre arbejdsmiljø og ledelse kunne bidrage til lavere sygefravær, og gode arbejdsvilkår kan bidrage til, at flere arbejder fuldtid.

Snævert råderum efter centrale prioriteringer

2030-planen viser, at når vi har sørget for, at pengene følger med demografien, lagt til side til grøn omstilling og skabt plads til varige investeringer i vores forsvar og sikkerhed, så vil der kun være få penge tilbage til nye velfærdsforbedringer eller andre nye tiltag. Pengene hertil svarer til ca. 1¼ mia. kr. om året og dermed til en stram årlig finanslov. Regeringen ønsker at prioritere det tilbageværende råderum frem mod 2030 til bedre velfærd, herunder sundhed, tryghed (kriminalitetsbekæmpelse mv.) samt en reserve til bundne opgaver og uforudsete behov.

For vi er nødt til at være ansvarlige og realistiske. Hvis vores sundhedsvæsen skal følge med tiden, er det ikke nok, at pengene følger med demografien. Heller ikke selvom vi bliver bedre til at fokusere på kerneopgaven og gøre tingene smartere. De nye behandlinger, der løbende udvikles, og som kan redde liv og førlighed, skal vi også have i Danmark. Det skal der være økonomisk plads til.

Også på andre områder er der brug for at styrke den offentlige velfærd. De ældre har krav på en værdig ældrepleje med tid til omsorg. Og der skal være tryghed for alle danskere i hverdagen. Vi skal styrke retssektoeren markant og sikre, at vi fortsat har et samfund med tryghed, tillid og opbakning til retsstaten.

Endeligt er det nødvendigt at reservere tilstrækkeligt med ressourcer til at løse de bundne opgaver og udfordringer, som opstår løbende – særligt i en tid med flere og større kriser. Det er vigtigt, at vi har noget at stå imod med i en usikker verden. Finanspolitisk ansvarlighed handler også om at være forberedt på, at der kan opstå udfordringer eller behov, vi ikke kender endnu.

Men der er stramme rammer til disse vigtige prioriteringer frem mod 2030. Vi skal derfor også bruge pengene bedre, så vi får mest muligt udbytte af ressourcerne. Vi skal tage fat om de ting, der ikke fungerer godt nok i dag. Vi skal skære unødige opgaver og papirarbejde væk, og vi skal have mere nærhed og værdighed i vores velfærd. Vi skal sørge for, at pengene i den offentlige sektor i højere grad bruges på kerneopgaven, der hvor det gør en forskel i mødet med borgerne.

Regeringen fortsætter reformkursen

For at skaffe rum til nye velfærdforbedringer og investeringer i fremtiden, som kan understøtte vækst, velstand og sammenhængskraft, er der behov for at tilvejebringe nye midler og få flere i arbejde gennem ansvarlige og retfærdige reformer og tiltag.

Det vil kræve flere ting. Vi skal tage livtag med vanetænkningen i den offentlige sektor, så vi frigør tid og velfærd til gavn for den enkelte borger. Og at vi får flere i arbejde og de rigtige kompetencer til alt det vi gerne vil, herunder den grønne omstilling.

Det kan vi løse i fællesskab, men det kræver vilje og prioriteringer.

Med 2030-planen fastsætter regeringen et **mål om at skaffe nyt prioriteringsrum på 15 mia. kr.** frem mod 2030. Det øgede prioriteringsrum skal tilvejebringes ved at finde ind til kernen i den offentlige sektor og skære overflødige og unødige opgaver fra, så der kan fokuseres på at levere de bedst mulige kerneydelser. Og gennem afbalancerede reformer og kloge greb, som kan øge beskæftigelsen. Her vil regeringen blandt andet hente inspiration i de anbefalinger, som *Reformkommissionen* fremlægger. Samtidig vil den nedsatte *Ekspertgruppe for fremtidens erhvervsstøtte* pege på modeller for sanering af erhvervsstøtten for mindst 3,5 mia. kr. årligt.

Det nye prioriteringsrum skal give plads til **nye investeringer i fremtiden**, som kan understøtte et rigere og dygtigere samfund og sammenhængskraften i Danmark. Vi skal investere i børn og unge, så flere får en god start på livet, og vi skal øge kvaliteten af uddannelserne, så de studerende opnår kompetencer og bliver klædt på til fremtidens behov og virksomhedernes efterspørgsel. Samtidig skal vi også understøtte gode vækstvilkår for dansk erhvervsliv ved blandt andet at fremme digitalisering.

Samtidig fastsætter regeringen et **mål om at få flere i arbejde og de rigtige kompetencer**. Danmark er kommet langt med de reformer, der er gennemført siden starten af 1990'erne. Ledigheden i Danmark er blandt de laveste i verden og beskæftigelsesgraden blandt de højeste. Men det er komplekse problemstillinger, der nu skal tages fat om i forhold til at øge beskæftigelsen yderligere, og derfor skal der nye greb til. Det skal gøres klogt og med respekt for de vigtige balancer i forhold til den sociale tryk og sammenhængskraften i vores land. Derfor vil vi have fokus på otte særskilte indsatsområder for fremtidens arbejdsmarked og uddannelse.

Det skal vi gøre uden at sætte retfærdigheden over styr. Vi skal fastholde et Danmark i balance. Danmark er et lille land, hvor velstand og velfærd går hånd i hånd. Det er en af forklaringerne på den sammenhængskraft, der kendetegner det danske samfund. Vi skal fastholde et Danmark, hvor der ikke er for langt mellem dem, der har mindst, og dem, der har mest. Og et Danmark med en ordentlig velfærd til alle.

Danmark kan mere III bringer os et betydeligt skridt på vejen mod at indfri målsætningerne i 2030-planen. Initiativerne i reformudspillet vil således kunne frigøre 4,5 mia. kr. frem mod 2030 til nye investeringer i fremtiden, herunder bedre uddannelser og mere velfærd. Samtidig tager vi med *Danmark*

kan mere III endnu et skridt mod at få flere i arbejde. Samlet set skønnes udspillet at øge beskæftigelsen med ca. 6.000 fuldtidspersoner i 2030. Det kommer oven i virkningen af de allerede besluttede initiativer i forbindelse med *Danmark kan mere I*, som skønnes at øge beskæftigelsen med mere end 12.000 fuldtidspersoner i 2030.

Indsatsområder for fremtidens arbejdsmarked og uddannelse – flere i arbejde og de rigtige kompetencer

- Flere unge som gennemfører en faglært uddannelse
- Flere med ikke-vestlig baggrund skal deltage på arbejdsmarkedet
- Færre voksne skal langvarigt stå uden for arbejdsfællesskabet
- Færre unge, som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse
- Flere seniorer skal have lyst og mulighed for at blive længere på arbejdsmarkedet
- Reduceret sygefravær og færre med deltid
- Kompetencer, der passer til fremtidens behov
- Flere ufaglærte voksne skal opkvalificeres

Selvom vi de sidste 30 år er kommet langt med reformer, er der fortsat potentiale for at få flere i arbejde og flere med de rigtige kompetencer. Hvis vi lykkes med at realisere de illustrerede potentialer i 2030-planen, kan beskæftigelsen øges med yderligere op til 40.000 fuldtidspersoner frem mod 2030. Sammen med regeringens konkrete forslag i *Danmark kan mere III* kan det bidrage til en betydelig styrkelse af beskæftigelsen i forhold til de aktuelle udsigter frem mod 2030. Samlet set giver det mulighed for en samlet strukturel beskæftigelsesfremgang på op til 75.000 fuldtidspersoner fra 2022 til 2030.

Fundamentet for alt dette er en fortsat ansvarlig finanspolitik. Målet i 2025-planen om strukturel balance på de offentlige finanser i 2025 fastholdes, og der sættes i overensstemmelse med det *nationale kompromis* et balancekrav på -0,5 pct. af BNP i 2030. Balancekravet på -0,5 pct. af BNP i 2030 svarer til en lav og stabil offentlig ØMU-gæld i pct. af BNP og opfylder det overordnede mål om finanspolitisk holdbarhed – endda med udsigt til en fortsat offentlig nettoformue frem mod 2030.

Samtidig er der inden for saldomålene i 2025 og 2030 fortsat manøvrerum til at understøtte økonomien i tilfælde af nye økonomiske tilbageslag. Vi har i forbindelse med coronakrisen vist evne og vilje til den rette økonomiske krisehåndtering. Energikrisen og den høje inflation skal vi ligeledes håndtere ansvarligt, afbalanceret og retfærdigt.

Med 2030-planen viser vi, hvordan Danmark kan håndtere udfordringerne, og hvordan vi kan gøre Danmark grønnere, sikrere og stærkere. Vores fælles ståsted er stærkt. Det skal vi holde fast i. Med ambitiøse mål frem mod 2030 vil vi videreudvikle det danske velfærdssamfund og investere i fremtiden. Hvis vi griber det rigtigt an, så kan Danmark endnu mere i 2030.

Med afsæt i Danmarks stærke udgangspunkt er regeringens mål og prioriteringer frem mod 2030 og ambitionerne for den fortsatte reformkurs beskrevet nærmere i afsnit 1.1-1.3 og i kapitel 2-8.

Med ambitiøse mål for 2030 vil vi investere i fremtiden

Med ambitiøse mål for 2030 så kan vi ...

- Føre en sund og ansvarlig finanspolitik, så der er råd til at håndtere kriser i fremtiden, samt bevare en god og ansvarlig indflyvning til de kommende årtier med pres på de offentlige finanser.
- Komme i mål med klimamålsætningen på 70 pct. i 2030 og forblive et foregangsland for den grønne omstilling.
- Styrke Danmarks sikkerhed og mulighederne for at manøvrere i den nye sikkerhedspolitiske situation ved at løfte forsvarsudgifterne til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033.
- Fortsat lade pengene følge med, når vi bliver flere børn og ældre.
- Udbygge kernevelfærden med fokus på mere nærhed og mere værdighed i blandt andet sundhedsvæsenet og ældreplejen.
- Fastholde, at det er trygt og godt at bo i Danmark.
- Skaffe et nyt prioriteringsrum på 15 mia. kr. frem mod 2030 til investeringer i fremtiden.
- Få flere i arbejde og de rigtige kompetencer samt udnytte ressourcerne bedre i den offentlige sektor.

2030

Det vil kræve ...

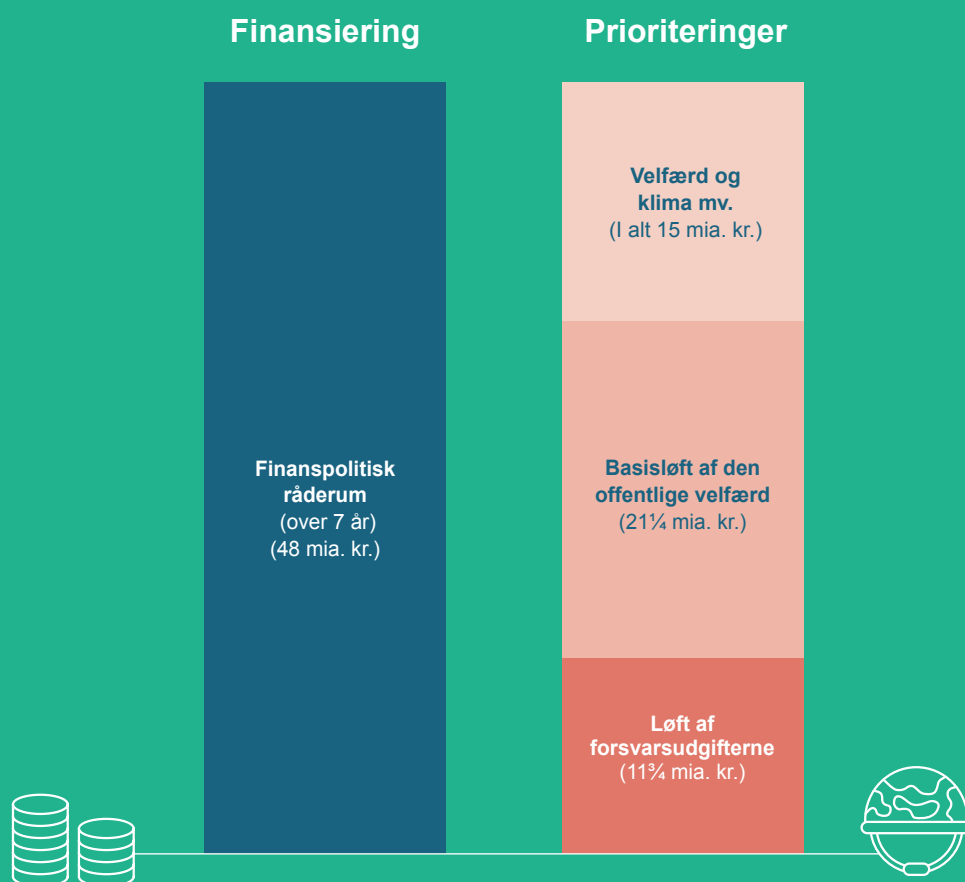
- Svære beslutninger og skarpe prioriteringer inden for stramme rammer at prioritere flere penge til investeringer i fremtiden og løfte endnu flere ind i beskæftigelse.
- En fortsættelse af den reformkurs, som regeringen har sat i gang med *Danmark kan mere* og nedsættelsen af Reformkommissionen.
- At vi står sammen og bliver ved med at finde fælles løsninger, som demonstreret under coronapandemien og Ruslands krig i Ukraine.

Så kan vi lykkes med at skabe:

**Et grønnere,
sikrere og stærkere
Danmark 2030**

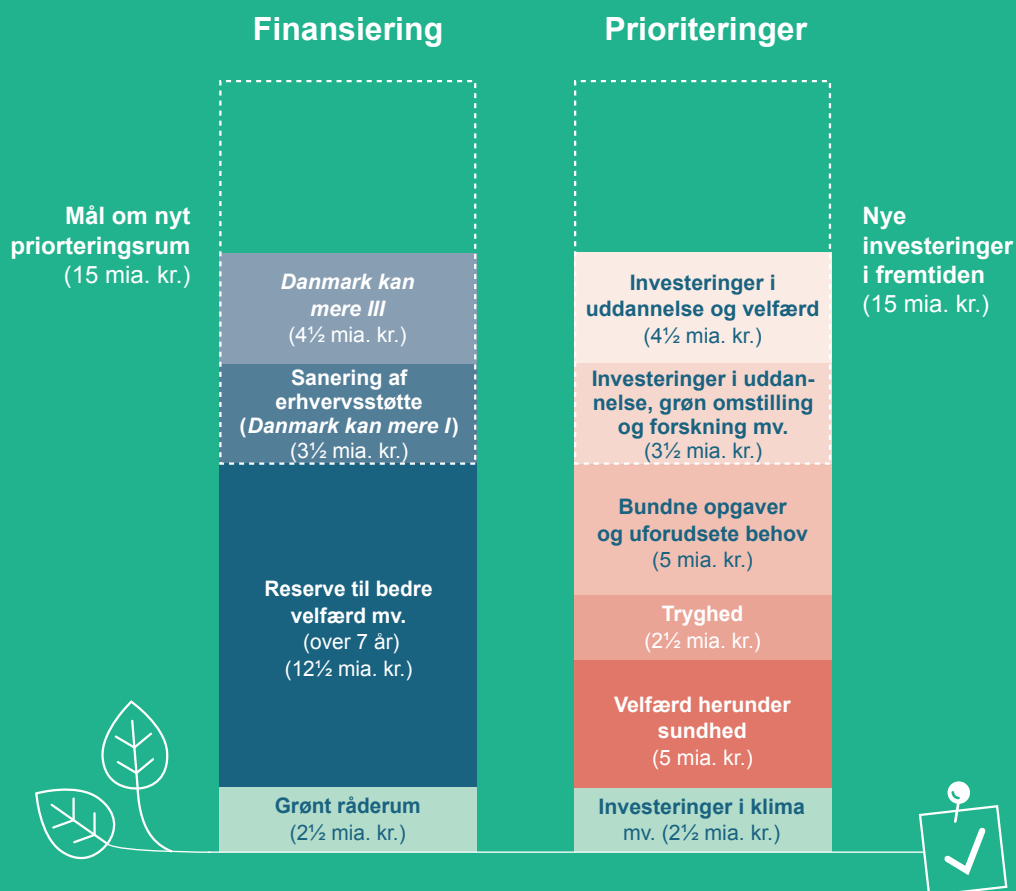
Finanspolitisk råderum og prioriteringer frem mod 2030

- Det finanspolitiske råderum udgør samlet set 48 mia. kr. frem mod 2030.
- En stor del af midlerne er reserveret til et basisløft af den offentlige velfærd (21¼ mia. kr.) og løft af forsvarsudgifterne (11¼ mia. kr.).
- Det efterlader 15 mia. kr. til velfærd og klima mv.

Grønt råderum, reserve til bedre velfærd mv. og mål om nyt prioriteringsrum

- Der er etableret et grønt råderum på samlet set 53½ mia. kr. i 2024-2040, som i 2030 udgør 2½ mia. kr. efter en del blev udmøntet med grøn skattereform.
- Efter centrale prioriteringer er der et tilbageværende råderum på 12½ mia. kr. frem mod 2030. Det ønsker regeringen at prioritere til bedre velfærd, herunder sundhed, tryghed samt bundne opgaver og uforudsete behov.
- Herudover fastsættes et mål om nyt prioriteringsrum på 15 mia. kr. frem mod 2030 til nye investeringer i fremtiden. Med *Danmark kan mere III* viser vi veje til at kunne frigøre 4½ mia. kr. i 2030, og med *Danmark kan mere I* er det besluttet at sanere erhvervsstøtten for mindst 3½ mia. kr.

1.1 Danmark står med et stærkt udgangspunkt

Danmark står midt i en ny krise. Med et slag har Ruslands krig i Ukraine ændret udsigterne. Stigende energi- og fødevarerpriser truer den internationale økonomi og har ført til den højeste inflation i Danmark i næsten 40 år. Det rammer alle danskere og er den største udfordring lige nu. Krisen skal håndteres, og det skal gøres ansvarligt.

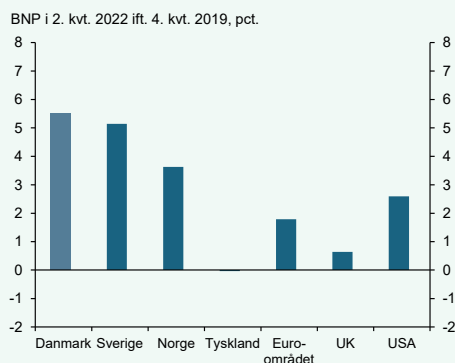
Inflationen kommer helt overvejende til os udefra og er navnlig en følge af globale eftervirkninger af pandemien samt Ruslands aggressive fremfærd. Det er ikke noget, vi i Danmark kan få til at gå væk. Opgaven i Europa og herhjemme er dels at sikre, at høj inflation ikke bider sig fast, og dels så nænsomt som muligt at mindske konsekvenserne. Regeringen har derfor allerede aftalt en række konkrete tiltag.

Samtidig er der aktuelt et pres på arbejdsmarkedet og mangel på medarbejdere i både den offentlige og private sektor.

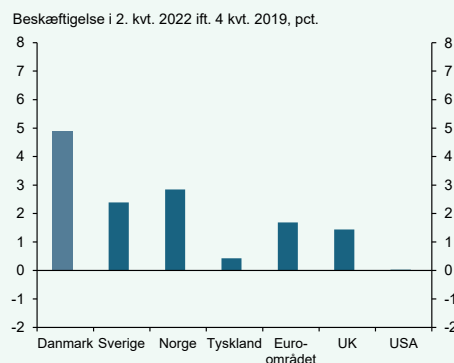
Heldigvis har Danmark et godt udgangspunkt i forhold til at kunne håndtere svækkelsen af de globale konjunkturer. Vi står på et stærkt fundament med en solid, holdbar dansk økonomi. Og vi har en ansvarlig økonomisk politik, som vi vil holde fast i. Vi har en grundlæggende stærk økonomi med et vel fungerende arbejdsmarked, stærke virksomheder og en høj omstillingsevne. Den danske samfundsmodel har forenet høj velstand og velfærd og en høj grad af lige muligheder.

Coronakrisen viste styrken ved det danske samfund, hvor der var evne til at handle uden at sætte solidariteten og retfærdigheden over styr. I Danmark var vi hurtige til at gennemføre omfattende hjælpepakker og kompensationsordninger, som har holdt hånden under økonomien. Vi gav lønkompensation til medarbejdere, der blev hjemsendt, hjælp til virksomheder, der blev ramt af nedlukninger, og indførte målrettede støtteordninger til de brancher, der var mest udsatte.

Figur 1.1
BNP er steget forholdsvis meget i Danmark

Figur 1.2
I Danmark ligger beskæftigelsen væsentligt højere end før krisen

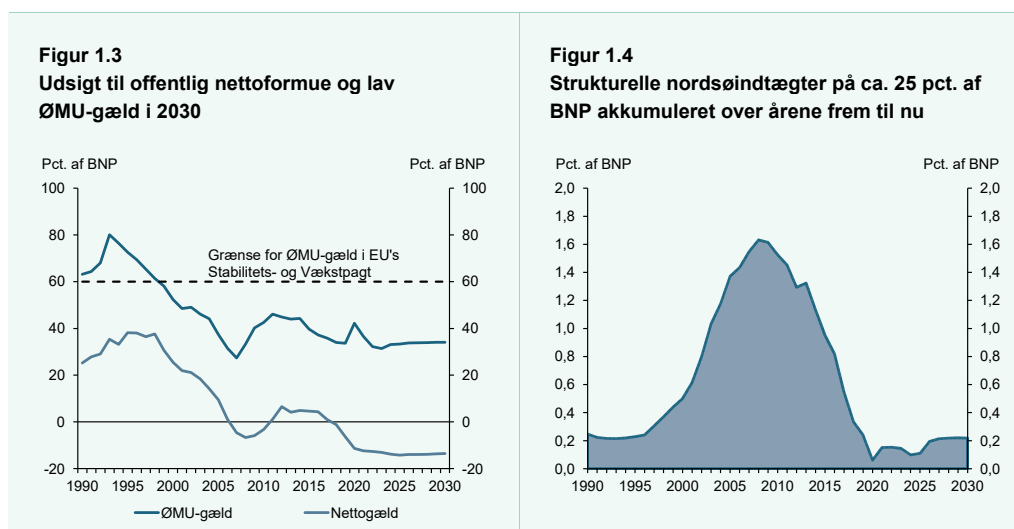

Kilde: Macrobond og egne beregninger.

Indsatsen har været afgørende for, at økonomien og arbejdsmarkedet kom godt igennem coronakrisen. Det er afspejlet ved, at både BNP og beskæftigelsen tydeligt overstiger niveauet fra før krisen og mere end i mange andre lande, *jf. figur 1.1 og 1.2*. Samlet set har det betydet, at økonomien på centrale punkter i dag står stærkere end før krisen. Der var endda overskud på de offentlige finanser i både 2020 og 2021 trods håndteringen af COVID-19. Der er således ikke efterladt et behov for at konsolidere og genoprette de offentlige finanser efter pandemien.

Det stærke fundament for dansk økonomi afspejler blandt andet, at det over de sidste 25-30 år har været en central del af den finanspolitiske strategi at nedbringe den offentlige gæld med henblik på at forberede økonomien på en fremtid med voksende demografisk pres på de offentlige finanser. Den offentlige nettogæld, som udgjorde ca. 38 pct. af BNP i 1995, er således blevet vendt til en offentlig nettoformue på godt 12 pct. af BNP i 2021, *jf. figur 1.3*.

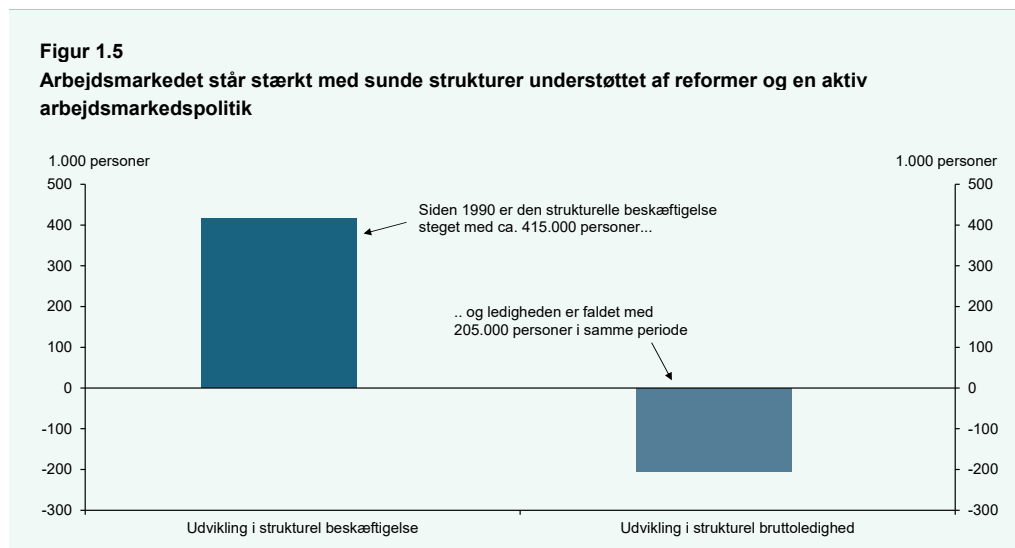
Gældsnedbringelsen skal ses i lyset af, at der i de seneste årtier generelt er blevet sigtet efter overskud eller balance på den strukturelle saldo for at udnytte perioden med relativ gunstig demografi og løbende nordsøindtægter til at forberede os på det kommende demografiske pres på de offentlige finanser. Nordsøindtægterne har akkumuleret over årene udgjort omkring 25 pct. af BNP (strukturelt), *jf. figur 1.4*.

Kilde: Danmarks Statistik og 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

En vigtig grundsten i Danmarks stærke udgangspunkt er arbejdsmarkedet. Det danske arbejdsmarked er generelt velfungerende med sunde strukturer og gode institutionelle rammer. En af de helt centrale styrker i det danske arbejdsmarked er dets omstillingsparathed. Den danske flexicurity-model forener en høj grad af mobilitet og dynamik på arbejdsmarkedet med et udbygget socialt sikkerhedsnet for ledige. Samtidig har tidligere års arbejdsmarkedsreformer og den aktive arbejdsmarkedspolitik understøttet en stor beskæftigelsesfremgang de sidste mange år. Den strukturelle beskæftigelse er steget med ca. 415.000 personer siden 1990.

I samme periode er den strukturelle ledighed nedbragt med ca. 205.000 personer svarende til et fald på 7½ pct.-point, *jf. figur 1.5*. Den lavere ledighed har stor betydning for den enkelte borger, velstanden og de offentlige finanser. For hver pct.-point den strukturelle ledighed reduceres, styrkes de offentlige finanser med ca. ½ pct. af BNP, hvilket svarer til ca. 12½ mia. kr.

Anm.: Figuren illustrerer den samlede ændring i den strukturelle beskæftigelse og bruttoledighed fra 1990 til 2022.

Kilde: DREAM, Danmarks Statistik og 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

1.2 Ambitiøse mål og prioriteringer frem mod 2030

Med 2030-planen lægger regeringen sporene for Danmarks udvikling frem mod 2030. Planen danner rammen om den overordnede økonomiske politik og viser, hvordan vi inden for ansvarlige rammer kan håndtere fremtidens udfordringer, herunder gennemføre nødvendige investeringer i den grønne omstilling, styrke Danmarks forsvar og sikkerhed og håndtere den demografiske udvikling – og samtidig videreudvikle det danske velfærdssamfund og investere i fremtiden.

Finanspolitik inden for ansvarlige og holdbare rammer

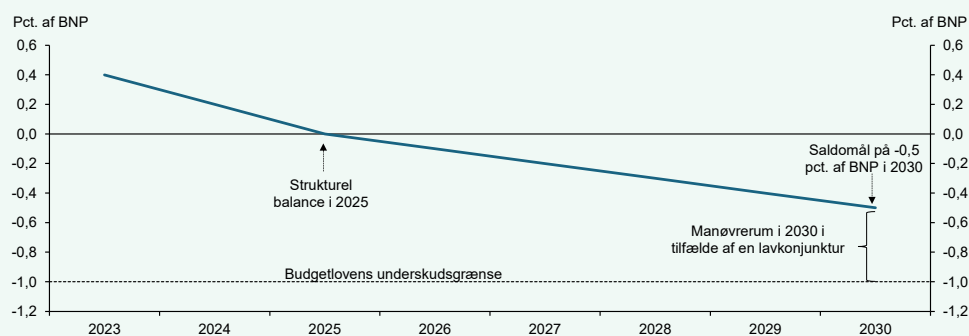
Regeringen vil fastholde en ansvarlig økonomisk politik, *jf. boks 1.1*. Det er blandt andet afgørende for, at der er råd til at håndtere kriser i fremtiden og for finanspolitikens holdbarhed. Der sigtes – på linje med den hidtidige planlægning – fortsat efter balance på den strukturelle saldo i 2025. Det bidrager til en god indflyvning til de efterfølgende år, hvor den demografiske udvikling indebærer et voksende pres på de offentlige finanser – den såkaldte hængeskøjteudfordring, som der tages hul på frem mod 2030. I overensstemmelse med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) sigtes der derfor efter et balancekrav på -0,5 pct. af BNP i 2030 (strukturelt), som svarer til lav og stabil offentlig gæld i pct. af BNP.

Boks 1.1**Ansvarlige og holdbare økonomiske rammer**

- Fastholdt sigtepunkt om balance på de offentlige finanser i 2025 og nyt balancekrav på -0,5 pct. af BNP i 2030.
- Overholdelse af budgetloven og internationale økonomiske forpligtelser.
- Holdbare offentlige finanser på langt sigt.
- Den offentlige gæld skal i normale tider holde en god sikkerhedsmargin til EU's grænse for ØMU-gælden på 60 pct. af BNP.

Den planlagte finanspolitik frem mod 2030 er ansvarlig og helt på linje med det overordnede mål om finanspolitisk holdbarhed, lav offentlig gæld og den hidtidige finanspolitiske planlægning. Samtidig er der inden for 2030-målet fortsat manøvrerum til diskretionære stabiliseringstiltag i tilfælde af en lavkonjunktur, *jf. figur 1.6*.

Figur 1.6
Finanspolitikken tilrettelægges med et moderat strukturelt underskud i 2030

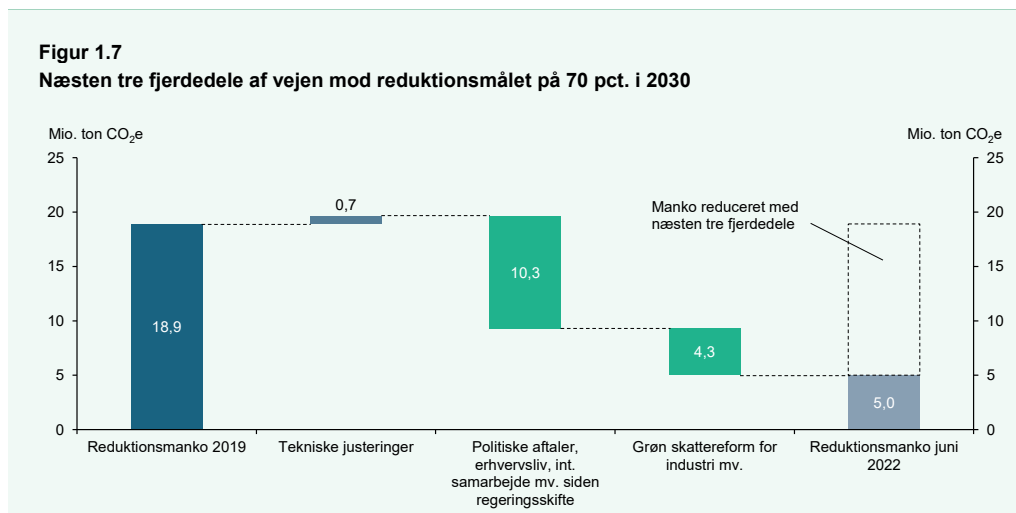

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

Finanspolitikken er på baggrund af 2030-fremskrivningen mere end holdbar, idet der er udsigt til en positiv holdbarhedsindikator på 1,4 pct. af BNP, svarende til ca. 39 mia. kr.

Høj fart på den grønne omstilling

Danmark er blandt de lande i verden, der er kommet længst med den grønne omstilling. Inden 2030 skal vi i Danmark reducere vores drivhusgasudledninger med 70 pct. målt i forhold til udledningerne i 1990. Det blev besluttet med klimaloven i slutningen af 2019. Allerede her tre år senere er der truffet beslutninger, der bringer Danmark næsten tre fjerdedele af vejen mod reduktionsmålet på 70 pct., *jf. figur 1.7*. Siden regeringen trådte til, er der endvidere sikret mere skov, mere vild natur, mindre plastik og flere grønne biler.

Kilde: Klimafremskrivning 2022 og egne beregninger.

For at komme i mål skal vi frem mod 2030 yderligere styrke den grønne omstilling. Vi skal blandt andet investere massivt i udbygningen af vedvarende energi med mere havvind, landvind og solenergi, og vi skal investere i fremtidens grønne løsninger og teknologi. Senest er der med *Klimaaftale om grøn strøm og varme 2022* (juni 2022) lagt sporene mod at udfase russisk gas og olie hurtigst muligt og erstatte det med grøn energi. Det vil gavne både klimaet og gøre os sikrere.

Med *Aftale om etablering af en grøn fond* (juni 2022) er der etableret et grønt råderum på 1½ mia. kr. i 2024 og 3¼ mia. kr. årligt i 2025-2040. Samlet set afsættes dermed 53½ mia. kroner til investeringer i den grønne omstilling i 2024-2040, som finansieres ved en fremrykning af skatteprovenu i pensions-systemet.

Grønt råderum på samlet set 53½ mia. kr. i 2024-2040

Prioriteres til større og længerevarende investeringer i klima, klimasikring, grøn energi og miljø og understøtter derigennem indfrielse af Danmarks klimamål.

Det grønne råderum skal prioriteres til større og længerevarende investeringer i klima, klimasikring, grøn energi og miljø og ad den vej bidrage til den grønne omstilling af Danmark, herunder indfrielse af Danmarks klimamål. Finansieringen via fremrykning af skatteprovenu gør det muligt inden for ansvarlige finanspolitiske rammer at gennemføre nødvendige investeringer i den grønne omstilling – som vil komme alle fremtidige generationer til gode – allerede inden for de kommende år. En del af det grønne råderum er allerede udmøntet med *Aftale om grøn skattereform for industri mv.* (juni 2022), jf. *kapitel 2*.

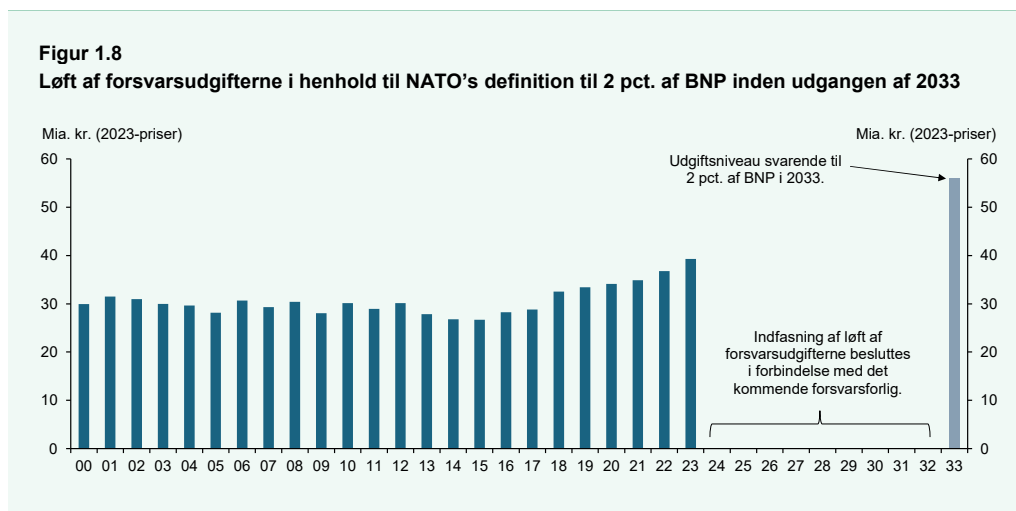
Vi skal imidlertid ikke kun være ambitiøse på egne vegne, men også gå forrest og arbejde for en omfattende grøn omstilling i Europa og i verden. Vi står i en gunstig position, fordi Danmark har mange

af de grønne løsninger, som Europa efterspørger. Ved at udbygge massivt med grøn energi i Danmark kan vi udnytte vores unikke havvindressourcer til at eksportere grøn strøm til millioner af husholdninger og virksomheder i Europa, producere grønne brændstoffer og samtidig fremme grønne arbejdspladser i Danmark. Danmark skal vise, at det er muligt at kombinere høje klimaambitioner med velfærd, arbejdspladser og økonomisk vækst.

Da regeringen tiltrådte, var der en reduktionsmanko på 18,9 mio. ton i 2019. Siden da er reduktionsmankoen blevet reduceret med 13,9 mio. ton. Blandt andet sætter *Aftale om Grøn skattereform for industri mv.* (juni 2022) turbo på den grønne omstilling og leverer det største enkeltstående bidrag til klimamålet i 2030 siden klimalovens vedtagelse samt et markant bidrag til 2025-målet. Der udestår fortsat en reduktionsmanko på ca. 5 mio. ton CO₂e i 2030 for at indfri 70 pct.-målet og en manko på 0,4-3,5 mio. ton CO₂e til 2025-målet. Med *Klimaprogram 2022* har regeringen derfor også fremlagt en samlet køreplan for realiseringen af 70 pct.-målet i 2030. Af køreplanen fremgår det, at regeringen senest i 2025 vil have fremlagt udspil, der sikrer, at man genbesøger alle sektorer, og at vi frem mod 2025 kan træffe de nødvendige beslutninger for at indfri 70 pct.-målet. Derudover vil regeringen løbende vurdere tiltag for at sikre indfrielsen af 2025-målet.

Udgifterne til forsvar og sikkerhed skal løftes til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033

Ruslands invasion af Ukraine har forandret den sikkerhedspolitiske situation. Det øger kravene til, at vi skal kunne forsvare os selv, og det kræver massive investeringer i vores fælles forsvar og sikkerhed såvel som styrket diplomati. Derfor har et bredt flertal i Folketinget besluttet, at Danmark skal øge udgifterne til forsvar og sikkerhed til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033, *jf. figur 1.8*. Danmark skal fortsat være en del af kernen i EU og NATO, samarbejde aktivt med vores allierede og tage større ansvar i vores nærområder og i verdens brændpunkter.

Anm.: Med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) er det besluttet at løfte udgifterne til forsvar og sikkerhed til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033. Der er ikke truffet beslutning om forsvarsudgifternes niveau i det kommende forsvarsforlig.

Kilde: Forsvarsministeriet og *2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026*, august 2022.

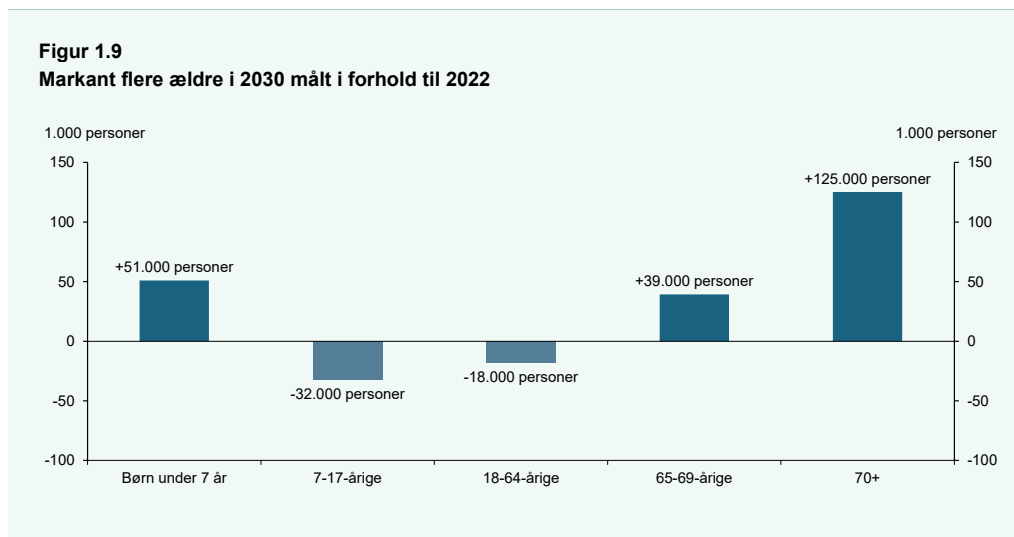
Ruslands invasion af Ukraine er et angreb på hele den europæiske sikkerhedsarkitektur og den regelbaserede verdensorden. Men trusselsbilledet er mangeartet. Kinas selvhævdende adfærd er i stigende grad en udfordring for transatlantisk sikkerhed. Samtidig stiger omfanget af cyberangreb, der har til formål at svække vores sammenhængskraft, frihed og demokrati. Klimaforandringer kan medføre nye klimaflytninge. Og konflikter om ressourcer kan tage til.

I en kompleks og uforudsigelig verden er det vigtigt, at Danmark står fast på sine værdier som frihed, demokrati, menneskerettigheder, tryghed og lighed. Med værdier som pejlemærke for Danmarks forsvars- og sikkerhedspolitik værner vi bedst om danskernes sikkerhed.

I 2030-fremskrivningen er det beregningsteknisk lagt til grund, at løftet af forsvarsudgifterne indfases lineært frem mod 2033, og at en del af løftet beregningsteknisk reserveres under den offentlige investeringsramme. Den konkrete indfasning og udmøntning, herunder til materielanskaffelser og anlæg, beslutes i forbindelse med et kommende forsvarsforlig.

Pengene skal følge med, når vi bliver flere børn og ældre, og kernevelfærden skal udbygges

Regeringen har siden den trådte til sikret, at pengene følger med, når vi heldigvis bliver flere børn og ældre. Frem mod 2030 forventes der markant flere ældre på 70 år og derover samt flere børn under syv år, *jf. figur 1.9*. Det indebærer et behov for flere ressourcer til velfærden i de kommende år. Derfor vil regeringen også frem mod 2030 prioritere, at pengene følger med, når vi bliver flere børn og ældre. Det er så at sige forudsætningen for, at fx børnehaver og plejehjem ikke skal starte hvert år med at skære ned.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

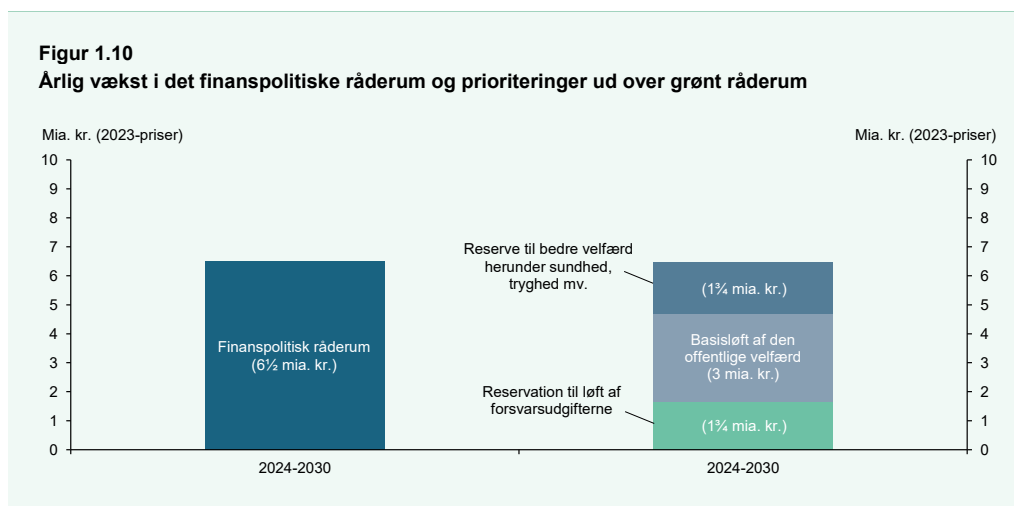
Frem mod 2030 udgør det demografiske træk på velfærden ca. 3 mia. kr. årligt. Det svarer til det basisløft af den offentlige velfærd, som er nødvendigt for at holde udgiften pr. bruger uændret. Med 2030-planen prioriterer vi at dække basisløftet af den offentlige velfærd frem mod 2030.

Løft af kernevelfærden

I det finanspolitiske råderum er der herudover – når der ses bort fra midler reserveret til løft af forsvarsudgifterne, et grønt råderum og et basisløft af den offentlige velfærd – et snævert øvrigt råderum på ca. 1¼ mia. kr. årligt, *jf. figur 1.10*. Dette ønsker regeringen at prioritere til en reserve til bedre velfærd, herunder sundhed, og tryghed mv., som kan udmøntes løbende på de årlige finanslove.

Sammenlagt frem mod 2030 svarer reserven til 12½ mia. kr., hvoraf regeringen ønsker at prioritere i alt 5 mia. kr. mere til velfærd, herunder sundhed. Danmark skal have et sundhedsvæsen i verdensklasse, hvor der er tilstrækkelige ressourcer, så medarbejderne kan løse opgaverne tilfredsstillende, og hvor ventetiderne skal ned. Og de ældre har krav på en værdig ældrepleje med mere tid til omsorg.

Herudover prioriterer regeringen i alt 2½ mia. kr. til kriminalitetsbekæmpelse, herunder en styrkelse af det strafferetlige system, der kan understøtte en skærpelse af straffene for personfarlig kriminalitet og give mere tryghed i hverdagen. Vi skal investere massivt i retssektoen. Vi skal have flere fængselspladser, flere fængselsbetjente og en styrkelse af politi, anklagemyndighed og domstole. Det er afgørende for regeringen, at der er tryghed for alle danskere.

Anm.: I opgørelsen af det finanspolitiske råderum er der korrigeret for midlertidige forhold relateret til COVID-19 og håndteringen af situationen i Ukraine mv.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

Endeligt afsættes en reserve til bundne opgaver og uforudsete behov. Det er vigtigt, at vi har noget at stå imod med i en usikker verden. Det er derfor nødvendigt at reservere tilstrækkeligt med ressourcer til at løse de bundne opgaver og udfordringer, som erfaringsmæssigt opstår løbende. Finanspolitisk ansvarlighed handler også om at være forberedt på, at der kan opstå udfordringer eller behov, vi ikke kender endnu. Reservens kan udmøntes årligt i takt med den løbende udvikling under forudsætning af overholdelse af de finanspolitiske mål.

Flere penge kan ikke i sig selv løse udfordringerne. Danskerne skal opleve en endnu bedre velfærd og endnu mere nærhed og tilgængelighed i den offentlige sektor, hvilket vil stille krav til, at ressourcerne bruges bedst muligt og målrettes kerneopgaven. Det vil vi blandt andet opnå ved regelforenkligning, afbureaukratisering og bedre regulering. Ved digitalisering. Automatisering. Og velfærdsteknologi. Ved fælles løsninger på tværs af institutioner samt specialisering. Og ved et øget fokus på, at unødvendige tiltag, der ikke bidrager til løsning af kerneopgaven, skrælles bort. Med udspillet *Danmark kan mere III* tager vi et vigtigt skridt på vejen.

Prioritering af reserve til bedre velfærd mv. på 12½ mia. kr.

5 mia. kr. mere til velfærd, herunder sundhed, frem mod 2030

2½ mia. kr. mere til tryghed frem mod 2030

5 mia. kr. til bundne opgaver og uforudsete behov frem mod 2030

Kriminalitetsbekæmpelse – tryghed og tillid til retsstaten

Danmark er et af de tryggeste og sikreste samfund i verden at leve i. Kriminaliteten er fortsat faldende, og borgernes tillid og opbakning til retsstaten er stor og bidrager til den høje sammenhængskraft i det danske samfund. Det skal vi sikre og værne om. Regeringen har derfor siden den tiltrådte gennemført en række initiativer og indgået ambitiøse aftaler, der skal fremme trygheden, tilliden og opbakningen til retsstaten.

Men vores retssamfund har også udfordringer på en række områder. I de senere år har kapaciteten i vores fængsler, arrester og i vores domstole været udfordret. Regeringen har på den baggrund allerede lagt sporene til at udvide fængselskapaciteten og afsat midler til bekæmpelse af sagsbunker i domstolene, men der skal gøres mere. Regeringen ønsker at sikre samfundets mulighed for at kunne reagere på trusler, eksempelvis alvorlig utryghedsskabende kriminalitet, som almindelige borgere bliver udsat for. At sikre danskernes tryghed er en af de vigtigste opgaver, og det skal grundlæggende ikke være kapaciteten i vores strafferetlige system, der afgør, hvilken retspolitik der kan føres i Danmark.

Regeringen vil derfor frem mod 2030 investere massivt i retssektoeren for at sikre, at vi fortsat har et samfund med tryghed, tillid og opbakning til retsstaten. Det skal ske ved en styrkelse af det strafferetlige system, og regeringen vil i den forbindelse arbejde for følgende:

- Der skal værnes om retsfølelsen. Samfundet skal tage klar afstand fra de få, som med deres gentagne kriminalitet, trusler og vold er med til at skabe utryghed. De kriminelle skal mødes med straffe, der i langt højere grad afspejler, hvor afstumpet den form for kriminalitet er. Regeringen vil derfor skrue op for straffene for utryghedsskabende kriminalitet såsom ydmygelses- og gruppevold og umotiverede overfald, ligesom regeringen vil straffe gentagen kriminalitet, f.eks. volds-kriminalitet, hårdere end i dag.
- Antallet af celler og fængselsbetjente i de danske fængsler skal ikke sætte en stopper for, at vi kan straffe utryghedsskabende kriminalitet hårdere eller sikre en ordentlig resocialisering. Kriminalforsorgen skal have en kapacitet, der står mål med det strafferetlige system, vi ønsker. Regeringen vil derfor investere i flere fængselspladser og flere medarbejdere i fængslerne.
- Hvis man som borger har været udsat for en forbrydelse, skal man møde et retssystem, som tager effektivt hånd om sagen. Der må ikke gå for lang tid fra forbrydelse til dom og afsoning. Regeringens mål er derfor, at sagerne behandles hurtigere i alle led i straffesagskæden.
- Det skal fortsat være trygt at bo og være alle steder i Danmark. Vi må ikke lade vores frihed begrænse af utryghed. Det skal være trygt at handle om aftenen, feste i nattelivet, vente på bussen eller tage S-toget. Regeringen ønsker, at der kommer flere myndigheds personer og andre ansvarlige voksne i det offentlige rum, særligt der hvor utrygheden er størst.

Gode vilkår for dansk erhvervsliv

I Danmark er mulighederne for at starte og drive virksomhed blandt de bedste i verden, og Danmark er blandt verdens mest konkurrencedygtige økonomier. Det skyldes blandt andet vores stærke samfundsmodel, hvor den offentlige og private sektor understøtter og styrker hinanden. Et samfund, hvor den offentlige sektor leverer infrastruktur, uddannelse, forskning og stabile rammer til virksomhederne, som med produktion, viden og service bidrager til finansieringen af velfærdssamfundet.

Selvom dansk erhvervsliv har et stærkt udgangspunkt, er der fortsat brug for, at vi bruger vores samfundsmodel aktivt for at fastholde en god konkurrencekraft. Danske virksomheder ser ind i en fremtid, hvor en række globale tendenser og samfundsudfordringer vil ændre vilkårene for at drive virksomhed. Det drejer sig blandt andet om den teknologiske udvikling, klimakrisen og den geopolitiske usikkerhed, som alle vil stille krav til erhvervspolitikken.

I de kommende år vil vi derfor – i partnerskab med erhvervslivet – føre en aktiv erhvervspolitik med fokus på at udvikle Danmarks styrkepositioner blandt andet inden for det blå Danmark, fødevarer, avanceret produktion, life science og velfærdsteknologi samt ved at styrke iværksætteri og den grønne omstilling.

Vi skal sikre, at det er let at starte og drive virksomhed i alle dele af landet, og at vækst og beskæftigelse kommer alle landsdele til gode. At den grønne omstilling fører til yderligere grønne job, og at Danmark bliver kendt som et grønt iværksætterland. Og endelig at danske virksomheders innovative

løsninger på samfundets udfordringer omsættes til eksport- og vækstmuligheder, og at vi bedst udnytter digitaliseringens muligheder i fremtiden, så vi bliver mere produktive og velstående.

Med *Aftale om styrket international rekruttering* (juni 2022) lettes virksomhedernes adgang til udenlandsk arbejdskraft i den aktuelle situation, hvor der er stor mangel på medarbejdere i både den private og den offentlige sektor. Med *Danmark kan mere* l gør vi det nemmere at drive virksomhed og letter administrative omkostninger gennem digitale værktøjer. Det forhøjede fradrag for virksomhedernes udgifter til forskning og udvikling på 130 pct. gøres permanent, så virksomhederne får bedre mulighed for at investere i fremtidens løsninger. Desuden etableres Danmarks Eksport- og Investeringsfond, der skal sikre sammenhæng og international konkurrenceevne i den statslige finansieringsindsats for danske virksomheder. Der er endvidere i tæt samarbejde med erhvervslivet igangsat et arbejde med at udvikle otte erhvervsfyrtårne, som skal bidrage til at udvikle fremtidige styrkepositioner inden for blandt andet sundhed og den grønne omstilling. Det er udtryk for en nytænkende erhvervs politisk strategi, hvor det offentlige og private samarbejder om at finde de bedste løsninger på de store samfundsudfordringer.

Danmark er i udgangspunktet et af de mest digitaliserede lande i verden, men der er fortsat et stort potentiale for, at virksomheder kan øge deres produktivitet ved hjælp af digitale løsninger og teknologier. Det gælder ikke mindst for mindre virksomheder. Sammen med, at digitale løsninger også kan være med til at lette arbejdsgange og frigøre ressourcer i den offentlige sektor, er det blandt fokuspunkterne i *Danmarks digitaliseringsstrategi – Sammen om den digitale udvikling*.

I regeringen ønsker vi at føre dansk erhvervsliv godt ind i fremtiden og ruste vores samfund og virksomheder til fortsat at stå stærkt i den globale økonomi. Det kræver, at vi bruger vores samfundsmodel som løftestang. For det er dét, der har gjort Danmark til et af de mest velstående lande i verden med en høj grad af lige muligheder og stærk sammenhængskraft.

1.3 Fortsat reformkurs og rum til investeringer i fremtiden

Når der er afsat midler til at gennemføre nødvendige investeringer i den grønne omstilling, styrke Danmarks forsvar og sikkerhed og håndtere den demografiske udvikling, vil der være relativt få penge til nye større prioriteringer. Samtidig vil arbejdsstyrken stige mindre, end vi har været vant til. Det kan betyde, at det fortsat vil være vanskeligt at skaffe tilstrækkeligt med kvalificeret arbejdskraft – i det offentlige, i den grønne omstilling og i det øvrige danske erhvervsliv.

Hertil kommer, at der i takt med, at samfundet udvikler sig, løbende vil komme nye udfordringer til, ligesom allerede kendte og svære udfordringer vil bestå. Det kan vi løse i fællesskab, men det kræver, at vi investerer i fremtiden – i fortsat gode vilkår for dansk erhvervsliv og i mennesker og medarbejdere, så vi får flere i arbejde og de rigtige kompetencer.

Vi skal derfor tilvejebringe nye midler og få flere i arbejde gennem ansvarlige og retfærdige reformer. Med 2030-planen fastsætter regeringen derfor følgende to mål, som beskrives nærmere nedenfor.

- **Nyt prioriteringsrum på 15 mia. kr. frem mod 2030 til nye investeringer i fremtiden.**
- **Flere i arbejde og de rigtige kompetencer.**

Mål om nyt prioriteringsrum på 15 mia. kr. frem mod 2030

Regeringen fastsætter et mål om at tilvejebringe 15 mia. kr. ekstra i øget prioriteringsrum i 2030. Det øgede prioriteringsrum vil kræve afbalancerede reformer og greb.

Med *Danmark kan mere III* vil regeringen bane vejen for en frihedsreform af den offentlige sektor. Omfanget af procedurer, dokumentation og bureaukrati skal mindskes, og pengene skal i stedet bruges på borgernær velfærd, hvor den enkeltes behov er i fokus. Derudover vil regeringen gennemføre en større reform af strukturen for universitetsuddannelserne. Der skal oprettes nye 1-årige kandidatuddannelser med høj kvalitet og et tydeligt arbejdsmarkedssigte. Erhvervs kandidatordningen skal udvides og gøres mere fleksibel. Flere undervisningstimer og mere vejledning og feedback skal øge kvaliteten og skabe bedre trivsel for de studerende. Og skabe en bedre kobling til det arbejdsmarked, der venter dem, *jf. boks 1.2*.

Boks 1.2

Danmark kan mere III

Der er brug for reformer, nytænkning og mod til at gå nye veje for at styrke Danmark og fremtidssikre vores samfund til de kommende generationer. Med *Danmark kan mere III* vil regeringen kunne frigøre 4,5 mia. kr. årligt gennem afskaffelse af regler og administration på velfærdsområderne og en ny struktur for universitetsuddannelserne. Pengene skal investeres i fremtiden, herunder i lokal og borgernær velfærd og bedre kvalitet af uddannelse og undervisning. Samtidig skønnes reformudspillet at øge den strukturelle beskæftigelse med ca. 6.000 fuldtidspersoner i 2030. Det kommer oven i virkningen af de allerede besluttede initiativer i forbindelse med *Danmark kan mere I*, som skønnes at øge beskæftigelsen med mere end 12.000 fuldtidspersoner i 2030.

Slip velfærden fri

- Udbredelse af velfærdsaftaler til alle landets kommuner
- Statsligt regelstop
- Voksende bureaukrati i kommunerne skal ruller tilbage og erstattes af borgernær velfærd
- Trepartsaftaler om flere kolleger til velfærden
- Styrkede SOSU-uddannelser og elevløn under uddannelse
- Opgør med eksterne vikarer
- Hjælp og værdighed i hverdagen gennem øget brug af velfærdsteknologi

Uddannelser med høj kvalitet

- Nye 1-årige kandidatuddannelser med tydeligt arbejdsmarkedssigte
- Markant investering i kvalitet på universitetsuddannelserne - flere timer, mindre hold og mere vejledning
- Fleksible erhvervs kandidatuddannelser
- Forbedrede muligheder for efteruddannelse
- Løft af uddannelserne på velfærdsområdet
- Ramme til markant investering i fremtidens uddannelse og undervisning

Samtidig vil blandt andet *Reformkommissionen* komme med yderligere anbefalinger til nye og afbalancerede reformer, ligesom den nedsatte *Ekspertgruppe for fremtidens erhvervsstøtte* vil komme med perspektiver på indretningen af fremtidens erhvervsstøtte og pege på modeller for sanering af erhvervsstøtten for mindst 3,5 mia. kr. årligt.

Øges beskæftigelsen via de indsatsområder, der i 2030-planen fastlægges for arbejdsmarkedet og uddannelsesområdet, vil det få flere i arbejde og styrke kompetencer, og derigennem øge velstanden og give et positivt bidrag til de offentlige finanser. Men indsatsområderne vil samtidig kræve investeringer i mennesker, medarbejdere og fortsat gode erhvervsvilkår. Vi skal investere i børn og unge, så flere får gode kundskaber og en god start på livet, og vi skal øge kvaliteten af uddannelserne, så de studerende er rustet til fremtidens behov og virksomhedernes efterspørgsel. Samtidig skal vi fortsat understøtte gode vækstvilkår for dansk erhvervsliv ved blandt andet at fremme digitalisering.

Samlet set vil et nyt prioriteringsrum give plads til nye investeringer i fremtiden, som skal understøtte vækst, velstand og sammenhængskraft i det danske samfund.

Flere i arbejde og de rigtige kompetencer

På baggrund af udsigten til en langsommere vækst i arbejdstyrken kombineret med stigende arbejdskraftbehov inden for blandt andet grøn omstilling, sundhed og ældrepleje er det et centralt fokus, at beskæftigelsen skal øges ud over det, der aktuelt forventes. Det skal gøres klogt og med respekt for vigtige balancer i forhold til den sociale tryghed og sammenhængskraften i vores land.

Danmark er kommet langt med de reformer, der er gennemført, men de store beskæftigelsesfremmende greb er blevet gennemført. Beskæftigelsesgraden er blandt de højeste i OECD-landene. Langt størstedelen af befolkningen er aktive på arbejdsmarkedet, og pensions- og tilbagetrækningsalderen vil i 2030 være blandt de højeste i OECD. Ledigheden er så lav, at den ikke realistisk kan sænkes meget mere via enkeltstående reformer.

Der skal derfor nye greb til. Det er komplekse problemstillinger, der skal løses, herunder:

- For mange ikke-vestlige indvandrere, især kvinder, er fortsat ikke i arbejde.
- For mange unge er hverken i uddannelse eller arbejde.
- Andre unge, som er lang tid i uddannelsessystemet, og hvor femårige videregående uddannelser ikke altid er det rigtige for dem.
- Langvarigt offentligt forsørgede, der ikke har kunnet finde fodfæste på arbejdsmarkedet.
- Vanskeligheder med at rekruttere medarbejdere inden for vigtige dele af den offentlige velfærd.

Det er den slags udfordringer, vi står over for nu, og den slags potentialer, der skal indløses. Regeringen vil derfor have fokus på otte særskilte fokusområder for fremtidens arbejdsmarked og uddannelse.

I mange tilfælde vil det ikke på forhånd være muligt at sætte tal på, hvor meget indsatserne på de forskellige områder kan ventes at løfte beskæftigelsen frem mod 2030. Men opgaverne er vigtige. Både for dem, vi kan hjælpe til et bedre liv med arbejde, og for at vi som samfund har medarbejdere nok til

at løfte de opgaver, vi gerne vil – i det offentlige, i den grønne omstilling og i det øvrige danske erhvervsliv. 2030-planen illustrerer, at hvis de anviste potentialer indfries, så kan beskæftigelsen øges med yderligere op til 40.000 fuldtidspersoner frem mod 2030. Sammen med regeringens konkrete forslag i *Danmark kan mere III*, der skønnes at øge beskæftigelsen med ca. 6.000 fuldtidspersoner i 2030, kan det bidrage til en betydelig styrkelse af beskæftigelsen i forhold til de aktuelle udsigter. Samlet set giver det mulighed for en samlet strukturel beskæftigelsesfremgang på op til 75.000 fuldtidspersoner fra 2022 til 2030.

Det handler imidlertid ikke kun om antal, men i lige så høj grad om kompetencerne hos arbejdskraften. I den grønne omstilling vil der være brug for både ingeniører, faglærte teknikere og ufaglærte – og det er især i forhold til faglærte, at rekrutteringsudfordringer risikerer at blive størst. Der er i dag markante rekrutteringsudfordringer på tværs af den offentlige sektor. Det omfatter fx social- og sundhedsmedarbejdere, pædagoger og sygeplejersker. Og det er især på sundheds- og plejeområdet, og navnlig for social- og sundhedsassistenter og -hjælpere, at vi forventeligt ser ind i vedvarende rekrutteringsudfordringer.

Blandt andet af disse grunde er det vigtigt, at flere unge vælger en erhvervsuddannelse, og at flere gennemfører i stedet for at falde fra. Og at vi får vendt faldet i søgningen til de offentlige velfærdsskoleuddannelser. Det er samtidig vigtigt, at for mange unge ikke opholder sig for lang tid i uddannelsessystemet. Fremskrivninger viser, at flere med lange videregående uddannelser skal finde job i den private sektor i de kommende år, herunder i små og mellemstore virksomheder. Det er derfor vigtigt, at uddannelsessystemet uddanner kandidater med de færdigheder og kompetencer, som erhvervslivet efterspørger. Regeringen vil på den baggrund reformere universitetsuddannelserne, så vi styrker kvaliteten og klæder de unge bedre på til det arbejdsmarked, der venter dem. Med *Danmark kan mere III* foreslår vi en ny uddannelsesstruktur, som skal løfte kvaliteten på undervisnings- og uddannelsesområdet, *jf. også boks 1.2.*

Med 2030-planen sætter vi samlet set retningen for, hvordan Danmark i forlængelse af reformarbejdet *Danmark kan mere* kan håndtere udfordringerne og gøre Danmark grønnere, sikrere og stærkere i 2030.

Vores fælles ståsted er stærkt. Det skal vi holde fast i. Med ambitiøse mål frem mod 2030 vil vi videreudvikle det danske velfærdssamfund og investere i fremtiden. Hvis vi griber det rigtigt an, så kan Danmark endnu mere i 2030.

Indsatsområder for fremtidens arbejdsmarked og uddannelse

1

Flere unge som gennemfører en faglært uddannelse

Hvis arbejdsmarkedet skal være rustet til fremtiden, skal flere unge opnå en faglært uddannelse, herunder for at understøtte den grønne omstilling.

2

Flere med ikke-vestlig baggrund skal deltage på arbejdsmarkedet

Arbejdsmarkedsdeltagelsen blandt ikke-vestlige indvandrere skal øges, så forskellen til personer med dansk herkomst nedbringes.

3

Færre voksne skal langvarigt stå uden for arbejdsfællesskabet

Der er i dag mange langvarigt offentligt forsørgede, som ikke har kunne finde fodfæste på arbejdsmarkedet. Flere skal hjælpes ind på arbejdsmarkedet, så de kan være en del af og bidrage til fællesskabet.

4

Færre unge, som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse

Der er i dag ca. 42.000 unge i alderen 15-24 år, som hverken er i beskæftigelse eller har gennemført eller er i gang med en uddannelse. Mange risikerer at ende uden for arbejdsfællesskabet. Flere unge skal derfor hjælpes videre til enten beskæftigelse eller en kompetencegivende uddannelse.

5

Flere seniorer skal have lyst og mulighed for at blive længere på arbejdsmarkedet

Det er afgørende, at der fortsat er gode vilkår på arbejdsmarkedet for de seniorer, som kan og vil arbejde, også efter pensionsalderen, så private og offentlige arbejdspladser kan få gavn af seniorernes ressourcer.

6

Reduceret sygefravær og færre med deltid

Hvis sygefraværet nedbringes, vil det både være til gavn for den enkelte og for samfundet. Samtidig er der potentiale for, at flere deltidsansatte vælger og får mulighed for flere arbejdstimer.

7

Kompetencer, der passer til fremtidens behov

Fremtidens arbejdsstyrke skal have de kompetencer, der vil være behov for – særligt til den grønne omstilling og kernevelfærdsområderne – og være tilpasset de færdigheder, som virksomhederne efterspørger.

8

Flere ufaglærte voksne skal opkvalificeres

I takt med at arbejdsmarkedet bliver mere specialiseret, falder efterspørgslen efter ufaglært arbejdskraft. Samtidig forventes færre faglærte i fremtiden. Derfor vil det være et vigtigt bidrag, at ufaglærte voksne opkvalificeres til faglærte eller opnår andre kompetencer efterspurgt på arbejdsmarkedet.

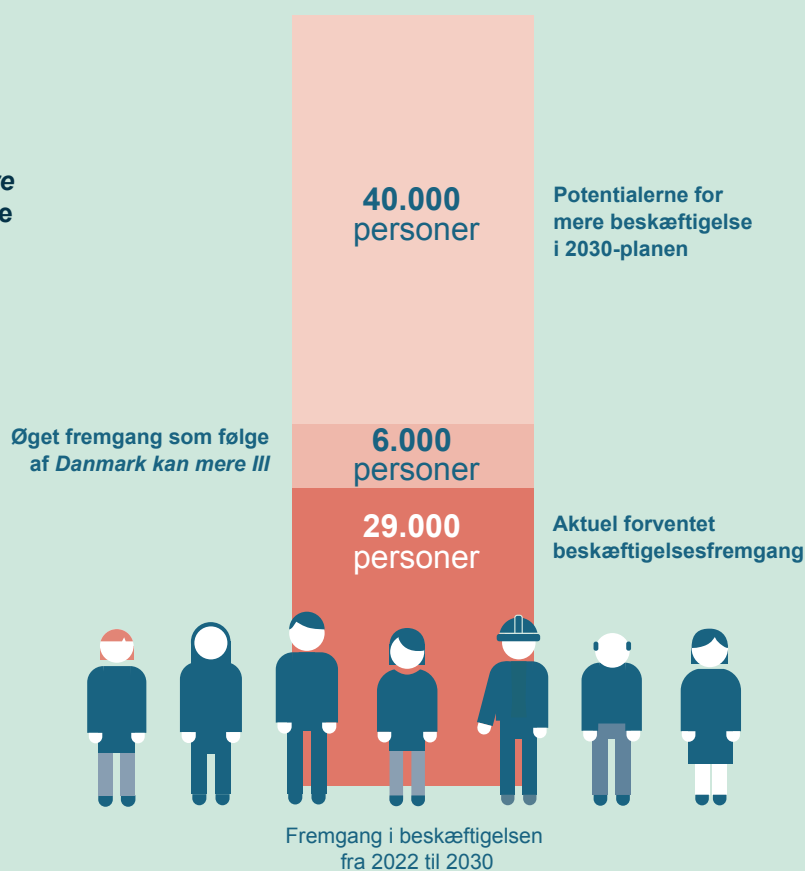
Potentiale for at få flere i arbejde frem mod 2030

Hvis det lykkes at realisere de illustrerede potentialer i 2030-planen, vil det kunne løfte beskæftigelsen med op mod 40.000 personer frem mod 2030.

Sammen med regeringens konkrete forslag i *Danmark kan mere III*, der skønnes at øge beskæftigelsen med ca. 6.000 fuldtidspersoner i 2030, kan det bidrage til en betydelig styrkelse i forhold til de aktuelle udsigter frem mod 2030. Samlet set giver det mulighed for en samlet strukturel beskæftigelsesfremgang på op til 75.000 fuldtidspersoner fra 2022 til 2030.

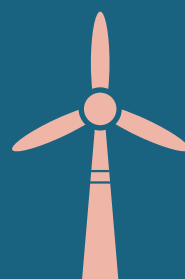

Beskæftigelsen i 2030 kan løftes betydeligt med *Danmark kan mere III* og potentialerne i 2030-planen

2.

Danmark som grønt foregangs- land

Danmark som grønt foregangsland

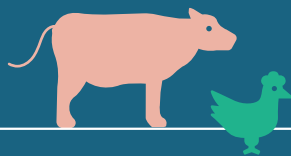
Danmark er og skal frem mod 2030 fortsat være et grønt foregangsland i klimapolitikken – både for at bidrage til de globale klimamålsætninger og for at sikre uafhængighed af russisk gas. Danmark skal opnå egne ambitiøse klimamål, som kan inspirere andre lande, udvikle, implementere og eksportere fremtidens klimaløsninger og -teknologier samt arbejde for høje grønne ambitioner internationalt.

Vejen mod 70 pct.-målet i 2030

Med klimaloven er det besluttet, at Danmark i 2030 skal reducere CO₂e-udledningerne med 70 pct. i forhold til 1990 samt opnå klimaneutralitet senest i 2050. Vi er allerede næsten tre fjerdedele af vejen med store, brede aftaler, senest en grøn skattereform og klimaaf tale om grøn strøm og varme. Frem mod 2030 skal vi helt i mål via implementering af besluttede tiltag, så de får den forudsatte effekt samt nye udspil og aftaler, blandt andet i de udviklingsspor, der er lagt ud.

Grønt råderum til klimatiltag

Klimapolitikken er central i de økonomiske prioriteter frem mod 2030. Alle aftaler finansieres fuldt ud og indgår løbende i fremskrivningerne. Regeringen har prioriteret mere end 110 mia. kr. mod 2030 til den grønne omstilling – og et flertal i folketinget har etableret et grønt råderum i 2024-2040 på samlet 53½ mia. kr. til større investeringer i klima, grøn energi og miljø. Det er centralt i at understøtte den grønne omstilling og indfrielse af blandt andet 70 pct. målsætningen.

2.1 En 2030-plan med grønt fokus

Klimavidenskaben er tydelig. Hvis temperaturstigningen skal holdes nede, og de globale konsekvenser af klimaforandringerne begrænses, kræver det snarlig og omfattende handling. Der har Danmark et ansvar for at gå forrest i den internationale klimainsats for at inspirere og påvirke resten af verden – og arbejde for Parisaftalens mål om at holde den globale temperaturstigning nede på 1,5 grader.

Den forpligtigelse er bekræftet med en af verdens mest ambitiøse klimalove, hvor et bredt flertal i Folketinget har besluttet at reducere drivhusgasudledningerne med 70 pct. i 2030 i forhold til 1990 samt opnå klimaneutralitet i senest 2050. Denne indsats skal ske under en række guidende principper, som sikrer de rette balancer mellem blandt andet omkostningseffektivitet, konkurrencekraft og social balance, samtidig med at der sikres reelle, globale reduktioner.

Behovet for den grønne omstilling har imidlertid fået en ekstra dimension med Ruslands invasion af Ukraine. I Danmark skal vi derfor arbejde benhårdt for at nedbringe vores forbrug af gas og andre fossile brændsler. Det vil gøre os uafhængige af russisk gas og samtidig fremtidssikre vores forsyning, når vi udbygger og erstatter med vedvarende energi.

Den grønne omstilling er derfor også en af de helt centrale udfordringer for vores samfund og en prioritet for regeringen både frem mod 2030 og i årene herefter. Klimapolitisk og sikkerhedspolitisk. Så Danmark kan blive både grønnere og sikrere.

Omstillingen er godt på vej. På kun tre år har vi besluttet konkrete tiltag, der når næsten tre fjerdedele af den reduktionsmanko i 2030, der var ved regeringens tiltrædelse. Senest har et flertal i Folketinget med *Aftale om en grøn skattereform for industri mv.* (juni 2022) sat yderligere turbo på den grønne omstilling og leveret det største enkeltstående bidrag til klimamålet i 2030 siden klimalovens vedtagelse. Aftalen viser samtidig, at store reduktioner kan opnås via tiltag med relativt lave samfundsøkonomiske omkostninger under hensyn til blandt andet beskæftigelse, social balance og lækage. Samtidig har vi med blandt andet *Klimaaf tale om grøn strøm og varme 2022* (juni 2022) vedtaget tiltag, der skal sikre mere grøn gas, varme og strøm, så vi også kan bidrage til resten af Europas uafhængighed og grønne omstilling.

Det betyder imidlertid ikke, at vi er i mål. Der er stadig en række nødvendige beslutninger, der skal træffes, for at den resterende reduktionsmanko på ca. 5 mio. ton CO₂e til 70 pct.-målet kan indfries. Med *Klimaprogram 2022* (september 2022) har regeringen fremlagt en samlet køreplan for realiseringen af målet. Den indeholder blandt andet fokus på landbrugsområdet med genbesøg af *Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug* (oktober 2021), hvor der vil blive fulgt op på en række udviklingsspor med potentiale for betydelige reduktioner, ligesom næste fase af en grøn skattereform også vil forholde sig til regulering af landbrugets udledninger.

Samtidig er det afgørende, at der følges op på implementeringen af de eksisterende aftaler, så de forventede reduktioner realiseres, og der løbende er mulighed for at vurdere behovet for at justere. Det er også baggrunden for, at en lang række af aftalerne indebærer genbesøg af sektorerne. Her vil det blandt andet være centralt, at vi lykkes med at udbrede og skalere fremtidens grønne teknologier såsom fangst og lagring af CO₂ (CCS) samt nye grønne brændstoffer (Power-to-X).

Det er vigtigt, at klimapolitikken integreres centralt i planlægningen og fremskrivningerne af den økonomiske politik. Håndteringen af klimaudfordringen er i sagens natur en afgørende brik i den økonomiske prioritering, herunder frem mod 2030. Dette ansvar har regeringen og et flertal i Folketinget løftet med etableringen af et grønt råderum, hvor der reserveres samlet 53½ mia. kr. (2022-priser) i det finanspolitiske råderum frem mod 2040, der skal prioriteres til større og længerevarende investeringer i klima, grøn energi og miljø. Det vil bidrage til, at Danmarks ambitiøse klimamål kan indfries på en hensigtsmæssig måde, hvor vi sikrer de rette balancer, og hvor der er økonomi til at foretage de nødvendige investeringer.

2.2 Danmark som grønt foregangsland

Danmark skal være et globalt foregangsland, når det gælder klimaindsatsen. Derfor har vi indført klimaloven og vedtaget en lang række store klimaaftaler, og det skal vi fortsætte med i de kommende år. At være et globalt foregangsland er en kompleks opgave, hvor vi både skal vise vejen for en gennemgribende grøn omstilling af det danske samfund, som andre lande ønsker at følge, ligesom vi skal bidrage til at udbrede grønne løsninger og ambitioner i resten af verden. Dette gør Danmark ved at:

- Realisere ambitiøse reduktioner af nationale udledninger, som andre ønsker at kopiere
- Sikre, at nationale klimatiltag ikke blot flytter udledningerne til udlandet
- Fremme høje, grønne ambitioner internationalt
- Arbejde for globale reduktioner med nye klimateknologier og løsninger

Klimapolitik med globale effekter

Skal Danmark være et foregangsland, er det afgørende, at den grønne omstilling er forenelig med et samfund og en økonomi i positiv udvikling, hvor vi skaber job og vækst, så vi ikke blot flytter virksomheder og udledninger ud af landet. Historisk er det lykkedes at kombinere vækst, høj beskæftigelse og reducerende tiltag, og det spor vil vi som land forfølge i disse år, hvor omstillingen intensiveres.

Ligeledes er det afgørende, at indsatserne blandt andet tager hensyn til virksomhedernes konkurrenceevne og den sociale balance, ligesom den skal være omkostningseffektiv, så opfyldelsen af klimamålene ikke bliver unødigt dyr. Derfor er klimapolitikken underlagt klimalovens guidende principper, der netop understreger disse balancer. Det har vi gjort med de hidtidige aftaler, og det vil være sigtepunktet for regeringen, når de kommende beslutninger skal træffes.

Et af de bærende principper er, at Danmark skal drive globale og ikke blot nationale reduktioner. Det indebærer først og fremmest, at danske reduktioner ikke skal resultere i øgede udledninger i udlandet. Et nøgleelement i forståelsen af den danske indvirkning på det globale klima er CO₂e-lækage. Lækagen opstår, når regulering, der mindsker de danske udledninger af drivhusgasser, fører til øgede udledninger af drivhusgasser i udlandet. Effekterne kan forekomme gennem udenrigshandel, prisen på fossile brændsler og international regulering (fx EU's kvotehandelssystem) mv. Begrænsningen af CO₂e-lækage og dermed størst mulig global effekt har været centralt i udformningen

af de fleste klimaaftaler. Det gælder fx i indførelsen af en CO₂e-afgift i den netop indgåede aftale om en grøn skattereform, hvor det var et bærende hensyn.

Grønne ambitioner internationalt

En væsentlig del af at være et grønt foregangsland indebærer at arbejde for høje grønne ambitioner internationalt, hvilket for Danmarks vedkommende i høj grad sker i EU- og i FN-regi.

EU-Kommissionen har blandt andet fremsat den såkaldte *Fit for 55-lovpakke* med forslag til revision af EU's lovgivning på klima- og energiområdet. Forslagene skal udmønte EU's forstærkede klimamål, hvor EU forpligter sig til at reducere drivhusgasemissionerne med mindst 55 pct. i 2030 i forhold til niveauet i 1990. Pakken indeholder blandt andet en styrkelse og udvidelse af det eksisterende kvotehandelssystem, nyt kvotehandelssystem for vejtransport og bygninger, en grænsetilpasningsmekanisme, som indføres gradvist og skal erstatte gratiskvoterne i de berørte sektorer, stop for salg af nye fossile biler i 2035 og et revideret energibeskatningsdirektiv med højere minimumsafgifter for fossil energi. Ministerrådet og Europa-Parlamentet har fastlagt positioner på de fleste af pakkens forslag, og der forventes endelige aftaler om flere af forslagene i EU inden udgangen af 2022.

Kommissionen har desuden i maj 2022 fremsat *REPowerEU*-planen med nye initiativer, der skal bidrage til at gøre EU uafhængig af russisk fossil energi, herunder ved yderligere at accelerere udbygningen af vedvarende energi og fremme energieffektivitet.

Det er afgørende for Danmark at arbejde for øgede ambitioner i EU. En styrket fælleseuropæisk regulering bidrager til både drivhusgasreduktioner i Danmark, og til at vores nationale klimamål kan indfries mere omkostningseffektivt med mindre risiko for CO₂e-lækage og tab af konkurrenceevne. Regeringen har blandt andet senest arbejdet for højere EU-mål for både vedvarende energi og energieffektivitet. Det vil også frem mod 2030 være sigtet at arbejde for ambitiøs klimapolitik på alle områder.

Derudover arbejder Danmark aktivt for gennem klimatopmøderne og bilateralt myndighedsarbejde at øge de globale klimaambitioner og understøtte dem med lokale indsatser, der omsætter målsætninger til reelle grønne tiltag, så der fastholdes momentum for 1,5-graders målsætningen i Parisaftalen. Der er stor international efterspørgsel efter samarbejde med Danmark om grøn omstilling – det være sig i enkeltlande såvel som Danmarks rolle i internationale klimaforhandlinger.

De væsentligste udfordringer i EU i de kommende år vil derfor være at implementere aftalerne hensigtsmæssigt i EU og de enkelte lande. Det skal dels understøtte, at man i EU gennemfører en ambitiøs og omkostningseffektiv fælleseuropæisk regulering, der kan drive effektiv klimahandling i alle EU's lande, samtidig med at Danmark har fleksibilitet til gå videre og indfri vores mere ambitiøse nationale mål på en hensigtsmæssig måde. Alt dette samtidig med, at udfordringerne med stigende energipriser og uafhængighed af russisk gas håndteres. Det bliver kompliceret for Danmark og EU i de kommende år at balancere ønskerne om hurtig omstilling, lave omkostninger og fokus på at udfase netop den russiske gas, men opgaven er helt central og har højeste prioritet.

Grønne løsninger til Europa og resten af verden

Ud over at arbejde for ambitiøse mål og omkostningseffektive instrumenter kan en stor del af Danmarks indvirkning på det globale klima være de løsninger og teknologier, der udstilles og eksporteres

til omverdenen. Når virksomheder i Danmark implementerer og udbreder vedvarende energi, energi-effektivisering og kollektiv forsyning, mindskes de globale udledninger, samtidig med at danske virksomheders afsætningsmuligheder og økonomi styrkes.

Danmark står i en gunstig position, da danske virksomheder allerede er blandt de bedste i verden inden for vedvarende energi og klima- og energiteknologi. De kan levere løsninger, der samtidig kan hjælpe med at reducere afhængigheden af russisk gas. Det er derfor også vigtigt, at dansk erhvervsliv har de rette rammevilkår til at udnytte de store muligheder, der åbner sig, når de grønne ambitioner i Europa hæves.

Ved at udbygge massivt med grøn energi vil Danmark i kraft af unikke havvindressourcer kunne eksportere grøn strøm til millioner af husholdninger og virksomheder i Europa, producere grønne brændstoffer, skabe nye muligheder for erhvervslivet og understøtte tusindvis af grønne arbejdspladser i Danmark. Dertil skal Danmark med vores viden om regulatoriske rammevilkår, teknologi og grønne løsninger fremme, at andre lande ligeså udbygger med vedvarende energi. Med danske myndigheder og erhvervslivs erfaringer og løsninger vil det også komme Danmark til gode.

På baggrund af udspillet *Danmark kan mere II* er der i juni indgået *Klimaaftale om grøn strøm og varme 2022* (juni 2022). Aftalen lægger sporene for Danmarks vej mod at blive uafhængig af russisk gas og accelerere den grønne omstilling i de kommende år:

- Det fulde havvindspotentiale i Danmark skal høstes på en måde, der forener ambitionerne om massiv grøn omstilling med godt købmandskab
- Der skal udbydes yderligere 4 GW havvind til etablering inden 2030, under forudsætning af at havvindmølleparkerne samlet set ikke belaster statens finanser over projektperioden, og at der i relevant omfang er plads i elnettet
- Ambition om at firedoble den samlede produktion fra solenergi og landvind frem mod 2030. Udbygning af grøn strøm ud over Danmarks behov skal opføres støttefrit, og der skal ikke pålægges forbrugere og virksomheder væsentlige omkostninger
- Ambitionen er, at al gas i Danmark skal være grønt i 2030, og at der ikke er boliger, der opvarmes med gas fra 2035. Regeringen vil i 2026 fremlægge mulige initiativer samt den finansiering, der skal til for at indfri ambitionerne

2.3 Vejen mod 70 pct.-målet i 2030

Med klimaloven har et bredt flertal i Folketinget besluttet, at Danmark inden 2030 skal reducere drivhusgasudledningerne med 70 pct. målt i forhold til udledningerne i 1990 samt et mål om klimaneutralitet i senest 2050. Derudover er der med *Aftale om et indikativt drivhusgasreduktionsmål for 2025* (maj 2021) fastsat et drivhusgasreduktionsmål på 50-54 pct. i 2025 i forhold til 1990.

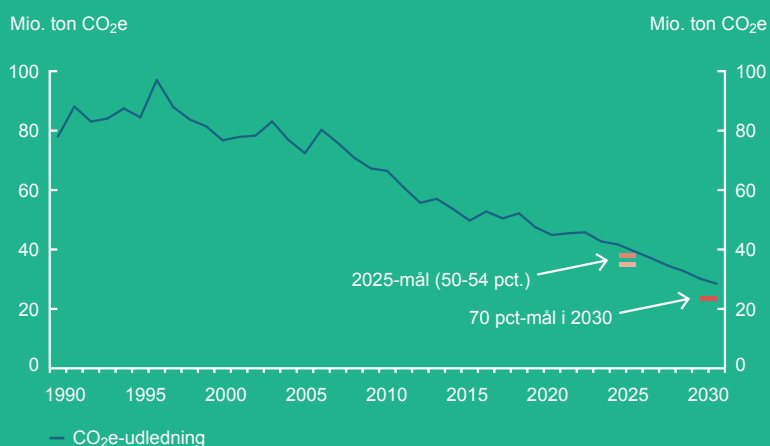
Frem mod 2030 bliver netop realiseringen af 70 pct.-målet derfor helt afgørende – under fortsat hensyntagen til den langsigtede omstilling frem mod klimaneutralitet i senest 2050.

Danmark har nået næsten tre fjerdedele af 70 pct.-målet

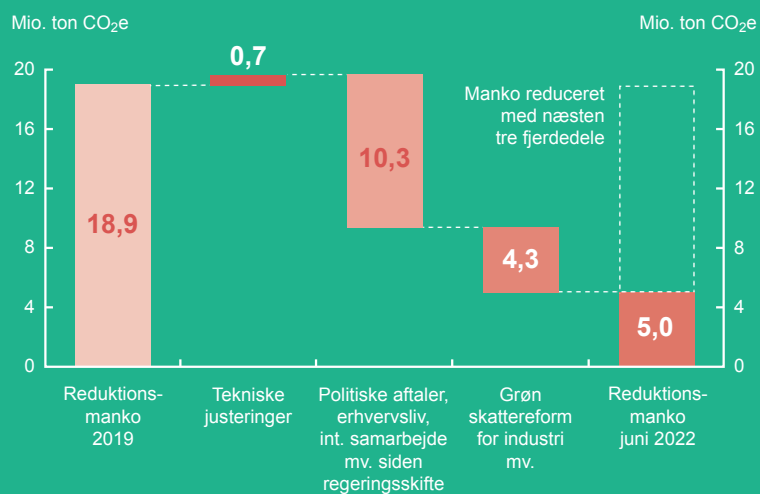
70%

CO₂e-udledninger fra 1990 til 2030 (inkl. indgåede aftaler)

Næsten tre fjerdedele af vejen mod reduktionsmålet på 70 pct. i 2030

Danmark har nået næsten tre fjerdedele af 70 pct.-målet

Danmark har allerede reduceret sine klimaudledninger fra 78 mio. ton CO₂e i 1990 til 47,4 mio. ton i 2020, og ved regeringens tiltrædelse i 2019 forventedes en yderligere nedbringelse til ca. 41,5 mio. ton i 2030 med allerede besluttede initiativer. For at nå 70 pct.-målet kræver det dog, at udledningerne bringes helt ned til ca. 23,4 mio. ton CO₂e i 2030. Der var ved regeringens tiltrædelse dermed en reduktionsmanko på 18,9 mio. ton CO₂e og altså behov for en markant yderligere indsats for at nå dette.

Med den nyeste fremskrivning og netop indgåede aftaler forventes udledningerne i 2030 at være 28,4 mio. ton CO₂e, og der udestår således en reduktionsmanko på ca. 5 mio. ton CO₂e. I 2025 udestår en reduktionsmanko på 0,4-3,5 mio. ton CO₂e til 2025-målet. Indfrielsen af klimamålet er altså allerede godt på vej. Status er, at vi – blandt andet med de indgåede aftaler med både erhvervslivet og Folketinget og internationalt samarbejde i EU mv. – på kun tre år er nået næsten tre fjerdedele af vejen mod reduktionsmålet på 70 pct. Da regeringen tiltrådte, var der en reduktionsmanko på 18,9 mio. ton i 2019, og siden da er reduktionsmankoen blevet reduceret med 13,9 mio. ton.

Klimapolitikken er siden regeringens tiltrædelse blevet til via en lang række store og brede aftaler. Blandt de mest centrale aftaler, som dækker en stor del af de hhv. 10,3 og 4,3 mio. ton CO₂ i figuren, er blandt andet *Klimaaftale for energi og industri mv. 2020* (juni 2020), *Grøn omstilling af vejtransporten* (december 2020), *Grøn omstilling af landbruget* (oktober 2021) samt *Grøn skattereform for industri mv.* (juni 2022), jf. boks 2.1.

Klimapolitik med brede aftaler og rette balancer

Fælles for en stor del af klimaaftalerne er, at de er gennemført med brede flertal i Folketinget, og at de er gennemført med øje for de rette balancer.

70 pct.-målet kan principielt opnås ad mange forskellige veje, hvor vægten ligger på forskellige hensyn. 70 pct.-målet kunne nås ved en meget høj og ensartet beskatning, som dog vil sende virksomheder og udledninger ud af landet. Det vil umiddelbart sikre den billigst mulige opfyldelse af det nationale mål, men det vil dog hverken hjælpe klimaet eller sikre en reel grøn omstilling via tekniske forbedringer. Derfor har det også været afgørende, at de rette balancer sikres, således at det bliver dyrere og sværere at forurene, men også at både virksomheder og forbrugere hjælpes til omstillingen.

Det primære fokus i de hidtidige aftaler har været på relativt veldefinerede udledninger fra fossile brændsler i industrien, forsyningssektoren og transportområdet. Områder der i forvejen har været regulert og i en del tilfælde afgiftsbelagt. Her er reguleringen blevet udvidet og mere ensartet. I de kommende år vil fokus skifte mod de mindre veldefinerede udledninger på især landbrugsområdet, hvor klimareguleringen historisk har været begrænset. Dertil kommer implementeringen af de aftalte tiltag, så målsætningerne realiseres.

Yderligere indsatser i landbruget og implementering vil bringe os i mål

Med *Klimaprogram 2022* (september 2022) har regeringen fremlagt en samlet køreplan for realiseringen af 70 pct.-målet i 2030. Af køreplanen fremgår det, at regeringen senest i 2025 vil have fremlagt udspil, der indebærer, at man genbesøger alle sektorer, og at der frem mod 2025 kan træffes de nødvendige beslutninger for at indfri 70 pct.-målet i 2030.

Boks 2.1**Udvalgte klimaaftaler siden regeringens tiltrædelse****Klimaaf tale for energi og industri mv. 2020 (juni 2020)**

Klimaaf talem for energi og industri mv. sigter efter at udvikle, udbygge og integrere grønne teknologier i energisektoren og industrien og skønnes at sikre en drivhusgasreduktion på 3,4 mio. ton CO₂e i 2030 inklusiv reduktionsbidraget fra *Aftale om en klimaplan for en grøn affaldssektor og cirkulær økonomi* (juni 2020).

Aftalen sikrer udbygning af grøn energi og satsning på CO₂-fangst og Power-to-X. Samtidig tilskyndes en energieffektiviseringsindsats i særligt industrien, som sænker forbruget af fossile brændsler og sparer på den grønne energi. Hertil sikres, at danskernes varme bliver mere grøn, hvor det også tilskyndes, at olie- og gasfy i højere grad udskiftes med grønne alternativer.

Grøn omstilling af vejtransporten (december 2020)

Aftalen sikrer drivhusgasreduktioner, en grøn omlægning af bilafgifterne og en langsigtet regulering af relevante grønne brændstoffer til de fossile biler. Aftalen skønnes samlet at medføre en CO₂-reduktion på 0,9 mio. ton i 2025 og 1,9 mio. ton i 2030. Dertil kommer hhv. 0,3 og 0,4 mio. ton CO₂ i 2025 og 2030 fra *Kilometerbaseret vejafgift for lastbiler* (juni 2022), som udmønter en del af aftalen og gennemfører en række initiativer til effektivisering af gods-transporten. Samtidig skønnes den at medføre 775.000 grønne biler i 2030 med en ambition om 1 mio. grønne biler.

Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug (oktober 2021)

Landbrugsaftalen skal understøtte den grønne omstilling i land- og skovbrugssektoren og sikre en forbedring af det danske vandmiljø og bedre plads til naturen i landbrugslandet. Aftalen skønnes at sikre drivhusgasreduktioner på 1,9 mio. ton CO₂e i 2030, som indgår i fremskrivninger, og indeholder desuden et bindende reduktionsmål på 55-65 pct. i land- og skovbrugssektoren (med undtagelse af energiforbruget) under hensyntagen til principperne i klimaloven. I forhold til 1990-niveauet svarer dette til en yderligere reduktion på 5-7 mio. ton CO₂e. Aftalen skal endvidere understøtte udvikling af nye teknologier, der skal levere fremtidens løsninger til at nedbringe landbrugets klima- og miljøpåvirkning yderligere.

Grøn skattereform for industri mv. (juni 2022)

Med aftalerne om grøn skattereform i henholdsvis 2020 og 2022 er der lavet en gradvis tilpasning af de eksisterende energiafgifter til en højere og mere ensartet CO₂-afgift. Energiafgifterne forøges fra 2023 og omlægningen fra energiafgifter til CO₂-afgifter sker fra 2025. Herefter forhøjes satserne gradvist til 750 kr. pr. ton udledt CO₂ i 2030 for virksomheder uden for EU's kvotehandelssystem og 375 kr. pr. ton udledt CO₂ i 2030 for virksomheder indenfor. For mineralogiske processer mv. bliver CO₂-afgiften 125 kr. pr. ton CO₂ i 2030.

Der indføres derudover et tilskud til fangst og lagring af fossile og biogene kilder (CCS). Dermed gives en tilskyndelse til negative udledninger fra fx fangst og lagring af CO₂ fra biogene kilder (fx biogas, biomasse og biogent affald). Tilskuddet til negative udledninger kan ses som en slags "negativ afgift" og skal ses i sammenhæng med, at negative udledninger indgår i 70 pct.-målet på samme måde som reduktion af positive udledninger.

Aftale om grøn skattereform for industri mv. (juni 2022) leverer det største enkeltstående bidrag til 70 pct.-målet siden klimalovens vedtagelse med en CO₂e-reduktion på 4,3 mio. ton i 2030. Aftalen følger op på første delrapport fra Ekspertgruppen for en grøn skattereform. Ekspertgruppen ventes at aflevere sin endelige rapport i efteråret 2022. Den endelige rapport vil adressere alle udledninger i 70 pct.-målet, herunder landbruget.

I regeringens første tre år er der især sørget for at træffe en række centrale beslutninger og lave brede aftaler, der skal sikre de rette incitamentter til den grønne omstilling. I de kommende år og især fra 2025 vil fokus i højere grad skifte over på at implementere de eksisterende aftaler og løbende afstemme og tilpasse dem. Det er også derfor, at de fleste aftaler indebærer genbesøg af sektorerne.

Et af de helt afgørende områder bliver nye teknologier som Power-to-X og især fangst og lagring af CO₂ (CCS). I *Klimaaf tale for energi og industri mv. 2020* (juni 2020), *Aftale om finansloven for 2022* (december 2021) og *Aftale om grøn skattereform for industri mv. (juni 2022)* indgår reduktioner herfra som et centralt element. Det er derfor også afgørende for de grønne ambitioner, at det store potenti ale i teknologien realiseres. Det gælder både såkaldte negative udledninger fra fx fangst og lagring af CO₂ fra biogene kilder (biogas, biomasse og biogent affald) samt fangst og lagring af CO₂ fra fossile kilder. Klimapolitikken frem mod 2030 vil derfor fokusere på at realisere disse reduktioner og sikre, at blandt andet CCS-teknologien udbredes i stor skala.

2.4 Grønt råderum og klimapolitik i økonomien

Klimalovens 2025- og 2030-mål samt andre grønne målsætninger er blevet en afgørende del af ud-fordringsbilledet og prioriteringerne for dansk økonomi. Regeringen har allerede vist dette ved at prio-ritere mere end 110 mia. kr. frem mod 2030 til den grønne omstilling, *jf. boks 2.2*.

Boks 2.2

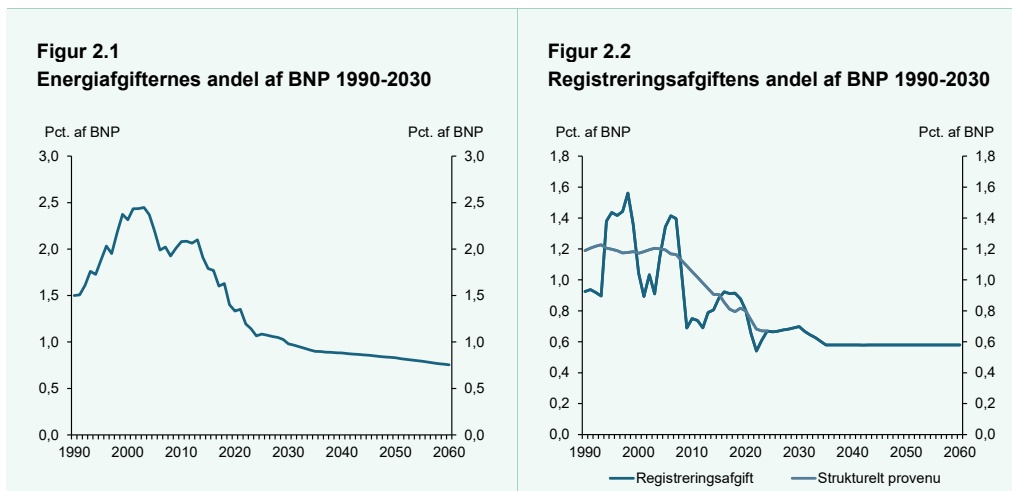
Prioriterede midler til klimaaf taler 2020-2030

Regeringen har i de indgåede klimaaf taler samlet prioriteret midler på 110 mia. kr. frem mod 2030 (2023-priser). Tallet dækker over de samlede udgifter til klimarelaterede tiltag i alle de gennemførte klimaaf taler, herunder de om-talte af taler i boks 2.1, samt de løbende finanslovsaf taler. Dertil kommer desuden de udmøntede midler på 17,8 mia. kr. i det grønne råderum.

Når den grønne omstilling prioriteres højt i økonomien, betyder det ligeledes, at de grønne målsæt-ninger skal indgå helt tæt i planlægningen af den økonomiske politik, herunder frem mod 2030.

Indregning af eksisterende klimapolitik i de mellemfristede planer og fremskrivninger foregår løbende, ligesom det er tilfældet med øvrige politikområder. Det indebærer, at politiske tiltag løbende indreg-nes på tværs af områder, når det er besluttet med konkrete initiativer.

I takt med at den danske brug af fossile energikilder udfases, er der en række afgiftsprovenuer, der reduceres eller forsvinder, herunder særligt provenuet fra de fossile energi- og CO₂-afgifter og regi-streringsafgiften fra fossile biler. I det omfang, at provenutabet er resultatet af ny politik, finansieres dette inden for de relevante politiske af taler. I det omfang, at udviklingen drives af den markeds-drevne teknologiske udvikling, håndteres det i den løbende tilrettelæggelse af finanspolitikken. Der er fx i de mellemfristede fremskrivninger af dansk økonomi indlagt en aftagende trend for provenuet fra energiafgifterne og registreringsafgiften (som andel af BNP) som følge af den (forventede) markeds-drevne udvikling, *jf. figur 2.1 og 2.2* (udover allerede besluttet politik).

Anm.: Provenuet fra registreringsafgiften inkluderer også indtægten fra grønne biler. Det samlede registreringsafgiftsprovenu fra salg af fossile biler forventes at falde mere markant i de kommende år for derefter helt at bortfalde.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

De økonomiske fremskrivninger korrigeres desuden løbende for udviklingen i afgiftsprovenuerne. Indregningen af klimatiltag i de økonomiske fremskrivninger fremgår desuden af boks 2.3.

Boks 2.3 Indregning af klimatiltag i de økonomiske fremskrivninger

Energistyrelsen offentliggør hvert år *Klimastatus- og fremskrivning*, som bl.a. indeholder en prognose for de danske drivhusgasudledninger i et såkaldt *frozen policy*-scenarie. Her medtages effekten af al vedtaget dansk klimapolitik, forventninger om udviklingen i energipriser og CO₂-kvotepriser samt forventninger om den markedsdrevne teknologiske udvikling.

De løbende opdateringer af de mellemfristede økonomiske fremskrivninger i bl.a. de årlige konvergensprogrammer til EU tager udgangspunkt i *Klimastatus- og fremskrivning*, som danner baggrund for blandt andet udviklingen i provenuer fra energibeskatningen. Derudover indregnes de bredere økonomiske og statsfinansielle effekter af den vedtagne klimapolitik, fx effekterne af bilbeskatningen på transportområdet og en grøn skattereform på samfundsøkonomien osv.

De stats- og erhvervsøkonomiske konsekvenser af klimapolitiske målsætninger kan ikke afgøres på forhånd, da effekterne afhænger af de valgte håndtag og indsatser til at indfri målsætningen.

Vælges der fx en tilgang, hvor størstedelen af reduktionerne leveres ved afgifter på CO₂e-udledninger, vil det indebære et statsfinansielt merprovenu, så længe der fortsat er et beskatningsgrundlag for afgiften. Vælges der derimod en tilgang, hvor reduktionerne leveres primært ved brug af tilskud eller regulering, vil det typisk indebære et statsfinansielt mindreprovenu, enten i form af direkte udgifter til tilskud eller reducerede afgiftsindtægter fra fx beskatning af fossil energi eller konventionelle biler. I forbindelse med den grønne omstilling er det således en politisk afvejning, hvordan de umiddelbare omkostninger skal fordeles på henholdsvis stat, erhverv og husholdninger.

Derudover arbejdes der på at udvikle og ibrugtage en ny grøn regnemodel GrønREFORM, som skal styrke grundlaget for en konsekvent og konsistent vurdering af klimaeffekterne af den økonomiske politik, *jf. boks 2.4*.

Boks 2.4 **GrønREFORM**

Klimapolitikken er en hjørnesteen i regeringsarbejdet, herunder også i planlægningen af den økonomiske politik. For at understøtte en konsekvent og konsistent vurdering af klimaeffekterne af den økonomiske politik arbejdes der i DREAM i samarbejde med ministerierne på at udvikle og ibrugtage en ny grøn regnemodel, GrønREFORM.

GrønREFORM integrerer økonomi og klima, og dermed fås et mere helhedsorienteret fundament at træffe økonomiske beslutninger ud fra. Når GrønREFORM er færdig, skal den blandt andet anvendes i arbejdet med at vurdere miljø- og klimaeffekter af den økonomiske politik og samfundsøkonomiske effekter af miljø-, energi- og klimapolitik. Derudover skal GrønREFORM også kunne vurdere, hvordan den økonomiske udvikling forventes at påvirke drivhusgasudledninger og anden forurening fremover.

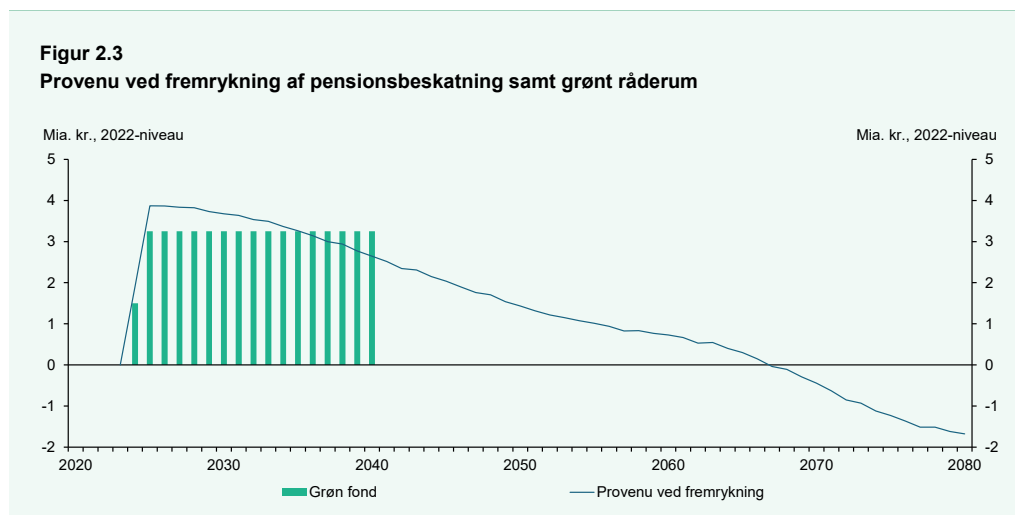
GrønREFORM består af en hovedmodel og en række delmodeller. Hovedmodellen er en samlet beskrivelse af den økonomiske aktivitet i Danmark. Den indeholder en beskrivelse af produktion, arbejdskraft og energiforbrug i 52 repræsentative brancher, der spænder fra olieraffinaderier og kemisk industri til hoteller, restauranter og detailhandel. Derudover indeholder modellen også en beskrivelse af husholdningerne, der forbruger varer fra virksomhederne og tilbyder deres arbejdskraft til virksomhederne. Delmodellerne i GrønREFORM giver en mere detaljeret beskrivelse af sektorer, der har særlig betydning for den grønne omstilling, herunder bl.a. landbrugssektoren, transportsektoren og energisektoren.

GrønREFORM-modellen udvikles af modelgruppen DREAM i samarbejde med forskere fra Københavns Universitet og Aarhus Universitet.

Grønt råderum

Prioriteringen af klimapolitikken i økonomien er helt centralt, da det fortsat vil kræve en stor indsats at komme helt i mål med den grønne omstilling. I erkendelsen heraf har regeringen og et flertal i Folketinget med *Aftale om Etablering af en grøn fond* (juni 2022) etableret et grønt råderum i 2024-2040 på 1½ mia. kr. i 2024 og 3¼ mia. kr. årligt i 2025-2040 (2022-priser). Det svarer samlet set til 53½ mia. kr. over perioden.

Finansieringen af det grønne råderum sker ved at løse aldersopsparingens implementeringsudfordring og ved at hæve indbetalingsløftet for aldersopsparing fra 5.500 til 8.500 kr. pr. år fra 2024, hvilket samlet vil fremrykke et skatteprovenu på op til 4 mia. kr. (2025), idet indbetalinger til aldersopsparing modsat andre pensionsordninger beskattes ved indbetalingstidspunktet. Konkret afsættes 1½ mia. kr. i 2024 og 3¼ mia. kr. i årene 2025 til 2040 til det grønne råderum. Det grønne råderum lægger således beslag på hovedparten af det fremrykkede skatteprovenu frem mod 2040, *jf. figur 2.3*. De fremrykkede skatteindtægter afspejler sig i et provenutab i årene efter 2070.

Anm.: De provenumæssige konsekvenser vil blive konsolideret i forbindelse med fremsættelse af lovforslag.

Kilde: *Danmarks Konvergensprogram*, maj 2022 og egne beregninger.

Gennem flere store klimaaftaler har regeringen i samarbejde med brede flertal i Folketinget truffet beslutninger om en række store investeringer i den grønne omstilling af Danmark. Disse investeringer bidrager til, at Danmark år for år bliver grønnere og bevæger sig tættere på realiseringen af klimamålene, samtidig med at Danmark er et grønt foregangsland.

Det grønne råderum skal på samme vis prioriteres til større og længerevarende investeringer i klima, grøn energi og miljø og ad den vej bidrage til den grønne omstilling, herunder indfrielse af Danmarks klimamål. Konkret kan råderummet fx prioriteres til skovrejsning, udtagning af lavbundsjord, udbygning af havvind, Power-to-X, fangst og lagring af CO₂ og klimatilpasning.

Etableringen af det grønne råderum sikrer, at klimapolitikken fortsat prioriteres i økonomien frem mod 2030. Og finansieringen via fremrykningen af skatteprovenu gør det muligt inden for ansvarlige finanspolitiske rammer at gennemføre nødvendige investeringer i den grønne omstilling allerede inden for de kommende år, som vil komme alle fremtidige generationer til gode. En del af det grønne råderum er allerede afsat til at medfinansiere *Aftale om Grøn skattereform for industri mv.* (juni 2022).

Et grønt råderum sikrer således, at der er penge til at realisere klimamålene, samtidig med at der også kan prioriteres penge til andre områder, blandt andet de nødvendige store investeringer i forsvar og sikkerhed.

Grøn fond på samlet set
53,5 mia. kr.
i 2024-2040

Prioriteres til større og længerevarende investeringer
i klima, grøn energi og miljø og understøtter
derigennem indfrielse af Danmarks klimamål

3.

Sikkerhed

Trusselsbilledet er forværret markant og mere komplekst end tidligere

Den 24. februar 2022 invaderede Rusland Ukraine. Det er et alvorligt angreb på den europæiske sikkerhedsarkitektur og den regelbaserede verdensorden, som må forventes at præge europæisk sikkerhed og Danmarks nærområde mange år frem. Også på andre områder er truslerne taget til. Autoritære stater udfordrer vores sikkerhed gennem fx cyber- og hybridangreb, der har til formål at svække vores sammenhængskraft, frihed og demokrati. Krig, klimakrise og pandemien udfordrer økonomien, forsyningssikkerheden og leveforholdene i mange lande. Irregulær migration og terrorisme er konstante udfordringer for Europa. Nye teknologier skaber både muligheder, men også nye udfordringer. Alt sammen har betydning for Kongeriget, dvs. Færøerne, Grønland og Danmarks, sikkerhed og tryghed.

Vi skal stå fast på vores værdier om demokrati, frihed og sammenhængskraft

Vi skal sammen med vores allierede og globale samarbejdspartnere værne om værdier som demokrati, menneskerettigheder, frihed, lighed, tryghed, retfærdighed og bæredygtighed. Det er med disse værdier som pejlemærke for Danmarks udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik, at der bedst værnes om danskernes tryghed, velfærd og sammenhængskraft.

Med *det nationale kompromis* er det besluttet at styrke Danmarks sikkerhed

Det forværrede og mere komplekse trusselsbillede kræver større dansk indsats, ansvarstagen og engagement – i tæt samarbejde med vores allierede. Med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* er der besluttet et historisk og varigt løft af Danmarks udgifter til forsvar og sikkerhed til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033. Samtidigt blev det besluttet at styrke diplomatiet. Flertallet i befolkningen har stemt for, at Danmark tilslutter sig EU's forsvarssamarbejde. I regeringen ønsker vi at tage større ansvar for vores egen sikkerhed, herunder i vores nærområde og i samarbejdet med allierede, dér hvor vores interesser og værdier er på spil.

3.1 Danmarks udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske situation

Ruslands krig i Ukraine har fundamentalt ændret den sikkerhedspolitiske situation i Europa. Med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) er der besluttet et markant, varigt løft af Danmarks udgifter til forsvar og sikkerhed til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033, ligesom diplomati er blevet styrket. Det stiller krav til den fremadrettede prioritering af samfundets ressourcer. Danmark skal investere løftet i forsvar og sikkerhed klogt med blik for både kortsigtede og langsigtede behov. Der skal uddannes de rette kompetencer, investeres i nye militære kapaciteter, forskning og innovation og samarbejdes på tværs af sektorer, så vi er rustet til fremtidens trusselsbillede og kan bidrage til NATO's afskrækkelse og forsvar. Den konkrete udmøntning af løftet besluttes i det kommende forsvarsforlig, der vil gælde fra 2024.

Regeringen vil i sit arbejde pejle efter det værdipolitiske kompas, der blev præsenteret i den *Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Strategi* (januar 2022). Strategiens prioriteter afspejler, at udenrigspolitik og indenrigspolitik i dag hænger uløseligt sammen. De forandringer, vi kæmper for i Danmark, kræver også, at vi kæmper for danske interesser og værdier i verden. Forsvaret for danskernes tryghed, velfærd og sammenhængskraft stopper ikke ved landets grænser. Det kræver globalt engagement. Og de forandringer, vi skaber herhjemme, skal deles med verden.

Dette kapitel belyser Kongeriget Danmarks udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske situation med et markant forværret trusselsbillede og opridses de pejlemærker, som ligger til grund for regeringens udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik. Kapitlet beskriver endvidere regeringens pejlemærker for Danmarks rolle og internationale engagement i samarbejdet i NATO, EU, FN og globalt. Den beregningstekniske indregning af forsvarsløftet i det finanspolitiske råderum og 2030-fremskrivningen er beskrevet i kapitel 5.

Trusselsbilledet ændrer sig konstant – og truslerne er komplekse

Ruslands invasion af Ukraine er en alvorlig trussel mod den europæiske sikkerhedsarkitektur og dermed mod Europa og Danmarks sikkerhed og tryghed. Det har skabt en ny situation i Europa og i Danmarks nærområde, hvor grænserne mellem NATO og Rusland vil blive længere og skarpere optegnet. Det gælder ikke mindst i Østersøen, hvor vores naboer og allierede i Baltikum befinder sig i en sårbar position. Samtidig har krigen i Ukraine forstærket den udvikling, vi har kunnet observere over de seneste år med tiltagende polarisering i den globale værdikamp samtidig med, at den økonomiske, militære og politiske tyngde i stadig stigende grad skifter mod Sydøstasien. Der er en voksende strategisk konkurrence i Stillehavet og Det Indiske Ocean, hvor særligt Kinas selvhævdende adfærd og militære opbygning bidrager til et mere komplekst geopolitisk sikkerhedsbillede, som også i stigende grad er fokus for USA. Truslen fra terrorisme og presset på Europas grænser fra irregulær migration er blevet et rammevilkår, som yderligere forstærkes af klimaforandringerne. Dertil kommer et stigende pres på demokrati og frihed samt det globale økonomiske samarbejde og forsyningskæder. Samtidig ses et øget teknologisk kapløb, hvor kampen i stigende grad udkæmpes i gråzonen mellem krig og fred, og hvor Vestens forspring på militær højteknologi ikke længere kan tages for givet. Autoritære regimer tøver ikke med at anvende cyberangreb, ligesom Rusland også anvender hybride angreb og påvirkningskampagner mod Vesten.

Det skaber en ny udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitisk virkelighed i Danmarks nærområde, generelt i Europa og globalt, hvor trusselsbilledet er mere komplekst og uforudsigeligt end tidligere.

Militære trusler

Truslen fra Rusland i Danmarks nærområde vil i de næste mange år være den altoverskyggende militære udfordring for dansk og europæisk sikkerhed. Beslutningen om Sveriges og Finlands optagelse i NATO styrker Alliancen, men et væsentligt forværret trusselsbillede må forventes at være et grundvilkår for Alliancen og for Danmarks udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik mange år ud i fremtiden. Ligeledes er målsætningen i Arktis om lavspænding, hvor potentielle konflikter løses på fredelig vis, under pres.

Klimaforandringer og naturkatastrofer

Klimaforandringer, naturkatastrofer og rivalisering om ressourcer udfordrer også global sikkerhed og stabilitet. Ekstreme vejrphenomener som tørke presser mennesker på deres levebrød i stadig flere dele af verden. Når menneskers livsgrundlag forsvinder, bidrager det til humanitære kriser, ustabilitet og øget migration.

I Arktis åbner den globale opvarmning nye sejlruter og øger adgangen til naturressourcer. Kombineret med geopolitisk rivalisering resulterer det i, at der fra flere sider er øget fokus på området. Med tiltagende russisk militær tilstedeværelse og opbygning samt et Kina, der har vist klare interesser i området, er der risiko for militær og politisk eskalering i og omkring Arktis.

Ustabilitet og radikalisering

Manglende økonomisk udvikling og voldelige konflikter i blandt andet Sahel og Mellemøsten kan medvirke til at skabe grobund for ustabilitet, radikalisering og ekstremistiske bevægelseres udbredelse.

Flytningestrømme

I Afrika er befolkningstilvæksten stor, men desværre følger job- og fremtidsudsigter ikke med i samme tempo. Nu truer stigende inflation og fødevaresikkerhed med at skabe yderligere vanskeligheder i allerede sårbare samfund. Det kan accelerere terrortrusler, men også irregulær migration fra Europas nærområder.

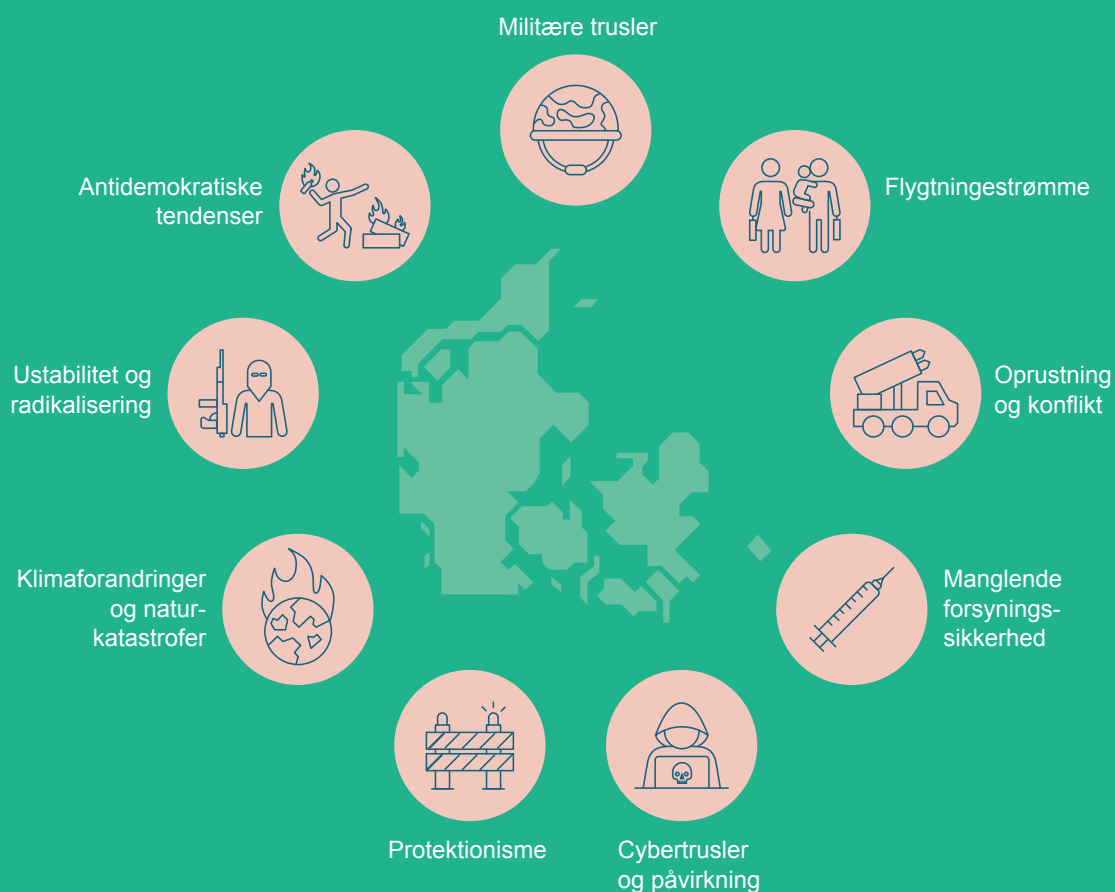
Antidemokratiske tendenser

Flere steder i verden er demokratiet udfordret, og demokratiske værdier har fået vanskeligere vilkår. Der er fremgang for autoritære kræfter, der ser stort på menneskerettigheder og basale principper for det regelbaserede internationale samarbejde. De regler og internationale institutioner, der har været medvirkende til at skabe forudsigelighed og sikkerhed mellem lande, er under stigende pres. Samtidig udnytter autoritære stater den stigende digitalisering i vores samfund til at sprede desinformation, konspirationsteorier og mistillid til de politiske systemer og de frie medier.

Oprustning og konflikt

Det internationale våbenkontrol- og nedrustningssystem er under omfattende pres – og på flere punkter reelt under afvikling. Det forstærker uforudsigelighed og mistillid, hvilket kan lede til våbenkapløb og i værste fald konflikt. Ruslands skærpede nukleare retorik er en ny og bekymrende del af trusselsbilledet.

De sikkerhedspolitiske trusler, Danmark står over for, er uforudsigelige og bredspektrede

Cybertrusler og påvirkning

Som et af verdens mest digitaliserede lande er Danmark et attraktivt mål for cyberangreb. Det gælder på tværs af offentlige myndigheder og private virksomheder. Cyberspace bliver en stadig mere kompleks kampplads, hvor sofistikerede statslige og ikke-statslige aktører løbende leder efter sårbarheder, hvor de kan gøre skade på vores samfund. Kriminelle hackergrupper og fremmede stater udfører løbende cyberangreb mod danske myndigheder og virksomheder.

Truslen mod Danmark fra cyberkriminalitet og cyberspionage er meget høj, og der er ikke tegn på, at truslen vil aftage inden for de nærmeste år. Den vedvarende trussel fra cyberspionage udgår især fra autoritære regimer. Viden stjålet gennem cyberspionage kan blive misbrugt til at modarbejde danske interesser og skade danske virksomheder, ligesom cyberspionage kan anvendes til at forberede destruktive cyberangreb. Rusland anvender også aktivt påvirkningskampagner til at sprede desinformation i vestlige lande for at undergrave tilliden til medier, de politiske systemer og politikere. Det truer vores demokrati og sammenhængskraft.

Manglende forsyningsikkerhed

Stabile og troværdige forsyningskæder af samfundskritiske varer, herunder graden af uafhængighed af autoritære kræfter, har stor betydning for danskernes sikkerhed og velstand. Det gælder eksempelvis forsyning af kritiske mineralske råstoffer, der er en altafgørende faktor i den grønne omstilling. Pandemien og geostrategisk konkurrence har de seneste år resulteret i pressede internationale forsyningskæder. Og i 2022 har Rusland med al tydelighed vist, at forsyningsikkerhed aggressivt kan tages i brug som pressionsmiddel.

Protektionisme

Det handelspolitiske system er præget af stigende unilateralisme og protektionisme. Brexit svækker handelsforholdet mellem EU og Storbritannien. Og handelskonflikten mellem USA og Kina påvirker international handel og udfordrer det regelbaserede internationale handelssamarbejde, som er vigtigt for Danmark og EU. Handelsbarrierer er blevet forstærket under pandemien og som følge af krigen i Ukraine. Det bremser den globale økonomiske vækst og kan true forsyningsikkerheden yderligere.

3.2 Regeringens udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske pejlemærker

I lyset af et markant forværret og mere komplekst trusselsbillede har regeringen med den Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Strategi i januar 2022 præsenteret et nyt værdikompas, der giver retning, når vi varetager vores interesser ude i verden og værner om danskernes tryghed.

Med den Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Strategi har regeringen introduceret et *værdidiplomati*, hvor Danmark går stærkere ind i forsvaret for demokrati og forpligtende internationale fællesskaber. Et *klimadiplomati*, hvor Danmark arbejder for at hæve det globale ambitionsniveau og skubbe på for den grønne omstilling, og som tager højde for, at energipolitik for alvor er blevet sikkerhedspolitik. Et *migrationsdiplomati*, hvor vi kæmper for et mere retfærdigt og humant asylsystem, der vil hjælpe flere, bedre og hurtigere. Et *økonomisk diplomati*, hvor vi fremmer en tredobbelt bundlinje, der skal sikre 1) vækst, 2) en grøn og 3) en social retfærdig omstilling, herunder ved at værne om det indre marked og understøtte, at EU's økonomiske styrke omsættes til velstand i Europa og indflydelse globalt. Og endelig et *tryghedsdiplomati*, der skal styrke hele Kongerigets sikkerhed i en verden med et forværret og komplekst trusselsbillede. Tiltag, der særligt vedrører Færøerne og Grønland, vil blive tilrettelagt i tæt samarbejde med Færøernes landsstyre og Grønlands Naalakkersuisut. Arbejdet med tættere inddragelse og stærkere samarbejde med landsstyret og Naalakkersuisut er i gang.

Samtidig har det *Nationale Kompromis om dansk sikkerhedspolitik* fastlagt de overordnede rammer for dansk sikkerheds- og forsvarspolitik til og med 2033 for at styrke det danske forsvarsberedskab og mulighederne for at manøvrere i den nye sikkerhedspolitiske situation. Aftalen vil blive udmøntet i det kommende forsvarsforlig. I forlængelse af *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* er dansk diplomati ligeledes styrket med sammenlagt 110 mio. kr. i 2022 og 2023. Regeringen vil inden udgangen af 2023 tage initiativ til drøftelser om erfaringerne med de styrkede diplomatiske indsatser parallelt med drøftelserne om det kommende forsvarsforlig.

Værdikompasset sætter retning for Danmarks udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik

3.3 Danmarks engagement i NATO, EU, FN og globalt

Det forværrede og mere komplekse trusselsbillede øger kravene til, at vi skal kunne forsvare os selv og de værdier, vi står for. Det er blevet endnu vigtigere, at Danmark tager ansvar og engagerer sig i verden. Som svar på den udenrigs- og sikkerhedspolitiske situation og med værdier som pejlemærke, arbejder Danmark aktivt for at fremme sine interesser og danskernes tryghed på tværs af en række områder ud fra en samtænkt indsats, *jf. figur 3.1*.

Danmarks tryghed sikres bedst i en verden med fælles spilleregler og et ligeværdigt samarbejde mellem lande. Derfor er regeringens tilgang, at vi – sammen med vores allierede og partnere – skal stå vagt om de forpligtende internationale samarbejder, der siden Anden Verdenskrig har dannet rammen for vores frihed, udvikling og sikkerhed: NATO, EU, FN og andre multilaterale samarbejder.

Danmark skal tage endnu mere ansvar. Det gælder i vores nærområder – i Østersøregionen, Arktis og Nordatlanten. Det gælder globalt, hvor Danmark har en klar interesse i at forhindre, at ustabilitet fra syd spreder sig til Europa gennem blandt andet terror og irregulær migration, og hvor Danmark gennem grønne partnerskaber som fx med Indien går forrest i den internationale indsats mod klimaforandringer og i den grønne omstilling. Det gælder i samarbejdet med vores partnere og allierede, herunder ikke mindst vores vigtigste allierede, USA. Og det gælder i forhold til områder som cyberspace, forskning og innovation, våbenkontrol, nedrustning og ikke-spredning, rummet og forsyningssikkerheden, der alle har stigende sikkerhedspolitisk betydning.

Større fokus på Danmarks nærområde

I lyset af den øgede trussel fra Rusland i Europa øger vi vores fokus på Danmarks nærområde, herunder tyngden af de danske militære bidrag, den diplomatiske tilstedeværelse og evnen til militært at støtte østeuropæiske allierede. Siden Ruslands angreb på Ukraine er der taget væsentlige skridt, *jf. boks 3.1*.

Med Finland og Sverige på vej ind i NATO og dansk deltagelse i EU's sikkerheds- og forsvarspolitiske samarbejde har vi gode muligheder for at styrke samarbejdet mellem de nordiske lande om forsvar og sikkerhed. Vi skal udnytte de nye perspektiver, der er for samarbejde om forsvar og sikkerhed i vores region – både inden for rammerne af NATO, EU samt multilateralt og bilateralt.

I Arktis og Nordatlanten skal vi være klar til at håndhæve Kongerigets suverænitet og interesser. Det gør vi blandt andet gennem Arktis Kapacitetspakke fra 2021, der implementeres i samarbejde med Færøerne og Grønland, og som styrker Forsvarets evne til at overvåge og suverænitetsbevare i området. Forsvaret er kontinuerligt tilstede i Arktis og Nordatlanten med skibe og overvågningsfly samt Siriuspatruljens slædepatruljer.

Vi fortsætter samtidig indsatsen for at fremme fredelig udvikling og stabilitet med konkrete skridt til et endnu tættere samarbejde om udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitikken i Kongeriget. Derfor har regeringen sammen med Færøernes landsstyre og Grønlands Naalakkersuisut blandt andet oprettet et kontaktudvalg på politisk niveau, som skal sikre en tættere dialog om udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske spørgsmål.

Mens alt samarbejde med Rusland midlertidigt er sat på pause i Arktisk Råd, fastholder regeringen målsætningen om at forebygge militær eskalation og forhindre et våbenkapløb i regionen. Det gør vi gennem initiativer i tæt samarbejde med vores nærmeste allierede i Arktis.

Boks 3.1**Bidrag og tiltag efter Ruslands angreb på Ukraine****Politisk**

- Danmark har i EU arbejdet for og fået vedtaget robuste og omfattende sanktioner mod Putin og den russiske krigsmaskine.
- Danmark har i EU støttet op om at tildele Ukraine status som kandidatland samt gennem det dansk-ledede EU anti-korruptionsinitiativ leveret støtte til Ukraine i forhold til at leve op til EU's krav.
- Danmark har arbejdet aktivt i multilaterale fora for at adressere krigens globale konsekvenser, herunder i forhold til fødevarerikkerhed.
- Danmark støtter Den Internationale Straffedomstols arbejde i lyset af Ruslands angreb på Ukraine og har iværksat projekt til indsamling af beviser for internationale forbrydelser i Ukraine.
- Danmark har afskaffet forsvarsforbeholdet og kan nu deltage fuldt ud i EU's sikkerheds- og forsvarspolitiske samarbejde.
- Danmark var blandt de allerførste NATO-allierede til at ratificere NATO-medlemsskabet af Finland og Sverige.

Militære bidrag og støtte

- Danmark har ydet militær støtte for over 3 mia. kr. til Ukraine, hvilket blandt andet omfatter store donationer af militært materiel og udsendelse af 130 militære instruktører til Storbritannien for at træne ukrainske soldater.
- Danmark har udsendt en kampbataljon på ca. 800 soldater til Letland – et bidrag der kommer oven i det danske bidrag på ca. 225 soldater til NATO's fremskudte tilstedeværelse i Estland.
- Danmark udsendte fire F-16 kampfly i tre måneder til NATO's håndhævelse af suveræniteten i lufrummet over de baltiske lande og støttede øvelsesflyvning over Polen.
- Danmark stillede en fregat til rådighed for NATO's stående flådestyrkers fregatgruppe 1 i ekstra tre måneder. Fregatgruppe 1 har bl.a. Østersøen som sit operationsområde.
- Danmark har ledelsen af det multilaterale divisionshovedkvarter, Multinational Division North i Adazi i Letland og Slagelse i Danmark.
- Danmark er rammenation for NATO's multilaterale korpshovedkvarter, Multinational Corps Northeast i Stettin i Polen sammen med Polen og Tyskland.

Beredskab

- Suverænitetshævdelsen af dansk lufrum er bl.a. blevet styrket ved, at der periodevis placeres to F-16 kampfly fra afvisningsberedskabet på Bornholm.
- Forsvaret har militære styrker på forhøjet beredskab til at forstærke vores allierede.

Diplomatisk oprustning i Ruslands nabolande

- Danmark åbner en ambassade i Georgien, og danske ambassader i frontlinjelandene styrkes.

Dansk humanitær, akut og finansiel støtte til Ukraine og nabolande

- Danmark har mobiliseret omkring 688 mio. kr. i humanitær, akut og finansiel støtte til Ukraine og nabolandene. Yderligere knapt 300 mio. kr. planlægges udstedt i lånegaranti via Verdensbanken.
- Danmark har annonceret en støttepakke på 100 mio. kr. til tidlige akutte genopbygningsindsatser i Ukraine.

Danmark i NATO

NATO og et stærkt transatlantisk bånd med USA i spidsen er garanten for hele Kongerigets sikkerhed og danskernes tryghed.

Ruslands invasion af Ukraine har understreget NATO's styrke og værd for Danmarks og de allieredes sikkerhed. Både i kraft af koordinering og samarbejde om støtte og leverancer til Ukraines kamp for at bevare sin frihed og selvstændighed, og med klar demonstration af NATO's evne og villighed til at stå sammen og forsvare alliancens territorium.

Det nye strategiske koncept for NATO, og de historiske beslutninger, som de allierede blev enige om på NATO-topmødet i Madrid i juni 2022, vil sætte retningen for Alliancen de kommende år. Alliancen vil etablere en mere robust afskrækkelses- og forsvarsprofil mod øst, hvor Danmark har en stærk tradition for at bidrage til sikkerheden. Samtidigt vil NATO fortsat bidrage til at håndtere den vedvarende trussel fra international terrorisme samt bredere sikkerhedsudfordringer som eksempelvis hybride trusler, cyberangreb, nye teknologier og Kinas selvhævdende adfærd. Danmark skal bidrage med vores del til Alliancens styrkede afskrækkelse og kollektive forsvar, *jf. boks 3.2.*

Boks 3.2

NATO's tre c'er og danske bidrag hertil

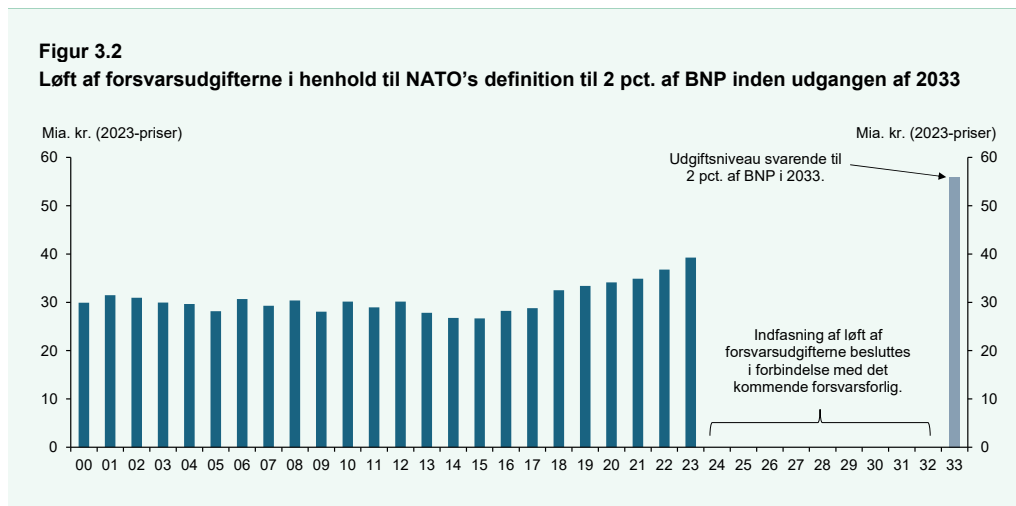
NATO's byrdedeling handler særligt om de tre "c'er", som er beskrevet i Wales-erklæringen fra 2014: "Contributions" (politisk vilje til at bidrage til beredskaber, aktiviteter og operationer), "Capabilities" (relevante kapabiliteter, der kan stilles til rådighed for NATO) og "Cash" (forsvarsudgifternes procentvise størrelse).

Contributions: Danmark bidrager aktivt til NATO's operationer og missioner. Danmark har efter Ruslands invasion af Ukraine bidraget til NATO's luftrumsovervågning i Baltikum og øvelsesflyvning over Polen, til NATO's stående flådestyrker og udsendt en kampbataljon på 800 soldater. Danmark bidrager løbende til NATO's fremskudte tilstedeværelse i Estland, har haft kommandoen over NATO's mission i Irak, varetager vigtige opgaver i Arktis og Nordatlanten og tilmelder substantielle bidrag til NATO's reaktionsstyrker. Endelig bidrager Danmark med oprettelsen af et NATO-kvantecenter ved Niels Bohr Institutet til at sikre NATO's teknologiske forkant.

Capabilities: Danmark leverer løbende de kapabiliteter, som NATO efterspørger. Det gælder eksempelvis i Arktis, hvor Danmark med anskaffelsen af droner styrker overvågningen af regionen og leverer på et af NATO's prioriterede styrkemål.

Cash: Behovet for et stærkt NATO er større end nogensinde. Derfor har regeringen sammen med partierne i det nationale kompromis om dansk sikkerhedspolitik besluttet, at Danmark inden udgangen af 2033 varigt skal bruge 2 pct. af BNP på forsvar og sikkerhed.

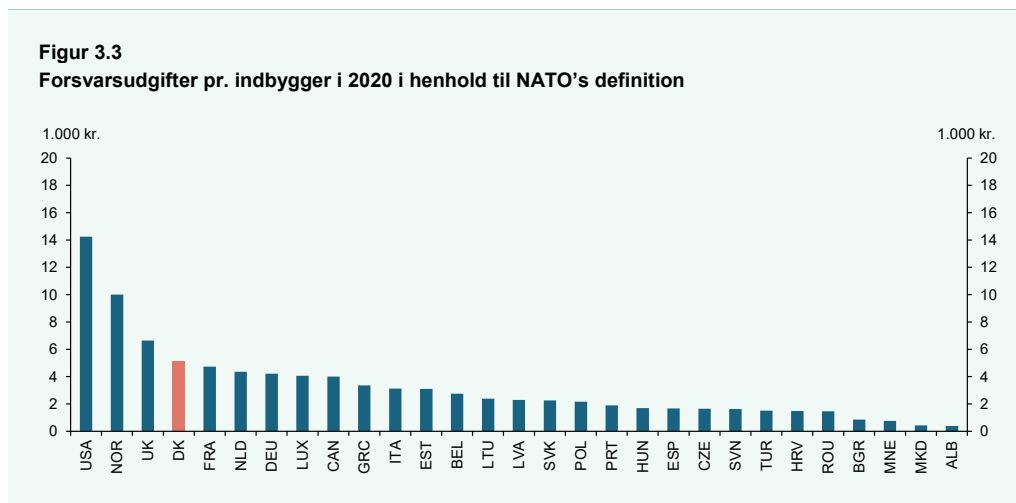
Det er derfor, at der med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* er besluttet et markant, varigt løft af Danmarks udgifter til forsvar og sikkerhed til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033, *jf. figur 3.2.*

Anm.: Med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) er det besluttet at løfte udgifterne til forsvar og sikkerhed til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033. Der er ikke truffet beslutning om forsvarsudgifternes niveau i det kommende forsvarsforlig.

Kilde: Forsvarsministeriet og egne beregninger.

Det nationale kompromis om dansk sikkerhedspolitik bygger videre på forsvarsforliget fra 2018 og til-lægsaftalen på forsvarsområdet, hvor Danmarks forsvarsudgifter blev løftet substantielt, så Danmark i 2020 var blandt de lande i NATO, som havde de højeste forsvarsudgifter pr. indbygger, *jf. figur 3.3*.

Anm.: Opgørelsen af forsvarsudgifter pr. indbygger i 2020 er det seneste år for hvilket, der er offentligt tilgængeligt data for de realiserede forsvarsudgifter. Udgifterne er opgjort i 2015-priser og omregnet fra USD til DKK på baggrund af valutakurs pr. 2. januar 2020 fra Danmarks Statistik.

Kilde: NATO (2022): *“Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2021)”*, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Danmark i EU

EU er Danmarks vigtigste udenrigspolitiske platform og afgørende for vores velstand, sikkerhed og tryghed. Det nye strategiske kompas for EU sætter retningen for EU's sikkerheds- og forsvarspolitik de næste 5-10 år. Kompasset sender et tydeligt signal om, at EU-landene ønsker at styrke forsvarssamarbejdet i lyset af det forværrede og mere komplekse trusselsbillede. Det gælder på en bred palet af områder med fokus på EU's kompetencer og komparative fordele. Områder som Danmark med afskaffelsen af forsvarsforbeholdet kan præge med større tyngde – nu også i de militære dele heraf. EU-medlemsstaterne er klar til at investere mere i sikkerhed og forsvar i EU og har besluttet markante løft i de nationale forsvarsbudgetter.

Europa skal løfte en større del af sit sikkerhedspolitiske ansvar samtidig med, at det amerikanske engagement i europæisk sikkerhed fastholdes – blandt andet ved at styrke samspillet mellem NATO og EU. Regeringen vil arbejde for, at EU's økonomiske vægt i endnu højere grad omsættes til global indflydelse. For det er i høj grad gennem EU, vi har tyngden og instrumenterne til at adressere mange af de udfordringer og trusler, vi står over for. Det gælder for eksempel, når økonomiske og handelspolitiske interesser skal forsvares. Når vi skal skabe større uafhængighed i samfundskritiske sektorer og diversificere kritiske forsyningskæder. Og det gælder bekæmpelse af irregulær migration ved effektiv beskyttelse af EU's ydre grænser og samarbejde med transit- og oprindelseslande. Både i Danmark og i EU arbejdes der desuden intenst på hurtigst muligt at gøre Danmark og Europa uafhængig af russisk gas, styrke energiforsyningsikkerheden og øge farten på den grønne omstilling, *jf. nærmere i kapitel 2.*

Med afskaffelsen af forsvarsforbeholdet kan Danmark nu deltage fuldt ud i EU's sikkerheds- og forsvarspolitiske samarbejde. Danmark forventes at deltage i det Europæiske Forsvarsagentur og det permanente strukturerede samarbejde (PESCO). Dertil har Danmark mulighed for at deltage i EU's militære operationer med relevans for Danmark. Endeligt kan Danmark eksempelvis være fuldt ud med, når beslutninger træffes inden for det europæiske forsvarsindustrielle samarbejde, der forventes at vokse betydeligt i den kommende tid.

USA som Kongerigets vigtigste sikkerhedspolitiske allierede

USA er og bliver vores vigtigste sikkerhedspolitiske allierede. En tæt relation til USA, både bilateralt og i de forpligtende fællesskaber, er afgørende for at fremme vores værdier og interesser i verden og for vores tryghed. Derfor skal vi værne om og styrke vores tætte forhold til USA. Vi står side om side med USA i flere af verdens brændpunkter.

Når USA i stigende grad flytter sit strategiske fokus fra Europa til Asien, er det i vores fælles interesse, at de europæiske lande tager mere ansvar for sikkerheden i Europa og vores nærområder. Vi skal derfor understøtte en tidssvarende arbejdsdeling med USA. Regeringen finder det hensigtsmæssigt og nødvendigt at indgå en forsvarssamarbejdsaftale med USA på linje med mange andre NATO-lande og har derfor besluttet at indlede forhandlinger med USA herom. Aftalen vil blandt andet videreudvikle Danmarks allerede tætte militære samarbejde med USA og forbedre amerikansk adgang til – og mobilitet på – det europæiske kontinent og i Danmark.

Danmark i FN

Danmarks og verdens sikkerhed styrkes i sidste ende bedst, hvis vi adresserer de grundlæggende årsager til skrøbelighed og ustabilitet i verden og forhindrer udbruddet af voldelige konflikter. Derfor er Danmark et af de få lande, der lever op til FN's målsætning om at bruge mindst 0,7 pct. af BNI til at

fremme udvikling og stabilitet i verdens fattigste og mest ustabile lande. Det er helt afgørende, at vi fastholder støtten til verdens fattigste. De rammes ofte meget hårdt og har mindst at stå imod med til at håndtere globale kriser som fx stigende fødevarer- og energipriser samt klimaforandringer. Vi har et ansvar for at hjælpe dem. Og vi har samtidig mange gode løsninger som viden og erfaring inden for fx grøn omstilling, som kan komme dem til gavn.

At opretholde international fred og sikkerhed har altid været det helt overordnede formål med FN. Mens krigen i Ukraine udstiller FN's begrænsninger, har den også understreget FN's fortsatte betydning. Sikkerhedsrådet er det eneste forum, hvor stormagterne kan mødes og tale sammen om verdens sikkerhedsudfordringer. I generalforsamlingen har et overvældende flertal af verdens lande fordømt Ruslands brud med FN's grundlæggende principper. Og FN er i mange steder af verden den eneste legitime aktør, der kan hjælpe med at skabe fred og sikkerhed.

Danmark vil gøre endnu mere for at bidrage til globale løsninger og stiller derfor op til FN's Sikkerhedsråd. Danmark vil fortsætte sit arbejde for at styrke og reformere Sikkerhedsrådet og være en stærk stemme for international solidaritet og et multilateralt system, der leverer resultater på globale problemer. Danmark vil desuden styrke sit engagement i arbejdet med våbenkontrol, nedrustning og ikke-spredning, der bidrager til at sikre Danmarks tryghed og stabilitet. Dertil spiller Danmark en ledende rolle i FN's klimaforhandlinger bl.a. som "Global Theme Champion" grundet vores høje klimambitioner og markante styrkepositioner, kompetencer inden for udviklingen og integration af vindenergi, energieffektivitet samt samarbejde med den private sektor. FN står centralt i dette arbejde, hvorfor Danmark fremover vil deltage i FN's nedrustningskonference i Geneve og fastholde engagementet i arbejdet med FN's ikke-spredningstraktat (NPT).

Forskning og innovation

USA og de europæiske lande er i skarp konkurrence med særligt Kina om udviklingen af fremtidens teknologier, som i højere grad end tidligere har både civile og militære anvendelsesmuligheder (dual-use). Udviklingen af dual-use teknologier drives hovedsageligt af forskningsinstitutionerne og den civile sektor. Stater har derfor i stigende grad fokus på at skabe synergi mellem forskningsinstitutionerne, den civile sektor og myndigheder for at udnytte den eksisterende innovationskapacitet og fokusere udviklingsindsatsen inden for en række kritiske teknologiområder for at fastholde deres teknologiske forspring. Der rykkes hurtigt fra grundforskning til innovation og anvendelse både internationalt og nationalt blandt andet på kvanteområdet. Evnen til at omsætte innovation til militære virkemidler vil være vigtig for at sikre vores teknologiske forspring. Det kræver en styrket national indsats og et tættere samarbejde med vores allierede og partnere for at adressere den globale teknologikonkurrence, *jf. også boks 3.3.*

Boks 3.3
Internationalt samarbejde vedr. forskning og innovation

NATO skal styrke arbejdet med teknologi og innovation. Derfor har Danmark været en stærk fortaler for oprettelsen af Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic (DIANA), der er et netværk af 63 testcentre og ni acceleratorsites i en række udvalgte NATO-lande. DIANA skal fremme udviklingen og optaget af nye og disruptive teknologier i Alliancen. Da Danmark har en international førerposition på kvanteområdet, blev det i rammen af DIANA besluttet at opstille et acceleratorsite og kvanteteknologisk testcenter forankret ved Niels Bohr Institutet. Samtidig er Danmark en af de stiftende allierede af NATO's Innovation Fund, der blev vedtaget af stats- og regeringscheferne på 2022 topmødet i Madrid. Fonden skal gennemføre langsigtede og strategiske investeringer i start-up virksomheder, der udvikler løsninger inden for nye og disruptive teknologier, som er kritiske for Alliancens sikkerhed. Danmark bidrager med 292 mio. kr. over 15 år.

I EU-regi arbejder danske forskningsinstitutioner og myndigheder sammen om et EU EuroQCI-projekt, som vil bidrage til at udbrede anvendelsen af kvantekommunikationsteknologi. Danmark vil gennem indtræden i EU's Forsvarsagentur (EDA) kunne deltage i den nyetablerede Innovation Hub, hvorfra der kan afsøges og arbejdes for samarbejdsflader til NATOs tiltag på området (DIANA og Innovationsfond, *jf. ovenfor*).

Det stiller krav til et stærkere nationalt forskning- og innovationssamarbejde. Regeringen har med Strategien for Dansk Forsvarsindustri skabt de politiske forudsætninger for at adressere udfordringen – ved at bygge bro mellem forskning, udvikling og anvendelse på udvalgte områder inden for forsvarsrelateret teknologi. Det er til gavn for vores sikkerhedsinteresser, at Danmark har konkurrencedygtige forsvarsindustrielle kompetencer og kapaciteter til rådighed. Afskaffelsen af forsvarsforbeholdet styrker mulighederne for dansk forsvarsindustri i europæisk sammenhæng.

Vi skal styrke samspillet mellem myndigheder, forskningsinstitutioner, forsvarsindustri og andre private aktører. Vi skal fremme det innovationspotentiale, der findes i små- og mellemstore virksomheder og forsknings- og innovationsmiljøer, og derigennem understøtte danske højteknologiske virksomheder.

Samtidig ser vi en øget trussel fra skjult påvirkning og spionage mod blandt andet forskningsinstitutioner. Det skærper behovet for opmærksomhed på sikkerhedsrisici, herunder beskyttelse af viden og resultater på følsomme områder. Det fordrer blandt andet styrket kendskab til vores internationale samarbejdspartnere og fokus på investeringer i kritisk infrastruktur. Udviklingen øger samtidig behovet for kontrol med eksport af våben, forsvarsteknologi og dual-use for at sikre, at sådanne produkter og viden fra Danmark ikke falder i de forkerte hænder.

4.

Et arbejds- marked rustet til fremtiden

Arbejds- markedet står på solidt grund- lag – men også med både kendte og nye udfordringer

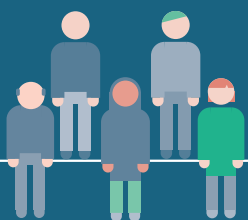
Ledigheden i Danmark er lav og beskæftigelsesgraden er blandt de højeste i verden. Frem mod 2030 vil arbejdsstyrken som udgangspunkt stige mindre end vi har været vant til, men samtidig skal der være medarbejdere og kompetencer nok til både at understøtte den grønne omstilling, vækst i andre dele af det private erhvervsliv og bedre offentlig kernevelfærd.

Et vigtigt mål bliver at sikre flere i arbejde med de rette kompetencer

Med 2030-planen fastsætter regeringen et mål om at sikre mere arbejdskraft med de rette kompetencer. Det er komplekse problemstillinger, der skal løses, blandt andet for de unge, der hverken er i job eller uddannelse, og for de indvandrere, der står uden for arbejdsmarkedet. Det er centrale fokusområder frem mod 2030.

Og potentialet er der

Selvom arbejdsmarkedet står stærkt, så er der potentiale både for at få flere i job og for at styrke integration og sammenhængskraft. Hvis vi lykkes med at indfri de potentialer, der vises i 2030-planen, så kan vi øge beskæftigelsen med yderligere omkring 40.000 personer – til gavn både for den enkelte og for samfundet. Det kommer i tillæg til regeringens reformudspil *Danmark kan mere III*, der skønnes at øge beskæftigelsen med ca. 6.000 personer i 2030.

4.1 Status, udsigter og målsætninger for arbejdsmarkedet

Det danske arbejdsmarked står i udgangspunktet stærkt. Beskæftigelsen er rekordhøj og ledigheden lav. Danskerne er generelt veluddannede og i arbejde. Siden 1990 er beskæftigelsen steget med over 415.000 personer strukturelt. Det afspejler ud over stigende befolkning og udenlandsk arbejdskraft navnlig løbende reformer, der har øget arbejdsstyrken og nedbragt den strukturelle ledighed.

Det danske arbejdsmarked er kendetegnet ved, at der er konstant bevægelse. For lønmodtagerne er det nemt at skifte job til virksomheder, hvor deres kompetencer er efterspurgt, ligesom der er god adgang til uddannelse og opkvalificering. Og for virksomhederne er det nemt at ansætte og afskedige. Dynamikken understøttes ved, at det økonomiske sikkerhedsnet – i kombination med en aktiv arbejdsmarkedspolitik – holder hånden under borgere, der står uden job i en periode. Flexibiliteten og omstillingsparathed er en afgørende faktor bag det stærke arbejdsmarked og også bag danskernes høje velstand, både gennem høj beskæftigelse og produktivitet.

De stærke strukturer giver et gunstigt udgangspunkt for at håndtere de udfordringer og nye tendenser, som det danske arbejdsmarked står over for frem mod 2030. Der er især to forhold, som kræver, at arbejdsmarkedet fremover skal kunne mere og andet end hidtil.

For det første **skal der være tilstrækkeligt arbejdskraft** til alt det, vi gerne vil – til den grønne omstilling, til de andre dele af dansk erhvervsliv og til at sikre den offentlige kernevelfærd. Frem mod 2030 vil relativt store årgange trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet, mens mindre årgange træder ind. Det lægger et nedadgående pres på arbejdsstyrken, men stigende uddannelsesniveau og senere tilbagetrækning trækker i modsat retning. Samlet ventes arbejdsstyrken fortsat at vokse, også i fravær af nye tiltag, men ikke i samme takt som i de sidste 20-30 år.

For det andet skal **arbejdskraften have de rigtige kompetencer** for at kunne understøtte løsningen af de udfordringer og omstillinger, vi står over for som samfund – herunder den grønne omstilling og det stigende behov for blandt andet sundhed og ældrepleje, i takt med at vi bliver flere ældre.

Det er derfor regeringens klare ambition at fortsætte en reformkurs, hvor flere er i arbejde og at Danmark gøres rigere. For Danmark kan mere. Det skal gøres klogt og med respekt for vigtige balancer i forhold til den sociale tryghed og sammenhængskraften i vores land.

Danmark er kommet langt med de reformer, der er gennemført, men det betyder også, at mange af de største beskæftigelsesfremmende greb allerede er indført eller under indfasning. Beskæftigelsesgraden er blandt de højeste i OECD-landene og strukturledigheden er så lav, at den ikke realistisk kan sænkes meget mere via enkeltstående reformer. Der skal nye greb til de komplekse problemstillinger, vi står over for, herunder:

- For mange med ikke-vestlig baggrund, især blandt kvinder, er fortsat ikke i arbejde.
- For mange unge er hverken i uddannelse eller arbejde.
- Andre unge, som er lang tid i uddannelsessystemet, og hvor femårige videregående uddannelser ikke altid er det rigtige for dem.
- Langvarigt offentligt forsørgede, der ikke har fundet fodfæste på arbejdsmarkedet.

Det er den slags udfordringer, vi står over for og den slags potentialer, vi skal arbejde med at indfri.

Det handler ikke kun om antal, men i lige så høj grad om arbejdsstyrkens kompetencer. Det er vigtigt, at arbejdsmarkedet kan understøtte den grønne omstilling bedst muligt – herunder ved at de rette kompetencer er til rådighed. Det kan både handle om, at der vil være brug for blandt andet ingeniører og faglærte teknikere mv. – men også, at der løbende bygges oven på eksisterende kompetencer i takt med, at omstillingen stiller nye krav. Inden for den offentlige sektor vil der også blive brug for flere medarbejdere med de relevante uddannelser inden for sundhed og ældrepleje i takt med, at antallet af ældre stiger.

Generelt er det vigtigt, at unge under uddannelse bruger deres tid og ressourcer bedst muligt, så de rustes med de kompetencer, der vil være relevante for deres fremtidige arbejdsliv. Det skal særligt ses i lyset af, at flere og flere unge tager en lang videregående uddannelse, og at en del fremover vil skulle finde beskæftigelse på nye dele af arbejdsmarkedet med andre kompetencekrav end tidligere.

Med *Danmark kan mere III* lægger regeringen sporene til at understøtte, at arbejdsstyrkens kompetencer passer til arbejdsmarkedets fremtidige efterspørgsel med nye investeringer på uddannelsesområdet, samtidig med at arbejdsudbuddet øges.

I forhold til udviklingen af arbejdsmarkedet vil regeringen have fokus på otte særskilte indsatsområder, som vil blive fulgt via en række løbende indikatorer frem mod 2030. Indsatsområderne vil være en vigtig del af de prioriteter, som blandt andet skal fremmes via nye investeringer i fremtiden, *jf. boks 4.1*. Med indsatsområderne skal vi modvirke de ubalancer, der er i dag, og understøtte, at flere kommer i arbejde og har de kompetencer, der er behov for.

I mange tilfælde vil det ikke på forhånd være muligt at sætte tal på, hvor meget indsatserne kan ventes at løfte beskæftigelsen. Men potentialerne er der. Samtidig er der en grad af samspil og overlap mellem de forskellige indsatsområder, og en given indsats kan meget vel have gavnlige virkninger på flere af områderne. Samlet set vil beskæftigelsen kunne øges med op til cirka 40.000 personer frem mod 2030, hvis de enkeltvist illustrerede potentialer indfris.

Løsningerne ligger ikke klar på forhånd, men potentialerne illustrerer, at det er vigtigt at arbejde videre. Samtidig er der også potentialer ud over de viste indsatsområder. Fx vil der med fortsat gode jobmuligheder i Danmark være potentiale for, at kvalificeret arbejdskraft fra andre EU-lande kommer til Danmark og arbejder på ordentlige, danske vilkår i større omfang end forudsat i grundfremskrivningen. Et bidrag til mere arbejdskraft vil allerede komme fra aftalen om *Styrket international rekruttering*, som blev indgået før sommerferien og som ud over en midlertidig supplerende beløbsordning blandt andet også gør det lettere for udenlandske studerende at blive og arbejde i Danmark efter endt uddannelse.

Adgangen til udenlandsk arbejdskraft vil blandt andet kunne give et vigtigt bidrag til den grønne omstilling og til andre opgaver i både den private og den offentlige sektor. Mens de otte indsatsområder således handler om at få en større del af befolkningen i arbejde, er der samtidig et vigtigt potentiale for at udnytte arbejdskraftens fri bevægelighed inden for EU's indre marked til at skaffe mere arbejdskraft til at løfte de opgaver, vi står over for som samfund.

Boks 4.1**Indsatsområder for det fremtidige arbejdsmarked: Flere i arbejde med de rigtige kompetencer****1. Flere unge som gennemfører en faglært uddannelse**

Kompetencerne blandt faglærte udgør en vigtig del af arbejdsstyrken. I de kommende år vil der blive brug for flere faglærte i ældreplejen, og faglært arbejdskraft er også afgørende for at understøtte den grønne omstilling. Men udbuddet af faglærte står til at falde, fordi for få unge starter og for mange falder fra på de erhvervsfaglige uddannelser. Hvis flere af de unge, som i dag ikke gennemfører en uddannelse – eller gennemfører en uddannelse, der ikke er tilstrækkelig efterspurgt på arbejdsmarkedet – i stedet gennemfører en erhvervsuddannelse, som der er høj efterspørgsel efter, kan det forbedre løn- og beskæftigelsesmulighederne for den enkelte, reducere restgruppen uden uddannelse eller job og styrke samfundsøkonomien. Hvis det fx lykkes at indfri den politiske målsætning om, at fuldførelsesprocenten på erhvervsuddannelserne øges til 67 pct. i 2025 fra det nuværende niveau på 59 pct., øges antallet af faglærte i beskæftigelsen med ca. 20.000. Desuden øges den samlede fuldtidsbeskæftigelse med 1.000 personer i 2030 og mere på længere sigt.

2. Flere med ikke-vestlig baggrund skal deltage på arbejdsmarkedet

Tilknytningen til arbejdsmarkedet for ikke-vestlige indvandrere og efterkommere er stadig betydeligt lavere end for resten af samfundet, selvom der har været fremgang over de sidste 20 år. Det betyder, at relativt færre er i beskæftigelse – særligt blandt kvinder med ikke-vestlig baggrund – sammenlignet med andre befolkningsgrupper. Det er derfor en klar ambition, at beskæftigelsesfrekvensen øges frem mod 2030. Det vil både understøtte integration og sammenhængskraft og desuden betyde mere arbejdskraft. Hvis beskæftigelsesgabets mellem personer med ikke-vestlig baggrund og personer med dansk oprindelse reduceres med yderligere en tiendedel over de næste otte år, svarer det til et løft af beskæftigelsen på ca. 8.000 personer i 2030.

3. Færre voksne der langvarigt står uden for arbejdsfællesskabet

Ledighed eller sygdom kan ramme alle i perioder. I Danmark går forholdsvis generøse ydelser og en aktiv arbejdsmarkedspolitik hånd i hånd. Imidlertid er der også en gruppe af voksne, for hvem midlertidige ydelser er blevet en længerevarende livssituation. Denne gruppe skal understøttes og hjælpes ind på arbejdsmarkedet. Alle skal have gode chancer for at være en del af og bidrage til fællesskabet. Hvis det fx lykkes at reducere denne gruppe af voksne med dansk eller vestlig herkomst med 10 pct., svarer det til et beskæftigelsesløft på 7.500 fuldtidspersoner.

4. Færre unge som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse

På trods af generelt gode muligheder for at få job eller uddannelse er der en gruppe unge, som ikke er i beskæftigelse, og som hverken er i gang med eller har en uddannelse. Mange årsager kan ligge bag, herunder sociale udfordringer, psykisk sårbarhed eller utilstrækkeligt udbytte af folkeskolen. Uanset årsag, så er det et tab for den enkelte og samfundet. Flere skal hjælpes videre til enten beskæftigelse eller en kompetencegivende uddannelse. Konkret er målet, at andelen uden uddannelse eller tilknytning til arbejdsmarkedet skal halveres frem mod 2030. Hvis en tredjedel af målet opnås ved at flere lykkes med at komme i job, vil det illustrativt svare til et beskæftigelsespotentiale i 2030 på 4.000 fuldtidspersoner.

5. Flere seniorer skal have lyst til at blive længere på arbejdsmarkedet

Beskæftigelsen for personer tæt på eller over folkepensionsalderen er steget markant gennem et par årtier. Det afspejler blandt andet gennemførte reformer, stigende uddannelsesniveau og bedre helbred. Senest er den økonomiske gevinst ved at arbejde efter folkepensionsalderen øget i kraft af aftalerne i kølvandet på udspillet *Danmark kan mere I*. Fremgangen i seniorernes beskæftigelse har over en årrække været større end i vores nabolande, men fra et lavere udgangspunkt. Beskæftigelsen blandt seniorer er derfor stadig lavere end i fx Sverige og Norge. Det er vigtigt, at vi fortsat understøtter seniorers lyst til at forblive på arbejdsmarkedet efter folkepensionsalderen er nået. Hvis fx beskæftigelsesfrekvensen blandt personer over folkepensionsalderen øges til niveauet i Sverige og Norge, svarer det til, at beskæftigelsen øges med 7.500 ekstra fuldtidsbeskæftigede – ud over hvad der allerede er forventet fra indførte tiltag i forbindelse med *Danmark kan mere I*.

Boks 4.1 (fortsat)**Indsatsområder for det fremtidige arbejdsmarked: Flere i arbejde med de rigtige kompetencer****6. Reduceret sygefravær og færre med deltid**

Sygdom er en belastning for den enkelte og sygdomsfravær er en væsentlig samfundsomkostning. I 2019 var det gennemsnitlige sygefravær blandt fuldtidsansatte i kommuner og regioner hhv. 13,2 og 12,1 dage. I staten og i den private sektor var sygefraværet henholdsvis 7,6 og 6,9 dage pr. fuldtidsansat. Hvis sygefraværet reduceres med en tiendedel i gennemsnit blandt alle ansatte i kommuner og regioner, svarer det til, at beskæftigelsen øges med 3.000 fuldtidsbeskæftigede. Tilsvarende er der potentiale, hvis flere deltidsansatte vælger og får mulighed for flere arbejdstimer. Hvis fx bare 3 pct. af alle 20-59-årige deltidsansatte skiftede til at arbejde på fuldtid, svarer det til knap 6.000 flere fuldtidsbeskæftigede.

7. Kompetencer der passer til fremtidens behov

Som følge af blandt andet den teknologiske og demografiske udvikling sker der løbende ændringer i hvilke kompetencer, der efterspørges på arbejdsmarkedet. Derfor bør der løbende ses på, om uddannelsessystemet er tidssvarende og leverer de kompetencer, der er brug for. De rigtige kompetencer, fx i form af flere faglærte, kan både understøtte den grønne omstilling og bidrage til, at der er kvalificerede medarbejdere til den offentlige velfærd. Samtidig er der de seneste år færre, der har søgt ind på velfærdsuddannelser såsom sygeplejerske, lærer eller pædagog. Den udvikling skal vi have vendt. Også de øvrige videregående uddannelser skal løbende følge med udviklingen. I dag forventes mere end hver fjerde ung at tage en kandidatuddannelse. Det stigende antal betyder, at flere skal finde beskæftigelse i nye dele af arbejdsmarkedet, der kræver andre kompetencer end tidligere. De videregående uddannelser skal derfor også tilpasses den virkelighed, de studerende vil møde efter studiet. Med *Danmark kan mere III* foreslår regeringen, at kandidatuddannelserne skal have en mere fleksibel struktur, herunder med indførelse af arbejdsmarkedsrettede 1-årige kandidatuddannelser, der ruste de unge med kompetencer, som danske virksomheder efterspørger. Som del af investeringerne i fremtiden lægger regeringen op til nye investeringer i uddannelse, herunder til fremtidssikring af velfærdsuddannelserne.

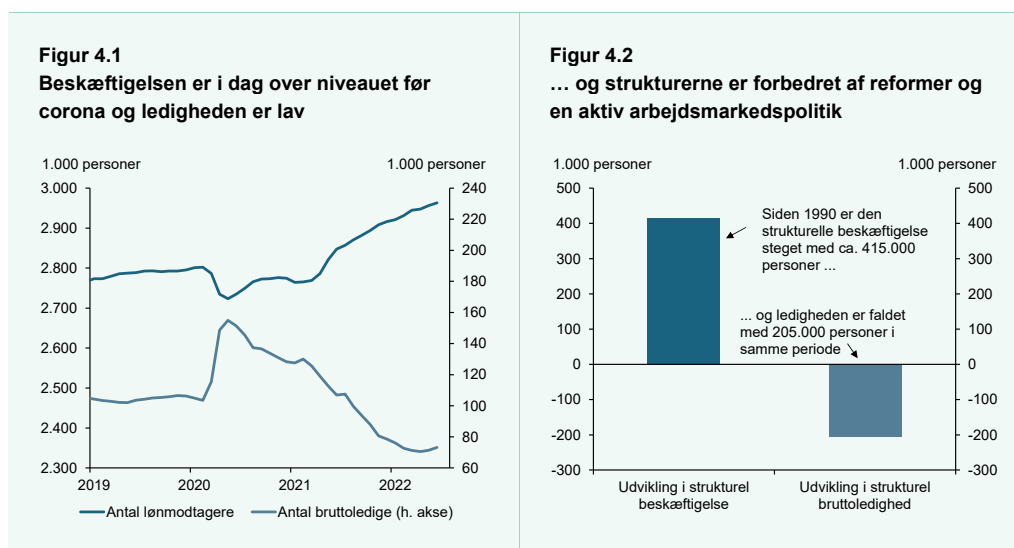
8. Flere ufaglærte voksne skal opkvalificeres

Selv om antallet af ufaglærte har været faldende i takt med, at uddannelsesniveaet er steget, er der fortsat en stor andel af de voksne generationer, som er ufaglærte. Og i takt med at der på arbejdsmarkedet i højere grad bliver efterspurgt uddannet arbejdskraft, falder efterspørgslen efter ufaglært arbejdskraft. Når der samtidig er udsigt til et faldende udbud af faglært arbejdskraft, vil det være et vigtigt bidrag, hvis flere ufaglærte voksne kan opkvalificeres til faglært niveau eller opnå andre kompetencer, som særligt er efterspurgt på arbejdsmarkedet. Gabet i beskæftigelsesfrekvensen mellem voksne ufaglærte og faglærte er omtrent 20 pct.-point (blandt 30-64-årige personer med dansk eller vestlig herkomst). Hvis en øget opkvalificering af voksne ufaglærte kan nedbringe gabet med 5 pct., vil det svare til, at beskæftigelsen blandt ufaglærte stiger med ca. 3.500 fuldtidspersoner i 2030.

4.2 Arbejdsmarkedet mod 2030 – styrker og udfordringer

Det danske arbejdsmarked er overordnet set velfungerende med sunde strukturer og stærke institutionelle rammer. I udgangspunktet er beskæftigelsen på det højeste niveau nogensinde, ledigheden lav og arbejdsmarkedet er karakteriseret ved stor dynamik. Danmark er blandt de lande, hvor nedgangen på arbejdsmarkedet under COVID-19-krisen var mindst, og hvor fremgangen efterfølgende er gået hurtigst, *jf. figur 4.1*.

Dynamikken på arbejdsmarkedet skyldes i høj grad den danske flexicurity-model, som forener en høj grad af jobmobilitet og arbejdsmarkedsdeltagelse med et udbygget socialt sikkerhedsnet i tilfælde af ledighed eller sygdom mv. Samtidig har løbende reformer, særligt siden starten af 1990'erne, forbedret strukturerne på arbejdsmarkedet og har dermed været medvirkende til en stor fremgang i beskæftigelsen og reduktion af ledigheden, *jf. figur 4.2*.

Anm.: Figur 4.1 illustrerer den månedlige faktiske beskæftigelse og bruttoledighed siden januar 2019. Figur 4.2 illustrerer den samlede ændring i den strukturelle beskæftigelse og bruttoledighed fra 1990 til 2022.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022 og egne beregninger.

Reformerne har både bidraget til en øget beskæftigelse, og til – i samspil med den aktive arbejdsmarkedspolitik – at færre er ledige i lange perioder. Reformerne har også bidraget til at bringe flere personer uden for arbejdsstyrken ind på arbejdsmarkedet. Det har blandt andet opvejet virkningen af, at flere unge i forbindelse med uddannelse træder senere ind på arbejdsmarkedet.

Velfærdsaftalen fra 2006 skabte en grundlæggende mekanisme, som sikrer, at stigende levetid fører til en højere efterløns- og folkepensionsalder – og særligt reformer på tilbagetrækningsområdet har været afgørende i forhold til at øge erhvervsdeltagelsen. Det bidrager til en mere stabil balance mellem den del af befolkningen, der er på arbejdsmarkedet, og den del, der ikke er. Med *Aftale om ny ret til tidlig pension* (2020) blev der indført en rettighedsbaseret tilbagetrækningsordning knyttet til anci-

ennitet, som sikrer en mulighed for tidligere tilbagetrækning for dem med de længste arbejdsliv. Ordningen understøtter samtidig, at der kan være fortsat opbakning til levetidsforhøjelser af folkepensionsalderen.

Der skal være arbejdskraft og kompetencer til alt det, vi gerne vil

Arbejdsmarkedet står således på et solidt fundament, men der er også centrale udfordringer. For det første trækker den demografiske udvikling i retning af, at arbejdsstyrken ikke vil vokse i samme takt som i de sidste 30 år. Dermed kan det blive svært at skaffe nok arbejdskraft til alt det, vi som samfund gerne vil. For det andet skal arbejdskraften have de rigtige kompetencer. Det gælder blandt andet i forhold til at kunne understøtte den grønne omstilling og behovet for sundhed og ældrepleje, samt at de videregående uddannelser skal være bedre indrettet til en tid, hvor mere end en fjerdedel af en ungdomsårgang forventes at tage en kandidatuddannelse, og hvor en større del af de kandidatuddannede end førhen skal finde beskæftigelse i den private sektor, herunder i små og mellemstore virksomheder.

Demografisk modvind frem mod 2030

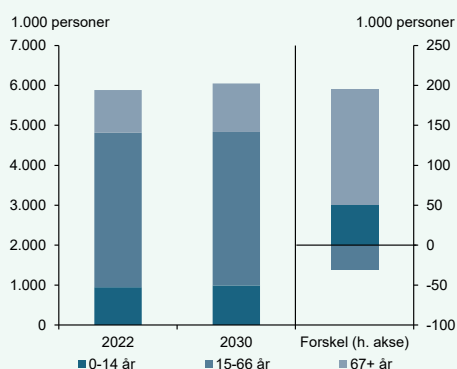
Frem mod 2030 vil relativt store årgange forlade arbejdsmarkedet, mens de årgange, der træder ind på arbejdsmarkedet efter endt uddannelse, er mindre. Den demografiske modvind vil mindske fremgangen i den strukturelle beskæftigelse. Det bidrager til, at fremgangen i beskæftigelsen frem mod 2030 forventes at være mindre, end hvad vi har været vant til. Beskæftigelsen er fx i gennemsnit steget strukturelt med ca. 13.000 personer om året siden 1990. Frem mod 2030 er det i fravær af yderligere indsatser aktuelt forventet, at beskæftigelsen strukturelt kommer til at stige med over 4.000 personer om året, *jf. boks 4.2*. Opgjort i fuldtidspersoner er faldet i beskæftigelsesfremgangen dog mindre, idet det er en grundlæggende forudsætning for 2030-fremskrivningen, at normalarbejdstiden ikke reduceres. Samtidig ventes den gennemsnitlige arbejdstid ikke i samme omfang at blive trukket ned af, at studerende, fleksjobbere og andre grupper med høj deltidsfrekvens i de seneste årtier har udgjort en stigende andel af arbejdsstyrken.

Boks 4.2**Udgangspunktet: Udsigt til fortsat vækst i arbejdsstyrken, men langsommere end i de sidste 30 år**

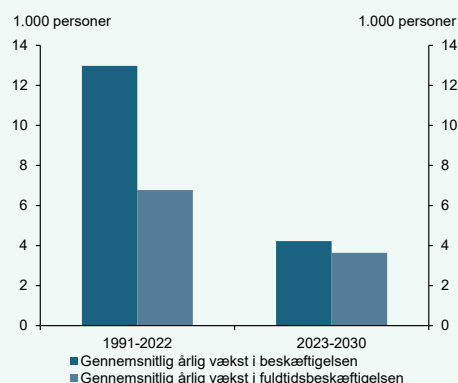
Udviklingen i arbejdsudbuddet afhænger i 2030-fremskrivningen primært af udviklingen i demografi, befolkningens uddannelsesniveau samt vedtagne reformer. Afgang af relativt store årgange i forhold til de unge årgange, der træder ind, betyder, at den demografiske udvikling isoleret set ventes at reducere beskæftigelsen med ca. 27.000 personer frem mod 2030. Omvendt forventes det højere uddannelsesniveau blandt de unge, der træder ind på arbejdsmarkedet, sammenlignet med tidligere generationer, at øge arbejdsudbuddet med ca. 10.000 personer, idet et højere uddannelsesniveau bredt set er forbundet med et højere arbejdsudbud. Vedtagne reformer forudsættes at øge beskæftigelsen med ca. 55.000 personer, blandt andet som følge af, at efterlønsalderen hæves i 2027 og folkepensionsalderen i 2030. Inklusiv et mindre bidrag fra øvrige forhold under ét forventes den strukturelle beskæftigelse samlet set at stige med ca. 34.000 personer frem mod 2030 (og med ca. 29.000 fuldtidspersoner).

Siden 1990 er den strukturelle beskæftigelse målt i antal personer steget væsentligt mere end fuldtidsbeskæftigelsen i samme periode. Det skal ses i sammenhæng med, at den gennemsnitlige årlige arbejdstid er faldet fra ca. 1.480 timer i 1990 til ca. 1.408 timer i 2022, herunder som følge af flere ferie- og fridage mv., og som følge af en større andel af beskæftigede studerende, pensionister og andre med deltidsarbejde. I fremskrivningen forudsættes det grundlæggende, at arbejdstiden udelukkende drives af sammensætningen i demografi og uddannelse samt virkningen af indførte reformer, således at arbejdstiden forventes at være nogenlunde uændret frem mod 2030.

Figur a
Væsentligt flere vil være over 67 år i 2030

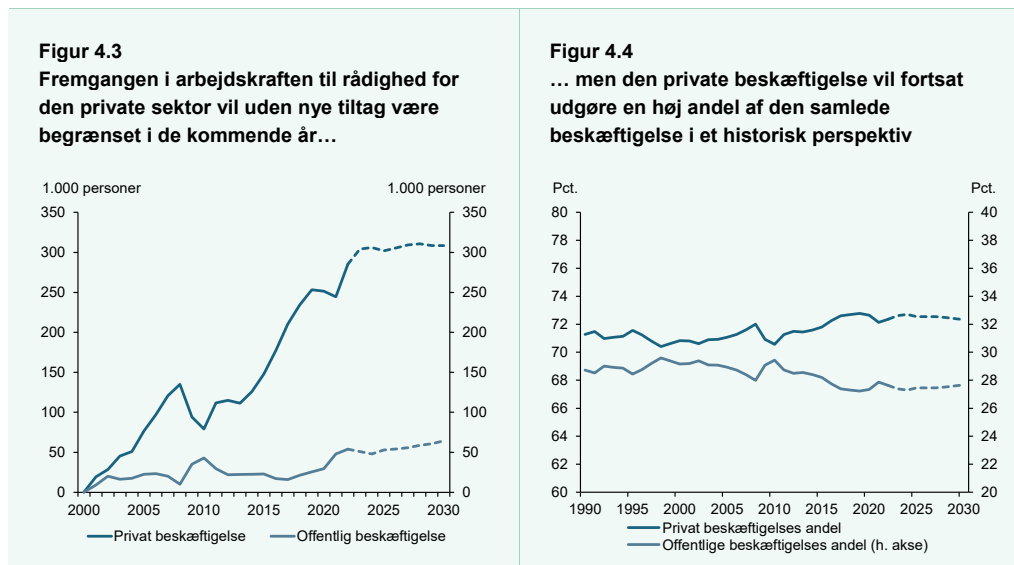
Figur b
Fortsat vækst i beskæftigelsen frem mod 2030 men langsommere end de sidste 30 år

Anm.: Figur a illustrerer alderssammensætningen af befolkningen i 2022, den forventede sammensætning i 2030 samt udviklingen i de tre aldersgrupper i 2023-2030 målt i 1.000 personer. Figur b illustrerer den gennemsnitlige vækst i den strukturelle beskæftigelse i antal personer samt fuldtidsbeskæftigelsen i 1991-2022 samt den forventede vækst i 2023-2030. I opgørelsen af fuldtidsbeskæftigelsen er der taget afsæt i en arbejdstid korrigeret for midlertidige udsving ved hjælp af et Hodrick-Prescott-filter.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022 og egne beregninger.

Samtidig forventes fx det stigende antal ældre at øge behovet for medarbejdere inden for sundhed og pleje. Hvis den offentlige service skal følge med udviklingen, vil det kræve, at der er mere arbejdskraft til rådighed. Siden 2000 er beskæftigelsen i den private sektor steget med næsten 290.000 personer, hvor den offentlige beskæftigelse i samme periode er steget med ca. 55.000, jf. figur 4.3.

Anm.: Figur 4.3 illustrerer udviklingen i den strukturelle private beskæftigelse samt den offentlige beskæftigelse siden 2000 i grundforløbet (ekskl. orlovs personer), hvor figur 4.4 angiver den private og offentlige beskæftigelsesandel af den samlede strukturelle beskæftigelse (ekskl. orlovs personer). De stiplede linjer angiver fremskrevne skøn. Andelen frem mod 2030 fremskrives ud fra en beregningsteknisk forudsætning om en uændret lønsumskvoté i det offentlige forbrug.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022 og egne beregninger.

Med afsæt i de beregningstekniske forudsætninger for fremskrivningen, herunder for udviklingen i den offentlige beskæftigelse, vil den private strukturelle beskæftigelse – i fravær af nye tiltag – stige i mere begrænset omfang frem mod 2030. Den private beskæftigelse vil imidlertid fortsat udgøre en høj andel af den samlede beskæftigelse i et historisk perspektiv, jf. figur 4.4. Herudover vil forslagene i *Danmark kan mere III* og potentialerne beskrevet i afsnit 4.3 – såfremt de realiseres – kunne bidrage til en højere vækst i såvel den private som den offentlige beskæftigelse, afhængig af de konkrete tiltag og prioriteringer i kommende politiske aftaler og i den løbende tilrettelæggelse af den økonomiske politik.

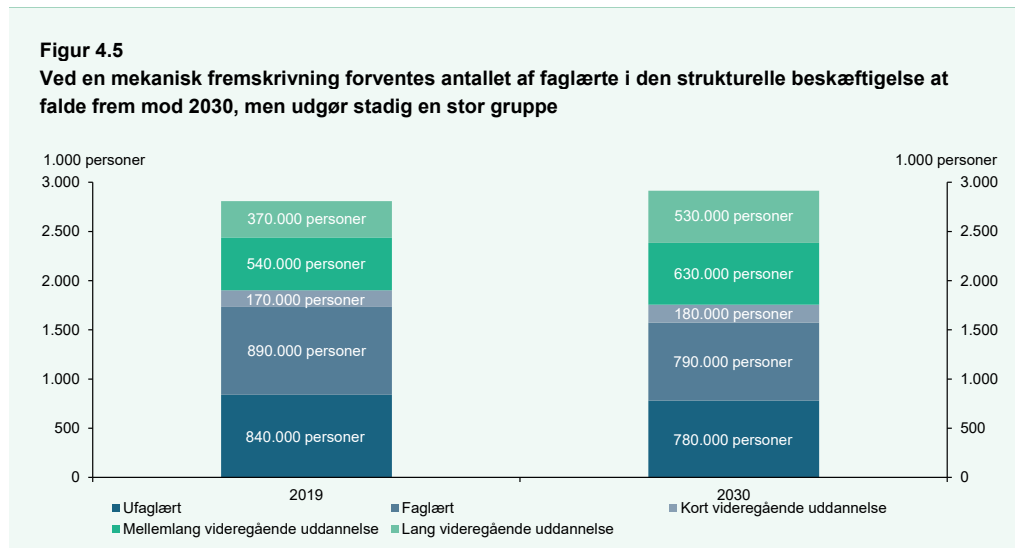
Kompetencer skal passe til fremtidens arbejdsmarked

Behovet for kompetencer på arbejdsmarkedet udvikler sig løbende, blandt andet som følge af ny teknologi og nye behov. Efterspørgslen vil også i fremtiden ændre sig i takt med den samfundsmæssige udvikling, fx inden for den grønne omstilling. Det er derfor vigtigt, at arbejdsstyrkens kompetencer også løbende udvikles og tilpasses for at understøtte høj velstand og fortsat god konkurrencekraft. Det er blandt andet gennem justeringer i vores uddannelser og et højere uddannelsesniveau, at det er muligt løbende at tilpasse arbejdsstyrkens kompetencer til nye behov og ændret efterspørgsel.

Fremskrivninger af den strukturelle beskæftigelse fordelt på overordnede uddannelsesniveauer peger på, at der er udsigt til en stigning i antallet af beskæftigede med en lang videregående uddannelse på godt 160.000 personer fra 2019 til 2030, svarende til en stigning på ca. 44 pct., jf. figur 4.5.

Omvendt er der udsigt til et fald i antallet af faglærte på knap 100.000 personer frem mod 2030 set i forhold til 2019. Faldet afspejler både, at årgange med mange faglærte står til at trække sig tilbage,

og at relativt få unge i de seneste to årtier har søgt ind på erhvervsuddannelserne. Der er i de mekaniske fremskrivninger lagt til grund, at uddannelsesadfærden fortsætter nogenlunde uændret. Faglærte forventes dog fortsat at udgøre den største andel af den samlede beskæftigelse i 2030.

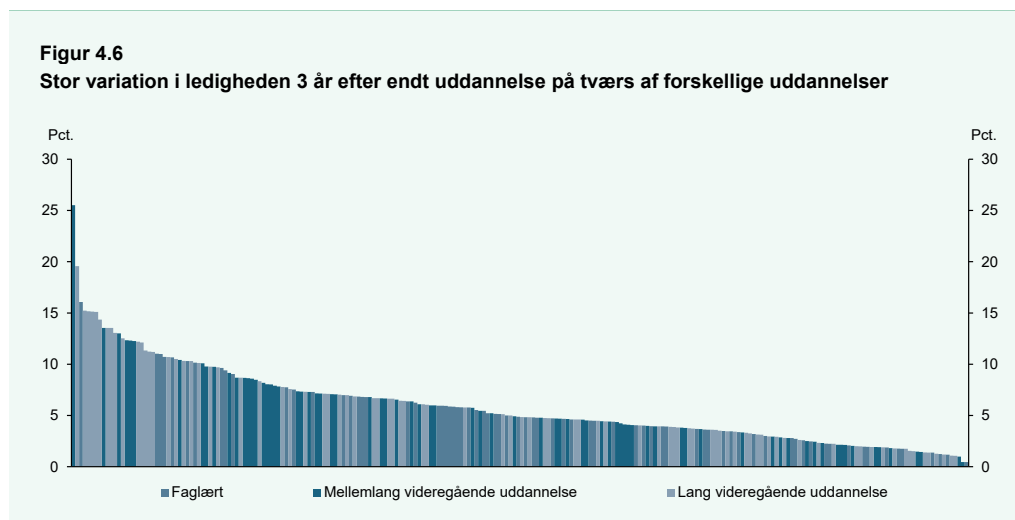

Anm.: Figuren illustrerer den strukturelle beskæftigelses uddannelsessammensætning (opgjort ved den højest fuldførte uddannelse) i 2019 samt den forventede sammensætning i 2030 på baggrund af Finansministeriets mekaniske fremskrivning af den uddannelsesfordelte arbejdsstyrke, hvor forudsætninger for den fremtidige uddannelsesadfærd er baseret på DREAMs uddannelsesprognose 2022.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022 og egne beregninger.

Betydelige ændringer i uddannelsessammensætningen vil medføre tilpasninger på arbejdsmarkedet, fx skal en større andel med en lang videregående uddannelse fremadrettet finde job i private virksomheder. Det giver nye muligheder hos virksomhederne, men samtidigt er det vigtigt, at uddannelserne er indrettet, så de bedst muligt understøtter arbejdsmarkedets behov – både nu og i fremtiden.

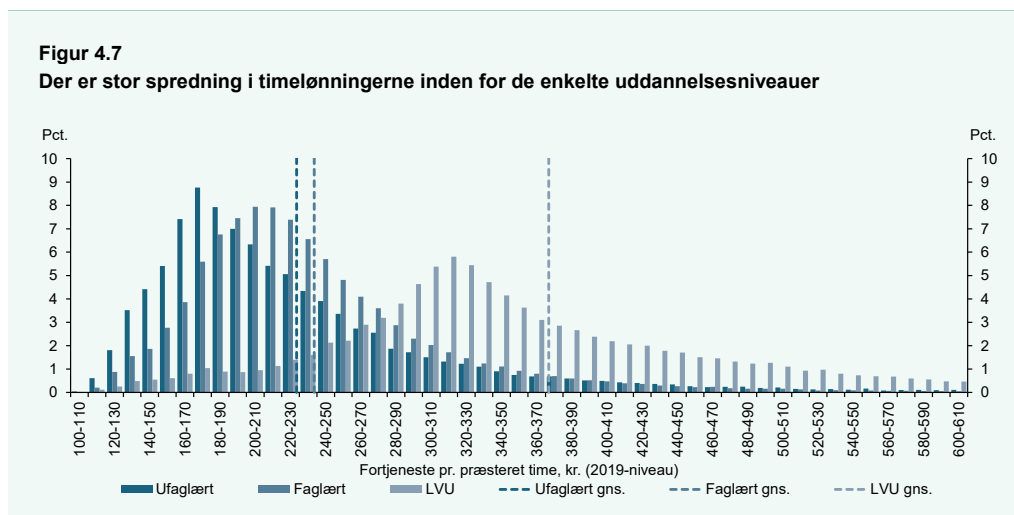
Der er i dag stor forskel i ledigheden på tværs af uddannelser, også inden for samme uddannelsesniveau – dvs. fx inden for gruppen af faglærte eller inden for gruppen med en videregående uddannelse, jf. figur 4.6. Hvis flere unge vælger en uddannelse, hvor efterspørgslen er høj, eller hvis uddannelser kan tilpasses i en retning, der bedre matcher efterspørgslen på arbejdsmarkedet, vil disse forskelle kunne mindskes – til gavn for den enkelte og for samfundet.

Anm.: Figuren viser ledighedsgraden i tredje år efter endt uddannelse opdelt på uddannelser. Hver søjle i figuren repræsenterer således én uddannelse. Gennemsnitlig bruttoledighedsgrad i 2017-2019. Der indgår ikke uddannelser med færre end 20 dimittender årligt.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Tilsvarende er der også forskel i lønningerne både mellem og inden for uddannelsesniveauerne, *jf. figur 4.7*. Den gennemsnitlige timeløn blandt personer med en lang videregående uddannelse er fx højere end for både ufaglærte og faglærte – men samtidig har en betydelig andel af de faglærte en løn på niveau med mange af dem, der har en lang videregående uddannelse. Det afspejler dels, at der er faglærte med relativt høj løn, blandt andet fordi deres faglige kompetencer er stærkt efterspurgt på arbejdsmarkedet, og dels at der er nogle med lange videregående uddannelser, som har en relativt lav løn, fx fordi de ikke er i et job, hvor de kan udnytte deres uddannelse. Samtidig færdiggør faglærte typisk deres uddannelse hurtigere end personer med en videregående uddannelse, hvilket således også spiller en rolle for livstidsindkomsten.

Anm.: Figuren illustrerer fordelingen i den gennemsnitlige timeløn blandt 40-45-årige ufaglærte og faglærte lønmodtagere samt lønmodtagere med en lang videregående uddannelse. Timelønnen er målt som den standardberegneede timefortjeneste, som indeholder den samlede fortjeneste fratrukket betalinger for overtid og fravær men indeholder grundløn, genetillæg, personalegodter, uregelmæssige betalinger, pensionsbidrag, ferie- og søgnehelhedsbetalinger samt den særlige feriegodtgørelse. Lønmodtagere beskæftiget hos private arbejdsgivere med færre end 10 årsværk indgår ikke.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Helt aktuelt er der som følge af højkonjunkturen udbredt mangel på arbejdskraft i både den private og offentlige sektor, og på flere områder kan knapheden på medarbejdere med de ønskede kompetencer være ved. Eksempelvis vurderes de nuværende rekrutteringsudfordringer på ældreområdet i nogen grad at være af strukturel karakter. Mekaniske fremskrivninger således peger på, at rekrutteringsituationen særligt for social- og sundhedsassistenter og -hjælpere kan forværres frem mod 2030 set i forhold til situationen i 2019, hvis ikke der sker tilpasninger, *jf. kapitel 6*.

Det er også nødvendigt, at arbejdsmarkedet er gearret til den grønne omstilling. Der skal være tilstrækkelig arbejdskraft til rådighed i den private sektor med de rette kompetencer, fx faglærte til at etablere vindmølleparker, udbygge el-nettet, energieffektivisere osv. Samtidig skal der løbende bygges oven på arbejdsstyrkens kompetencer, i takt med at omstillingen sker og ny teknologi udvikles.

I en velfungerende økonomi som den danske vil efterspørgslen på arbejdsmarkedet generelt tilpasse sig uddannelsessammensætningen, ligesom det har været tilfældet historisk. Blandt andet kan virksomheder og offentlige institutioner flytte opgaver fra arbejdskraft, der er knaphed på, til andre medarbejdere eller gøre brug af produktivitetfremmende teknologi, efteruddannelse og udenlandsk arbejdskraft. Alligevel er det klart, at fx den grønne omstilling vil blive understøttet og omstillingskravene på arbejdsmarkedet reduceret, når der tages målrettede skridt til at øge udbuddet af de typer arbejdskraft, som efterspørges i forbindelse med den grønne omstilling.

Helt generelt er det således af stor betydning for vækst og beskæftigelse, at vi har gode uddannelser rettet mod arbejdsmarkedets og virksomhedernes behov. Samtidig er det en klar ambition, at arbejds-

markedet skal understøtte behovet for arbejdskraft i den borgernære velfærd og den grønne omstilling bedst muligt. Derfor skal der aktivt tages skridt til, at arbejdsstyrken er indrettet derefter.

4.3 Fokusområder på arbejdsmarkedet frem mod 2030

Reformer siden starten af 1990'erne har været afgørende for det stærke udgangspunkt for arbejdsmarkedet og dansk økonomi. Men det betyder også, at potentialet for at løfte beskæftigelsen via nye tiltag er mindre end førhen. Udfordringerne kræver, at der kigges på svære og komplekse lommer og ubalancer på arbejdsmarkedet, som hæmmer beskæftigelsen og udsigterne for den enkelte, og som kan udfordre sammenhængskraften i vores samfund, hvis de forbliver uløste. Derfor fastsætter regeringen otte indsatsområder for et styrket arbejdsmarked frem mod 2030, som omhandler såvel højere beskæftigelse som de rette kompetencer:

1. Flere unge som gennemfører en faglært uddannelse
2. Flere med ikke-vestlig baggrund skal deltage på arbejdsmarkedet
3. Færre voksne der langvarigt står uden for arbejdsfællesskabet
4. Færre unge som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse
5. Flere seniorer skal have lyst til at blive længere på arbejdsmarkedet
6. Reduceret sygefravær og færre med deltid
7. Kompetencer der passer til fremtidens behov
8. Flere uaglærte voksne skal opkvalificeres

Der er en betydelig grad af overlap mellem indsatsområderne. Fx vil en indsats, der får flere med ikke-vestlig baggrund i arbejde også bidrage til, at færre langvarigt offentligt forsørgede står uden for arbejdsmarkedet. Og en indsats der bidrager til, at flere unge gennemfører en faglært uddannelse, vil understøtte, at færre unge står uden hverken uddannelse eller beskæftigelse. Det afspejler, at udfordringerne – og på den baggrund også indsatsområder og løsninger – er komplekse og går på tværs som forbundne kar. Flere af problemstillingerne er med Reformkommissionens ord *Erkendt, forsøgt løst, uløst*, jf. boks 4.3.

Boks 4.3

Indsatsområderne har samspil til Reformkommissionens arbejde

Regeringens særlige indsatsområder frem mod 2030 tager bl.a. afsæt i de komplekse udfordringer på arbejdsmarkedet, der også er identificeret i den af regeringen nedsatte Reformkommission med professor Nina Smith i spidsen. I rapporten *Erkendt, forsøgt løst, uløst* har Reformkommissionen blandt andet identificeret følgende udfordringer for arbejdsmarkedet:

- **Unge med uforløst potentiale.** Indsatsområderne 1 og 4 er i høj grad rettet mod denne udfordring.
- **Voksne uden fodfæste på arbejdsmarkedet.** Indsatsområderne 2 og 3 er rettet mod denne udfordring.
- **Uddannelsessystemet er ikke fremtidssikret.** Navnlig indsatsområde 7 og 8 er rettet mod denne udfordring.

Derudover har Reformkommissionen i rapporten også identificeret udfordringer på andre områder, herunder i forhold til produktivitetspotentiale og et komplekst møde mellem borgeren og det offentlige.

De komplekse udfordringer, som arbejdsmarkedet står over for, kræver kloge og afbalancerede løsninger. Det vil være nødvendigt at tænke nyt og prøve nye greb i samspil med et fortsat vedvarende fokus på sunde strukturer, incitament og retfærdige balancer.

Mange nye løsninger, vil ikke – eller kun med særlig stor usikkerhed – kunne kvantificeres på forhånd. Dermed er det også vanskeligt at sætte et konkret beskæftigelsesmål. Beskæftigelsesmål vil i sagens natur være særligt rettet mod kendte greb, som kan indregnes på forhånd. Den slags tiltag vil der stadig være potentiale for fremadrettet. Men det er vigtigt, at der i lige så høj grad er fokus på tiltag, som kan bidrage til at håndtere komplekse udfordringer – også gennem langsigtede investeringer – og med respekt for andre hensyn end arbejdsudbud. Udviklingen på de forskellige områder vil løbende kunne følges ud fra en række indikatorer, *jf. appendiks 4A*.

Samtidig er der også potentialer ud over de viste indsatsområder. Som nævnt vil der med fortsat gode jobmuligheder i Danmark fx ligge et potentiale i, at kvalificeret arbejdskraft fra andre EU-lande kan komme til Danmark og arbejde på ordentlige, danske vilkår. Det vil kunne give et vigtigt bidrag til at håndtere fremtidige udfordringer, herunder i forhold til den grønne omstilling. Et bidrag til øget arbejdskraft vil som nævnt allerede komme fra aftalen om *Styrket international rekruttering*, som indeholder en midlertidig supplerende beløbsordning og gør det lettere for udenlandske studerende at arbejde i Danmark efter endt uddannelse. Aftalen betyder også, at flere virksomheder vil kunne benytte den såkaldte fast-track ordning, og at positivlisten udvides for personer med en videregående uddannelse mv. Yderligere bidrag vil kunne komme gennem erhvervs kandidatordningen, som regeringen i forbindelse med *Danmark kan mere III* lægger op til at udvide. Det kan give nemmere adgang for internationale studerende.

4.3.1 Flere unge som gennemfører en faglært uddannelse

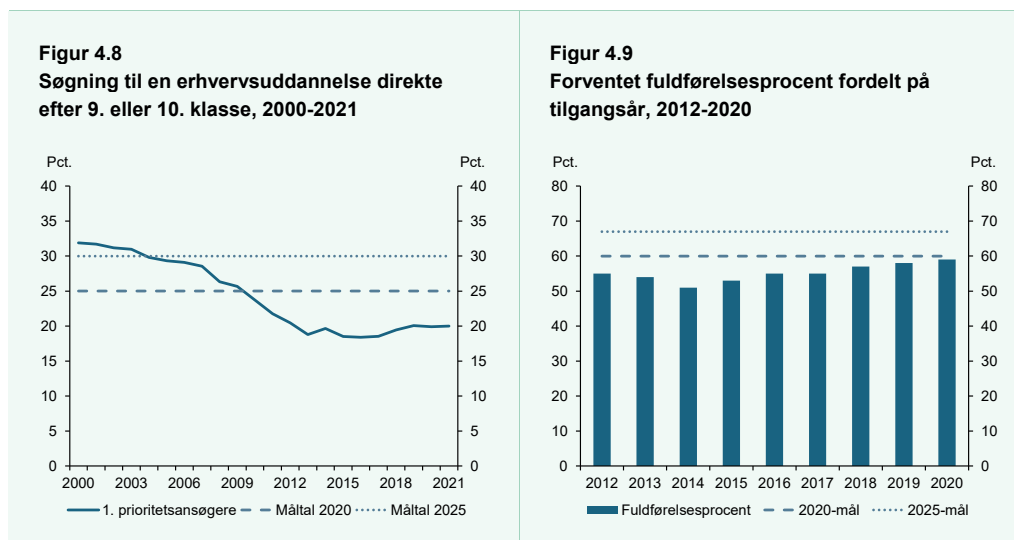
Danmark har brug for dygtige faglærte i produktionen, på kontoret og inden for service og omsorg. Det understreges af de seneste års stigning i antallet af lærepladser, som virksomhederne har oprettet. I 2021 blev der indgået knap 49.000 aftaler om lærepladser, hvilket er en stigning på 16 procent siden 2017.

Men samtidig er der siden 2000 sket et fald i søgningen til erhvervsuddannelserne direkte efter grundskolen. I 2000 søgte 32 pct. af alle, der søgte en ungdomsuddannelse efter 9. eller 10. klasse, en erhvervsuddannelse som 1. prioritet, *jf. figur 4.8*. Andelen faldt frem mod 2012 og har siden ligget omtrent konstant og udgjorde i 2021 blot 20 pct. Det er et stykke under den politiske målsætning på mindst 30 pct. i 2025.¹ Samtidig er der også fortsat for mange unge, som falder fra erhvervsuddannelser undervejs. Trods en fremgang i den forventede fuldførelsesprocent de seneste seks år, lå den i 2020 på 59 pct., hvilket er under den politiske målsætning på 67 pct., *jf. figur 4.9*.

Frem mod 2030 er det således et vigtigt mål, at flere unge vælger og gennemfører en erhvervsuddannelse. Regeringen og arbejdsmarkedets parter indgik i november 2020 en trepartsaftale om flere lærepladser. Aftalen har bl.a. fokus på at mindske frafaldet på erhvervsuddannelserne og giver erhvervsskolerne en større del af ansvaret for, at elever får en læreplads. I relation til den grønne om-

¹ I *Aftale om Bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser*, februar 2014 blev der blandt andet fastlagt en målsætning om, at 30 pct. skal vælge en erhvervsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse i 2025 samt en målsætning om, at 67 pct. af tilgangen til erhvervsuddannelserne i 2025 skal fuldføre uddannelsen.

stilling blev det ydermere med *Aftale om en ny reformpakke for dansk økonomi (2022)* aftalt at etablere tre nye klimaerhvervsskoler, som skal tiltrække unge til erhvervsuddannelser og bidrage til at sikre den fremtidige grønne arbejdskraft, der er brug for.

Anm.: Figur 4.8 viser andelen, der søgte en EUD ud af alle, der søgte en ungdomsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse via den fælles tilmelding til ungdomsuddannelser i 2000-2021. Opgørelsen inkluderer kun førsteprioritetstilmeldingerne. Figur 4.9 illustrerer den forventede fuldførelsesprocent fordelt på tilgangår. Den angiver, hvor stor en andel af eleverne, der har tilgæet en erhvervsuddannelse, som fuldfører eller forventes at fuldføre (modelberegnet).

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriets datavarehus.

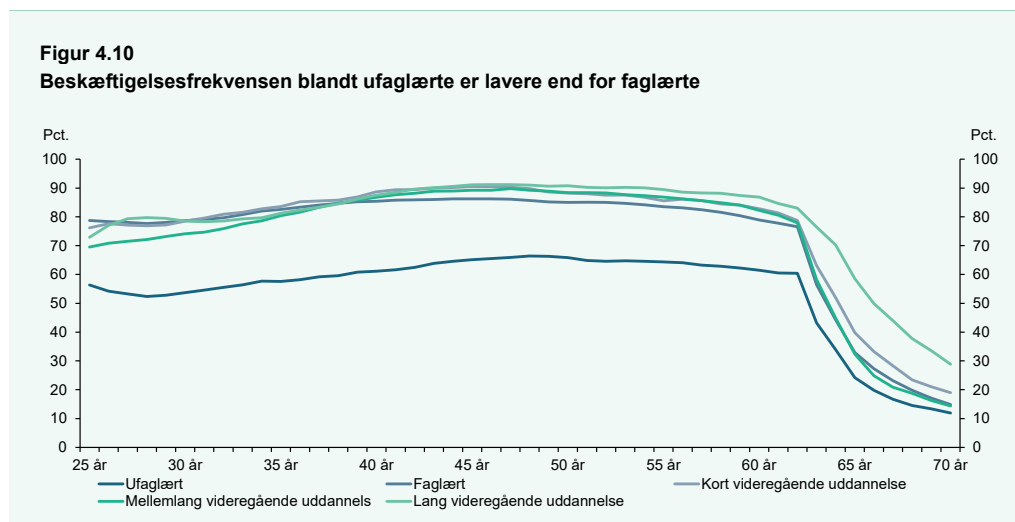
Finder vi yderligere veje til at øge antallet af unge, som gennemfører en erhvervsuddannelse, vil det bidrage til at løse flere af de udfordringer, der er på arbejdsmarkedet. Det kan medvirke til, at færre unge i fremtiden står uden for arbejdsmarkedet og uden en uddannelse (den såkaldte restgruppe), styrke beskæftigelsen og reducere antallet, der ender i langvarig offentlig forsørgelse. Generelt er beskæftigelsesfrekvensen blandt faglærte væsentligt højere end blandt ufaglærte, dvs. for hvem den højeste uddannelse er grundskolen eller en gymnasial uddannelse, *jf. figur 4.10*.

Til illustration vil antallet af faglærte blive øget med ca. 20.000 i 2030, hvis det lykkes at øge fuldførelsesprocenten på erhvervsuddannelserne til den politiske målsætning på 67 pct. i 2025. Som nævnt har faglærte generelt en højere beskæftigelsesfrekvens end ufaglærte, og det kan til dels tilskrives selve effekten af at have gennemført erhvervsuddannelsen. Den højere gennemførelsesprocent skønnes dermed – ud over at øge udbuddet af efterspurgte kompetencer – at medføre en beskæftigelsesvirkning på ca. 1.000 fuldtidspersoner frem mod 2030 og to-tre gange mere på længere sigt.²

Hvis det derudover lykkes at gøre fremskridt mod målsætningen om, at søgningen til erhvervsuddannelserne skal udgøre 30 pct. af den samlede søgning efter 9. eller 10. klasse, vil det isoleret set også

² Beregningen foretages ved hjælp af en alternativ uddannelsesprognose fra DREAM, hvor det forudsættes, at fuldførelsesprocenten for erhvervsuddannelserne gradvist stiger til 67 pct. frem mod 2030. Beregningen tager derudover afsæt i Finansministeriets sædvanlige regneprincipper.

øge antallet af faglærte frem mod 2030. Større søgning til erhvervsuddannelserne har også potentiale til at øge den samlede beskæftigelse, men det forudsætter, at den øgede tilgang i høj grad sker fra gruppen, der ellers ville have haft en lav tilknytning til arbejdsmarkedet og fx uden en kompetencegivende uddannelse.³ Målsætningen om en større søgning til erhvervsuddannelserne hænger således også tæt sammen med indsatsområde 4, der sigter på, at der skal være færre unge, som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse, *jf. nedenfor*.

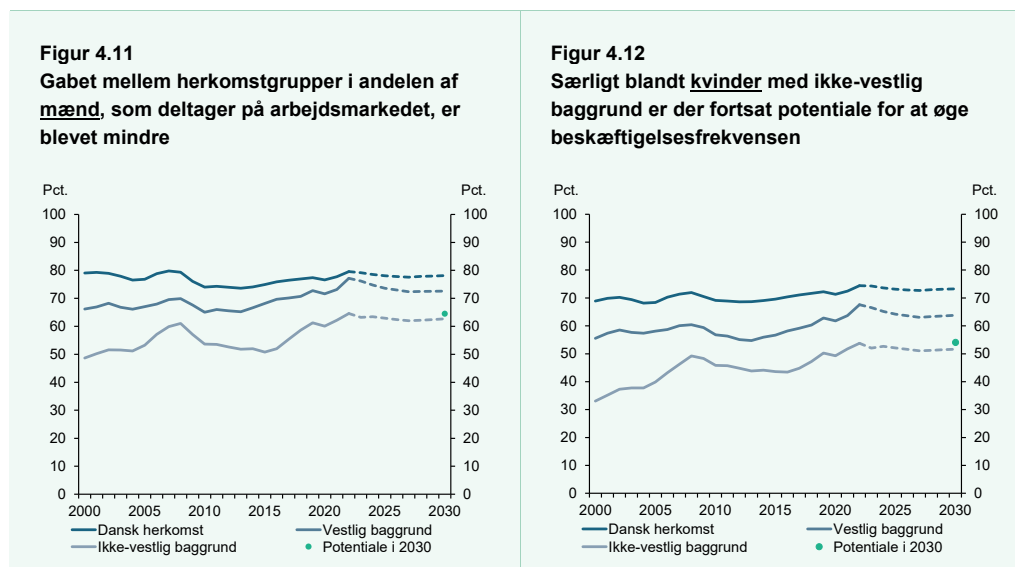
Anm.: Figuren illustrerer de aldersfordelte beskæftigelsesfrekvenser fordelt efter højest fuldført uddannelse i 2019.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022 og egne beregninger.

4.3.2 Flere med ikke-vestlig baggrund skal deltage på arbejdsmarkedet

Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande udgør i dag henholdsvis 8,4 og 2,6 pct. af befolkningen i alderen 15-64 år. Beskæftigelsesfrekvensen blandt personer med ikke-vestlig baggrund har udvist en stigende tendens de seneste 20 år, men set i forhold til personer med dansk herkomst eller vestlige indvandrere og efterkommere er der stadig i dag relativt mange med ikke-vestlig baggrund, som ikke er i beskæftigelse. Forskellen i beskæftigelsesfrekvensen er særligt udtalt for kvinder, men gælder også blandt mænd, *jf. figur 4.11 og 4.12*.

³ Dette er blandt andet en forudsætning for, at der ikke opstår en større modgående effekt af, at færre gennemfører en videregående uddannelse, som kunne tilbyde lige så gode job- og beskæftigelsesmuligheder.

Anm.: Figur 4.11 illustrerer de faktiske beskæftigelsesfrekvenser blandt 15-64-årige mænd over tid fordelt på udvalgte herkomstgrupper, hvor figur 4.12 illustrerer tilsvarende beskæftigelsesfrekvenser blandt kvinder. De stiplede serier angiver fremskrevne skøn, hvor de grønne prikker illustrerer den potentielle beskæftigelsesfrekvens, hvis det aktuelle gab i den groft konjunkturresede beskæftigelsesfrekvens mellem personer med ikke-vestlig baggrund og personer med dansk oprindelse reduceres med en tiendedel over de næste otte år.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022 og egne beregninger.

Selvom forskellene er reduceret over tid, er de stadig betydelige. Blandt kvinder med dansk herkomst er ca. 74 pct. af de 15-64-årige i beskæftigelse i 2022, mens det blandt kvinder med ikke-vestlig baggrund er markant lavere på ca. 53 pct. Forskellen – eller "gabet" – i beskæftigelsesfrekvensen er dermed ca. 21 pct.-point. For mænd svarer gabet til godt 15 pct.-point. Det samlede gab i beskæftigelsesfrekvensen blandt 15-64-årige med ikke-vestlig baggrund, relativt til dansk herkomst, svarer under ét til en beskæftigelsesforskel på over 80.000 personer frem mod 2030 med de aktuelle oplysninger og forudsætninger om adfærd, gruppernes størrelse mv.

Den stigende beskæftigelsestendens over de seneste 20 år skal blandt andet ses i lyset af, at en række større greb og stramninger allerede er gennemført og har medvirket til indsnævring af beskæftigelsesgab. Samtidig skal de fortsatte forskelle i beskæftigelsesfrekvens ses i lyset af, at der ud over sproglige barrierer også er forskelle i kompetenceniveau samt kulturelle forskelle, herunder i opfattelsen af kønsroller, samt andre forhold, som holder beskæftigelsen tilbage.

Det er en klar ambition, at dette gab nedbringes frem mod 2030. Hvis beskæftigelsesgab mellem personer med ikke-vestlig baggrund og personer med dansk oprindelse reduceres med yderligere en tiendedel over de næste otte år, svarer det til et løft af beskæftigelsen på ca. 8.000 personer i 2030.⁴

⁴ I forbindelse med nedsættelsen af Reformkommissionen blev der ud fra lignende antagelser opgjort et beskæftigelsespotentiale på ca. 10.000 personer frem mod 2030, inkl. en effekt fra vestlige indvandrere. Forskellen til det her beregnede potentiale på 8.000 personer afspejler, at de 8.000 er opgjort med udgangspunkt i det nyeste datagrundlag, samt at indeværende beregning tager afsæt i ikke-vestlige indvandrere og efterkommere som målgruppe. Potentialeberegningen svarer til, at gabet i beskæftigelsesfrekvens for ikke-vestlige indvandrere fortsætter med at blive reduceret, men i lyset af, at mange tiltag allerede er gennemført, er hastigheden lavere end i de sidste 20 år.

Det svarer til, at beskæftigelsen blandt personer med ikke-vestlig baggrund fortsætter med at nærme sig frekvensen for personer med dansk herkomst. En større deltagelse vil både understøtte integration og sammenhængskraft, og desuden betyde mere arbejdskraft – til gavn for såvel virksomheder som rekruttering i velfærdssektoren mv.

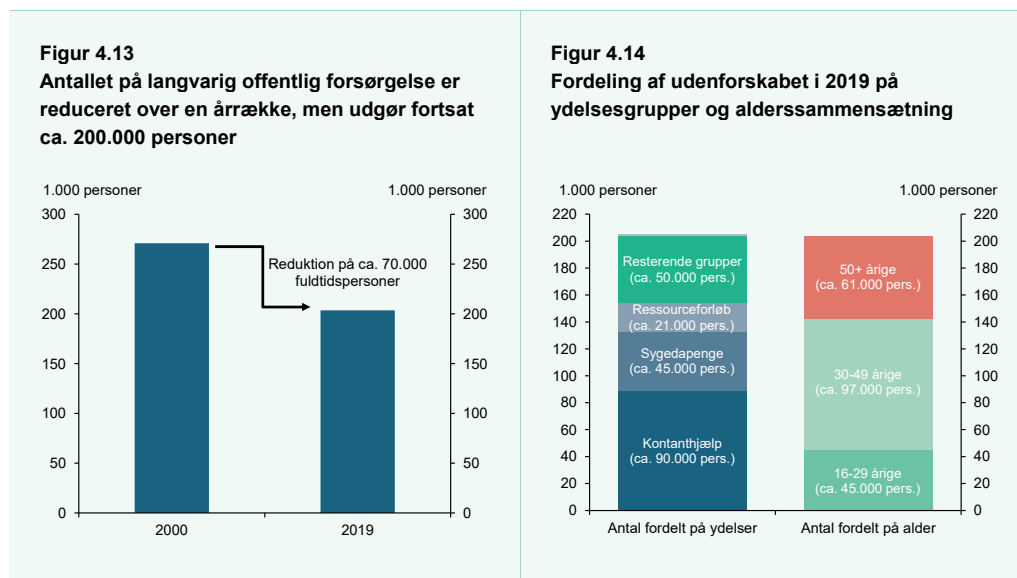
I de senere år, herunder i forbindelse med corona-indsatsen og den aktuelle højkonjunktur, er flere med ikke-vestlig baggrund, herunder mange kvinder, trådt ind på arbejdsmarkedet. Det er vigtigt, at fremskridtene fastholdes, også efter at midlertidige corona-relaterede jobs er afviklet. Regeringen har med *Danmark kan mere I* foreslået en 37-timers arbejdspligt for alle borgere med et integrationsbehov og med en svag arbejdsmarkedstilknøytning. Det er ét blandt flere greb, som fremadrettet kan bidrage til at løfte beskæftigelsen for gruppen af ikke-vestlige indvandrere og efterkommere. Et andet greb, der kan lette vejen mod arbejdsmarkedet, er integrationsgrunduddannelsen (IGU). Regeringen har sammen med arbejdsmarkedets parter valgt at videreføre den nuværende IGU-ordning frem til 2024. Samtidig er det aftalt, at IGU-ordningen skal genforhandles i forlængelse af Reformkommissionens anbefalinger med henblik på at styrke ordningen og resultaterne heraf.

4.3.3 Færre voksne der langvarigt står uden for arbejdsfællesskabet

Selv om beskæftigelsesgraden generelt er høj i Danmark, er der grupper af voksne, der i længere perioder står på kanten eller helt *uden for arbejdsfællesskabet*. Det man kan kalde et "udenforskab". Udenforskabet kan opgøres på forskellige måder. Her er det opgjort som borgere, der modtager midlertidige ydelser i mindst 80 pct. af tiden i et år. De midlertidige ydelser omfatter blandt andet dagpenge og kontanthjælp, men også sygedagpenge, ressourceforløb, jobafklaring og revalidering mv.⁵

Antallet af borgere i udenforskabet er blevet nedbragt med ca. 70.000 fuldtidspersoner over de seneste 20 år svarende til en reduktion på ca. 25 pct., men gruppen udgør i dag stadig omtrent 200.000 personer, *jf. figur 4.13*. Generelt udgør borgere i kontanthjælpssystemet den største gruppe svarende til godt 40 pct. af den samlede gruppe i 2019, *jf. figur 4.14*.

⁵ Personer, der er tilkendt førtidspension eller fleksjob, er ikke inkluderet i det viste "Udenforskab", da førtidspension og fleksjob er permanente ydelser, der gives til borgere med nedsat arbejdsevne. Personer, der er visiteret til et fleksjob, men som er på ledighedsydelse, indgår i opgørelsen af "udenforskabet". Betegnelsen udenforskabet bruges her specifikt i forhold til arbejdsmarkedet, men ellers anvendes udtrykket ofte mere bredt om borgere, der ikke føler sig som del af, eller sat uden for, samfundets fællesskaber, herunder lokale fællesskaber og foreninger, offentlige tilbud mv.

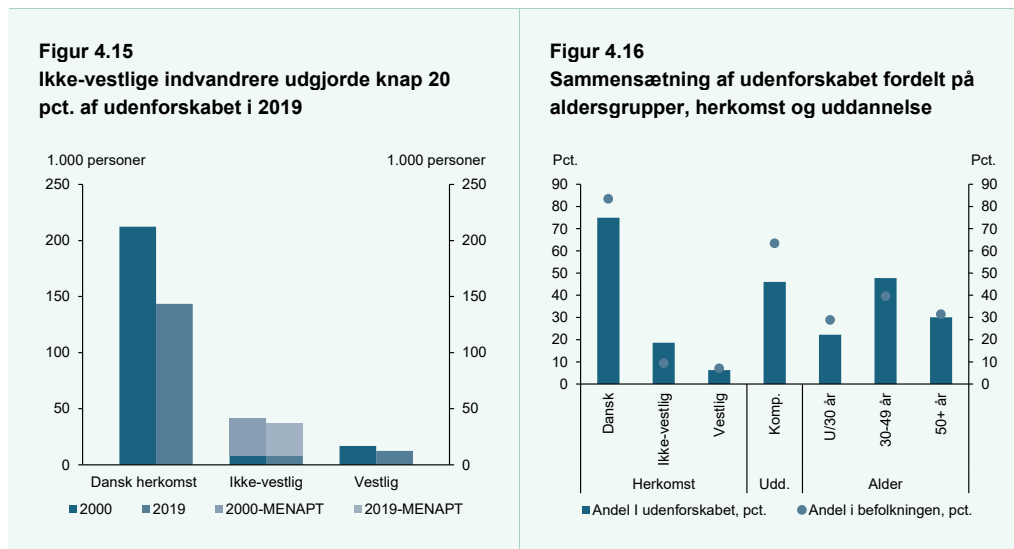

Anm.: "Udenforsket" er her opgjort som personer i alderen 16-64 år, der har modtaget en eller flere offentlige indkomsterstøttende ydelser i 80 pct. af tiden de seneste 52 uger. Ydelserne i opgørelsen omfatter dagpenge, feriedagpenge, sygedagpenge, kontanthjælpslignende ydelser (inkl. integrationsydelse og uddannelseshjælp), forrevalidering, revalidering, ledighedsydelse, ressourceforløb og jobafklaringsforløb. Opgørelsen omfatter både perioder med passiv modtagelse og aktive foranstaltninger. Personer visiteret til fleksjob, men som modtager ledighedsydelse, indgår i opgørelsen, mens personer, der er i fleksjob, ikke indgår.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Reduktionen i udenforsket siden 2000 er særligt drevet af, at der er færre i gruppen med dansk herkomst, mens der ikke er sket nogen betydelig ændring blandt personer med en anden herkomst end dansk. Personer med en anden herkomst end dansk udgør dermed en større andel af gruppen i dag end for 20 år siden. Det er særligt andelen af ikke-vestlige indvandrere, som er steget og udgjorde knap 20 pct. af udenforsket i 2019, herunder især personer med indvandringsbaggrund fra de såkaldte MENAPT-lande (som er en betegnelse for Mellemøsten, Nordafrika, Afghanistan, Pakistan og Tyrkiet), jf. figur 4.15. Der er således også et betydeligt samspil med indsatsområde 2, som vedrører, at flere ikke-vestlige indvandrere skal deltage på arbejdsmarkedet.

Der er dog fortsat en ikke ubetydelig gruppe med dansk eller vestlig herkomst i udenforsket – såvel unge som voksne. Blandt disse er en stor andel på tværs af aldersgrupper karakteriseret ved ikke at have en kompetencegivende uddannelse, jf. figur 4.16. De underliggende udfordringer er ofte komplekse. Det kan i eksempelvis være psykiske lidelser, misbrugsproblemer, livstilsygdomme eller utilstrækkelige læse-, skrive- og regnefærdigheder, der bidrager til længerevarende offentlig forsørgelse. Opgaven bliver ikke lige til, men det er en vigtig ambition, at udenforsket reduceres yderligere på tværs af herkomstgrupper, og at flere bliver en del af arbejdsfællesskabet.

Anm.: Figur 4.15 illustrerer antallet af personer i udenforskkabet fordelt på herkomst og herunder på grupperingen 'MENAPT-lande, som inkluderer 24 lande: Syrien, Kuwait, Libyen, Saudi-Arabien, Libanon, Somalia, Irak, Qatar, Sudan, Bahrain, Djibouti, Jordan, Algeriet, Forenede Arabiske Emirater, Tunesien, Egypten, Marokko, Iran, Yemen, Mauretanien, Oman, Afghanistan, Pakistan og Tyrkiet. Figur 4.16 illustrerer fordelingen af udenforskkabet sammenlignet med den samlede befolkning. Figuren viser, at der i udenforskkabet er en relativt større andel af personer med ikke-vestlig herkomst, uden kompetencegivende uddannelse samt 30-49 årige end i den samlede befolkning (såkaldt overrepræsentation).

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Der er ca. 75.000 voksne mellem 30 og 49 år med dansk eller anden vestlig herkomst i udenforskkabet. Hvis det fx lykkes at bringe 10 pct. af denne gruppe fra forsørgelse til beskæftigelse, vil det kunne løfte beskæftigelsen med ca. 7.500 fuldtidspersoner. Indsatser kan potentielt handle om både positive økonomiske incitament, opkvalificeringsmuligheder, aktive indsatser og et rummeligt arbejdsmarked – herunder at vi bliver bedre til at investere i forebyggende indsatser og behandling, fx i forhold til psykiske lidelser, misbrugsproblemer og øvrige årsager til social udsathed.

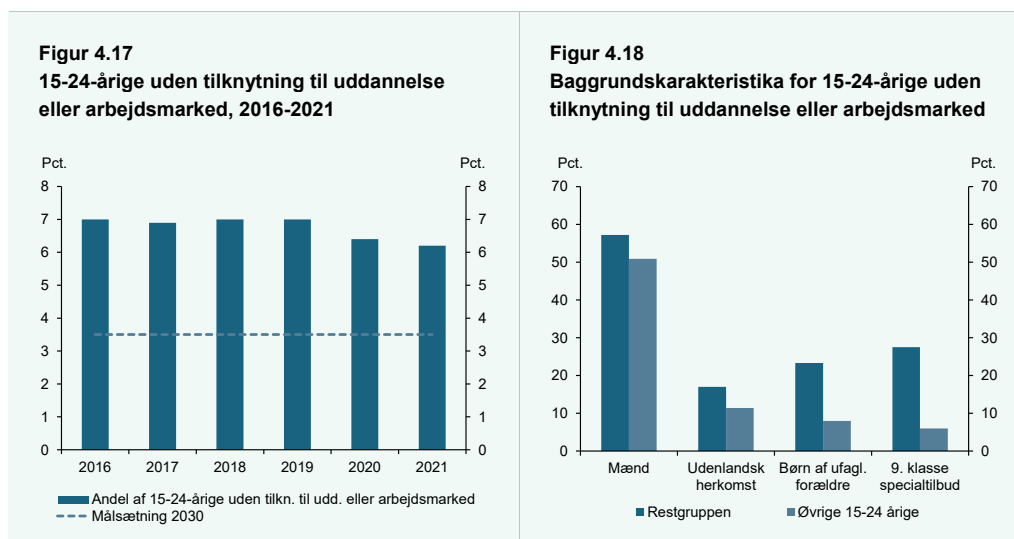
Derudover handler indsatsområdet i høj grad også om fremtidige generationer. Færre unge skal i fremtiden blive en del af udenforskkabet i deres voksenliv. Der var i 2019 omkring 45.000 unge i alderen 16-29 år, der langvarigt var på en midlertidig ydelse, og som dermed er en del af det opgjorte udenforskkab – svarende til knap en fjerdedel af gruppen. Blandt de unge under 30 år er andelen uden en kompetencegivende uddannelse ca. 75 pct. Både indsatsområde 1 (flere unge som gennemfører en faglært uddannelse) og indsatsområde 4 (færre unge som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse) vil kunne bidrage til at nedbringe antallet og derigennem også hvor mange, der senere i livet risikerer at blive en del af udenforskkabet i deres voksenliv.

Omvendt har ca. hver fjerde ung i gruppen en kompetencegivende uddannelse. Hovedparten heraf er dagpengemodtagere. Med *Danmark kan mere I* er der vedtaget en række initiativer, der har til hensigt at få nyuddannede dimittender hurtigere i job. Dermed er der taget ét blandt flere skridt til at nedbringe gruppen af unge, der langvarigt er på midlertidige ydelser.

4.3.4 Færre unge som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse

Med den politiske aftale *Bedre veje til uddannelse og job* (2017) blev der fastsat en målsætning om, at andelen af unge under 25 år uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarkedet skal nedbringes til 3,5 pct. af aldersgruppen i 2030. De seneste år er denne andel faldet en smule, jf. figur 4.17. I 2016 havde 7 pct. af de 15-24 årige hverken gennemført eller var i gang med en uddannelse eller var i beskæftigelse. Denne andel var faldet til 6,2 pct. i 2021, hvilket dog fortsat er et stykke fra den politiske målsætning.

I gruppen af unge uden tilknytning til uddannelse eller job er der en vis overrepræsentation af mænd og personer med udenlandsk herkomst og en tydelig overrepræsentation af børn af ufaglærte, ligesom gruppen i højere grad end de øvrige unge har gået i specialtilbud i 9. klasse, jf. figur 4.18. Gruppen er sammensat af personer med mange forskelligartede barrierer for at få en uddannelse eller få tilknytning til arbejdsmarkedet. En stor del har komplekse udfordringer – fx både svage faglige forudsætninger og indikationer på psykisk sårbarhed eller sociale udfordringer i form af fx kriminalitet. Der til kommer en andel med en tilsyneladende enkeltstående udfordring som fx psykisk sårbarhed. Endelig er der en mindre del af gruppen, som ikke umiddelbart har nogen udfordringer, der kan identificeres med data, bortset fra fraværet af uddannelse og arbejde. Denne gruppe har hverken et decideret svagt fagligt fundament fra grundskolen eller tegn på sociale eller sundhedsmæssige udfordringer. Potentialet for at flytte denne gruppe tættere på enten uddannelse eller beskæftigelse vurderes at være størst.

Anm.: Populationen består af personer, som på statustidspunktet 1. oktober i de enkelte år har bopæl i Danmark og er tilmeldt eller tidligere har været tilmeldt en dansk grundskole på 8., 9. eller 10. klassetrin. Andelen uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarked er opgjort som personer, der ikke har fuldført eller er i gang med en ungdomsuddannelse, ikke modtager SU, ikke modtager førtidspension og ikke er lønmodtagere med en beskæftigelsesgrad på minimum 48 pct., svarende til ca. 18 timers beskæftigelse om ugen. Figur 4.18 er opgjort i 2021.

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet og egne beregninger.

Alene målsætningen om et løft af fuldførelsesprocenten på erhvervsuddannelserne til 67 pct. i 2025 fra det nuværende niveau på 59 pct. vil indebære, at andelen af unge i restgruppen nedbringes med

1 pct.-point i 2030, omtrent svarende til en tredjedel af den resterende vej mod en halvering af gruppen. Samtidig er det klart, at det vil være en svær, men vigtig udfordring at komme helt i mål. Hvis den resterende del af målsætningen opfyldes på en måde, hvor endnu en tredjedel opnås ved, at flere unge hjælpes direkte i job, så svarer det til et løft i fuldtidsbeskæftigelsen på omtrent 4.000 personer i 2030.⁶ Ud over job- og uddannelsesrettede indsatser vil indfrielse af målet blandt andet kunne kræve nye investeringer i eller bedre tilrettelæggelse af forebyggende indsatser, herunder i forhold til psykiske lidelser, misbrugsproblemer eller kriminalitet.

4.3.5 Flere seniorer skal have lyst til at blive længere på arbejdsmarkedet

Den demografiske udvikling betyder, at der frem mod 2030 vil være stadig flere ældre på arbejdsmarkedet. Det er derfor vigtigt, at der er gode arbejdsvilkår for de ældre medarbejdere. Arbejdsvilkår fastlægges primært via aftaler mellem arbejdsmarkedets parter og på de enkelte arbejdspladser, men det er samtidig vigtigt, at de ramme, som fastlægges via lovgivning om blandt andet skatte- og modregningsregler i pensionssystemet mv., tilskynder til fortsat beskæftigelse for dem, der kan og vil.

Beskæftigelsen blandt seniorer har bredt set været stigende de sidste mange år. Det skal særligt ses i sammenhæng med, at det som led i *Velfærdsaftalen* (2006) i et bredt politisk forlig blev besluttet, at efterløns- og folkepensionsalderen skulle forhøjes i takt med den stigende levetid. Forhøjelserne af aldersgrænserne blev fremrykket i forbindelse med *Tilbagetrækningsreformen* (2011), herunder så folkepensionsalderen gradvist er hævet til 67 år i 2022, og efterlønsperioden bliver gradvist forkortet til 3 år. Det har været en væsentlig årsag til stigende beskæftigelsesfrekvens blandt 60-67 årige.

Med *Aftale om ny ret til tidlig pension* (2020) blev der også oprettet en rettighedsbaseret tilbagetrækningsordning, som er målrettet personer, der har været på arbejdsmarkedet i mange år. Da ordningen giver personer med høj anciennitet på arbejdsmarkedet mulighed for tidligere tilbagetrækning, hvilket i sig selv reducerer arbejdsudbuddet, forventes den samtidig at bidrage til, at der i fremtiden fortsat vil være opbakning til de løbende forhøjelser af folkepensionsalderen og den beskæftigelsesfremgang, der er knyttet hertil for seniorer.

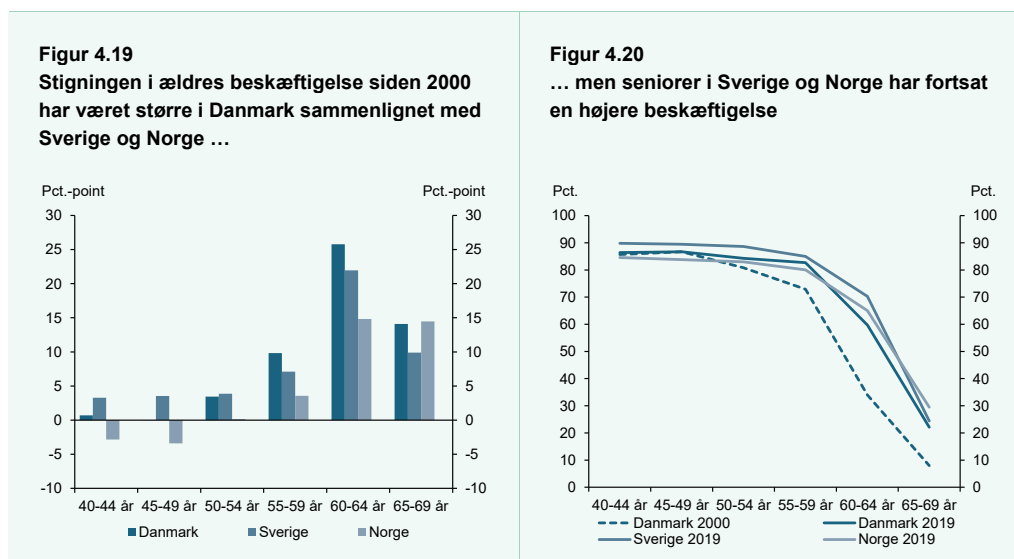
Desuden har der løbende været tiltag, som har haft til hensigt at sikre gode vilkår for seniorers beskæftigelse og dermed været medvirkende til, at ældre i stigende omfang udskyder deres tilbagetrækning, herunder fx tiltagene fra *Danmark kan mere I, jf. nærmere nedenfor*.

Reformerne har sammen med et stigende uddannelsesniveau og bedre helbred bidraget til, at der i de sidste mange år har været en fremgang i beskæftigelsen blandt seniorer, jf. figur 4.19. Det er vigtigt, at denne udvikling fortsætter frem mod 2030. Fastholdelse af seniorer – både før og efter folkepensionsalderen – for dem, som vil og kan, vil både øge den samlede arbejdsstyrke og fastholde vigtige kompetencer. Vi skal derfor finde veje, som gør det attraktivt for seniorer at fortsætte på arbejdsmarkedet – herunder også ved gode arbejdsvilkår, tilstrækkelige muligheder for livslang læring, forebyggelse af nedslidning og i kraft af muligheder for sporskifte i løbet af karrieren.

⁶ I potentialeberegningen er det forudsat, at gabet reduceres med endnu en tredjedel, hvis flere i restgruppen kommer i beskæftigelse – svarende til ca. 7.500 personer eller ca. 4.000 fuldtidspersoner. Det er beregningsteknisk forudsat, at personer, der løftes ud af restgruppen, har samme gennemsnitlige arbejdstid som jævnaldrende personer i støttet beskæftigelse, der ikke har gennemført uddannelse over grundskoleniveau.

Positive økonomiske incitament er også yde et bidrag. Den økonomiske gevinst ved arbejde er fx øget mærkbart for seniorer i kraft af aftalerne i kølvandet på udspillet *Danmark kan mere I*, som fjerner modregning i folkepensionen af egen eller ægtefælle/samlevers arbejdsindkomst mv. Regeringen har desuden i september 2022 inviteret til et partnerskab med arbejdsmarkedets parter og repræsentanter for private virksomheder, som kan bidrage til lokale tiltag mv., som kan understøtte gode vilkår for beskæftigelse for seniorer.

En sammenligning med vores nabolande viser, at der – på trods af fremgangen de senere år – er et potentiale for en højere arbejdsmarkedsdeltagelse blandt ældre, jf. figur 4.20. Beskæftigelsesfrekvensen efter folkepensionsalderen (i figuren blandt 65-69-årige i 2019) er således lavere end i både Sverige og Norge, mens beskæftigelsesfrekvensen blandt 40-59-årige ca. svarer til gennemsnittet af de to skandinaviske lande.

Anm.: Figur 4.19 illustrerer udviklingen beskæftigelsesfrekvensen i 2001-2019 for udvalgte aldersgrupper i Danmark, Sverige og Norge. Figur 4.20 illustrerer beskæftigelsesfrekvensen fordelt på aldersgrupper i Danmark i 2019 og 2000 samt i Sverige og Norge i 2019.

Kilde: OECD og egne beregninger.

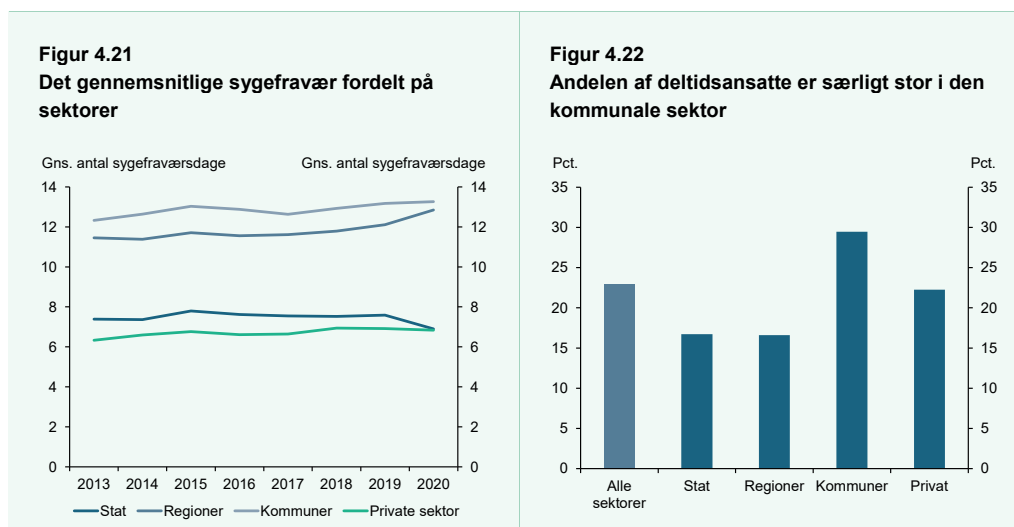
En illustration af potentialet kan fås ved at forudsætte, at forskellen til Sverige og Norge elimineres for årgangene umiddelbart over folkepensionsalderen. Hvis andelen af personer, der arbejder i 5 år efter folkepensionsalderen i 2030 øges med knap 5 pct.-point, hvilket svarer til forskellen mellem den danske beskæftigelsesfrekvens blandt 65-69-årige i 2019 og gennemsnittet for Sverige og Norge, svarer det til, at seniorers beskæftigelse øges med knap 9.000 fuldtidspersoner. Som nævnt er den økonomiske gevinst ved at arbejde efter folkepensionsalderen senest øget i kraft af afskaffelsen af modregning for egen eller ægtefælle/samlevers arbejdsindkomst, hvilket isoleret set skønnes at øge aldersgruppens beskæftigelse med cirka 1.500 fuldtidspersoner. Korrigeret herfor svarer den resterende del af potentialet til 7.500 personer, hvis det lykkes at fjerne gabet til vores skandinaviske nabolande.

4.3.6 Reduceret sygefravær og færre med deltid

Fuldtidsbeskæftigelsen vil potentielt kunne øges, hvis sygefraværet nedbringes eller flere deltidsansatte vælger og får mulighed for flere arbejdstimer. Sygdom er en belastning for den enkelte, og samtidig er fravær som følge af egen sygdom en væsentlig samfundsomkostning. I 2019 var det gennemsnitlige sygefravær blandt fuldtidsansatte i kommuner og regioner henholdsvis 13,2 og 12,1 dage. I staten og i den private sektor var sygefraværet henholdsvis 7,6 og 6,9 dage pr. fuldtidsansat, *jf. figur 4.21*. Årsagen til, at sygefraværet generelt er højere i den offentlige sektor kan til dels forklares af forskelle i sammensætningen af medarbejdere (fx uddannelse, alder, køn, arbejdsfunktioner mv). I den økonomiske analyse *Sygefravær i den offentlige sektor, Beskæftigelsesministeriet og Finansministeriet* (2018), peges dog på, at forskellen ikke alene afspejler medarbejdersammensætningen og derfor til dels også skyldes andre forhold som fx kutyme, ledelsesadfærd mv.

Det indikerer, at der er et potentiale ved at nedbringe sygefraværet, herunder særligt i kommuner og regioner. Hvis sygefraværet fx kan reduceres med en tiendedel af det aktuelle omfang i kommuner og regioner for alle ansatte – svarende til ca. 1,3 dag pr. fuldtidsansat – vil det årligt indebære 3.000 flere fuldtidsbeskæftigede på offentlige arbejdspladser.

Der er eksempler på kommuner, som har opnået positive resultater i forhold til at nedbringe sygefraværet, herunder ved at arbejde med systematiske indsatser for øget trivsel blandt medarbejdere. Generelt er det ikke mindst i kraft af gode arbejdsvilkår og lokal ledelse, at der er potentiale for at reducere sygefraværet. Et sundhedsvæsen med korte ventelister og gode behandlinger har også potentielle til at kunne mindske sygefraværperioder.

Anm.: Figur 4.21 illustrerer det gennemsnitlige antal sygefraværdsdage pr. år blandt lønmodtagere i forbindelse med egen sygdom pr. fuldtidsansat. Figur 4.22 illustrerer andelen af deltidsansatte blandt 20-59 årige lønmodtagere fordelt på sektorer i 2019, hvor lønmodtagere defineres som deltidsbeskæftigede, hvis de arbejder mindre end 32 timer pr. uge. Det bemærkes, at der er variation inden for gruppen af deltidsbeskæftigede ift. den ugentlige arbejdstid.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den gennemsnitlige arbejdstid afspejler også omfanget af deltidsbeskæftigelse, hvor 23 pct. af de 20-59-årige lønmodtagere i 2019 arbejdede på deltid. Der er en vis deltidsbeskæftigelse i alle sektorer,

men det er navnlig udbredt i den kommunale sektor, hvor ca. 29 pct. er ansat på deltid, *jf. figur 4.22*. Deltidsandelen i den private sektor er højere end i staten og regionerne.

Hvis det relativt høje omfang af deltidsbeskæftigelse ses i sammenhæng med, at der blandt mange deltidsansatte er et ønske om flere arbejdstimer, så ligger der et potentiale i at understøtte, at nogle deltidsansatte arbejder flere timer eller på fuldtid. I 2019 var der fx ca. 420.000 deltidsansatte beskæftigede mellem 15-64 år (fraset studerende), hvoraf cirka hver femte ønskede at arbejde flere timer.⁷ Hvis fx bare 3 pct. af alle 20-59-årige deltidsansatte i stedet arbejdede på fuldtid, så svarer det til en forøgelse af beskæftigelsen på knap 6.000 fuldtidspersoner.

Der er mange elementer, som spiller ind i den enkeltes valg af arbejdstid, herunder løn- og arbejdsforhold, familieforhold, skatteregler, kvalitet af børnepasningsmuligheder og infrastruktur mv. Arbejdsgivernes udbud af stillinger kan også spille en rolle. Regeringen og Danske Regioner indgik i 2020 en aftale, som blandt andet handler om, at Danske Regioner gennemfører en ret til fuldtid for plejepersonalet på sygehusene, og at alle stillinger opslås på fuld tid. Ændret arbejdsgiveradfærd har således også potentiale til at bidrage til, at flere arbejder fuld tid.

4.3.7 Kompetencer der passer til fremtidens behov

Den danske arbejdsstyrke har generelt et højt kompetenceniveau. Det er netop en af de styrker, som gør, at Danmark scorer højt på internationale ranglister over landes konkurrencedygtighed, *jf. kapitel 7*. Danmark har et godt uddannelsessystem og langt de fleste unge gennemfører en kompetencegivende uddannelse. Samtidig har vi også et stort udbud af opkvalificeringsmuligheder senere i livet, som kan være med til at vedligeholde eller opgradere kvalifikationerne. Kompetencer afspejler både den kunnen og viden, man tilegner sig i uddannelsessystemet, og de erfaringer man opbygger på arbejdspladsen.

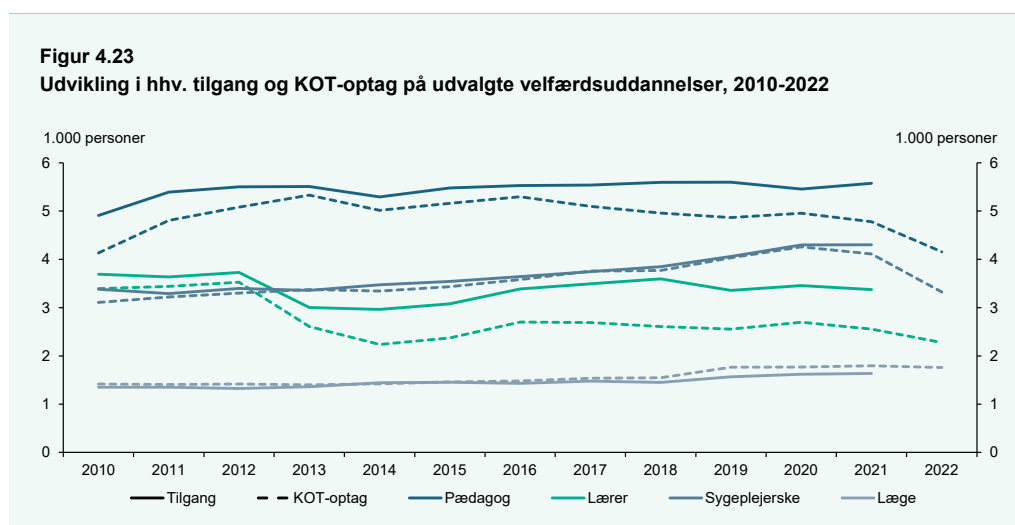
Det kræver en løbende indsats at understøtte, at uddannelserne lever op til både arbejdsmarkedets behov og de unges interesser, herunder deres lyst og mulighed for at tage uddannelser, der giver efterspurgte kompetencer. Vigtige udfordringer i den nuværende situation er, at for få gennemfører en faglært uddannelse, og at der på i seneste år er færre, der har søgt ind på velfærdsuddannelser som sygeplejerske, lærer eller pædagog mv. Endvidere skal vi sikre, at universitetsuddannelserne er indrettet bedst muligt i forhold til at ruste de unge med de kompetencer, erhvervslivet efterspørger, samtidig med at flere unge kan komme tidligere ud på arbejdsmarkedet.

Behovet for at flere tager en faglært uddannelse – navnlig inden for tekniske og håndværksmæssige fag samt social- og sundhedsarbejde – er fokus i indsatsområde 1 og 4. Formålet er blandt andet at understøtte den grønne omstilling og sikre nok kvalificerede SOSU-medarbejdere til omsorg og ældrepleje, når vi bliver flere ældre.

Regeringen har for nylig fremlagt udspillet *Danmark kan mere III*, som blandt andet foreslår en ny og mere fleksibel struktur for universitetsuddannelserne, *jf. nedenfor*. Udspillet lægger endvidere op til at foretage investeringer i øvrige dele af vores undervisnings- og uddannelsessystem, blandt andet til fremtidssikring af velfærdsuddannelserne.

⁷ Opgjort på baggrund af Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

Der er i forbindelse med sommeroptagelsen af studerende på de videregående uddannelser i 2022 færre, der har søgt ind på velfærdsuddannelser såsom sygeplejerske, lærer eller pædagog. Det er et advarselstegn om, at flere unge i dag ikke finder enten uddannelserne eller de fremtidige jobudsigter tilstrækkeligt attraktive. Samtidig skal faldet i søgningen ses i lyset af, at tilgangen til flere af uddannelserne forinden lå på et højt niveau, herunder som følge af den midlertidige udvidelse i antallet af studiepladser i forbindelse med corona-pandemien samt en historisk høj optagelse på de videregående uddannelser i de foregående år. Set over en længere periode har udviklingen i *tilgangen* til uddannelserne – inklusive efteroptag, som bidrager til, at den faktiske tilgang til uddannelserne i praksis er større end søgningen til sommeroptagelsen – været opadgående for fx sygeplejersker, læger og pædagoger. Tilgangen til læreruddannelsen var derimod lavere i 2021 end 10 år tidligere, jf. figur 4.23.

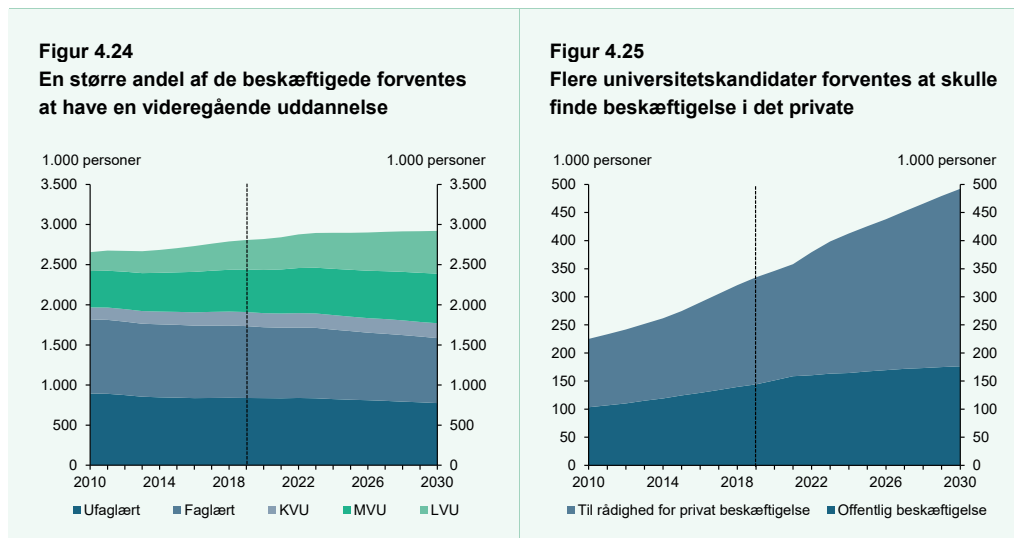
Anm.: Figuren illustrerer tilgangen til udvalgte uddannelser ved fuldt optrukne linjer, hvor de stiplede linjer angiver optagelsen gennem Den Koordinerede Tilmelding (KOT). Den historiske tilgang til uddannelserne kan være forskellig fra optagelsen gennem KOT, da det ikke inkluderer efteroptag, som giver uddannelser, der efter optagelsesrunden i KOT har ledige uddannelsespladser, mulighed for at efteroptage studerende. *KOT-optag* dækker over tilbudt optag til sommerstart i året samt vinterstart året efter. *Tilgang* dækker over vinterstart og sommerstart i året. Vinterstart tæller derfor med i forskellige år, afhængigt af om det er tilgang eller tilbudt optag gennem KOT.

Kilde: Uddannelses- og Forskningsstyrelsen samt Den Koordinerede Tilmelding (KOT).

Det er en vigtig opgave at få vendt den seneste udvikling i søgningen, så vi kan fastholde og styrke den offentlige velfærd frem mod 2030. Ud over investeringer, der skal bidrage til at fremtidssikre velfærdsuddannelserne, indeholder *Danmark kan mere III* også initiativer, der skal bidrage til at sikre mere nærvær og mindre bureaukrati i den offentlige sektor, hvilket sammen med bedre arbejdsforhold kan gøre det mere attraktivt at vælge de offentlige velfærdsfag og -uddannelser.

De øvrige videregående uddannelser skal også løbende følge med udviklingen på arbejdsmarkedet og være tilpasset en tid, hvor det er mere end hver fjerde ung, der forventes at tage en lang videregående uddannelse. De seneste årtier er uddannelsesniveaet i befolkningen steget og der er navnlig

sket et løft i andelen af de beskæftigede, der har en lang videregående uddannelse. Andelen forventes at vokse yderligere fra under 15 pct. i dag til over 18 pct. i 2030, jf. figur 4.24.

Anm.: I både figur 4.24 og figur 4.25 indikerer den stiplede lodrette streg de seneste historiske tal, hvorefter tallene er fremskrevne. Figur 4.24 illustrerer den strukturelle beskæftigelse fordelt på uddannelsesgrupper. Figur 4.25 illustrerer antallet af universitetskandidater til rådighed for beskæftigelse, hvor *Offentlig beskæftigelse* dækker over ændringer i den offentlige efterspørgsel på baggrund af et fremskrivningsscenarie af den offentlige efterspørgsel efter arbejdskraft i Finansministeriet (2022): *Økonomisk Analyse: Mekaniske fremskrivninger af udbud af og efterspørgsel efter velfærdsmedarbejdere*. Fremskrivningen bygger, ud over det demografiske træk, også på en trendforlængelse af branche- og uddannelsesforskydninger samt en afstemning til den samlede lønsum for offentlige erhverv. Summen af *Til rådighed for privat beskæftigelse* og *Offentlig beskæftigelse* dækker over ændringer i det samlede udbud af universitetskandidater. For perioden 2010-2019 er der opgjort antallet af beskæftigede med en kandidatuddannelse fra universitetet i hhv. den offentlige og private sektor. For perioden 2019-2030 er fremskrevet antal personer med en kandidatuddannelse fra universitetet, der står til rådighed for beskæftigelse.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022, *Økonomisk Analyse: Mekaniske fremskrivninger af udbud af og efterspørgsel efter velfærdsmedarbejdere*, september 2022 og egne beregninger.

Det højere uddannelsesnivea har overordnet været en gevinst både for den enkelte og for samfundet, idet relevant uddannelse typisk er forbundet med højere produktivitet og tættere tilknytning til arbejdsmarkedet, herunder højere beskæftigelsesfrekvens. Arbejdsmarkedets efterspørgsel efter uddannet og kvalificeret arbejdskraft er steget, og langt størstedelen af akademikere er i beskæftigelse.

Tidligere var hovedvejene til beskæftigelse for akademikere inden for undervisning, forskning eller andre jobfunktioner i det offentlige. I fremtiden ventes en større del af de nyuddannede universitetskandidater at skulle finde job i den private sektor, herunder i små og mellemstore virksomheder, jf. figur 4.25. Vi skal derfor løbende arbejde for at understøtte den udvikling, så uddannelsessystemet også i fremtiden er gearret til at uddanne kandidater med de færdigheder og kompetencer, som erhvervslivet efterspørger.

Reformkommissionen har i april 2021 fremlagt en række forslag, som søger at adressere en række af disse udfordringer, *jf. Nye Reformveje 1*. Disse anbefalinger har regeringen nu fulgt op på med *Danmark kan mere III*, hvor regeringen blandt andet lægger op til at tilpasse strukturen på kandidatuddannelserne og foretage nye investeringer på uddannelsesområdet, der skal være med til at fremtidssikre flere dele af vores uddannelsessystem, *jf. boks 4.4*.

Boks 4.4

Danmark kan mere III – En strukturreform af universitetsområdet

Regeringen foreslår med *Danmark kan mere III* en strukturreform af universitetsuddannelserne. Formålet er at fremtidssikre universitetsuddannelserne ved at knytte dem tættere til arbejdsmarkedet, og at investere i høj kvalitet.

Regeringen foreslår derfor, at der etableres en ny og mere fleksibel struktur for universitetsuddannelserne med inspiration fra Reformkommissionens anbefalinger i *Nye reformveje 1*. Det er ambitionen med udspillet, at flere fremover skal tage en arbejdsmarkedsrettet 1-årig kandidatuddannelse, der ruster de unge med de kompetencer, som erhvervslivet efterspørger, samtidig med at de unge hurtigere kan komme ind på arbejdsmarkedet. Samtidig udvides den nuværende erhvervs kandidatordning og gøres mere fleksibel, så flere studerende får bedre mulighed for at færdiggøre deres uddannelse sideløbende med, at de er i arbejde.

Med de nye kandidatveje frigøres et provenu på 2 mia. kr. Regeringen lægger op til, at hele proventet investeres i undervisning og uddannelse af høj kvalitet. Det er afgørende, at kvaliteten på uddannelserne er høj, for at de studerende opnår de rette kompetencer. Konkret lægger regeringen op til at foretage en investering på 1 mia. kr. årligt til at styrke kvaliteten af universitetsuddannelserne og til at sætte mål for antallet af timer på uddannelserne og kontakten med underviserne. Det skal styrke kvaliteten på tværs af universitetsuddannelserne, både på bachelordelen og på kandidatdelen.

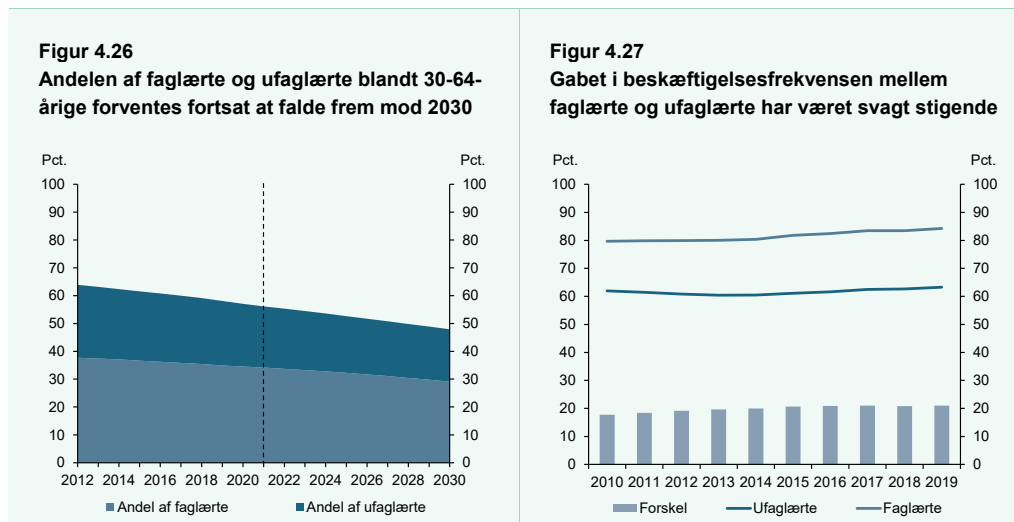
Det resterende provenu på 1 mia. kr. lægger regeringen op til at investere bredt i uddannelse og undervisning. Heraf skal 300 mio. kr. bruges på at fremtidssikre velfærdsuddannelserne, mens de resterende 700 mio. kr. reserveres til at understøtte gode og gennearbejdede reformindsatser i en lang årrække fremover, fx til at få de mange uden uddannelse og job med i fællesskabet.

4.3.8 Flere ufaglærte voksne skal opkvalificeres

De ufaglærte voksne udgør en stadig mindre gruppe, men der er fortsat mange voksne, som ikke har uddannelse ud over grundskolen eller en gymnasial uddannelse. I dag er der således 570.000 ufaglærte blandt 30-64-årige, svarende til ca. 22 pct. af hele aldersgruppen, *jf. figur 4.26*.

I takt med at arbejdsmarkedet bliver mere specialiseret, forventes efterspørgslen efter ufaglært arbejdskraft at falde. Samtidig ventes udbuddet af faglærte at falde de kommende år, således at faglærte som andel af befolkningen falder fra ca. 34 pct. af de 30-64-årige i dag til omtrent 29 pct. i 2030.

Der er således et potentiale i at flere ufaglærte voksne får efteruddannelse til faglært niveau, fx via VEU-systemet, eller at de opnår øvrige kompetencer, som er efterspurgt på arbejdsmarkedet. Efteruddannelse vil kunne forbedre mulighederne for at finde et arbejde, hvilket kan bidrage til at reducere gabet i beskæftigelsesfrekvensen mellem ufaglærte og faglærte voksne, som i dag er omtrent 20 pct.-point, *jf. figur 4.27*.

Anm.: Figur 4.26 illustrerer på baggrund af DREAMs uddannelses- og befolkningsprognose andelen af de 30-64-årige, som har en faglært uddannelse som højest fuldført uddannelse samt andelen, som enten har grundskolen eller en gymnasial uddannelse som højest fuldført (ufaglærte). Figur 4.27 illustrerer beskæftigelsesfrekvensen blandt 30-64-årige faglærte og ufaglærte på baggrund af Danmarks Statistiks registerbaseret arbejdsmarkedsstatistik (RAS).
Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022 og egne beregninger.

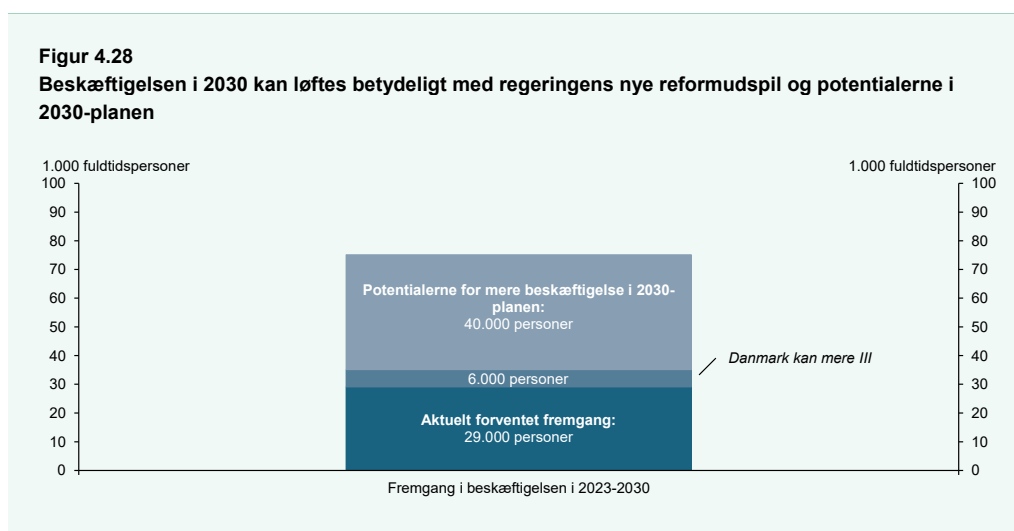
Hvis øget opkvalificering kan nedbringe gabet med fx 5 pct. blandt 30-64-årige med dansk eller vestlig herkomst, således at beskæftigelsesfrekvensen blandt ufaglærte i gruppen stiger med ca. 1 pct.-point, så vil det øge beskæftigelsen med omtrent 3.500 fuldtidspersoner i 2030.

Regeringen har tidligere gennemført initiativer, der understøtter opkvalificering af ufaglærte voksne eller faglærte med en forældet uddannelse, herunder fx retten til uddannelse for ledige med 110 pct. dagpenge. Danmark har et veludbygget efter- og videreuddannelsessystem, men der er indikation på, at en del ufaglærte voksne finder tilbuddene svære at overskue eller ikke er motiverede for yderligere uddannelse. For nogle kan dårlige oplevelser i folkeskolen eller det øvrige undervisningssystem hænge ved. Alt det skal der arbejdes videre med, hvis det skal lykkes at opkvalificere flere ufaglærte voksne. Det primære element i opkvalificeringen er voksen- og efteruddannelsessystemet (VEU), som blandt andet omfatter jobrettede kurser på arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU). For nogle ufaglærte, som har flere års har erfaring, kan der være tale om, at det kun er nødvendigt med enkelte AMU-kurser for at kunne opkvalificere sig til faglært niveau. For andre med mindre erfaring kan opkvalificeringen ske via et sammensat forløb med en række AMU-kurser eller ved at deltage i erhvervsuddannelse for voksne (EUV). Merituddannelserne til fx lærer og pædagog kan også være en mulighed for opkvalificering for ufaglærte voksne med relevant erfaring fra erhvervslivet.

4.4 Potentialet for øget beskæftigelse er til stede

Med de særlige indsatsområder på arbejdsmarkedet, som fastsættes i 2030-planen, er der potentiale for at styrke beskæftigelsen og samtidig reducere ubalancer på arbejdsmarkedet, som påvirker både den enkelte og samfundet som helhed.

Hvis vi samlet set lykkes med at realisere de enkeltvist illustrerede potentialer, så vil det kunne løfte beskæftigelsen med op mod 40.000 personer.⁸ Sammen med regeringens forslag i *Danmark kan mere III* kan det bidrage til en betydelig styrkelse af beskæftigelsesstigningen ud over til de aktuelle udsigter frem mod 2030, jf. figur 4.28.

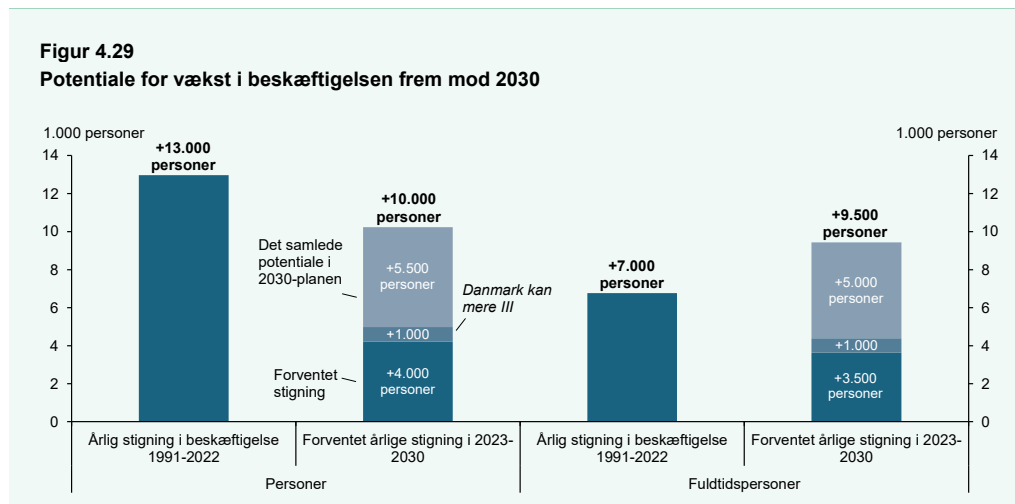

Anm.: Figuren illustrerer den forventede udvikling i fuldtidsbeskæftigelsen i 2023-2030 tillagt den skønnede virkning af tiltagene foreslået i *Danmark kan mere III* og summen af potentialerne i afsnit 4.3.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022, *Danmark kan mere III*, september 2022 og egne beregninger.

De foreslåede tiltag i *Danmark kan mere III* vil i sig selv bidrage til at øge den gennemsnitlige årlige vækst i den strukturelle beskæftigelse frem mod 2030. Hvis det herudover antages, at de anviste potentialer realiseres, vil det tilsammen indebære, at den strukturelle fuldtidsbeskæftigelse i gennemsnit stiger med op mod 10.000 personer om året frem mod 2030 – og dermed potentielt kan overstige den årlige fremgang, der har været siden 1990, jf. figur 4.29. Det vil give et mærkbart bidrag til fortsat god vækst i dansk økonomi og give mulighed for yderligere fremgang i ikke mindst den private beskæftigelse.

⁸ Nogle af indsatsområderne overlapper som tidligere nævnt hinanden. Derfor er de potentialer, der er illustreret enkeltvist i afsnit 4.3 beregnet så de så vidt muligt ekskluderer overlap. Fx tages der højde for, at potentialet for øget beskæftigelse blandt personer med ikke-vestlig baggrund (indsatsområde 2) ikke også indregnes i potentialet for indsatsområde 3 eller 4 osv. Beskæftigelsesvirkningen af *Danmark kan mere III* vedrører primært indsatsområde 7, som der ikke er beregnet særskilt potentiale for.

Anm.: Figuren illustrerer den gennemsnitlige årlige vækst i den strukturelle beskæftigelse i udvalgte perioder herunder tillagt den skønnede virkning af tiltagene foreslået i *Danmark kan mere III* (målt i fuldtidspersoner), og summen af potentialerne i afsnit 4.3. Det bemærkes, at blandt tiltagene i *Danmark kan mere III* forventes reformen af universitetsuddannelser først at have arbejdsudbudsvirkninger fra 2029. Den gennemsnitlige vækst anført som tal i figuren er afrundet til nærmeste 500 personer.

Kilde: 2030-planforløb: *Grundlag for udgiftslofter 2026*, august 2022, *Danmark kan mere III*, september 2022 og egne beregninger.

Som nævnt vil der være flere områder med et beskæftigelsespotentiale ud over de otte indsatsområder. Fx kan en øget tilgang af kvalificeret arbejdskraft fra andre EU-lande også være et vigtigt bidrag til at løse fremtidige udfordringer. Alene siden 2008 er antallet af fuldtidsbeskæftigede i Danmark fra de øvrige EU-lande steget med over 90.000. Hvis vi i de kommende år kan fortsætte med tiltrække kvalificeret udenlandsk arbejdskraft på ordentlige, danske vilkår – så ligger der et markant potentiale ud over de øvrige beskæftigelsespotentialer, som illustreres i 2030-planen.

Indsatsområderne spænder bredt, men fælles for dem er, at udfordringerne ikke er nye, og at de også tidligere har været forsøgt løst – uden at man er kommet tilstrækkeligt i mål.

Det står derfor klart, at løsninger ikke ligger lige for. Opgaven bliver ikke nem, og der vil være brug for både nye greb og justeringer til allerede kendte virkemidler. Samtidig vil det kræve en vilje til at investere langsigtet og sigte efter både menneskelige og økonomiske gevinster, som der ikke altid på forhånd kan sættes tal på.

Men fælles for udfordringerne er, at løsningen af dem er vigtig. Potentialet er stort, og vi skal politisk vise viljen til at arbejde vedholdende med udfordringerne og samarbejde om at finde grebene.

Appendiks 4A

Indikatorer for udviklingen på arbejdsmarkedet

Boks 4A.1

Indikatorer til overvågningen af udviklingen på arbejdsmarkedet

Udviklingen på de enkelte indsatsområder vil løbende blive fulgt ud fra en række indikatorer i forbindelse med overvågningen af dansk økonomi i de kommende år. Nedenfor gives eksempler på indikatorer for hvert af de otte indsatsområder, som vil være relevante at følge løbende.

Flere unge som gennemfører en faglært uddannelse:

- Andelen af unge, som ansøger om en erhvervsuddannelse som 1. prioritet efter 9. eller 10. klasse.
- Andelen af elever på erhvervsuddannelser, som fuldfører uddannelsen.
- Fordelingen i retningerne i de erhvervsuddannelser, der søges og gennemføres.
- Antallet af elever på erhvervsuddannelserne, der mangler en praktikplads.

Flere med ikke-vestlig baggrund skal deltage på arbejdsmarkedet:

- Beskæftigelsesfrekvensen blandt ikke-vestlige indvandrere og efterkommere, herunder fordelt på køn, alder og opholdstid.

Færre voksne der langvarigt står uden for arbejdsfællesskabet:

- Antallet af borgere, der modtager midlertidige ydelser i mindst 80 pct. af tiden i et år, herunder opdelt på herkomst og alder.
- Udviklingen i permanente ydelsesgrundlag som førtidspension.

Færre unge som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse:

- Andelen af 15-24-årige, som hverken har eller er i gang med en uddannelse og som ikke er i beskæftigelse, herunder fordelt på køn, alder og herkomst.
- Andelen af unge i restgruppen, som på sigt opnår en uddannelse eller kommer i beskæftigelse.

Flere seniorer skal have lyst og mulighed for at blive længere på arbejdsmarkedet:

- Andelen af personer op til og over folkepensionsalderen, som fortsat deltager på arbejdsmarkedet.
- Den gennemsnitlige arbejdstid i årene op til og efter folkepensionsalderen.

Reduceret sygefravær og færre med deltid:

- Det gennemsnitlige sygefravær, herunder for kommuner, regioner, stat og den private sektor.
- Den gennemsnitlige arbejdstid samt andelen af deltidsbeskæftigede i den private og offentlige sektor.

Kompetencer der passer til fremtidens behov:

- Søge-, optagelses-, tilgangs- og gennemførselsprocenten på forskellige uddannelsesniveauer.
- Beskæftigelse, ledighed og indkomster efter endt uddannelse.
- Den fremtidige arbejdsstyrkes forventede uddannelsessammensætning.

Flere ufaglærte voksne skal opkvalificeres

- Gabet i beskæftigelsesfrekvensen mellem faglærte og ufaglærte.
- Aktiviteten i voksen- og efteruddannelsessystemet (VEU), herunder fx kurser på arbejdsmarkedsuddannelser (AMU).
- Antallet af ufaglærte, som opkvalificeres til faglært niveau.

5.

Finanspolitiske rammer frem mod 2030

Ansvarlige og holdbare finanspolitiske rammer

Finanspolitikken tilrettelægges inden for ansvarlige og holdbare rammer. Sigtepunktet er et balancekrav på -0,5 pct. af BNP i 2030, som svarer til lav og stabil offentlig gæld i pct. af BNP. Balancekravet i 2030 ligger i naturlig forlængelse af den hidtidige finanspolitiske planlægning i Danmark, flugter med det nationale kompromis og opfylder det overordnede mål om finanspolitisk holdbarhed.

Råderum til centrale prioriteringer frem mod 2030

Frem mod 2030 er der plads til et finanspolitisk råderum, der er tilstrækkeligt til at gennemføre nødvendige investeringer i den grønne omstilling, styrke Danmarks forsvar og sikkerhed og håndtere, at vi bliver flere børn og ældre. Efter disse centrale prioriteringer er der kun et snævert øvrigt råderum på ca. 1¼ mia. kr. årligt. Dette ønsker regeringen at prioritere til bedre velfærd, herunder sundhed, tryghed mv. Hertil kommer målet om et yderligere prioriteringsrum på 15 mia. kr. til investeringer i fremtiden via nye tiltag og reformer.

Skatte- og udgiftspolitik

Regeringen har ført en skattepolitik, der bidrager til at løse de udfordringer, vi står over for, herunder i forhold til grøn omstilling, miljø og sundhed. Samtidig skal skatterne ikke skal stige for almindelige danskere. Regeringen og et flertal i Folketinget har blandt andet nedsat elafgiften og forhøjet det maksimale beskæftigelsesfradrag. Skattestoppet på visse afgifter forlænges til 2030, og skatternes andel af BNP er lidt mindre i 2030 end i 2019. I 2030 vil det offentlige forbrug som andel af BNP overordnet set svare til det historiske niveau, samtidigt med at de offentlige investeringer vil ligge på et højt niveau historisk.

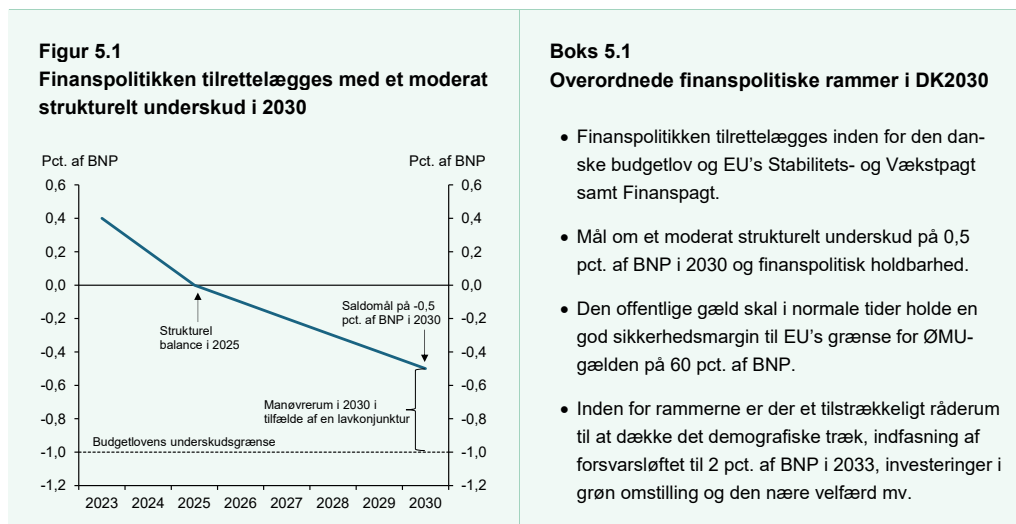
5.1 Ansvarlige og holdbare finanspolitiske rammer

I 2030-planen fastsættes et balancekrav for den strukturelle offentlige saldo på -0,5 pct. af BNP i 2030, der som udgangspunkt svarer til fortsat lav og stabil offentlig gæld som andel af BNP. Balancekravet i 2030 ligger i naturlig forlængelse af den hidtidige finanspolitiske planlægning i Danmark og flugter med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022). Balancekravet opfylder det overordnede mål om finanspolitisk holdbarhed, og den finanspolitiske holdbarhedsindikator er opgjort til 1,4 pct. af BNP (ca. 39 mia. kr.).

På linje med den hidtidige finanspolitiske planlægning sigtes der fortsat efter balance på den strukturelle saldo i 2025. Målet om balance i 2025 giver en god indflyvning til de efterfølgende år med voksende demografisk pres på de offentlige finanser, som der nu tages hul på frem mod 2030 – den første fase af den såkaldte hængekøjeperiode, *jf. nærmere i kapitel 8*. I årene fra 2025 til 2030 tilrettelægges finanspolitikken med en gradvist aftagende saldogprofil frem mod balancekravet på -0,5 pct. af BNP i 2030 (strukturelt), *jf. figur 5.1*.

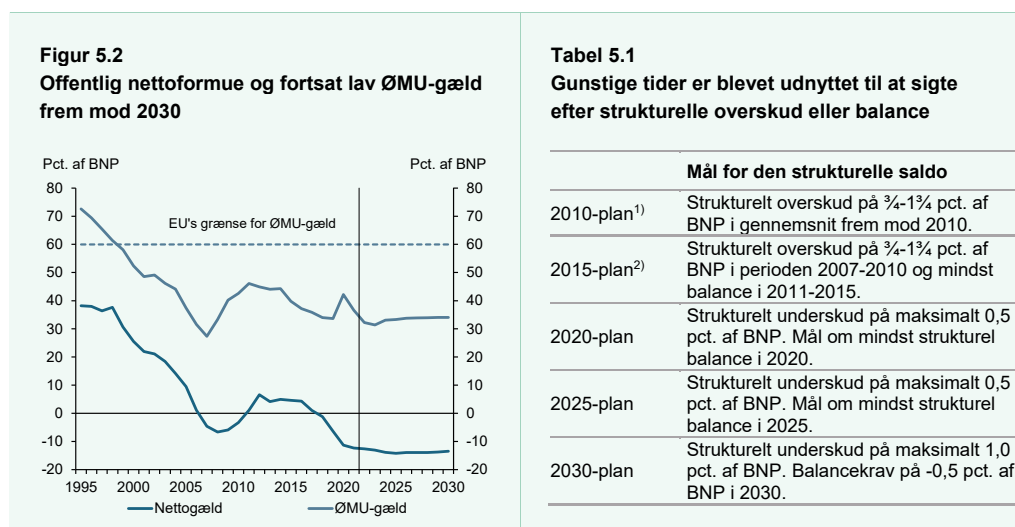
Inden for balancekravet i 2030 er der et tilstrækkeligt råderum til at dække væksten i det demografiske træk på det offentlige forbrug, investeringer i den grønne omstilling i kraft af det nyetablerede grønne råderum ("grøn fond") og indfasningen af forsvarsløftet til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033. Herudover er der et begrænset øvrigt råderum, som regeringen ønsker at prioritere til bedre velfærd, herunder sundhed, tryghed mv., *jf. afsnit 5.2*. Regeringen har derudover et mål om at skaffe et yderligere prioriteringsrum på 15 mia. kr. frem mod 2030 via afbalancerede reformer og skærpet fokus på kerneopgaven i den offentlige sektor. Beløbet skal gå til øgede investeringer i fremtiden, herunder i børn og unge, uddannelse og andre elementer, der kan bidrage til at styrke velstand, velfærd og sammenhængskraft i Danmark.

Regeringens overordnede mål og pejlemærker for finanspolitikken er opsummeret i *boks 5.1*.

Kilde: Danmarks Statistik og 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

Målet om et strukturelt underskud på 0,5 pct. af BNP i 2030 er i overensstemmelse med en fortsat ansvarlig finanspolitik og lav offentlig gæld. I årene frem mod 2030 er der således udsigt til, at den offentlige sektor fortsat vil have en finansiell nettoformue (dvs. større aktiver end bruttogæld). Den offentlige nettoformue – som er det relevante begreb i forhold til finanspolitikens holdbarhed og statens solvens – udgør lidt over 10 pct. af BNP i alle årene 2021-2030 i fremskrivningen. Samtidig er der udsigt til, at ØMU-gælden vil være under 35 pct. af BNP i 2030 og dermed fortsat ligge væsentligt under grænsen på 60 pct. af BNP i EU's Stabilitets- og Vækstpagt, *jf. figur 5.2*.

1) Korrigeret for Danmarks Statistiks ændrede opgørelsesprincip for ATP samt omlægning og afskaffelse af SP-ordningen, så tallene er sammenlignelige med den nuværende opgørelse af den strukturelle saldo.

2) Målet blev fraveget i 2009 i forbindelse med den globale finanskrisen og erstattet med et mål om mindst strukturel balance i 2015, *jf. Danmarks Konvergensprogram 2009*.

Kilde: *En holdbar fremtid – Danmark 2010* (2001), *Mod nye mål – Danmark 2015* (2007), *Danmark i arbejde – udfordringer for dansk økonomi mod 2020* (2012), *Vækst og velstand 2025* (2017), *DK2025 - en grøn, retfærdig og ansvarlig genopretning af dansk økonomi*, august 2020 og *2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026*, august 2022.

Balancekravet om et offentligt underskud på 0,5 pct. af BNP i 2030 svarer til en fortsat stabil og lav offentlig gæld i pct. af BNP. Det afspejler blandt andet, at balance på den offentlige saldo og dermed en uændret gæld i kroner og øre ville betyde, at gælden løbende ville udgøre en aftagende andel af BNP, når BNP vokser (såkaldt gældsudhuling af den rentebærende nettogæld). Moderate offentlige underskud er dermed forenelige med – endda som udgangspunkt påkrævede for – en uændret rentebærende nettogæld som andel af BNP på mellemfristet sigt, *jf. boks 5.2*.

Det lave niveau for den offentlige gæld bidrager blandt andet til høj troværdighed om dansk økonomi samt til god modstandsevne og større handlemuligheder i tilfælde af alvorlige kriser som fx en finanskrisen eller andre rystelser i den internationale økonomi.

Boks 5.2**Moderate offentlige underskud er forenelige med en stabil rentebærende nettogæld**

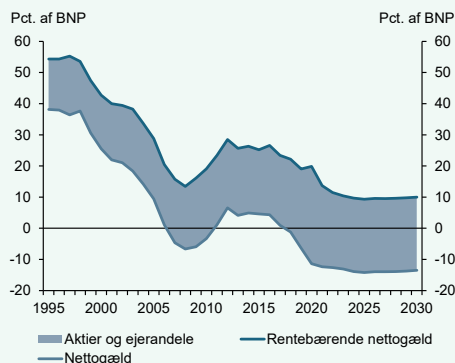
Den offentlige nettogæld opgøres som forskellen mellem de samlede offentlige passiver og aktiver. ØMU-gælden er en ren bruttogældsstørrelse, hvor kun interne fordringer inden for det offentlige bliver modregnet. Mens nettogælden er det mest relevante begreb for statens finansielle nettostilling, kan ØMU-gælden – hvis udvikling ikke kun afhænger af det offentlige over- eller underskud, men også af eventuel balanceopjustning mv. – blandt andet have betydning for refinansieringsrisici i tilfælde af uro på de globale finansielle markeder.

Det mest relevante gældsbebegreb i forhold til BNP-udhuling er den såkaldte offentlige rentebærende nettogæld. Den rentebærende nettogæld omfatter ikke offentlige ejerandele (fx statens aktieandele i Ørsted og Københavns Lufthavn mv. samt offentlige ejerandele i fx forsyningsselskaber, Danmarks Nationalbank mv.), som har en tendens til løbende at stige i værdi i takt med den økonomiske udvikling, og derfor generelt ikke udhules i forhold til BNP. De offentlige ejerandele – som udgør forskellen mellem nettogælden og den rentebærende nettogæld – har gennemsnitligt udgjort knap 21 pct. af BNP i perioden 1995-2021, jf. figur a.

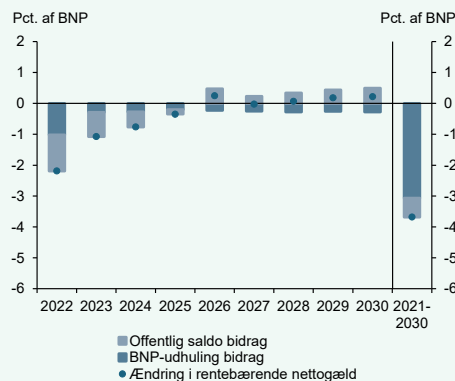
Hvis der fx tages udgangspunkt i en rentebærende nettogæld på 20 pct. af BNP (omtrent svarende til niveauet før coronakrisen), og der til illustration antages en gennemsnitlig vækst i nominel BNP på 3 pct. om året, vil gældskvoten løbende udhules med 0,6 pct. af BNP pr. år. Dermed vil et tilsvarende underskud på den offentlige saldo indebære en konstant gæld i pct. af BNP.

I 2030-fremskrivningen er der konkret udsigt til, at den rentebærende nettogæld samlet set vil falde med ca. 3,7 pct. af BNP fra 2021-2030. Det kan særligt tilskrives væksten i nominel BNP (BNP-udhulingen), men også at der i en række af årene frem mod 2030 er udsigt til overskud på den faktiske offentlige saldo, herunder i lyset af den gunstige virkning fra konjunkturerne, jf. figur b.

Figur a
Rentebærende nettogæld

Figur b
Bidrag til ændring i rentebærende nettogæld

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022, Danmarks Konvergensprogram 2022, maj 2022 og Erfaringer med budgetloven 2014-2020, Finansministeriet 2022.

Det har navnlig siden 2010-planen *En holdbar fremtid – Danmark 2010* (januar 2001) været en vigtig del af den finanspolitiske strategi i Danmark at nedbringe den offentlige gæld med henblik på at forbe-

rede de offentlige finanser på en fremtid med voksende demografisk pres, bortfald af nordsøindtægterne og deraf følgende udsigt til moderate offentlige underskud i årene efter 2025. Det er den periode efter 2025, der nu tages hul på med 2030-planen.

Som led i forberedelsen på hængekøjeårene er den offentlige nettogæld blevet reduceret med godt 50 pct. af BNP fra 1995 til 2021. Den offentlige nettogæld, som udgjorde ca. 38 pct. af BNP i 1995, er dermed blevet vendt til en offentlig finansiel nettoformue på godt 12 pct. af BNP i 2021, *jf. figur 5.2*. Det skal ses i sammenhæng med, at der de sidste årtier generelt er blevet sigtet efter overskud eller balance på den strukturelle saldo for at udnytte perioden med relativt gunstig demografi og løbende nordsøindtægter til at nedbringe gælden, *jf. tabel 5.1*. Nordsøindtægterne har akkumuleret over årene udgjort ca. 25 pct. af BNP (strukturelt).

5.2 Finanspolitisk råderum dækker centrale prioriteringer

Danmarks stærke udgangspunkt og sunde økonomiske strukturer bidrager til, at der fortsat er både råderum og handlemuligheder i årene frem mod 2030. Dansk økonomi kom sig hurtigt efter coronakrisen, og der er ikke efterladt et behov for at konsolidere og genoprette de offentlige finanser efter de seneste års coronaindsats. Hertil kommer, at der uagtet den aktuelle energikrise og inflationsstød er udsigt til en gennemsnitlig BNP-vækst på 1,1 pct. årligt i 2022-2030 og fortsat strukturel beskæftigelsesfremgang frem mod 2030 – blandt andet i kraft af højere efterløns- og pensionsalder og reformtiltagene i forbindelse med *Danmark kan mere I*.

Størrelsen på det finanspolitiske råderum frem mod 2030 skal samtidig ses i sammenhæng med, at der sigtes efter et moderat underskud på 0,5 pct. af BNP i 2030. Sammen med en fremrykning af skatteprovenu i pensionssystemet på ca. 0,15 pct. af BNP giver det tilstrækkeligt plads til nødvendige investeringer i den grønne omstilling, til at styrke Danmarks forsvar og sikkerhed og til at håndtere, at vi bliver flere børn og ældre.

Det finanspolitiske råderum er et mål for den højest mulige offentlige forbrugsvækst – givet øvrig besluttet politik og forudsætninger i øvrigt – inden for målet om et strukturelt offentligt underskud på 0,5 pct. af BNP i 2030. Råderummet måles i forhold til et forløb, hvor det offentlige forbrug er fastholdt reelt, dvs. et forløb, hvor de offentlige forbrugsudgifter falder som andel af BNP, når der er produktivtetsvækst eller beskæftigelsesvækst i økonomien.

Råderummet for de enkelte år udmøntes hvert år i forbindelse med tilrettelæggelsen af finanspolitikken – dvs. i forbindelse med økonomiaftaler med kommuner og regioner samt finanslovsforslaget og de efterfølgende aftaler om finansloven. Udmøntningen kan både være i form af konkrete initiativer og reserver til forhandlinger mv.

Målt i forhold til det budgetterede udgiftsniveau for finanslovsåret 2023 (korrigeret for midlertidige udgifter relateret til COVID-19 samt håndteringen af situationen i Ukraine) skønnes det finanspolitiske råderum til 48 mia. kr. frem mod 2030 og omfatter således årene fra 2023 til 2030, *jf. tabel 5.2*. Det giver plads til en årlig vækst i det finanspolitiske råderum på knap 6¼ mia. kr. Herunder giver fremrykningen af skatteprovenu i pensionssystemet i forbindelse med *Aftale om etablering af en grøn fond* (juni 2022) plads til at reservere 2½ mia. kr. til et grønt råderum i 2030 efter udmøntningen af ¼ mia. kr. i 2030 i *Aftale om grøn skattereform for industri mv.* (juni 2022).

Samlet set er det finanspolitiske råderum tilstrækkeligt til at dække et basisløft af den offentlige velfærd på 21¼ mia. kr. frem mod 2030 (ca. 3 mia. kr. årligt).¹ Hertil kommer, at der er afsat en beregningsteknisk reservation i det finanspolitiske råderum til løft af forsvarsudgifterne på i alt 11¾ mia. kr. i 2030. Sammen med reservationen på 3¾ mia. kr. inden for den offentlige investeringsramme giver det plads til en lineær indfasning af det besluttede forsvarsløft til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033. I tillæg hertil reserveres det grønne råderum på 2½ mia. kr. i 2030 (efter udmøntningen i *Aftale om grøn skattereform for industri mv., juni 2022*) til den grønne omstilling af Danmark, *jf. nærmere nedenfor*.

Når der tages højde for nævnte centrale prioriteringer, er der et begrænset øvrigt finanspolitisk råderum på ca. 12½ mia. kr. over syv år svarende til ca. 1¾ mia. kr. årligt. Heraf afsættes frem mod 2030 5 mia. kr. til velfærd, herunder sundhed, og 2½ mia. kr. til tryghed (kriminalitetsbekæmpelse mv.). Herudover afsættes 5 mia. kr. til bundne opgaver og uforudsete behov. Finanspolitisk ansvarlighed handler også om at være forberedt på, at der kan opstå udfordringer eller behov, vi ikke kender endnu.

Ud over det finanspolitiske råderum fastsætter regeringen et mål om at tilvejebringe 15 mia. kr. ekstra i øget prioriteringsrum i 2030. Det øgede prioriteringsrum skal findes gennem afbalancerede reformer og kloge greb og vil blive målrettet nye investeringer i fremtiden, herunder i børn og unge, kvaliteten i uddannelserne samt gode vækstvilkår for dansk erhvervsliv ved blandt andet at fremme digitalisering, *jf. kapitel 1*.

¹ Basisløftet af velfærd på 21¼ mia. kr. svarer til den beregnede vækst i det demografiske træk frem mod 2030.

Tabel 5.2
Finanspolitisk råderum og prioriteringer frem mod 2030 (målt i forhold til udgiftsniveau i 2023)

	2030 (målt ift. 2023)
Mia. kr. (2023-priser)	
Finanspolitisk råderum	48
heraf reservation til løft af forsvarsudgifterne	11¼
heraf basisløft af den offentlige velfærd ¹⁾	21¼
heraf grønt råderum ²⁾	2½
heraf reserve til bedre velfærd mv., herunder:	12½
<i>Velfærd, herunder sundhed</i>	5
<i>Tryghed</i>	2½
<i>Bundne opgaver og uforudsete behov</i>	5

Anm.: Det finanspolitiske råderum er korrigeret for midlertidige forhold relateret til COVID-19 og håndteringen af situationen i Ukraine mv. Råderummet på 48 mia. kr. er beregnet efter prioritering af ca. 0,3 mia. kr. til fortsat nominelt skatkestop på visse punktafgifter, jf. afsnit 5.3.

- 1) Basisløftet af den offentlige velfærd er opgjort som væksten i det demografiske træk, der både omfatter udgiftstrækket på det individuelle og kollektive offentlige forbrug, herunder forsvarsudgifter. Af den samlede vækst i det demografiske træk kan ½ mia. kr. henføres til forsvarsudgifter.
- 2) Der er samlet set etableret et grønt råderum på 53½ mia. kr. i 2024-2040. I 2030 udgør det grønne råderum 2½ mia. kr., efter en del blev udmøntet med *Aftale om grøn skattereform for industri mv.* (juni 2022).

Kilde: Danmarks Statistik og *2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026*, august 2022.

Grøn Fond

I forbindelse med *Aftale om etablering af en grøn fond* (juni 2022) blev aftalepartierne enige om at reservere 1½ mia. kr. i 2024 og 3¼ mia. kr. årligt fra 2025-2040 i det finanspolitiske råderum til etablering af et nyt grøn råderum. Akkumuleret reserveres der således 53½ mia. kr. til den grønne omstilling i 2024-2040. I forbindelse med *Aftale om grøn skattereform for industri mv.* (juni 2022) blev aftalepartierne enige om at udmønte 10,6 mia. kr. af det grønne råderum frem mod 2040 – herunder ¾ mia. kr. i 2030, således at det resterende frie grønne råderum udgør 2½ mia. kr. i 2030.

Det grønne råderum finansieres ved en fremrykning af skatteprovenu i pensionssystemet gennem en forøgelse af aldersopsparingens lave indbetalingsloft fra 5.500 kr. til 8.500 kr. Det grønne råderum skal prioriteres til større og længerevarende investeringer i klima, grøn energi og miljø. Det gælder fx udbygning af havvind, skovrejsning, pyrolyse og fangst af CO₂. Det grønne råderum skal således bidrage til den grønne omstilling af Danmark, herunder indfrielse af Danmarks klimamål, jf. *kapitel 2*.

Håndtering af forsvarsløft til 2 pct. af BNP i de finanspolitiske rammer

I forbindelse med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) blev det aftalt, at forsvarsudgifterne skal løftes varigt til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033. Det konkrete løft – herunder profilen for indfasning og fordelingen af udgifter til drift og anlæg mv. – beslutes i det kommende forsvarsforlig, der skal gælde fra 2024. Parallelt med forhandlingerne vil regeringen tage initiativ til drøftelser om erfaringerne med de styrkede diplomatiske indsatser. På den baggrund er der i 2030-

planen forudsat en beregningsteknisk lineær indfasning frem mod målet på 2 pct. af BNP i 2033. Det indebærer, at forsvarsudgifterne beregningsteknisk forudsættes at udgøre ca. 1,8 pct. af BNP i 2030.

Løftet af forsvarsudgifterne til 1,8 pct. af BNP i 2030 indebærer merudgifter svarende til ca. 0,6 pct. af BNP i forhold til det budgetteknisk videreførte udgiftsniveau, der tager afsæt i det gældende forsvarsforlig og tillægsaftalen, jf. *appendiks 5A*. Det er dette beløb på 0,6 pct. af BNP eller ca. 15½ mia. kr., der i fremskrivningen er afsat til et løft af forsvarsudgifterne frem mod 2030 inden for det finanspolitiske råderum (11¼ mia. kr.) samt investeringsrammen (3¼ mia. kr.).

Efter indgåelse af et kommende forsvarsforlig, der vil gælde fra 2024, kan der blandt andet ske en omfordeling mellem offentlige forbrugsudgifter og offentlige investeringer i forhold til det beregningstekniske udgangspunkt i indeværende fremskrivning. Dette vil afspejle den konkrete fordeling mellem anlægs- og driftsudgifter på forsvarsområdet, og vil som udgangspunkt ikke ændre på råderummet til andre formål end forsvar så længe de samlede forsvarsudgifter i 2030 svarer til det forudsatte.

Siden *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) er den offentlige investeringsramme løftet med ca. 5 mia. kr. i kraft af den underliggende saldoforbedring i dels *Danmarks Konvergensprogram 2022, maj 2022* (ca. 2½ mia. kr.) og dels en tilsvarende saldoforbedring i det opdaterede 2025-forløb, som danner afsæt for 2030-fremskrivningen (ca. 2½ mia. kr.). Ud af den samlede forøgelse af den offentlige investeringsramme i 2030 forudsættes 3¼ mia. kr. til medfinansiering af forsvarsløftet. Det resterende løft af forsvarsudgifterne på 11¼ mia. kr. er som nævnt beregningsteknisk reserveret inden for det finanspolitiske råderum.

Håndteringen af forsvarsløftet i de finanspolitiske rammer er beskrevet nærmere i *appendiks 5A*. De samlede udgiftspolitiske rammer og udviklingen i de offentlige udgifter i forhold til BNP er beskrevet nærmere i afsnit 5.4.

5.3 Skattepolitikken

Regeringen fører en skattepolitik, der aktivt bidrager til at understøtte opfyldelsen af regeringens overordnede politiske målsætninger – samtidig med at skatter ikke skal stige for den almindelige dansker. Der har siden 2019 både været målrettede lempelser og stramninger. Merprovenuet fra strammingerne er brugt til investeringer i velfærd, uddannelse og grøn omstilling mv.

I forhold til den grønne omstilling spiller skattepolitikken også en vigtig rolle, blandt andet via aftalerne om grøn skattereform og grøn omstilling af vejtransporten. Som led i aftalen om en grøn skattereform for industrien videreføres også det grønne investeringsvindue. Den nærmere udformning vil blive fastlagt, men der er afsat 1 mia. kr. hertil i de kommende år (akkumuleret). I næste fase af den grønne skattereform skal landbrugets udledninger af drivhusgasser omfattes af øget regulering. En afgift kan være et afgørende instrument til at indfri klimamålsætningen.

Skattepolitikken har ydermere bidraget til opfyldelsen af målsætningen om at give dem, der har været mange år på arbejdsmarkedet, mulighed for en værdig tilbagetrækning. Finansieringen af en ny ret til tidlig pension er sket ved en særlig selskabsskat for finansielle virksomheder, og ved at øge skatten på personer og virksomheder, hvor skattereglerne har været særligt gunstige, eller indtjeningen særligt høj.

Regeringen har også brugt skattepolitikken til at fremme danskernes sundhed ved at øge afgiften på tobak og indføre afgift på nikotinprodukter, så færre unge begynder at ryge og flere holder op.

Målttede lempelser af skattepolitikken bidrog endvidere til at holde hånden under borgeres og virksomheders økonomi i de svære år under coronakrisen og bidrager aktuelt i forhold til de stigende energipriser. Der er således gennemført lempelser af elafgiften, forhøjelser af beskæftigelsesfradraget og bedre vilkår for investeringer i forskning og udvikling samt investeringer i produktionsudstyr, der ikke anvender fossile brændsler. Det er aftalt, at fradraget for forskning og udvikling skal forhøjes permanent til 130 pct., og at det maksimale beskæftigelsesfradrag forhøjes yderligere, finansieret af sanering af erhvervsstøtten.

Regeringen prioriterer desuden at forlænge skattestoppet for en række punktafgifter på blandt andet kaffe, ledningsført vand og chokolade således, at de ikke indekseres frem mod 2030. Ved at fastholde de pågældende punktafgifter målt i kr. reduceres råderummet i 2030 med ca. 0,3 mia. kr. i forhold til et beregningsteknisk forløb med løbende prisregulering.

Der skal også sikres tryghed om boligbeskatningen. Frem mod 2024 gennemføres de politiske aftaler om ejendomsvurderinger og nye boligskatte regler, så beskatningen af boliger og andre ejendomme igen kan ske på grundlag af aktuelle vurderinger, der er mere retvisende og gennemskuelige.

Samtidig er det en prioritet at sikre et veldrevet og effektivt skattevæsen, øge regelefterlevelsen og styrke tilliden til skattevæsenet som myndighed. Det er et vigtigt led i regeringens ønske om at skabe et samfund med større tillid og sammenhængskraft.

I det lys er der indgået en politisk aftale om at styrke skattekontrollen med 1000 medarbejdere og otte nye skattecentre. Aftalen udmøntes i fire etaper fra 2020-2023, der hver indebærer ansættelse af 250 medarbejdere og etablering af to nye skattecentre. Der skal derudover indgås en flerårsaftale for skattevæsenet med virkning fra 2023. *Ekspertudvalget for en flerårsaftale for skattevæsenet* har afgivet en række anbefalinger, der vil danne grundlag for flerårsaftalen, som skal sikre flerårige økonomiske rammer, prioriteringer af opgaver og aktiviteter i skattevæsenet og en bedre styring af it-området.

Internationalt arbejder regeringen for, at vigtige aftaler om international selskabsbeskatning og EU's regulering på energi- og klimaområdet kan gennemføres og forbedres. Det er fx afgørende for sammenhængskraften i vores samfund, at verdens største og rigeste selskaber på lige fod med alle andre betaler den skat, de bør. For første gang nogensinde er der udsigt til, at der bliver sat en effektiv global bund under selskabsskatten og skabt en mere retfærdig beskatning af verdens største selskaber. Dermed bliver der sat effektivt ind over for skatteundgåelse og ræset mod bunden i den internationale selskabsbeskatning. Herhjemme har indtægterne fra selskabsskat og desuden også aktieindkomst været højt og stigende gennem en længere årrække.

Boks 5.3**Skattepolitikken bidrager til opfyldelsen af vigtige politiske prioriteringer**

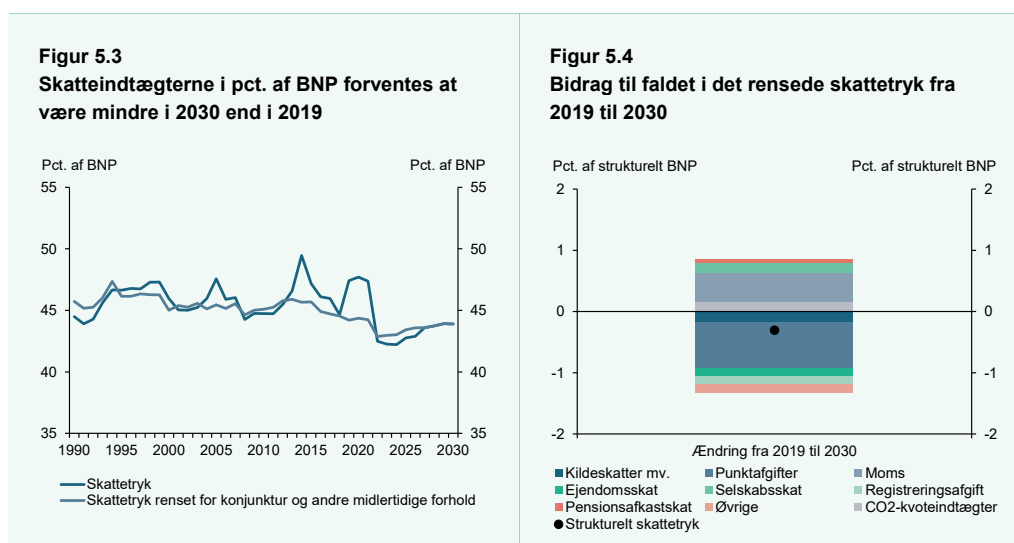
Der er aftalt, besluttet eller gennemført en række skattepolitiske initiativer i denne valgperiode, som har bidraget til at indfri nogle af regeringens største prioriteter i den økonomiske politik, herunder blandt andet:

- **Finansiering af Ny ret til tidlig pension:** Loft over fradrag for høje lønninger på 7½ mio. kr., annullering af forhøjelse af lofter for aktiesparekontoen og investorfradraget, lagerbeskatning af selskabers ejendomsavancer og særlig selskabsskat for den finansielle sektor.
- **Grøn skattereform for industrien:** Højere og mere ensartede CO₂-afgifter på et bredere grundlag, omlægning af energiafgifterne, nedsættelse af elafgiften samt annullering af den midlertidige energiafgift og indførelse af et grønt investeringsvindue.
- **Klimaaftale for energi og industri mv.:** Forhøjelse af afgifterne på rumvarme, nedsættelse af afgiften på elvarme og forhøjelse af CFC-afgiften.
- **Grøn omstilling af vejtransporten:** Omlægning af registreringsafgiften så den afhænger af CO₂-udledning, lav afgift på el til opladning af biler og indførelse af kilometerbaseret vejafgift for lastbiler.
- **Hurtigere i job, et stærkere arbejdsmarked, investeringer i fremtiden og innovative virksomheder (Danmark kan mere I):** Nedsættelse af elafgiften, forhøjelse af det maksimale beskæftigelsesfradrag, forhøjet loft for fradrag for fagforeningskontingenter, nedsættelse af afskrivningssatsen for ejendomme fra 4 til 3 pct. og permanent forhøjet F&U-fradrag på 130 pct.
- **Højere tobaksafgifter:** Afgifterne på cigaretter er forhøjet med i alt ca. 19 kr. pr. pakke og indførelse af ny afgift på nikotinprodukter.
- **Grøn skattereform 2020:** Højere energiafgifter for erhverv, grønt investeringsvindue med højere afskrivningsgrundlag, højere straksafskrivninger og forlængelse af forhøjet F&U-fradrag.
- **Genindføre afgifter på plast, PVC, ftalater og PVC-folie:** Afgifterne på bæreposer og engangsservice er tredoblet og afgifterne på PVC, ftalater og PVC-folier er genindført.
- **Bo- og gaveafgift tilbage til 15 pct.:** Skatterabat ved virksomhedsoverdragelser rullet tilbage fra 5 pct. til 15 pct.
- **Kompensation af borgere for stigende energipriser:** Midlertidig forhøjelse af det maksimale beskæftigelsesfradrag og midlertidig lempelse af elafgiften.
- **Finansiering af grøn fond:** Forhøjelse af indbetalingsloft for aldersopsparing fra 5.500 kr. til 8.500 kr. under forudsætning af løsning af implementeringsudfordringer for alderspension.
- **Andre større skatteinitiativer:** Nedsættelse af bundskatten, fastholdelse af skatten på fri telefon og internet, kulturbidrag fra streamingtjenester, højere afgifter på væddemål og onlinekasino og afskaffelse af fradrag for håndværksydelse.

Skattetrykket skønnes til ca. 43,9 pct. af BNP 2030, hvilket er lidt lavere end i 2019, hvor det var ca. 44,2 pct. af BNP, når der korrigeres for konjunkturpåvirkningen og en række andre midlertidige forhold, herunder udsving på de finansielle markeder mv., *jf. figur 5.3.*

Faldet i skattetrykket renset for konjunktur og andre midlertidige forhold mv. på ca. 0,3 pct. af BNP fra 2019 til 2030 kan særligt tilskrives, at punktafgifterne og kildeskatterne mv. falder som andel af BNP. Det afspejler blandt andet lavere elafgift, højere energieffektivitet i forhold til BNP og stigende rentefradrag i takt med den forudsatte renteutvikling, mens beskatningen af øgede pensionsudbetalinger trækker i modsat retning. Det aftagende strukturelle registreringsafgiftsprovener i pct. af BNP frem mod 2030 og et lidt lavere ejendomsskatteprovener bidrager også til faldet.

I modsat retning bidrager lidt højere momsindtægter i pct. af BNP til at øge skattetrykket, herunder som følge af et stigende privatforbrug i forhold til BNP. Hertil kommer blandt andet stigende CO₂-kvoteindtægter samt et lidt højere strukturelt provener fra selskabsskatten og pensionsafkastskatten, jf. figur 5.4.

Anm.: Skattetrykket er opgjort ekskl. nordsoindtægter. Opgørelsen af skattetrykket renset for konjunktur og midlertidige forhold er beregnet med afsæt i et strukturelt BNP, som er behæftet med usikkerhed, herunder særligt i de aktuelle år som følge af den høje inflation. I figur 5.4 er søjlen kildeskatter mv. opgjort ekskl. aktieskat men til lagt arbejdsmarkedsbidrag og medielicens. Bidragene fra kildeskatter mv., punktafgifter, moms og ejendomsskat er renset for konjunkturpåvirkningen. Selskabsskat, registreringsafgift og pensionsafkastskat afspejler udviklingen i de respektive strukturelle niveauer.

Kilde: Danmarks Statistik, 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022 og egne beregninger.

5.4 Udgiftspolitiske rammer

2030-planen tegner de udgifts- og finanspolitiske rammer frem mod 2030. Med 2030-planen prioriteres det blandt andet, at de offentlige investeringer fortsat vil ligge på et relativt højt niveau i historisk perspektiv samtidigt med, at der er plads til en offentlig forbrugsvækst, der overstiger det demografiske træk, således at pengene følger med, når der kommer flere børn og ældre.

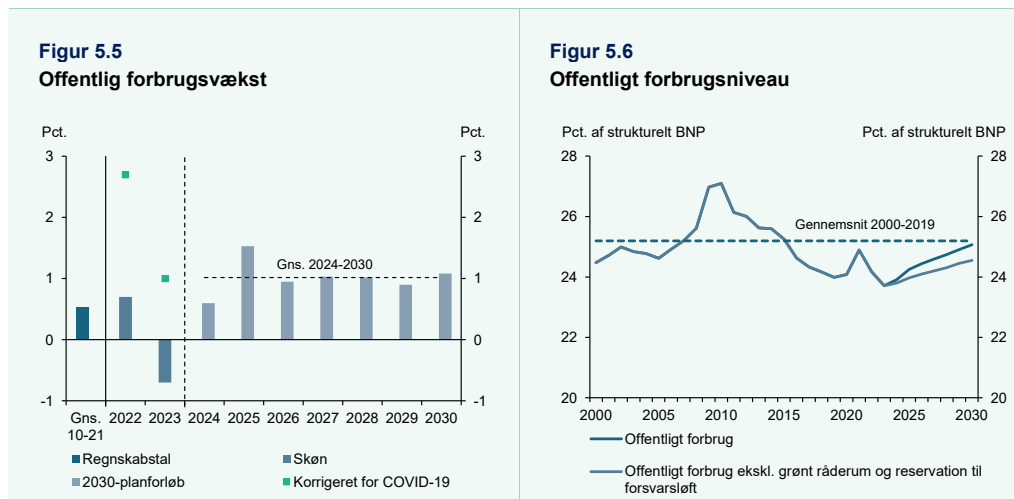
Offentlig forbrugsvækst og demografisk træk

I 2030-fremskrivningen er der plads til en gennemsnitlig årlig realvækst i det offentlige forbrug (ekskl. afskrivninger) på 1,0 pct. i 2024-2030.² Heri indgår en reservation til løft af forsvarsudgifterne, der beregningsteknisk indgår i det offentlige forbrug, *jf. ovenfor*.

Realvæksten i det offentlige forbrug er dermed højere end den årlige vækst i det demografiske træk på gennemsnitligt 0,55 pct. i samme periode. Pengene følger således med, når der kommer flere børn og ældre – og samtidigt er der plads til en yderligere tilførsel af ressourcer til den offentlige velfærd.

Realvæksten i det offentlige forbrug skønnes til henholdsvis 0,7 pct. i 2022 og -0,7 pct. i 2023, *jf. figur 5.5*. Udviklingen i disse år skal særligt ses i lyset af, at det offentlige forbrugsniveau påvirkes af ekstraordinære merudgifter relateret til COVID-19 i 2022, som i hovedsagen forudsættes at falde bort i 2023. For 2024 og frem svarer den beregningstekniske offentlige forbrugsvækst til den højest mulige offentlige forbrugsvækst givet det mellemfristede mål om et strukturelt underskud på 0,5 pct. i 2030 (det finanspolitiske råderum).

På baggrund af den forudsatte vækst i det offentlige forbrug stiger det offentlige forbrugsniveau – inkl. grønt råderum og reservationen til forsvarsløftet i det finanspolitiske råderum – fra et lavpunkt på 23,7 pct. af strukturelt BNP i 2023 til 25,1 pct. af strukturelt BNP i 2030 i fremskrivningen, *jf. figur 5.6*. Hvis det offentlige forbrugsniveau opgøres ekskl. grønt råderum og reservationen til forsvarsløftet udgør det offentlige forbrug ca. 24,5 pct. af strukturelt BNP i 2030. Afhængigt af den konkrete udmøntning af forsvarsløftet vil det offentlige forbrugs andel af BNP i 2030 således være på niveau med eller lavere end gennemsnittet på 25,2 pct. af strukturelt BNP for perioden 2000-2019 før coronapandemien.

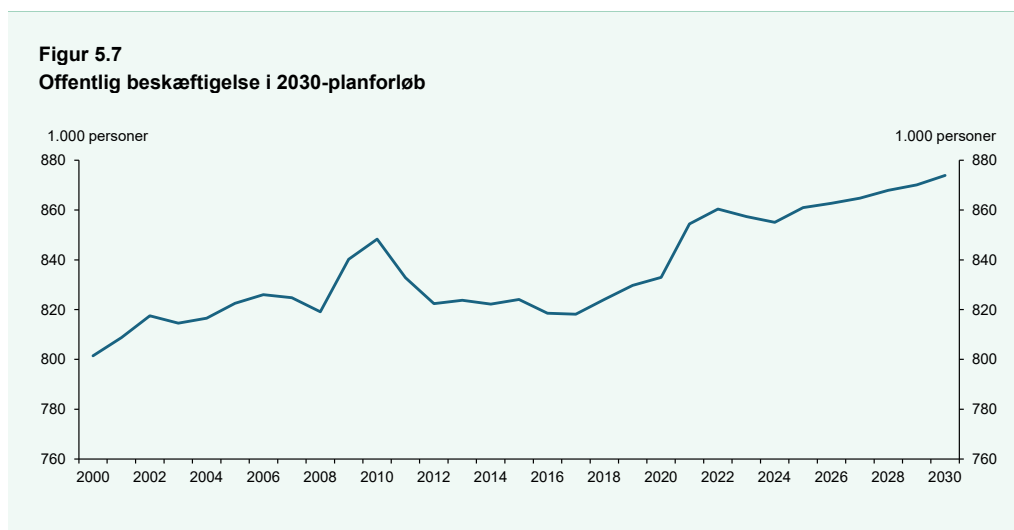
Anm.: Den offentlige forbrugsvækst er opgjort ved inputmetoden (ekskl. afskrivninger). Det offentlige forbrug er påvirket af merudgifter relateret til håndteringen af COVID-19 og situationen i Ukraine mv.

Kilde: Danmarks Statistik og 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

² Den angivne offentlige forbrugsvækst på 1,0 pct. i gennemsnit i 2024-2030 er ikke korrigeret for midlertidige udgifter relateret til COVID-19 samt håndteringen af situationen i Ukraine mv. i 2023. Korrigeret herfor svarer den gennemsnitlige årlige realvækst til 1,2 pct. i 2024-2030.

Med baggrund i blandt andet den forudsatte gennemsnitlige årlige realvækst i det offentlige forbrug på 1,0 pct. fra 2023 til 2030 (ikke korrigeret for midlertidige udgifter i 2023) indebærer fremskrivningen en beregningsteknisk stigning i den offentlige beskæftigelse (inkl. orlov) på omtrent 16.500 personer fra 2023 til 2030, *jf. figur 5.7*. Realvæksten i det offentlige forbrug er særligt påvirket af midlertidige udgifter, herunder blandt andet til håndteringen af situationen i Ukraine.

Frem mod 2030 har regeringen prioriteret et finanspolitisk råderum på i alt 48 mia. kr. Det finanspolitiske råderum er korrigeret for midlertidige forhold i 2023 relateret til COVID-19 og håndteringen af situationen i Ukraine og svarer til en gennemsnitlig årlig real offentlig forbrugsvækst på ca. 1,2 pct. i perioden 2024-2030. Såfremt der forudsættes en vækst i det offentlige forbrug svarende til det finanspolitiske råderum, skønnes det beregningsteknisk, at den offentlige beskæftigelse vil stige med 25.000 personer fra 2023 til 2030, *jf. tabel 5.3*.

Anm.: Den offentlige beskæftigelse er opgjort inkl. orlovs personer. Det finanspolitiske råderum er opgjort ekskl. midlertidige udgifter relateret til COVID-19 og håndteringen af situationen i Ukraine. Det forudsættes, at midlertidige udgifter påvirker den offentlige beskæftigelse på linje med øvrige offentlige forbrugsudgifter.

Kilde: Danmarks Statistik og 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

Den konkrete udvikling i den offentlige beskæftigelse frem mod 2030 afhænger blandt andet af, hvordan der disponeres mellem offentlig beskæftigelse og køb af varer og tjenester (netto) fra den private sektor. Det afhænger blandt andet af de lokale behov og prioriteringer i de enkelte statslige, regionale og kommunale institutioner. Der er derfor ikke en selvstændig målsætning for den offentlige beskæftigelse i de mellemfristede planer, herunder heller ikke i 2030-planen. Mens der ikke er et fast forhold mellem realvæksten i det offentlige forbrug og den offentlige beskæftigelse, trækker en højere realvækst alt andet lige i retning af en højere fremgang i den offentlige beskæftigelse.

Samtidig viser erfaringerne, at væksten i den offentlige beskæftigelse typisk er mindre end realvæksten i det offentlige forbrug, mens realvæksten i indkøbet fra private leverandører (af medicin, hjælpemidler, rengøring osv.) typisk er højere. De offentlige (og private) lønninger stiger typisk mere end priserne på de varer og tjenester, den offentlige sektor køber af private leverandører. Ikke desto mindre

er varekøbskvoten steget de seneste årtier, om end med aftagende hastighed. I fremskrivningen er det beregningsteknisk lagt til grund, at udgifter til aflønning af ansatte udgør en konstant andel af det offentlige forbrug over tid.

Det finanspolitiske råderum frem mod 2030 på 48 mia. kr. indeholder en reservation på ca. 2½ mia. kr. til det grønne råderum og 1¼ mia. kr. til en beregningsteknisk reservation til forsvarsløftet.

Det finanspolitiske råderum opgjort ekskl. reservationen til det grønne råderum udgør således i størrelsesorden 45½ mia. kr., svarende til en beregningsteknisk vækst i den offentlige beskæftigelse på godt 22.000 personer fra 2023 til 2030. Opgjort ekskl. reservationen til både det grønne råderum og forsvarsløftet udgør det finanspolitiske råderum 33¾ mia. kr., svarende til en beregningsteknisk vækst i den offentlige beskæftigelse på 5.000 personer fra 2023 til 2030.

Tabel 5.3
Beregningsteknisk ændring i den offentlige beskæftigelse fra 2023 til 2030

Personer	Ændring i den offentlige beskæftigelse
Forudsat realvækst i det offentlige forbrug svarende til det finanspolitiske råderum (årlig gennemsnitlig vækst på 1,2 pct.)	+25.000
Forudsat realvækst i det offentlige forbrug svarende til det finanspolitiske råderum ekskl. reservation til det grønne råderum (årlig gennemsnitlig vækst på 1,1 pct.)	+22.000
Forudsat realvækst i det offentlige forbrug svarende til det finanspolitiske råderum ekskl. reservation til det grønne råderum og beregningsteknisk reservation til forsvarsløft (årlig gennemsnitlig vækst på 0,8 pct.)	+5.000
Realvækst i det offentlige forbrug, 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026 (årlig gennemsnitlig vækst på 1,0 pct.)	+16.500

Anm.: Det finanspolitiske råderum er korrigeret for midlertidige forhold relateret til COVID-19 og håndteringen af situationen i Ukraine mv. Den forudsatte realvækst i det offentlige forbrug svarende til det finanspolitiske råderum er således ligeledes korrigeret for midlertidige forhold. Det forudsættes, at midlertidige offentlige forbrugsudgifter påvirker den offentlige beskæftigelse på linje med øvrige offentlige forbrugsudgifter. I Finansministeriets 2030-planforløb er det offentlige forbrug – og dermed den offentlige beskæftigelse – påvirket af midlertidige forhold. Den offentlige beskæftigelse er opgjort i antal personer inkl. orlovspersoner.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022 og egne beregninger.

I forbindelse med finanslovsforslaget for 2023 og 2030-planen er der fremsat lovforslag om justerede udgiftslofter for 2023-2025 samt udgiftslofter for det nye fjerde loftsår 2026, jf. www.fm.dk.

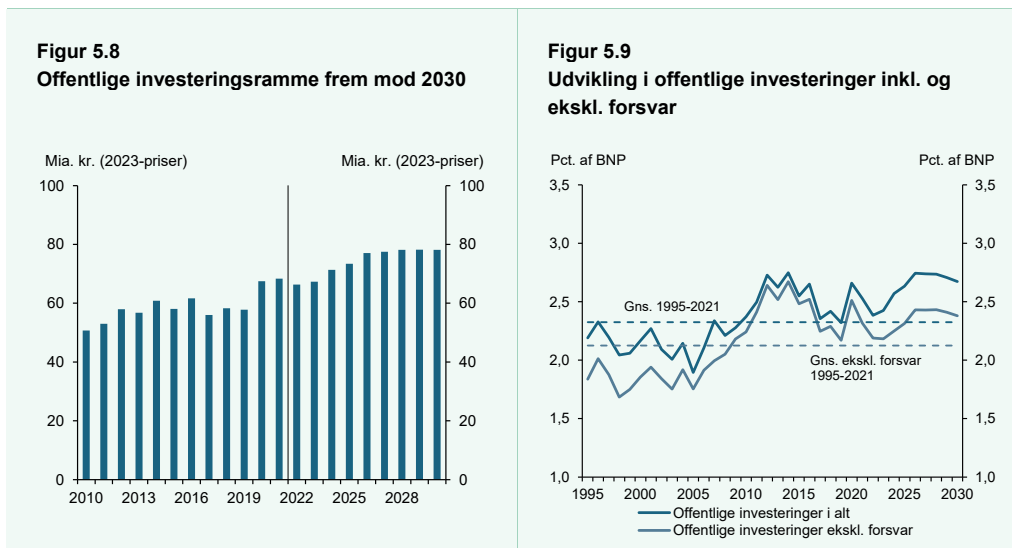
Offentlig investeringsramme

I årene frem mod 2030 vil de offentlige investeringer ligge på et højt niveau i historisk perspektiv. Den offentlige investeringsramme (ekskl. offentlige investeringer i forskning og udvikling) udgør samlet set ca. 78 mia. kr. i 2030 (2023-priser) svarende til ca. 2,7 pct. af BNP og dermed højere end gennemsnittet på ca. 2,3 pct. af BNP i de seneste par årtier. Herunder er der beregningsteknisk afsat et medfinansieringsbidrag på ca. 3¼ mia. kr. svarende til ca. 0,15 pct. af BNP i 2030 fra investeringsrammen i håndteringen af forsvarsløftet til 2 pct. af BNP.

Det relativt høje niveau for investeringsrammen skal blandt andet ses i lyset af, at rammen siden *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) er løftet med 5 mia. kr. i kraft af den underliggende saldoforbedring i dels *Danmarks Konvergensprogram 2022*, maj 2022 (2½ mia. kr.) og en

tilsvarende forbedring i det opdaterede 2025-forløb, som danner afsæt for 2030-fremskrivningen (2½ mia. kr.).

Med den indregnede ramme for de offentlige investeringer er der dermed fortsat mulighed for at prioritere et niveau for de offentlige investeringer, der er højere end det historiske gennemsnit – herunder også for de offentlige investeringer ekskl. forsvarsområdet, *jf. figur 5.8 og 5.9.*

Anm.: Figurene viser de offentlige investeringer i bygninger og anlæg mv. dvs. ekskl. offentlige investeringer i forskning og udvikling. I figur 5.9 er investeringsniveauet på forsvarsområdet i 2022 og frem i den nederste kurve illustrativt fladt videreført svarende til 2021-niveauet (seneste år med nationalregnskabstal), hvor der er taget højde for den beregningstekniske reservation i investeringsrammen i 2024-2030 til forsvarsloftet og virkningen i 2023 af *Tillæg til aftale på forsvarsområdet 2018-2023* (januar 2019). Den konkrete udmøntning af løftet af forsvarsudgifterne beslutes i forbindelse med det kommende forsvarsforlig, der skal gælde fra 2024.

Kilde: Danmarks Statistik og *2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026*, august 2022.

Den samlede ramme til offentlige investeringer skal finansiere både de investeringer, der allerede er planlagt eller igangsat, samt nye prioriteringer frem mod 2030. Investeringsrammen udmøntes løbende i forbindelse med de årlige finanslove og økonomiaftaler med kommuner og regioner. Rammen giver plads til et fortsat højt niveau for de offentlige investeringsudgifter, herunder til investeringer i ny infrastruktur som aftalt i *Infrastrukturplan 2035*, vedligehold af eksisterende infrastruktur, kommunale investeringer i blandt andet veje, skoler og plejehjem og regionernes investeringer i sygehuse mv.

5.5 Konjunkturstabilisering inden for ansvarlige rammer

Inden for de finanspolitiske rammer er det en vigtig opgave for finanspolitikken at bidrage til at dæmpe konjunktursvingningerne i økonomien. Finanspolitikken kan grundlæggende stabilisere konjunkturudviklingen gennem to kanaler – henholdsvis den diskretionære (aktive) finanspolitik og via de såkaldte automatiske stabilisatorer.

De automatiske stabilisatorer er relativt store i Danmark i forhold til de fleste andre lande. Det afspejler indretningen af det danske velfærdssamfund med blandt andet forholdsvist høje kompensationsgrader i overførselssystemet og et progressivt skattesystem. De automatiske ændringer i skattebetalinger og konjunkturfølsomme offentlige udgifter til fx dagpenge understøtter den private sektors indkomst ved økonomiske tilbageslag og er omvendt med til at dæmpe væksten i den indenlandske efterspørgsel i gode tider. Planlægningen af finanspolitikken med styring efter den strukturelle saldo bidrager til, at de automatiske stabilisatorer i økonomien kan virke fuldt ud.

Det finanspolitiske manøvrerum til diskretionære lempelser i lavkonjunkturer afhænger af, hvor meget afstand til budgetlovens underskudsgrænse, der oparbejdes i gode tider. Der bør derfor generelt sigtes efter en tilstrækkelig solid strukturel position og afstand til underskudsgrænsen i år med gode konjunkturer. Det er hensigtsmæssigt både for at sikre et tilstrækkeligt manøvrerum i tilfælde af senere økonomiske tilbageslag og for at dæmpe højkonjunkturer. God finanspolitisk planlægning og en sund budgetstilling i gode tider er således vigtig for, at diskretionære finanspolitiske tiltag kan medvirke til at afbøde tilbageslag i dårlige tider.

Inden for 2030-målsætningen om et moderat strukturelt offentligt underskud på 0,5 pct. af BNP er der – i kraft af revisionen af budgetlovens underskudsgrænse fra 0,5 til 1 pct. af BNP – fortsat manøvrerum til diskretionære stabiliseringstiltag i tilfælde af en lavkonjunktur. Revisionen af budgetlovens underskudsgrænse ligger inden for rammerne af EU's regler og er på linje med en fortsat ansvarlig finanspolitik, *jf. boks 5.4*. Revisionen af underskudsgrænsen er desuden på linje med anbefalingen fra De Økonomiske Råds formandskab og bakked op af Nationalbanken.

Budgetloven tager samtidig hensyn til, at der kan opstå situationer, hvor der vil være behov for at kunne fravige de almindelige rammer for udgifts- og finanspolitikken. I exceptionelle omstændigheder fx ved et alvorligt økonomisk tilbageslag er der fleksibilitet til at lempe finanspolitikken ud over underskudsgrænsen og dermed mulighed for en ekstra understøttelse af den økonomiske aktivitet – forudsat at den midlertidige afvigelse ikke bringer den finanspolitiske holdbarhed i fare.

Boks 5.4**Lempelsen af budgetlovens underskudsgrænse fra 0,5 til 1 pct. af BNP sikrer, at der fortsat er manøvrerum til konjunkturstabilisering inden for 2030-målet.**

I *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) blev regeringen og et bredt flertal i Folketinget enige om at revidere budgetlovens underskudsgrænse for den strukturelle saldo fra 0,5 til 1,0 pct. af BNP. Revisionen af budgetlovens underskudsgrænse trådte i kraft 1. juli 2022. Finansministeriets faglige analyser af underskudsgrænsen blev offentliggjort i *Erfaringer med budgetloven 2014-2020* (april 2022).

Med afsæt i opdaterede beregninger viser Finansministeriets analyser, at budgetlovens underskudsgrænse for den strukturelle saldo kan lempes fra 0,5 til 1 pct. af BNP og fortsat være i overensstemmelse med EU's finanspolitiske regelsæt. De automatiske stabilisatorer kan med høj sandsynlighed virke uhindret i en "normal" lavkonjunktur uden, at EU's grænse i Stabilitets- og Vækstpagten på 3 pct. af BNP for underskud på den faktiske offentlige saldo overskrides, jf. *Erfaringer med budgetloven 2014-2020* (april 2022).

Lempelsen af budgetlovens underskudsgrænse giver bedre mulighed for at håndtere det demografiske pres på de offentlige finanser frem mod 2030 og efterfølgende samtidigt med, at der fortsat er manøvrerum til diskretionære stabiliserings tiltag i tilfælde af en lavkonjunktur. Med den mellemfristede målsætning om et moderat strukturelt underskud på 0,5 pct. af BNP i 2030 og en underskudsgrænse på 1 pct. af BNP er der samme manøvrerum som i fx tidligere 2025-planer med et mål om strukturel balance og en underskudsgrænse på 0,5 pct. af BNP.

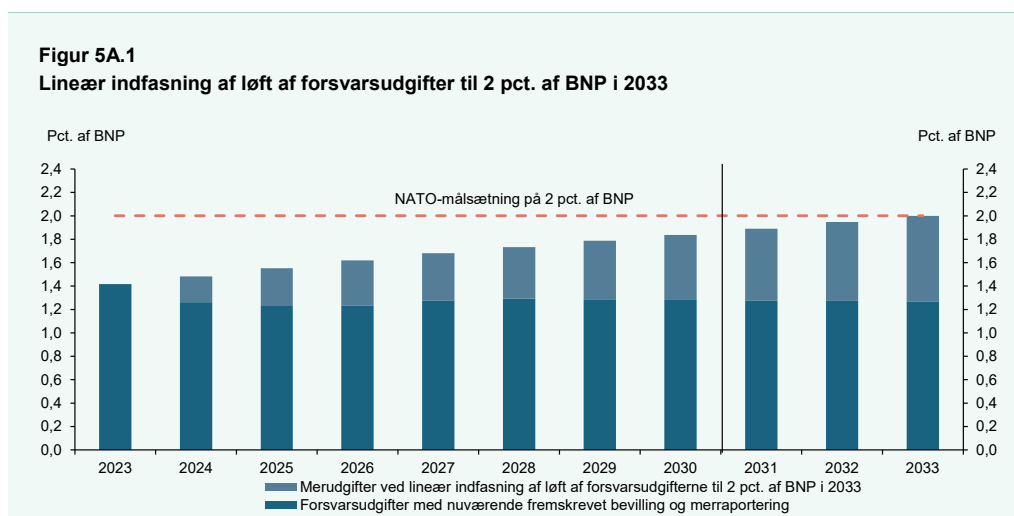
Kilde: *Erfaringer med budgetloven 2014-2020*, april 2022.

Appendiks 5A

Håndtering af forsvarsløft i de finanspolitiske rammer

I forbindelse med *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) blev det aftalt at løfte udgifterne til forsvar og sikkerhed varigt til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033. Det konkrete løft – herunder profilen for indfasning og fordeling af udgifterne på henholdsvis drifts- og anlægsudgifter mv. – beslutes først i det kommende forsvarsforlig, der skal gælde fra 2024. På den baggrund er det aftalte løft af forsvarsudgifterne beregningsteknisk håndteret i 2030-planen.

Inden for de finanspolitiske rammer er der konkret afsat en beregningsteknisk reservation til løft af forsvarsudgifterne på i alt 15½ mia. kr. i 2030.³ Det giver plads til en lineær indfasning af det besluttede forsvarsløft til 2 pct. af BNP inden udgangen af 2033. Med afsæt i den forudsatte lineære indfasning vil forsvarsudgifterne udgøre ca. 1,8 pct. af BNP i 2030 svarende til merudgifter på ca. 0,6 pct. af BNP (ca. 15½ mia. kr.) i forhold til det budgetteknisk videreførte niveau for forsvarsudgifterne på knap 1,3 pct. af BNP i 2030, *jf. figur 5A.1*.

Anm.: Det budgettekniske niveau for forsvarsudgifterne er skønnet på baggrund af det niveau, der er forudsat på finanslovforslaget for 2023 og som efter 2023 er teknisk videreført og korrigeret for udgifterne til kampfly-anskaffelsen og *Tillæg til aftale på forsvarsområdet 2018-2023* (januar 2019).

Kilde: Danmarks Statistik og *2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026*, august 2022.

³ Forsvarsudgifterne skønnes samlet set at skulle løftes med ca. 20½ mia. kr. i 2033 (2023-priser) for at udgøre 2 pct. af BNP i 2033. I *Danmarks Konvergensprogram 2022*, maj 2022 blev merudgifterne skønnet til ca. 19½ mia. kr. (2022-priser) i 2033. Forskellen afspejler primært opregning til 2023-priser. I *Svar på Finansudvalgets spørgsmål nr. 326 (Alm. del) af 23. maj 2022* er det desuden oplyst, at merudgifterne til løft af forsvarsudgifterne til 1,8 pct. af BNP i 2030 udgør ca. 13½ mia. kr. (2022-priser). I indeværende fremskrivning skønnes merudgifterne i 2030 til ca. 15½ mia. kr. (2023-priser), svarende til godt 1,8 pct. af BNP. Forskellen afspejler, at en lineær indfasning af forsvarsløftet til 2 pct. i 2033 indebærer, at forsvarsudgifterne skal udgøre godt 1,8 pct. i 2030 samt virkningen af opregning til 2023-priser og et justeret skøn for BNP.

Det budgetteknisk videreførte niveau for forsvarsudgifterne afspejler, at der i *Aftale på forsvarsområdet 2018-2023* (januar 2018) og *Tillæg til aftale på forsvarsområdet 2018-2023* (januar 2019) blev sigtet mod, at forsvarsudgifterne skulle udgøre 1,5 pct. af BNP i 2023. BNP-skønnet er efterfølgende opjusteret og ventes i 2023 at ligge over sit strukturelle niveau. På den baggrund svarer det budgettede niveau for forsvarsudgifterne til ca. 1,4 pct. af BNP i 2023. Fra 2023 til 2030 er udgifterne til forsvar beregningsteknisk videreført.⁴ Som følge af stigende BNP og bortfald af høje udgifter til kampflyanskaffelser i 2023 mv. svarer udgiftsandelen i udgangspunktet til knap 1,3 pct. af BNP i 2030.

I 2030-planforløbet indgår forsvarsløftet på 15½ mia. kr. dels som en beregningsteknisk reservation i råderummet på 11¼ mia. kr., og dels som en beregningsteknisk reservation under den offentlige investeringsramme på ca. 3¼ mia. kr. Det kan blandt andet ses i lyset af, at investeringsrammen siden *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik* (marts 2022) er løftet med 5 mia. kr. i kraft af den underliggende saldoforbedring i dels *Danmarks Konvergensprogram 2022, maj 2022* (2½ mia. kr.) og dels en tilsvarende forbedring i det opdaterede 2025-forløb, som danner afsæt for 2030-fremskrivningen (2½ mia. kr.).

Det skal bemærkes, at reservationen i investeringsrammen ikke er udtryk for en forventning til størrelsen på materielanskaffelser i et kommende forsvarsforlig, men alene en beregningsteknisk antagelse. Profilen for indfasning og fordelingen af udgifter til drift og anlæg mv. besluttet først i det kommende forsvarsforlig, der skal gælde fra 2024, og en ændret fordeling i forhold til den her forudsatte beregningstekniske fordeling vil ikke påvirke råderummet til andre prioriteter eller andre typer offentlige investeringer.

⁴ Det budgettekniske niveau for forsvarsudgifterne (før forsvarsløftet) er skønnet på baggrund af det niveau, der er forudsat på finanslovsforslaget for 2023 og som efter 2023 er teknisk videreført og korrigeret for udgifterne til kampflyanskaffelsen og *Tillæg til aftale på forsvarsområdet 2018-2023* (januar 2019).

6.

Velfærd og nærhed i den offentlige sektor

Flere ældre og flere børn i 2030

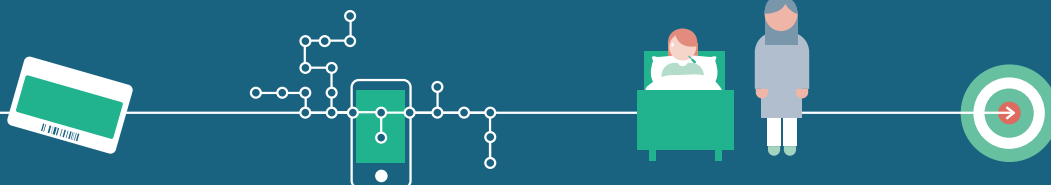
Frem mod 2030 forventes der flere danskere over 70 år og flere børn i førskolealderen. Der bliver brug for flere medarbejdere inden for kernevelfærden, navnlig ældreplejen. Aktuelt er der dog udfordringer med at rekruttere offentlige velfærdsmedarbejdere. Hvis ikke flere vælger at arbejde inden for pleje og velfærd, kan udfordringen vokse frem mod 2030.

Pengene skal følge med, når vi bliver flere børn og ældre – og velfærden skal styrkes

Regeringen prioriterer råderum til at dække den demografiske udvikling og derigennem bevare den offentlige velfærd, vi har i dag. Derudover skal der være råd til at udbygge kernevelfærden, så den kan følge med tiden og blive endnu bedre. Samtidig kræver den demografiske udvikling, at vi finder veje til flere velfærdsmedarbejdere, særligt inden for ældreplejen.

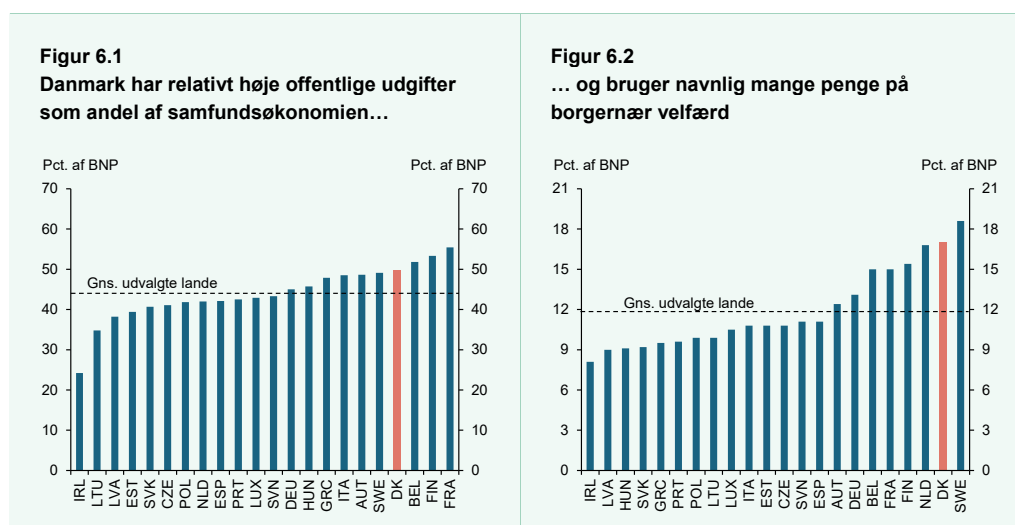
Ressourcerne skal bruges på det, der gør en forskel

Danskerne skal opleve en endnu bedre kernevelfærd samt mere nærhed og tilgængelighed i den offentlige sektor. Penge gør det ikke alene. Blandt andet stiller det krav til, at medarbejdernes tid og ressourcer i højere grad bruges på kerneopgaven i mødet med mennesket. Med *Danmark kan mere III* viser regeringen konkrete veje til at styrke velfærdssamfundet.

6.1 Udfordringer for den offentlige velfærd frem mod 2030

Danmark er kendetegnet ved at have et stærkt velfærdssamfund. Det offentlige varetager mange vigtige opgaver, herunder med forsvar, politi, undervisning, børnepasning, ældrepleje, sundhed, infrastruktur og forskning mv. Det betyder, at vi har en stor offentlig sektor i Danmark og relativt høje offentlige udgifter som pct. af BNP, *jf. figur 6.1*. Sammenlignet med andre lande prioriteres der navnlig mange offentlige ressourcer til den borgernære velfærd, *jf. figur 6.2*. Det dækker blandt andet over udgifter til undervisning, daginstitutioner, sundhed og ældreplejen.

Anm.: Den offentlige sektors størrelse er i figur 6.1 beregnet som de offentlige udgifters andel af BNP i 2019. Figur 6.2 angiver de individuelle offentlige forbrugsudgifter i pct. af BNP i 2019.

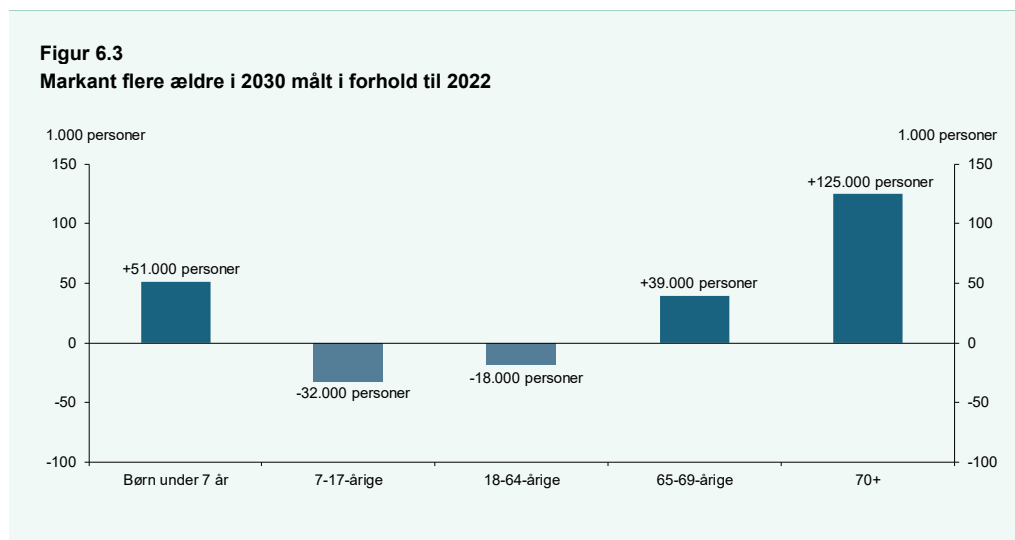
Kilde: OECD og egne beregninger.

I 2030 bliver vi flere børn og ældre

Vores samfundsmodel har bidraget til, at Danmark i dag er et velstående land med en generelt veluddannet, tryk og sund befolkning. Den gennemsnitlige levealder er steget gennem de sidste årtier og forventes fortsat at stige, samtidigt med, at der igen fødes flere børn. Den stigende levetid afspejler både løbende forbedringer i sundhedssystemet og en sundere livsstil, hvor der fx er færre rygere.

En længere levetid og flere fødsler betyder, at der vil være flere små børn og markant flere ældre i 2030 end i dag. Grundlæggende er det en god udvikling, at danskerne lever længere og får flere børn. I 2030 forventes der omtrent 125.000 flere ældre på 70 år og derover og omtrent 50.000 flere børn under syv år, samtidigt med, at antallet af personer i de traditionelt mest erhvervsaktive aldre forventes at falde, *jf. figur 6.3*.

Det er de yngste og de ældste i samfundet, der modtager flest velfærdsydelse og dermed har det største udgiftstræk. For børn er det navnlig i form af vuggestuer, børnehaver og undervisning i skolen, og for ældre er det særligt i form af sundhedsydelse og ældrepleje.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den demografiske udvikling trækker i retning af stigende behov for offentlig service, herunder til sundhed og ældrepleje. Det opgøres ved det såkaldte demografiske træk, som angiver, hvordan de offentlige forbrugsudgifter rent mekanisk vil ændre sig i takt med den demografiske udvikling, hvis den reale udgift pr. bruger af den offentlige service fastholdes uændret. Frem mod 2030 skønnes væksten i det demografiske træk til ca. 3½ pct., hvilket svarer til 21¼ mia. kr. over syv år (fra 2023 til 2030). Derfor prioriterer regeringen et basisløft af den offentlige velfærd på 21¼ mia. kr., så ressourcerne til den offentlige velfærd ikke udhules af den demografiske udvikling.

Tegn på nuværende og fremtidige rekrutteringsudfordringer

Den demografiske udvikling vil endvidere øge behovet for medarbejdere inden for dele af den offentlige sektor, især ældreplejen. Frem mod 2030 ventes imidlertid en lavere vækst i arbejdsstyrken end i tidligere perioder, hvilket kan medføre fortsatte rekrutteringsudfordringer i både den private og den offentlige sektor.

Aktuelt er der betydelige rekrutteringsudfordringer og mangel på arbejdskraft i både den offentlige og den private sektor. Perioder med rekrutteringsudfordringer hænger typisk sammen med konjunktursving for den samlede økonomi, men for dele af det offentlige arbejdsmarked kan der også være mere strukturelle udfordringer.

De senere år er den offentlige beskæftigelse steget fra ca. 830.000 personer i 2019 til ca. 854.000 personer i 2021 (inkl. personer på orlov). Det er et rekordhøjt niveau, men afspejler blandt andet et ekstraordinært behov for medarbejdere i forbindelse med coronapandemien. Set i forhold til befolkningens størrelse og den samlede arbejdsstyrke er det aktuelle niveau for den offentlige beskæftigelse dog ikke højt, *jf. boks 6.1*.

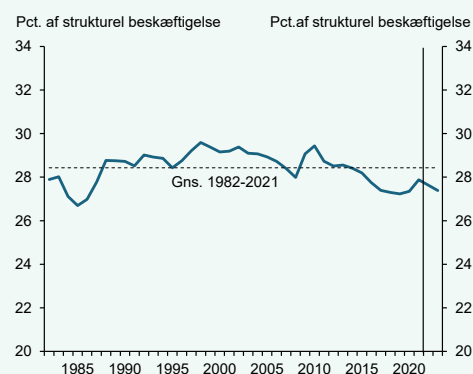
Boks 6.1**Den offentlige beskæftigelse har været relativt stabil i forhold til samlet beskæftigelse og befolkning**

Det aktuelt høje niveau for den offentlige beskæftigelse skal blandt andet ses i lyset af håndteringen af coronapandemien. Derudover har det været en politisk prioritering at styrke kernevelfærden med blandt andet højere normering i daginstitutioner, og ved at pengene til velfærd skal følge med den demografiske udvikling.

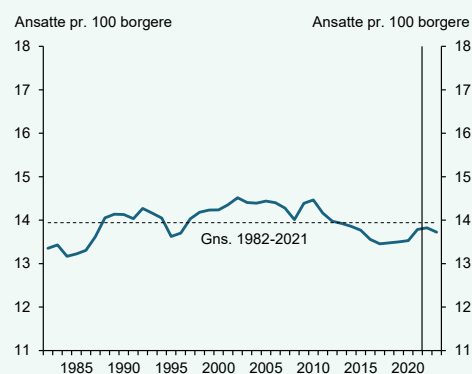
Størrelsen af den offentlige beskæftigelse skal dog generelt ses i forhold til den samlede beskæftigelse og befolkning. For et givent serviceniveau vil en større befolkning alt andet lige fordrer et større antal offentlige ansatte. Den offentlige andel af den strukturelle beskæftigelse har ligget relativt stabilt i gennem mange år. I 2021 var den knap 28 pct., hvilket er lidt under det historiske gennemsnit, *jf. figur a*. Den aftagende tendens siden 2010 skal ses i lyset af en stor stigning i den private beskæftigelse det sidste ti år.

Målt i forhold til befolkningens størrelse, har den offentlige beskæftigelse også udviklet sig stabilt, og det aktuelle niveau er ikke højt. Mens der i 2008-2010 i gennemsnit var 14,3 offentligt ansatte pr. 100 borgere er dette aftaget til 13,6 medarbejdere pr. 100 borgere i 2019-2021. Man skal tilbage til midten af 1990'erne for at finde samme andel som i de aktuelle år, *jf. figur b*.

Figur a
Offentlig beskæftigelse er siden 2000 aftaget lidt som andel af strukturel beskæftigelse

Figur b
Antallet af offentligt ansatte pr. 100 borgere toppede i 2000-2010, men har været ret stabilt

Anm: Antallet af offentligt ansatte er opgjort ekskl. personer på orlov. Lodret streg angiver skonsår.

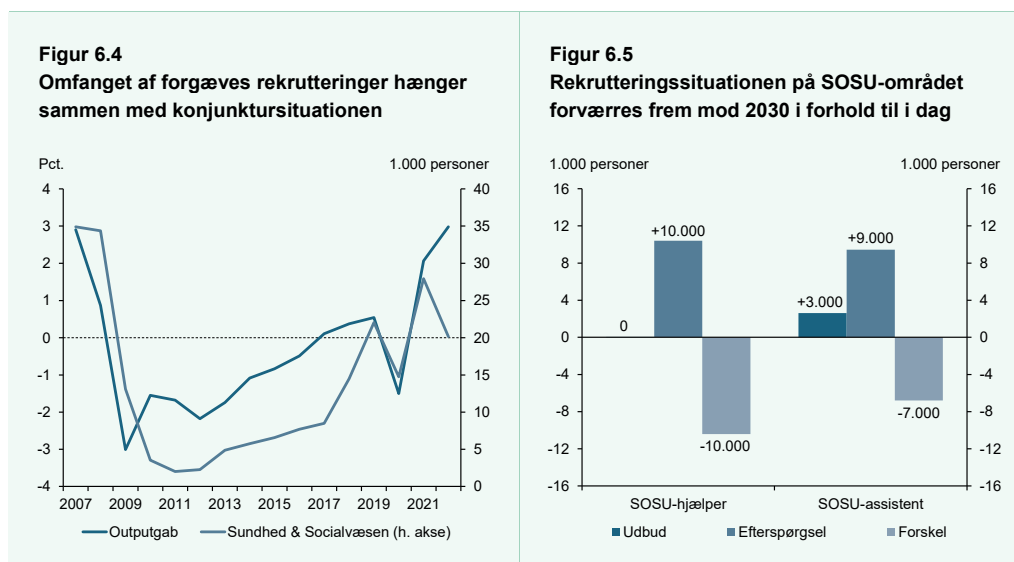
Kilde: Danmarks Statistik og 2030-planforløb: *Grundlag for udgiftslofter 2026*, august 2022.

Flere borgernære velfærdsområder i den offentlige sektor oplever aktuelt rekrutteringsudfordringer. Det omfatter fx social- og sundhedsmedarbejdere, pædagoger og sygeplejersker. Udfordringen er særligt stor på sundheds- og plejeområdet, og navnlig for social- og sundhedsassistenter og -hjælpere. Rekrutteringsudfordringer kan gøre det vanskeligt for den offentlige sektor at levere en service og nærhed, som lever op til danskernes forventninger.

Som nævnt hænger de aktuelle rekrutteringsudfordringer i dele af den offentlige sektor i betydelig grad sammen med de stærke konjunkturer, som har givet gode jobmuligheder i den private sektor, *jf. figur 6.4*.

I 2030-fremskrivningen er det lagt til grund, at den øgede usikkerhed samt stigende inflation og renter oven på krigsudbruddet i Ukraine vil dæmpe konjunkturerne i den kommende tid. Som en standardantagelse i fremskrivningen indgår endvidere en normalisering af forholdet mellem offentlige og private lønninger, herunder som følge af den aftalte reguleringsordning i de offentlige overenskomster. Begge disse forhold vil trække i retning af, at de aktuelle rekrutteringsudfordringer i den offentlige sektor vil mindskes i de kommende år.

Ikke desto mindre vurderes udfordringerne på særligt ældreområdet at være af mere strukturel karakter og derfor at kunne fortsætte frem mod 2030. Mekaniske fremskrivninger peger således på, at rekrutteringssituationen på SOSU-området kan forværres frem mod 2030, set i forhold til situationen i 2019, jf. *Økonomisk Analyse: Mekaniske fremskrivninger af udbud af og efterspørgsel efter velfærdsmedarbejdere (2022)* og boks 6.2.

Anm.: Figur 6.4 viser sammenhængen mellem det årlige antal forgæves rekrutteringer inden for sundhed- og socialvæsen og outputgab. For 2007-2009 er forgæves rekrutteringer i sundhed- og socialvæsen beregnet som summen af forgæves rekrutteringer i sociale institutioner og sundhedsvæsen. For 2022 er forgæves rekrutteringer i 2022 K1 omregnet til årsværdier. Figur 6.5 viser mekaniske fremskrivninger af ændringen i udbud og efterspørgsel efter SOSU-personalegrupper i 2030 målt i forhold til situationen i 2019. Fremskrivningerne kan ikke tolkes som prognoser, men alene mekaniske fremskrivninger, der bygger på nuværende adfærd, personalesammensætning og arbejdstid. Den fremtidige udvikling er forbundet med stor usikkerhed og vil afhænge af en række faktorer, som ikke nødvendigvis er medtaget. Resultaterne er angivet i antal personer, og der antages en konstant arbejdstidsfordeling i fremskrivningsårene. Antallet af personer er afrundet til nærmeste 1000 personer, hvorfor forskellen kan afvige fra summen til enkeltelementerne.

Kilde: Figur 6.4: Rekrutteringssurvey 2007-2022, STAR og Danmarks Konvergensprogram 2022. Figur 6.5: Økonomisk Analyse: Mekaniske fremskrivninger af udbud af og efterspørgsel efter velfærdsmedarbejdere (2022).

Det er først og fremmest på SOSU-området, at de mekaniske fremskrivninger peger på, at ændringen i behovet for medarbejdere væsentligt kan overstige ændringen i antallet med den relevante uddannelse. I fravær af nye indsatser eller andre tilpasninger vokser efterspørgslen efter SOSU-hjælpere og -assistenter i den mekaniske fremskrivning med 19.000 personer frem mod 2030, mens udbuddet kun

stiger med omtrent 3.000 personer. Det svarer til, at efterspørgslen vokser med 17.000 personer (af-rundet) mere end udbuddet frem mod 2030, *jf. figur 6.5*. Da fremskrivningerne tager udgangspunkt i situationen i 2019, skal resultaterne ses i forhold til, at der allerede i 2019 var rekrutteringsudfordringer på SOSU-området.

Beregningen er som nævnt mekanisk og tager ikke højde for en række forhold, der i praksis vil kunne ændre sig, fx studieoptag og -gennemførelse, skift mellem private og offentlige job, arbejdstid eller tilbagetrækning, *jf. boks 6.2*. Hertil kommer, at beregningen ikke tager højde for muligheden for øget produktivitet i det offentlige via bedre tidsanvendelse og øget fokus på kerneopgaven mv.

Boks 6.2**Mekaniske fremskrivninger er ikke egentlige prognoser**

Der er i figur 6.5 tale om forholdsvis simple fremskrivninger, hvor den stigende efterspørgsel er drevet af, at SOSU-personalet er ansat i de velfærdsområder, hvor aktiviteten forventes at stige mest som følge af befolkningsudviklingen; særligt plejehjem og hjemmehjælp grundet det stigende antal ældre. Udbuddet drives overordnet set af antallet af 'nye' SOSU'ere sammenholdt med antallet, der fratræder til andre jobs eller pensioneres. Den fremtidige udvikling af antallet af velfærdsmedarbejdere vil kunne afhænge af en række faktorer, som ikke nødvendigvis er medtaget i beregningerne. De mekaniske fremskrivninger skal ikke ses som en prognose, men primært en pejling på, om der kan være udsigt til en ændring i forskellen mellem potentiel udbud og efterspørgsel (med de anvendte forudsætninger), som fx kan gøre det vanskeligere at udmønte de prioriteringer, der ønskes.

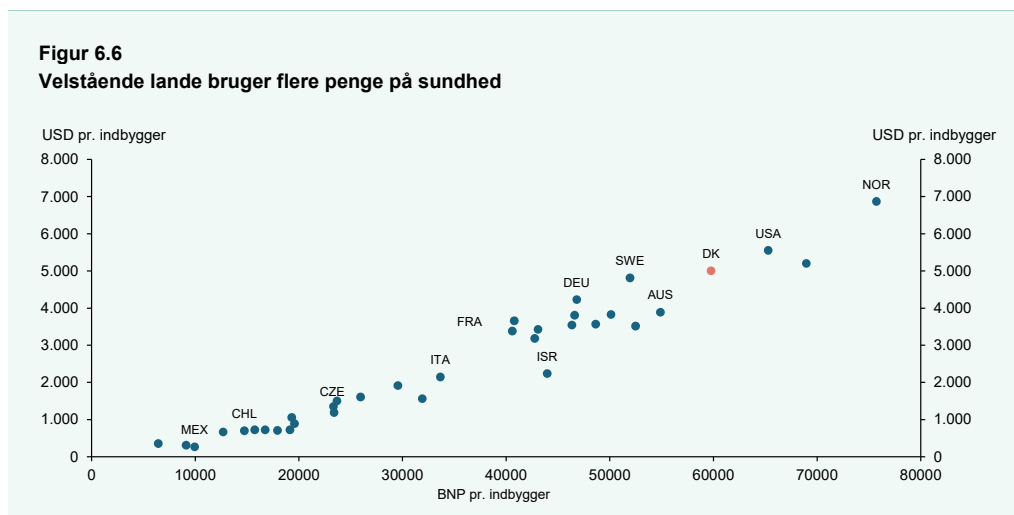
Stigende kompleksitet og stigende forventninger til offentlig velfærd

Meget fungerer godt i den offentlige sektor, og der leveres velfærd af høj kvalitet for danskerne takket være dygtige og engagerede medarbejdere. Men samtidig er opgaveløsningen i den offentlige sektor blevet mere kompleks. Regler i den offentlige sektor er indført med gode intentioner. Love og bekendtgørelser på velfærdsområderne er til for at sikre borgernes rettigheder og for at værne om, at kvaliteten i velfærden lever op til en forventet og ensartet standard. For omfattende dokumentationskrav og regulering kan dog tage tid fra kerneopgaven og opleves som udtryk for kontrol og manglende tillid til offentlig ansattes faglighed.

Selv om der i dag bruges flere penge på offentlig velfærd end nogensinde før, synes den offentlige service ikke altid tilstrækkelig.

En del af forklaringen er, at forventningerne til den offentlige velfærd typisk stiger i takt med, at vores levestandard øges. Generelt er det fx sådan, at jo mere velstående et land er, jo større er sundhedsudgifterne pr. borger, *jf. figur 6.6*. Lægevidenskaben og sundhedsteknologien udvikler sig hele tiden og giver mulighed for at behandle flere sygdomme, blandt andet med ny medicin. Det giver mange mennesker mulighed for et bedre liv. Danskerne kan med rette forvente, at nye og bedre behandlingsmuligheder og -metoder løbende introduceres i vores sundhedsvæsen.

En anden del af forklaringen kan være, at den offentlige velfærd over tid bliver taget for givet. Velfærden finansieres over skatten, så omkostningerne er ikke synlige for den enkelte, og det er heller ikke den enkelte, som bærer omkostningen ved at modtage flere eller bedre ydelser. Det kan øge ønskerne og forventningerne til de offentlige tilbud.

Kilde: Verdensbanken, Public expenditure on health from domestic sources.

Den teknologiske udvikling og stigende levestandard spiller også en rolle på andre områder end sundhed og ny medicin. Eksempelvis har digitale undervisningsredskaber delvist erstattet tavle og kridt i skolerne, og på de offentlige arbejdspladser er skrivemaskiner erstattet af pc'er og mobiltelefoner. De biler, som indkøbes til fx politiet, er mere avancerede end for 10, 20 og 30 år siden, og hjælpemidler til ældre og handicappede bliver stadig bedre. Alt det er eksempler på, at når den offentlige service følger med tiden, så følger der ofte en realvækst med i det offentliges køb af varer og tjenester fra det private.

For at stigende forventninger ikke skal føre til højere offentlige forbrugsudgifter som andel af BNP, kræver det blandt andet, at der i betydeligt omfang opnås løbende produktivetsforbedringer og bedre måder at gøre tingene på i det offentlige. Det sidste har fx i høj grad været tilfældet inden for sundhedsvæsenet, der i dag bruger nye behandlingsmetoder og ny teknologi til at forbedre behandlingen af patienterne. Digitalisering og ny teknologi giver også bredt set mulighed for mere effektiv sagsbehandling og borgerkontakt på mange områder, *jf. senere*.

Samtidig er det klart, at det ikke for alvor er muligt at passe børn mere effektivt, end man allerede gør. Og selv om nye hjælpemidler kan spille en positiv rolle inden for fx ældresektoren, så er der grænser for, hvor meget produktiviteten kan øges ad den vej.

Hvis den offentlige sektor både skal kunne følge med den demografiske udvikling og med tiden, så vi kan bevare daginstitutioner, skoler, ældrepleje og sundhedsvæsen mv. af høj standard, så kræver det, at vi løbende effektiviserer og udvikler bedre måder at gøre tingene på – og at der løbende afsættes ressourcer til kernevelfærden.

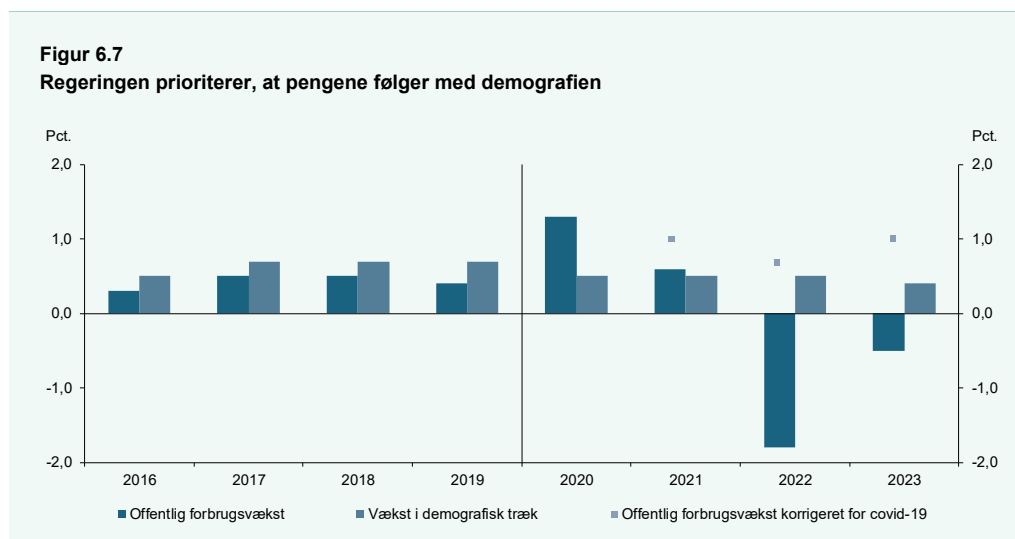
Med udspillet *Danmark kan mere III* har vi anvist vigtige skridt på vejen til at styrke og fremtidssikre det danske velfærdssamfund, *jf. også afsnit 6.3*.

6.2 Der skal afsættes tilstrækkelige ressourcer til velfærd

Bedre offentlig velfærd frem mod 2030 stiller krav til, at der både afsættes tilstrækkelige ressourcer, at der er nok velfærdsmedarbejdere i den offentlige sektor, og at vi samtidig sikrer, at ressourcerne anvendes bedst muligt og fokuseres på den nære velfærd, der gør en forskel for borgerne.

Der skal være råd til et basisløft af den offentlige velfærd

Det er en prioritet for regeringen, at pengene følger med, når der kommer flere børn og ældre. Derfor har regeringen siden sin tiltrædelse handlet, som om der var en gældende velfærdslov, der forpligter den skønnede vækst i det offentlige forbrug på tidspunktet for finanslovsforslaget til (som minimum) at svare til den beregnede vækst i det demografiske træk, *jf. figur 6.7*.

Kilde: *Økonomisk Redegørelse* på tidspunktet for finanslovsforslaget 2015-2022.

Regeringen sikrer med sin 2030-plan, at der er afsat tilstrækkelige midler inden for det finanspolitiske råderum til et basisløft af velfærd frem mod 2030, *jf. kapitel 1 og 5*.

Samtidigt er det væsentligt for regeringen at prioritere et løft af velfærd ud over det demografiske træk. Vi er nødt til at være ansvarlige og realistiske. Hvis vores sundhedsvæsen og øvrige kernevelfærd skal følge med tiden, er det ikke nok, at pengene følger med demografien, heller ikke selv om vi bliver bedre til at fokusere på kerneopgaven og gøre tingene smartere. Der skal være økonomisk plads til blandt andet nye sundhedsbehandlinger.

Også på andre områder er der brug for at forbedre den offentlige velfærd. De ældre har krav på en værdig ældrepleje med tid til omsorg. Og vi skal styrke indsatsen mod kriminalitet og have et bedre fungerende retssystem.

Når der er lagt tilstrækkeligt til side til grøn omstilling, et løft af basisvelfærden og skabt plads til varige investeringer i vores forsvar og sikkerhed, så vil der kun være få penge tilbage til nye velfærdsforbedringer eller andre nye tiltag. Pengene hertil svarer til ca. 1¾ mia. kr. om året og dermed til en stram årlig finanslov. Regeringen ønsker blandt andet at prioritere samlet set 5 mia. kr. af det tilbageværende råderum frem mod 2030 til bedre velfærd, herunder sundhed.

Vi skal derfor også bruge pengene bedre, så vi får mest muligt udbytte af de stramme rammer. Vi skal tage fat om de ting, der ikke fungerer godt nok i dag. Vi skal skære unødige opgaver og papirarbejde væk, og vi skal have mere nærhed og værdighed i vores velfærd. Vi skal sørge for, at pengene i den offentlige sektor i højere grad bruges på kerneopgaven, der hvor det gør en forskel i mødet med brugerne af den offentlige service, *jf. afsnit 6.3*.

Medarbejdere nok til fremtidens velfærd

Velfærdsmedarbejderne er helt centrale for, at der leveres en velfærd af høj kvalitet i den offentlige sektor med velfungerende dagtilbud, folkeskoler, hospitaler og plejehjem. Det er afgørende for fremtidens velfærd, at der er medarbejdere nok. Personalemangel kan medføre udfordringer i den daglige drift og have betydning for medarbejdernes trivsel og kvaliteten af den offentlige velfærd. Udfordringerne knyttet til fremtidens velfærd betyder, at der er behov for at finde nye løsninger til at håndtere rekrutteringsudfordringer og sikre flere medarbejdere med rette kompetencer. Da udfordringerne er komplekse, er vejene flere og sammensatte.

Mulighederne for at rekruttere medarbejdere til den offentlige velfærd afhænger blandt andet af, hvor mange unge, der tager en velfærdsuddannelse og vil arbejde inden for faget, samt hvor mange år de bliver i sektoren. Der kan det være en udfordring for den fremtidige velfærd, hvis der ikke er nok unge, der vælger at tage en velfærdsuddannelse. Det er også afgørende, hvor mange timer, medarbejderne ønsker at arbejde, ligesom det kan spille en rolle, hvor mange timer, de tilbydes i de offentlige stillinger.

Særligt i ældreplejen forventes der udfordringer med at rekruttere tilstrækkeligt med medarbejdere med de relevante uddannelseskompetencer. Med *Danmark kan mere III* foreslår regeringen at invitere FOA og KL til trepartsforhandlinger med henblik på at finde fælles forpligtende løsninger på rekrutteringsudfordringen på ældreområdet først og dernæst på dagtilbuds- og folkeskoleområdet.

En vej til at modvirke fremtidig mangel på SOSU-personale vil være at styrke tilgangen og gennemførelsesprocenten på SOSU-uddannelserne med henblik på at sikre et tilstrækkeligt antal medarbejdere i ældreplejen. Der er allerede gennemført tiltag, som har betydet at frafaldet på SOSU-uddannelserne er blevet mindre, *jf. boks 6.3*. Dertil har regeringen i forbindelse med *Aftale om finansloven for 2021* (december 2020) afsat 425 mio. kr. stigende til 500 mio. kr. årligt til at understøtte opkvalificering af medarbejderne i ældreplejen med henblik på at øge fagligheden. Med *Danmark kan mere III* foreslår regeringen en række tiltag for at styrke SOSU-uddannelserne, herunder ved at:

- Udvide lærepladssikkerheden for SOSU-assistenten
- Styrke indsatser for elever med behov for sprogunderstøttelse
- Gennemføre en målrettet rekrutteringskampagne for at tiltrække flere til faget
- Lave mentorordninger med henblik på at få gavn af seniorer med erfaring
- Etablere simulationsfaciliteter i undervisningen
- Afdække barrierer for at oprette SOSU-satellitter på landsplan
- Tilbyde løn under uddannelse til alle SOSU-elever fra grundforløbets anden del

Andre veje kan blandt andet handle om at skabe rammerne for, at flere har lyst og mulighed for at arbejde fuldtid frem for deltid, eller gennem tiltag målrettet at øge trivsel og motivation på arbejdspladsen og nedbringe sygefraværet. Sygefraværet er relativt højt i kommuner og regioner sammenlignet med det private og med staten – og særligt for SOSU-medarbejderne. Derfor foreslår regeringen at afsætte en ramme til indsatser for bedre fysisk og psykisk arbejdsmiljø samt til indsatser for at nedbringe sygefravær. Der er også muligheder i innovative måder at frigive tid for velfærdsmedarbejderne, fx gennem øget brug af velfærdsteknologi, *jf. afsnit 6.3*.

Boks 6.3

Frafaldet på SOSU-uddannelserne er blevet mindre

SOSU-medarbejderne udgør en hjørnesten i ældreplejen. I det udfordringsbillede frem mod 2030 særligt peger på udfordringer med rekruttering af SOSU-medarbejdere, er det et mål, at der skal uddannes flere og færre skal falde fra under uddannelserne.

Der er udfordringer med frafald på SOSU-uddannelserne, særligt i overgangen mellem grund- og hovedforløb, hvor eleverne skal indgå en lærepladsaftale. Der har dog været markante reduktioner i frafaldet de seneste år. Overordnet er det en markant og vigtig forbedring, som vil påvirke den fremtidige rekrutteringssituation positivt.

Reduktionen i frafald på SOSU-uddannelserne skal blandt andet ses i sammenhæng med, at regeringen løbende har igangsat en lang række indsatser for at gøre uddannelserne mere attraktive og reducere frafaldet. Det drejer sig fx om Task force om Veje til flere hænder (2020), som blev udarbejdet af en række ministerier, KL og Danske Regioner, og som indeholder anbefalinger til at sikre flere medarbejdere på social-, ældre- og sundhedsområdet. Den har blandt andet fokus på SOSU-uddannelserne og kommer med anbefalinger til at fastholde fokus på rekruttering til uddannelserne, drøfte minimumsdimensioneringen på uddannelserne, sikre kvalitet i uddannelser og modvirke frafald. Herudover fremhæves lokale løsninger for fx at reducere frafald.

Med *Aftale om finansloven for 2021* (december 2020) blev der afsat 425 mio. kr. i 2021, 450 mio. kr. årligt i 2022-2023 og 500 mio. kr. årligt fra 2024 og frem til flere hænder og højere faglighed i ældreplejen. Kommunerne skal anvende midlerne til ansættelse af erstatningspersonale i ældreplejen under forudsætning af, at ufaglært personale i ældreplejen tager en social- og sundhedsuddannelse. Desuden blev der afsat 80 mio. kr. årligt fra 2021-2024 til et ekstraordinært og markant løft af taxametertilskuddene til hovedforløbene på SOSU-uddannelserne. Herudover er der indgået en 5-årig lærepladsaftale for SOSU-uddannelserne for 2022-2026 mellem regeringen, KL, Danske Regioner og FOA i 2021. Med aftalen sættes et minimum for antallet af lærepladser til uddannelserne til SOSU-assistent og SOSU-hjælper på henholdsvis 6.000 og 3.000 elever i aftaleperioden. Aftalen har også fokus på bedre udnyttelse af lærepladskapaciteten og øget gennemførelse. På den måde er aftalen med til at understøtte, at flere kan gennemføre uddannelserne.

6.3 Ressourcerne skal prioriteres til det, der gør en forskel

Når der er sat penge af til at dække basisvelfærden, investere i den grønne omstilling og styrke Danmarks forsvar og sikkerhed, så er der kun et begrænset råderum på ca. 1¾ mia. kr. årligt til øvrige prioriteter og løbende opståede behov mv. Det svarer til en realvækst i det offentlige forbrug ud over det demografiske træk og forsvar på ca. 0,3 pct. pr. år, og det er ganske få penge set i historisk perspektiv. Det er derfor en central prioritet for regeringen, at ressourcerne i den offentlige sektor anvendes så effektivt som muligt og prioriteres derhen, hvor de gør en reel forskel. Danskerne skal opleve en endnu bedre service og mere nærhed og tilgængelighed i den offentlige sektor.

Ind til kernen af den offentlige sektor

Bedre ressourceanvendelse og konkrete omprioriteringer i den offentlige sektor skal bidrage til at opfylde regeringens målsætning om et øget prioriteringsrum på 15 mia. kr. Prioriteringsrummet skal frem mod 2030 blandt andet gå til målrettede investeringer i fremtiden, herunder uddannelse og gode vækstvilkår for dansk erhvervsliv. Samtidigt skal der prioriteres initiativer, der kan understøtte, at alle børn får en god start på livet og dermed forebygge, at de kommer til at stå uden for arbejdsfællesskabet som voksne. Frigørelse af ressourcer til kerneopgaven samt øget nærhed og tilgængelighed i den offentlige sektor kan blandt andet opnås ved regelforenkligning, øget automatisering og fælles løsninger på tværs af institutioner eller kommunegrænser. Regeringens ambitioner for velfærdssamfundet er høje. Med *Danmark kan mere III* tager vi de første vigtige skridt, jf. boks 6.4.

Boks 6.4

Hovedinitiativer for den offentlige sektor i *Danmark kan mere III*

Ind til kernen – ressourcerne skal bruges på velfærd

- **Udbredelse af velfærdsaftaler til alle landets kommuner:** Vi skal stole på, at kommunerne og de lokale ledelser kan levere en velfærd af høj kvalitet med fagligheden som bærende søjle. Derfor vil vi sætte alle kommuner fri fra statslige regler på ét af de store velfærdsområder: Dagtilbud, folkeskole, beskæftigelse eller ældrepleje.
- **Statsligt regelstop:** Antallet af regler er de seneste 30 år steget markant. Regeringen vil derfor indføre et "regelstop", som skal bremse væksten af nye unødvendige regler og krav. Det betyder, at hvis der med fremtidige udspil foreslås nye regler eller krav, der tager medarbejdernes tid med borgerne, så skal der samtidig fjernes tilsvarende antal eksisterende regler og krav.
- **Voksende bureaukrati i kommunerne skal ruller tilbage og erstattes af borgernær velfærd:** Vi skal prioritere vores ressourcer der, hvor de er til størst gavn for borgerne. Derfor skal kommunerne nedbringe administrationsudgifterne, som i stedet skal prioriteres til den borgernære velfærd, fx til mere tid til vores ældre, børn og udsatte. Omfanget af registreringer og dokumentation skal mindskes, så tiden i stedet bruges sammen med borgerne. Regeringen vil derfor indgå partnerskaber på de store velfærdsområder, som skal opstille målsætninger for, hvor meget tid, der skal bruges sammen med borgerne. På ældreområdet skal der indføres et ambitiøst mål om at halvere antallet af registreringer i det daglige arbejde.

Flere medarbejdere – sikring af fremtidens velfærd

- **Trepartsaftaler om flere kolleger til velfærden:** Hvis udfordringerne ift. at rekruttere og fastholde tilstrækkeligt kvalificeret personale på de store velfærdsområder skal løses, kræver det, at alle tager medansvar for at finde de gode løsninger. Regeringen vil derfor i efteråret tage initiativ til trepartsdrøftelser om rekrutteringssituationen på først ældreområdet. Regeringen vil efterfølgende tage initiativ til også at indlede trepartsforhandlinger på dagtilbuds- og folkeskoleområdet, herunder påbegynde snarlige drøftelser med arbejdsmarkedets parter om en flerårig lærepladsaftale for den pædagogiske assistentuddannelse.
- **Styrkede SOSU-uddannelser og elevløn under uddannelse:** Flere skal søge ind på SOSU-uddannelserne og færre elever skal falde fra undervejs. Vi ønsker mere attraktive uddannelser, som kan bane vejen for, at der også i fremtiden er nok kvalificerede medarbejdere i ældreplejen. Regeringen vil bl.a. give alle elever på SOSU-uddannelserne løn fra grundforløbets anden del.
- **Opgør med eksterne vikarer:** Regeringen vil indgå en aftale med kommuner og regioner om, at de i videst muligt omfang skal nedbringe forbruget af eksterne vikarer.
- **Hjælp og værdighed i hverdagen gennem øget brug af velfærdsteknologi:** Velfærdsteknologi rummer potentialet til at frigøre tid og nærvær i samværet med den ældre og samtidig skabe et bedre og mere attraktivt arbejdsmiljø for medarbejderne i ældreplejen. Derfor vil regeringen investere i udbredelse og styrket brug af velfærdsteknologi i ældreplejen.

Ind til kernen i den offentlige sektor

Ved at søge ind mod kernen af den offentlige sektor, kan ressourcerne prioriteres derhen, hvor de gør den største forskel – nemlig i løsningen af kerneopgaven. Regeringen vil løbende arbejde for større nærhed og kvalitet i den offentlige service til gavn for danskerne.

> **Ressourcerne skal bruges på at løse kerneopgaven**

Ressourcerne skal fokuseres på at løse kerneopgaven bedst muligt, og der skal være øget fokus på, at unødvendige tiltag, der ikke bidrager til løsningen af kerneopgaven, skal skrælles bort.

> **Mere nærhed og mindre bureaukrati**

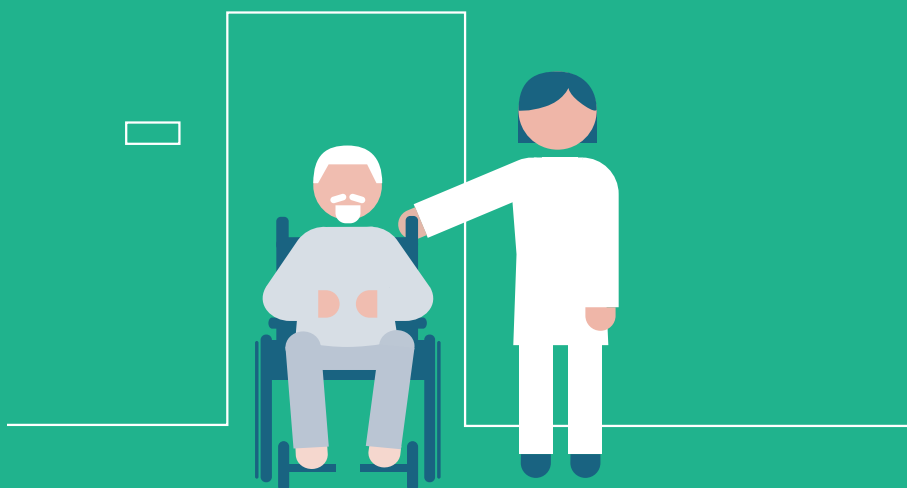
Velfærdsmedarbejdernes tid skal bruges på kerneopgaven og ikke på unødigt bureaukrati. Det stiller krav til, at love og bekendtgørelser rammer plet, så der reguleres i det omfang og på de områder, hvor det er nødvendigt, og som giver værdi.

> **Ny teknologi kan frigøre arbejdskraft og bidrage til borgernær velfærd**

Øget digitalisering og automatisering kan frigøre tid og hænder til kerneopgaven inden for blandt andet ældreplejen og sundhedsvæsenet ved, at ressourcer kan flyttes fra administrative opgaver til borgernære opgaver.

Ressourcerne skal gå til **kerneopgaven**

Ressourcerne skal bruges på det, der gør en forskel. Det kan bidrage til at frigøre nye midler til forbedringer af den offentlige service samt frigøre velfærdsmedarbejdernes tid til den borgernære kontakt.

> **Fælles løsninger skal frigøre ressourcer til borgernær velfærd**

For opgaver, der ikke er borgernære, eller som kræver en høj grad af specialisering, bør det afdækkes, om de kan løses bedre i fælleskab, fx opgaver der er ens på tværs af institutioner eller kommunegrænser. Fælles løsninger kan højne kvaliteten og frigøre midler, der kan geninvesteres i den nære velfærd.

> **Nærhed i den offentlige service i hele Danmark**

Alle skal have adgang til en god offentlig service, uanset hvor i landet, de bor. Det kræver, at der er adgang til bl.a. uddannelser, skoler, job og sundhed i alle dele af landet. Samtidig skal hovedstaden og de større byer fortsat være kendetegnet ved plads til alle og med gode vilkår for at bo, leve og arbejde.

Ressourcerne skal bruges på at løse kerneopgaven

Den offentlige sektor skal fokusere endnu mere på kerneopgaven. Der skal ikke bruges ressourcer på unødige eller overflødige tiltag, som spilder medarbejdernes tid, eller som ikke gør en reel forskel. Ressourcerne skal bruges rigtigt og prioriteres til den borgernære velfærd. Kommunerne bruger ca. 45 mia. kr. årligt på administration. Udgifterne er stigende, og der er stor forskel på, hvor meget den enkelte kommune anvender på administration.

Regeringen vil frem mod 2030 arbejde for og prioritere, at midlerne og medarbejderne prioriteres til kerneopgaverne og den borgernære velfærd. Regeringen foreslår konkret, at der frigøres 2½ mia. kr. årligt, som kommunerne skal omprioritere fra administration til den borgernære velfærd.

Mere nærhed og mindre bureaukrati

Det er en vigtig politisk prioritet at skabe mere frihed og nærhed i den offentlige sektor, herunder ved at sætte medarbejdernes faglighed fri og styrke de lokale beslutninger, så der kan tages bedst muligt hensyn til den enkelte borgers ønsker og behov. Derfor foreslår regeringen, at der indføres et "regel-stop". Regeringen vil fremadrettet ikke fremlægge politiske udspil på de borgernære velfærdsområder som indeholder regler eller krav, der mindsker medarbejdernes tid med borgeren, fx registreringer, uden at forslå, at der fjernes en tilsvarende regel.

Med velfærdsaftalerne fra 2020 gav regeringen syv kommuner mulighed for at blive sat fri på dagtilbuds-, folkeskole- og ældreområdet i en treårig forsøgsperiode. Regeringen fjernede sammen med Folketinget størstedelen af den statslige regulering for de omfattede kommuner, samtidig med at kommunerne tilsvarende forpligtede sig til at fjerne mest mulig unødigt kommunal regulering på områderne. Hensigten har været at tage et grundlæggende opgør med den stigende reguleringsmængde og genindstille fokus på det, der er formålet: at skabe velfærd af høj kvalitet i mødet mellem mennesker.

Velfærdsaftalerne skal bidrage med erfaringer, som kan give inspiration til indretningen af den offentlige velfærd, så der kan findes nye løsninger på kendte og fremtidige udfordringer. De foreløbige erfaringer med frisættelsen i de syv kommuner viser øget motivation og bred opbakning blandt ledere, medarbejdere og borgere.

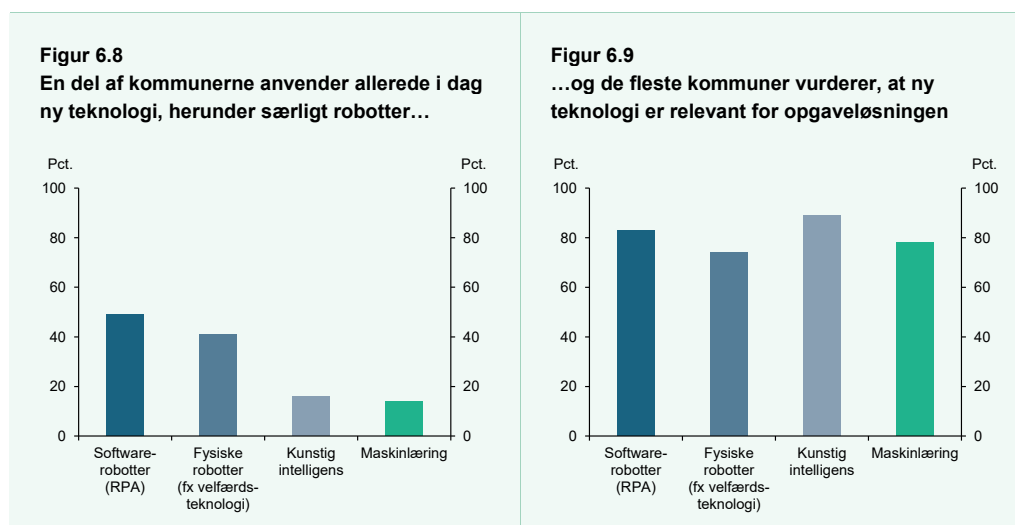
Regeringen vil derfor give alle landets kommuner samme mulighed for at blive sat fri på enten dagtilbuds-, folkeskole- eller ældreområdet, så kommuner på tværs af hele landet får større frihed og fagligt handlerum til at levere tydelige resultater. Samtidig er det en politisk prioritet at udbrede velfærdsaftalerne til beskæftigelsesområdet, som er kendetegnet ved omfangsrig regulering og komplekse procesregler. Derfor har regeringen aftalt med KL, at fire kommuner som forsøg sættes fri af statslig regulering på beskæftigelsesområdet for at gøre mere plads til kreativitet og nytænkning.

Regeringen har endvidere foreslået, at der udarbejdes en ny kort og præcis ældrelov med fokus på klare værdier om værdighed, valgfrihed, selvbestemmelse og få dokumentationskrav. Ældreloven skal skabe grundlaget for mere tid til omsorgen og plejen for de ældre, hvor unødigt bureaukrati og kontrol erstattes af øget tillid til medarbejderne og mere plads til fagligheden.

På den baggrund nedsatte regeringen i februar 2022 et rådgivende panel og tre ekspertgrupper med relevante aktører, herunder interessenter, forskere, borgere, medarbejdere og ledere med praksiserfaring fra sektoren. Afrapporteringen fra arbejdet blev præsenteret for social- og ældreministeren i september 2022 og udgjorde en del af grundlaget for de forslag på ældreområdet, regeringen præsenterede med *Danmark kan mere III*.

Ny teknologi kan frigøre arbejdskraft og bidrage til borgernær velfærd

Ligesom digitaliseringen i de sidste årtier har haft stor betydning for erhvervslivet, så er det i dag også blevet afgørende for, at vores velfærdssamfund kører rundt. En stor del af kommunikationen med det offentlige er over de seneste år blevet digitaliseret. I dag kan man fx forny sine recepter i en app og håndtere sin årsopgørelse eller ansøgning om SU digitalt. Den offentlige sektor er således i dag præget af digitale og nye teknologiske løsninger, som gør det nemmere for langt de fleste at være borger og virksomhed – og som gør det mindre ressourcekrævende for myndighederne at varetage opgaverne på en etisk, tryk og forsvarlig måde. Den offentlige sektor er begyndt at anvende disse løsninger, men mulighederne er fortsat store.

Kilde: Kommunernes Teknologiradar 2022.

Danmark er blandt de førende lande i verden inden for offentlig digitalisering ifølge opgørelser fra blandt andre Europa Kommissionen og FN. Det skyldes i høj grad, at danskerne har taget de digitale løsninger til sig. Løsninger som Nem-ID (nu Mit-ID), digitalt kørekort og sundhedskort, coronapas-app'en osv. har gjort hverdagen nemmere for mange mennesker og samtidig gjort ressourceanvendelsen mere effektiv i det offentlige.

Men også på andre områder spiller ny teknologi en positiv rolle. Det er fx over 40 pct. af kommunerne, der i dag anvender fysiske robotter inden for velfærdsområder. Tre ud af fire kommuner vurderer, at sådanne robotter er eller vil være relevante for opgaveløsningen, jf. figur 6.8 og 6.9. Robotteknologi kan fx afhjælpe nedslidende arbejde ved at overtage tunge løft i ældreplejen.

Særligt på sundhedsområdet er Danmark langt fremme med at udvikle og anvende digitale løsninger og ny teknologi. Vi har nogle af verdens bedste sundhedsdata, som går hånd i hånd med teknologiske løsninger. Ligeledes rummer sundhedsområdet fortsat store potentialer for at frigøre ressourcer og forbedre kvaliteten af behandlingerne. Det ses fx inden for billeddiagnostikken, hvor screeningen for brystkræft kan understøttes af kunstig intelligens. Erfaringer viser, at teknologien kan hjælpe speciallægerne med at vurdere røntgenbillederne, hvilket kan aflaste læger med op til 30 pct. af deres opgave ved screeningen. Det betyder også, at man hurtigere kan få svar og om nødvendigt hurtigere

komme i behandling. Ligeledes kan fx telemedicin til mennesker med KOL eller dårligt hjerte give en nemmere hverdag.

Kommunerne melder også om høje forventninger til, at teknologier som maskinlæring eller kunstig intelligens kan være relevante for dele af deres opgaveløsning. Digitalisering benyttes allerede til at frigøre behandlings- og plejeresressourcer inden for sundhedsvæsenet og ældreplejen, ligesom der er gjort de første erfaringer med kunstig intelligens gennem fx automatiseret sagsbehandling hos nogle myndigheder. Dermed kan øget brug af kunstig intelligens lette visse administrative opgaver, og dermed frigive ressourcer eller tid til andre opgaver.

Derudover peger erfaringer fra en række konkrete danske projekter på, at velfærdsteknologiske løsninger kan give en oplevelse af øget tryghed, livskvalitet og fleksibilitet i hverdagen. Samtidig peger erfaringerne på, at løsningerne kan styrke selvhjulpne og involveringen i egen behandling og pleje. Ny teknologi kan således både frigøre arbejdskraft, men også bidrage til at forbedre velfærd.

Regeringen har med sin digitaliseringsstrategi igangsat en række initiativer, der skal drive den digitale udvikling af den offentlige service, frigøre tid til kernevelfærd og skabe et mere fleksibelt og effektivt tilbud til danskerne, jf. boks 6.5. Med *Danmark kan mere III* foreslår regeringen, at der investeres i en styrkelse og udbredelse af brugen af velfærdsteknologi i ældreplejen. Det skal bane vejen for nye og kloge løsninger i kommunerne, som både kan frigive tid hos medarbejderne, gøre de ældre friere og mere selvhjulpne og øge kvaliteten af velfærd.

Boks 6.5

Initiativer i digitaliseringsstrategien målrettet den offentlige sektors produktivitet

Med regeringens digitaliseringsstrategi igangsættes en række initiativer, der med digitalisering skal styrke den offentlige sektors produktivitet:

10-årsplan for ny teknologi i den offentlige sektor

Nye teknologiske løsninger skal frigøre tid og arbejdskraft i den offentlige sektor. Der igangsættes derfor et langsigtet, målrettet arbejde for udbredelse af ny teknologi i den offentlige sektor, der skal frigøre mere tid til den borger-nære velfærd svarende til 10.000 årsværk over 10 år og bidrage til at løse manglen på arbejdskraft i den offentlige sektor. Regeringen vil drøfte arbejdet med KL og Danske Regioner.

Det offentlig-private samarbejde om innovation og ny teknologi styrkes

Med CO-PI er der oprettet en national enhed, der har til formål at styrke det offentlig-private samarbejde om innovative løsninger blandt andet ved at opsamle og udbrede viden om offentligt-privat samarbejde, innovative og fleksible udbud og ved at skabe øget dialog mellem myndigheder og private virksomheder.

Videomøder skal tilbydes som supplement til fysiske møder i flere dele af den offentlige sektor

I en travl hverdag skal danskerne i højere grad kunne modtage fleksible tilbud som videomøder, når de skal i kontakt med den offentlige sektor. Øget anvendelse af videomøder bidrager til en mere tilgængelig og tidssvarende offentlig sektor. Første skridt er at opsamle erfaringerne med brug af videomøder i det offentlige med henblik på at tilbyde videomøder som supplement til fysiske møder i flere dele af den offentlige sektor.

Kilde: Regeringens digitaliseringsstrategi.

Regeringen vil endvidere udpege tre frontløberkommuner, som får til opgave at gå forrest med at implementere nye velfærdsteknologier i ældreplejen. Dertil skal der etableres et national partnerskab for velfærdsteknologi, som skal sætte skub i implementeringen af velfærdsteknologi i den nære sundheds- og ældresektor.

Når kommunikationen med offentlige myndigheder bliver tiltagende digital, kan det for nogle danskere også være svært at følge med. For dem kan den offentlige sektor komme til at virke fjern og svært tilgængelig. Derfor skal vi altid sikre, at den offentlige service er tilgængelig for dem, der har brug for den. Med den høje grad af digitalisering har vi et særligt ansvar for, at velfærdssamfundet og den offentlige service er tilgængelig for alle – uanset den enkeltes digitale kompetenceniveau. Det kræver blandt andet, at der stilles hjælp, vejledning og gode alternativer til rådighed for de borgere, der finder digitalisering svært.

Regeringen har derfor i september 2022 lanceret et udspil for digital inklusion 'Et digitalt samfund for alle', der skal gøre det nemmere at vælge det digitale fra, gøre det nemmere at få hjælp og hjælpe andre, gøre de digitale løsninger nemmere at bruge for flere og styrke den politiske forankring af dagsordenen.

Fælles løsninger skal frigøre ressourcer til borgernær velfærd

En stor del af ressourcerne i den offentlige sektor anvendes allerede på borgernære opgaver, som løses bedst decentralt med frihed til lokale løsninger og medarbejdernes faglighed. Regeringen vil fortsætte med at øge nærheden og tilgængeligheden af den borgernære velfærd og give øget handle- rum til at træffe beslutninger tættere på mennesket.

Men andre opgaver i den offentlige sektor kræver ikke på samme måde borgerkontakt, lokalkendskab og tilgængelighed. Her kan fælles løsninger og øget grad af specialisering være med til at højne kvaliteten af den offentlige service for danskerne og frigøre midler, der kan geninvesteres i den nære velfærd.

Opgaver, der er ens på tværs af institutioner, kan give mening at løse centralt. Fx skal de fleste offentlige institutioner have kontorartikler – og et fælles indkøb kan spare både tid og penge, uden at der skæres på velfærden og den service, danskerne oplever. Der arbejdes blandt andet med fælles løsninger på tværs af staten inden for HR, IT og indkøb og på tværs af den offentlige sektor med udbetaling af en række ydelser i Udbetaling Danmark. Det vil løbende være relevant at overveje, om opgaverne på tværs af den offentlige sektor vil kunne løses bedre gennem en organisering i en fælles løsning.

Fælles løsninger kan også give mening for opgaver, der kræver en høj grad af specialisering og kritisk masse for at sikre den bedste service. Med flerårsaftalen for politiets og anklagemyndighedens økonomi (2021-2023) oprettes der således en ny national efterforskningsenhed, der skal styrke specialiseringen i bekæmpelsen af den alvorlige økonomiske, organiserede og it-relaterede kriminalitet, samtidig med at der gennemføres en nærhedsreform af politiet med 20 nye nærpolygonheder, flere lokalbetjente og beredskabspatruljer samt mere frihed til lokale løsninger.

Nærhed i den offentlige service i hele Danmark – balance mellem land og by

En god offentlig service skal være tilgængelig for alle. Det kræver, at der holdes en fornuftig balance mellem land og by, hvor der er adgang til gode velfærdstilbud i form af blandt andet uddannelser, skoler, job og sundhed i alle dele af landet. Samtidig skal hovedstaden og de større byer fortsat være kendetegnet ved plads til alle og med gode vilkår for at bo, leve og arbejde. Der er, siden regeringens tiltrædelse, indgået en række politiske aftaler, der skal skabe et mere sammenhængende og balanceret Danmark, *jf. boks 6.6*.

Boks 6.6**Bedre balance mellem land og by**

- **Lige rammer for velfærd:** Regeringen har indgået politisk aftale om et nyt udligningssystem, der sikrer mere lige rammer for velfærd i Danmark. Aftalen betyder, at der flyttes 1,4 mia. kr. ekstra til landets yderkommuner, og den omfatter et særligt tilskud til udsatte yder- og ø-kommuner på 1,5 mia. kr.
- **Nærhed i sundhedsvæsenet:** Alle skal have mulighed for sundhedsbehandling tættere på, hvor de bor. Regeringen har indgået en bred politisk aftale, der styrker sammenhængen og nærheden i sundhedsvæsenet, blandt andet gennem etablering af op til 25 nærhospitalet fordelt i hele landet. Derudover er der aftalt tiltag til at sikre flere læger og bedre lægedækning i områder med lægemangel blandt andet ved indførelse af praksispligt.
- **Trygheden tæt på:** Med flerårsaftalen for politiets og anklagemyndighedens økonomi (2021-2023) har regeringen aftalt 20 nye nærpolitienheder, der skal flytte politiet tættere på danskerne.
- **Sammenhængende infrastruktur på tværs af Danmarkskortet:** Med en bred politisk aftale er det besluttet at investere i en række initiativer, der skal bidrage til, at Danmark hænger bedre sammen. Det indebærer blandt andet en styrkelse af vejinfrastrukturen, der skal bidrage til mere sammenhængende vejforbindelser i hele Danmark i 2022-2035 og en pulje til bedre trafikale sammenhæng mellem land og by.
- **Mere blandede og grønnere byer:** Pædagogen, politibetjenten, SOSU'en og andre med almindelige indtægter skal have mulighed for at bosætte sig i den by, hvor de arbejder og løser vigtige opgaver i velfærdssamfundet. Regeringen har indgået en politisk aftale, der skal bidrage til mere blandede byer gennem opførelse af almene boliger og derved skabe mere sammenhængende byer. Dertil kommer initiativer indgået mellem regeringen og en række aftalepartier, der skal sikre en grønnere biltrafik, mere bynær skov og renere luft i de større byer i hele landet.
- **Uddannelse i hele landet:** Man bliver ofte der, hvor man har uddannet sig. Derfor skal der være mulighed for at uddanne sig i hele landet. Regeringen og et bredt flertal i Folketinget har indgået en aftale om flere og bedre muligheder for at tage uddannelse i hele Danmark. Aftalen rummer en ambitiøs målsætning om, at 60 pct. af uddannelsespladserne på de fire store velfærdsuddannelser på sigt skal ligge uden for de største byer. Med aftalen indføres blandt andet også et nyt regionalt taxametersystem og en 2030-målsætning om højere optag uden for storbyerne og lavere optag i de største byer. Selvom der i dag er et bredt udbud af ungdomsuddannelser i Danmark, er der også bare pletter på landkortet. Derfor foreslår regeringen, at alle byområder med mere end 10.000 indbyggere skal have mulighed for at tilbyde mindst én ungdomsuddannelse.

Hertil kommer en række understøttende tiltag for at sikre bedre balance mellem land og by. Regeringen har med et bredt flertal i Folketinget blandt andet besluttet at afsætte mere end 550 mio. kr., der skal understøtte mere liv i bymidter og landdistrikter med stærke lokalsamfund. Dertil er det med regeringens kontrolreform besluttet at etablere otte nye skattecetre uden for hovedstadsområdet, hvoraf de første to åbnede i 2020 i Fredericia og Frederikssund og de næste to i Esbjerg og Viborg i

2021. I 2022 åbnes skattecentre i Ringe og Slagelse, og med den kommende etape 4 åbnes de sidste to nye skattecentre i Svendborg og Frederikshavn i 2023. Regeringen vil fortsætte arbejdet med at understøtte balancen mellem land og by.

Øvrige fokusområder

Ud over de nævnte tiltag vil regeringen arbejde i flere spor i en ambitiøs reformdagsorden for forbedring af den offentlige service til gavn for danskerne, *jf. boks 6.7*.

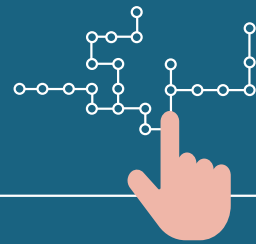
Boks 6.7

Øvrige fokusområder for forbedret offentlig service frem mod 2030

- **God arbejdsgiveradfærd og lokalt ledelsesrum:** Offentlige arbejdsgivere skal understøtte gode betingelser og fremme et godt arbejdsmiljø for medarbejderne, hvor de kan yde deres bedste. Det kræver blandt andet et lokalt ledelsesrum: De lokale ledere kender medarbejderen og opgaven bedst og har de bedste forudsætninger for at drive en stærk institution.
- **Inspiration fra den private sektor:** Den offentlige sektor kan hente inspiration fra og samarbejde med den private sektor. Det kan være gennem offentlig-privat samarbejde eller at bestemte opgaver indkøbes fra private, fx rengøring, hvis det er meningsfuldt for den enkelte institution og bidrager til at frigøre ressourcer til kerneopgaven.
- **Transparens, samarbejde og erfaringsudveksling:** En øget transparens om, hvordan den offentlige sektor drives, kan både tilskynde institutionerne yderligere til at udføre opgaverne bedst muligt og skabe grobund for gode idéer og erfaringsudveksling på tværs af de offentlige institutioner.
- **God økonomistyring:** God økonomistyring bidrager til bedst mulig ressourceudnyttelse, herunder gennem resultatorienterede styringsmål.

7.

Velstand, erhvervsliv og digitalisering

Danmark er et rigt land med stærke og innovative virksomheder

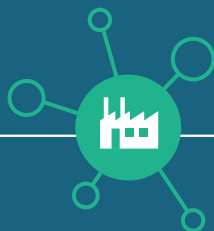
Danmark er et af de mest velstående og produktive lande i verden. Danske virksomheder og lønmodtagere har været dygtige til at udnytte nye teknologier. Innovation og velstand understøttes desuden af et fleksibelt arbejdsmarked og en offentlig sektor, der finansierer uddannelse, forskning, infrastruktur og børnepasning mv.

Danmark skal fortsat være blandt de bedste lande at drive virksomhed i

Danske virksomheder har gode rammevilkår, hvilket er afgørende for produktivitet og velstand. Den globale, teknologiske og digitale udvikling betyder dog, at rammevilkårene løbende skal justeres og tilpasses. Regeringen har siden den trådte til besluttet en lang række initiativer, der styrker virksomhedernes rammevilkår. Den kurs vil vi fortsætte.

Højere produktivitet gennem digitalisering

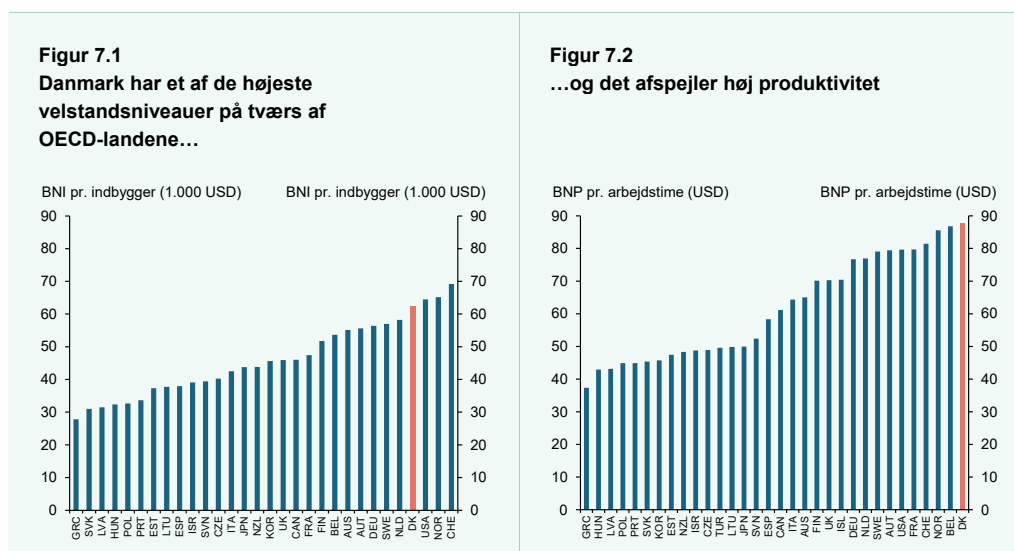
Digitale løsninger og teknologier letter hverdagen og skaber højere produktivitet. Danmark er et af de mest digitaliserede lande i verden, men der er fortsat et stort potentiale for øget produktivitet via digitalisering. Det gælder ikke mindst for mindre virksomheder. Det er udgangspunktet for *Danmarks digitaliseringsstrategi – Sammen om den digitale udvikling*.

7.1 Et stærkt udgangspunkt med høj velstand

Kombinationen af et stærkt og velfungerende velfærdssamfund og et af verdens bedste erhvervsklimaer har bidraget til at gøre Danmark til et af de mest velstående lande i verden målt ved BNI pr. indbygger, der foruden BNP også omfatter løn- og formueindkomst netto fra udlandet mv, *jf. figur 7.1*.¹

Danmarks høje velstandsniveau afspejler navnlig, at danske virksomheder generelt har en høj produktivitet relativt til de fleste andre OECD-lande, *jf. figur 7.2*. Det skyldes blandt andet, at vi i Danmark har en højt kvalificeret arbejdsstyrke, og gode og stabile rammevilkår for investeringer. Det gør det blandt andet nemmere for de danske virksomheder at organisere arbejdet og udnytte ny teknologi bedst muligt. Dansk økonomi har endvidere draget fordele af som en lille åben økonomi at indgå i en gradvis mere specialiseret international arbejdsdeling. Danmarks aktive deltagelse i globaliseringen og EU's indre marked ansporer løbende virksomhederne til at gøre tingene bedst muligt og finde nye innovative løsninger.

Anm.: OECD-landene er ekskl. Luxembourg, Irland og sydamerikanske lande. Figur 7.1 viser BNI pr. indbygger i 2020, USD, løbende priser og PPP-korrigeret (købekraftsparitet). Figur 7.2 viser BNP pr. arbejdstime, USD, løbende priser og PPP-korrigeret i 2020. Rangeringen blandt landene skal fortolkes med varsomhed, da mange lande ligger ganske tæt og forskelle i et givent år bl.a. kan afspejle forskelle i konjunktursituationen. Desuden kan de relative forskelle i nogen grad være påvirket af forskellige opgørelsesmetoder for arbejdstimer.

Kilde: OECD og egne beregninger.

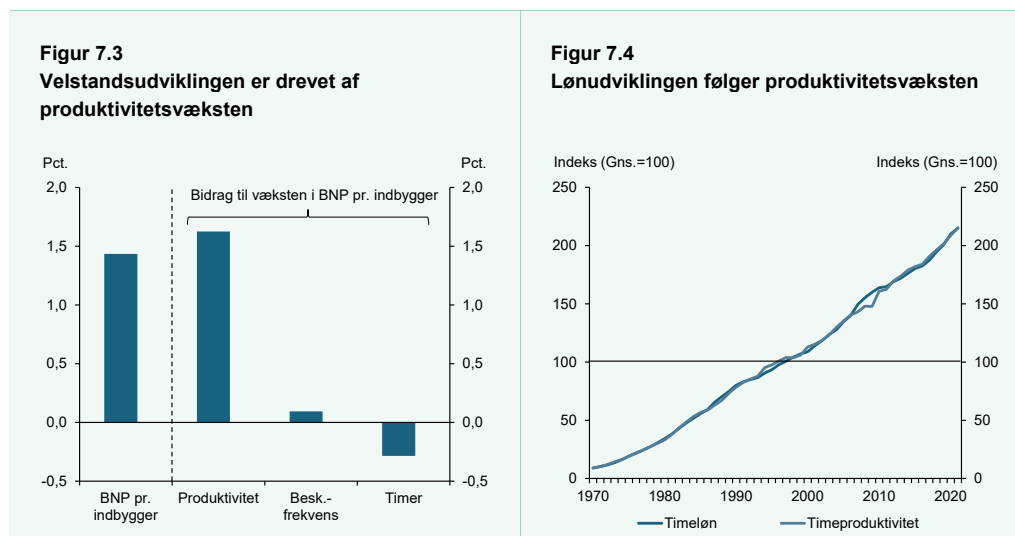
Ud over adgangen til dygtig arbejdskraft og stabile rammer er en god infrastruktur, høj gensidig tillid, og en effektiv og højt digitaliseret offentlig sektor også vigtige elementer bag de gode rammevilkår. Samtidig understøtter den offentlige sektor produktivitet i form af finansiering af uddannelse, forskning, infrastruktur, sundhed og børnepasning mv. Dansk velstand bygger således også på, at vi i

¹ I Danmark var BNI godt 3 pct. højere end BNP i 2021. Løn- og formueindkomst netto fra udlandet afspejler navnlig, at Danmarks aktiver i udlandet overstiger udlandets aktiver i Danmark. Udenlandsformuen var på ca. 76 pct. af BNP i 4. kvartal 2021.

Danmark formår at kombinere en udbygget og velfungerende offentlig sektor med et af verdens bedste erhvervsklimaer.

Set over en længere årrække er det næsten udelukkende stigende produktivitet, der har drevet velstandsudviklingen i Danmark, *jf. figur 7.3*. Siden 1980 er produktiviteten vokset med i gennemsnit ca. 1½ pct. årligt. Vores stigende velstand skyldes derimod ikke, at vi arbejder mere. Andelen af befolkningen, der er i beskæftigelse, er godt nok steget, blandt andet i kraft af arbejdsmarkedsreformer, men det er mere end opvejet af et fald i befolkningens gennemsnitlige arbejdstid. En lav gennemsnitlig arbejdstid genfindes i en række af de øvrige OECD-lande med et højt velstandsniveau, navnlig i Europa. Det kan blandt andet ses som udtryk for, at en del af velstandsfremgangen er omsat til øget fritid.

Stigende produktivitet kommer alle i samfundet til gode. Når produktiviteten vokser, fx fordi virksomheden investerer i ny teknologi, kan de ansatte producere mere ved den samme arbejdstid. Højere produktivitet medfører derfor typisk lavere priser, hvilket øger forbrugsmulighederne bredt i hele samfundet. Og højere produktivitet betyder også højere løn til de ansatte, *jf. figur 7.4*. Den højere produktivitet smitter ligeledes af på lønningerne bredt i samfundet – også i dele af de private serviceerhverv, hvor muligheder for at øge produktiviteten er mindre. De offentlige lønninger følger lønudviklingen i den private sektor i kraft af reguleringsordningen og de løbende overenskomstforhandlinger, ligesom overførselsindkomster i udgangspunktet satsreguleres svarende til den private lønudvikling. Højere produktivitet gør os alle rigere.

Anm.: I figur 7.3 angives den gennemsnitlige årlige realvækst i 1980-2021. Bidragene fra produktivitet, beskæftigelsesfrekvens og timer er opgjort pr. indbygger. I figur 7.4 er timelønnen beregnet som lønsum pr. præsteret arbejdstime i private erhverv, og timeproduktiviteten er beregnet som BVT i private erhverv i løbende priser pr. præsteret arbejdstime.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

I Danmark har virksomhederne som nævnt været dygtige til at udnytte ny teknologi. Det har blandt andet gjort sig gældende i industrien, hvor produktivitetsvæksten i en lang periode har været høj, og

hvor der er sket en høj grad af automatisering af produktionen, *jf. boks 7.1*. Det har frigjort medarbejdere til nye opgaver eller til andre erhverv.

Boks 7.1

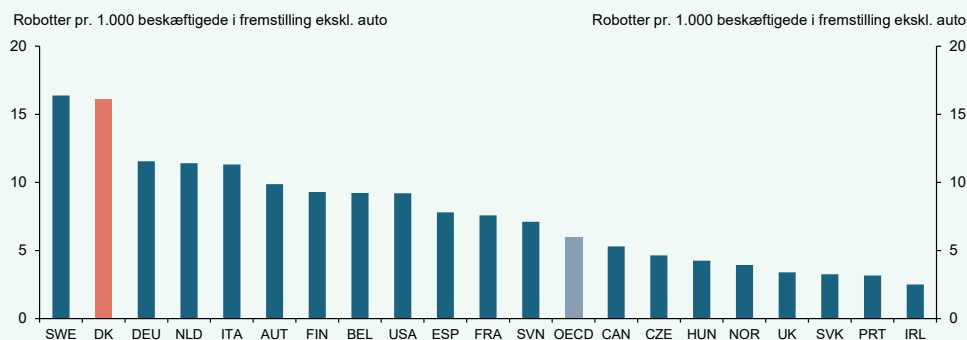
Automatisering – produktion og beskæftigelse i industrien i Danmark

Industrien i Danmark er langt fremme med automatisering af produktionen. Det er sket ved at tage ny teknologi i anvendelse, blandt andet i form af robotter. Den danske industri anvender relativt mange robotter i produktionen målt pr. 1.000 beskæftigede sammenlignet med andre industrialiserede lande, *jf. figur a*.

Ny teknologi har bidraget til at øge produktiviteten og produktionen i industrien i Danmark. Siden 1990 er timeproduktiviteten i industrien steget med godt 200 pct., mens produktionen er steget med godt 100 pct. Modsvarende er beskæftigelsen i industrien faldet med knap 1/3 fra ca. 350.000 personer i 1990 til ca. 240.000 personer i 2021.

Figur a

Danmark er relativt langt fremme med anvendelse af robotter i industrien

Anm.: Robotter pr. 1.000 beskæftigede er opgjort for branchen fremstilling ekskl. automobilproduktion i 2019.

Kilde: OECD, International Federation of Robotics og egne beregninger.

Mens øget teknologianvendelse har mindsket beskæftigelsen i industrien og frigjort medarbejdere til andre dele af økonomien, er den samlede beskæftigelse i Danmark steget med knap 400.000 personer fra 1990 til 2021. I samme periode er ledigheden strukturelt nedbragt fra godt 300.000 personer til godt 100.000 personer.

Den smidige tilpasning af beskæftigelsen på tværs af brancher har været understøttet af et fleksibelt og dynamisk arbejdsmarked. Korte opsigelsesvarsler modsvares af dagpenge i tilfælde af ledighed og en aktiv arbejdsmarkedspolitik. Det understøtter mange jobskift og dermed, at arbejdskraften nemt og hurtigt flytter til de brancher og virksomheder, der har behov for arbejdskraft. Den danske arbejdsmarkedsmodel, der kombinerer fleksibilitet og sikkerhed, omtales ofte som flexicurity-modellen.

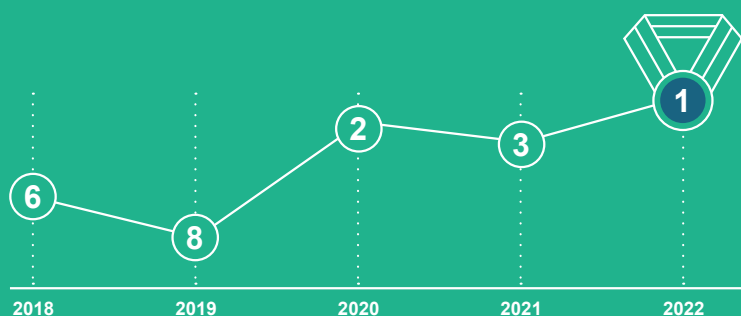
Danmark er blandt de bedste lande i verden at drive virksomhed i

Det er afgørende for produktivitet og velstand på sigt, at Danmark er et af de bedste lande i verden at drive virksomhed i. På internationale rangeringer af i hvilke lande det er bedst at drive virksomhed i ligger Danmark i dag typisk i toppen. De forskellige rangeringer bygger på sammenligning af en lang række økonomiske indikatorer på tværs af lande. Fx:

- Danmark er nr. 1 på Forbes rangering af lande: "Best Countries For Business", 2021.
- Danmark er nr. 4 på Verdensbankens rangering af lande: "Ease of doing business rank", 2019.
- Danmark er nr. 1 på International Institute for Management Development (IMD) rangering af lande: "World Competitiveness Ranking", 2022.

I 2022 er det første gang at Danmark rangerer nr. 1 på "World Competitiveness Ranking" fra IMD – selvom Danmark i de foregående år også har ligget højt blandt de 63 lande, der indgår i opgørelsen.

➤
Danmarks årlige rangering blandt 63 lande på "World Competitiveness Ranking" 2018-2022

Kilde: IMD World Competitiveness Booklet 2022, International Institute for Management Development (IMD), Schweiz.

7.2 Gode rammevilkår for virksomhederne giver høj velstand

Danmark er i dag blandt de bedste lande i verden at drive virksomhed i, hvilket er afgørende for produktivitet og velstand på sigt. På lister over de bedste lande i verden at drive virksomhed ligger Danmark i dag typisk i toppen, fx ligger Danmark for første gang nummer 1 i 2022 på *"World Competitiveness Ranking"*, der offentliggøres af det schweiziske International Institute for Management Developments (IMD). Tilsvarende høje placeringer har vi på andre rangeringer – fx er vi nummer 4 på Verdensbankens *"Ease of doing business"* og nummer 1 på Forbes liste *"Best Countries For Business"*. De gode rammevilkår bidrager også til, at Danmark har den højeste kreditvurdering, AAA, hos alle de store kreditvurderingsinstitutter. Men verden ændrer sig løbende, blandt andet i form af globalisering og teknologisk udvikling. Regeringen fører derfor en aktiv erhvervspolitik, hvor rammevilkårene for at drive virksomhed løbende justeres, så de hele tiden er tidssvarende.

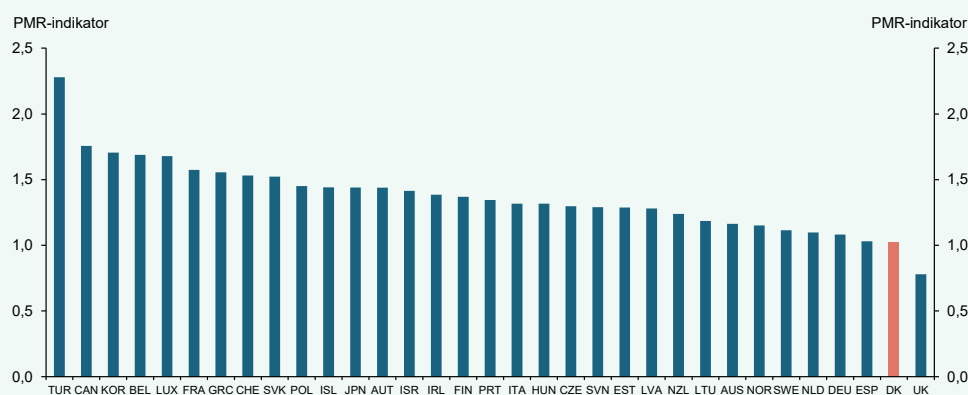
Gode rammevilkår indebærer blandt andet, at virksomhederne har adgang til risikovillig kapital, der sikrer, at nye ideer og innovationer får mulighed for at blive ført ud i livet. Det er samtidig vigtigt, at det er nemt at etablere sig som virksomhed, og at der er begrænset bureaukrati i den daglige drift. Det er også vigtigt, at virksomhederne har adgang til kvalificeret arbejdskraft, og at der er gode muligheder for at forske og udvikle. Endeligt er det vigtigt at sikre en effektiv konkurrence på de forskellige markeder, da det blandt andet mindsker virksomhedernes muligheder for at sætte en høj pris over for forbrugere, og det styrker samtidig virksomhedernes incitament til at effektivisere deres produktion.

En vigtig årsag til de gode rammevilkår i Danmark er en effektiv regulering. Det viser blandt andet OECDs *Product Market Regulation*-indikator (PMR), jf. boks 7.2. Med udgangspunkt i seneste tilgængelige PMR-indikator (2018) er Danmark blandt de OECD-lande, hvor reguleringen er mindst konkurrencebegrænsende. Det er relevant, for i mange tilfælde kan konkurrencehæmmende regulering, fx i form af adgangsbARRIERER til et marked, hæmme produktivitetsvæksten.

Regler og krav er et vigtigt instrument til fx at beskytte forbrugerne eller at opnå forskellige miljø- og klimamæssige mål. Omvendt er det et problem, hvis der eksisterer unødvendige regler, utidssvarende krav og uhensigtsmæssigt bureaukrati. Regeringen har derfor blandt andet nedsat Erhvervslivets EU- og Regelforum, der løbende kommer med anbefalinger til, hvordan det gøres enklere at drive virksomhed. Anbefalingerne behandles efter et "følg-eller-forklar-princip", da regeringen har forpligtet sig til enten at gennemføre anbefalingerne eller at forklare, hvorfor de ikke gennemføres.

Boks 7.2**Produktmarkedsregulering**

OECD måler i hvor høj grad reguleringen skaber barrierer for, at virksomheder kan komme ind på et marked samt øvrige begrænsninger for konkurrencen på markedet via en indikator for produktmarkedsregulering (PMR). PMR-værdierne måles på en skala fra 0 (mindst konkurrencebegrænsende) til 6 (mest konkurrencebegrænsende). Der tages ikke højde for håndhævelsen af reguleringen. Målt ved denne indikator er Danmark en af de lande, hvor reguleringen er mindst konkurrencebegrænsende blandt OECD-landene, *jf. figur a*.

Figur a**Regulering af produktmarkeder i Danmark er mindre konkurrencebegrænsende sammenlignet med andre OECD-lande**

Anm.: Figur a viser PMR-værdierne i 2018 for OECD-lande ekskl. sydamerikanske lande, hvor data er tilgængeligt. Jo lavere indikatoren er, desto mindre konkurrencebegrænsende vurderes reguleringen at være. Indikatoren er overordnet, og der er konkurrencehæmmende regulering, som ikke fanges i indikatoren.

Kilde: OECDs PMR-database (2018).

7.3 Styrkede rammevilkår med *Danmark kan mere*

Regeringen har med *Danmark kan mere* varslet et langsigtet reformprogram, der på en lang række områder skal styrke Danmark. Regeringen indgik med udgangspunkt i det første reformudspil *Danmark kan mere I* sammen med SF, RV, DF og KD i januar 2022 *Aftale om en ny reformpakke for dansk økonomi – Hurtigere i job, et stærkere arbejdsmarked, investeringer i fremtiden og innovative virksomheder*. Reformerne i pakken ventes samlet set at styrke den strukturelle beskæftigelse med ca. 12.000 personer i 2025 og 2030 og øge strukturelt BNP med ca. 0,7 pct. af BNP i 2030, svarende til ca. 17,5 mia. kr. Reformpakken indeholder desuden en række øvrige initiativer, der vil styrke virksomhedernes rammevilkår i de kommende år, *jf. boks 7.3*.

Boks 7.3**En ny reformpakke for dansk økonomi (januar 2022)**

Aftalen omfatter blandt andet følgende tiltag:

- **Investeringer i forskning, uddannelse, grøn omstilling og højere beskæftigelsesfradrag:** Med aftalen afsættes 0,8 mia. kr. til permanent forhøjet FoU-fradrag på 130 pct., 1 mia. kr. til grøn omstilling, 1,2 mia. kr. til forhøjet maksimalt beskæftigelsesfradrag og 1,3 mia. kr. til kvalitet i uddannelse. Blandt andet etableres tre klimaerhvervsskoler, muligheden for uddannelsesløft på 110 pct. dagpenge for udvalgte uddannelser gøres permanent, og der prioriteres et markant løft af velfærdsuddannelserne. Tiltagene finansieres ved sanering af erhvervsstøtten for 3,5 mia. kr. årligt. Der nedsættes en ekspertgruppe for fremtidens erhvervsstøtte, der får til opgave at pege på modeller for sanering i erhvervsstøtten. Det bemærkes, at tiltagene først udmøntes, når der er besluttet finansiering.
- **Nyuddannede dimittender hurtigere i job:** Dimittendsatsen for ikke-forsørgere under 30 år nedsættes efter de første tre måneders forbrug af dagpengeperioden, og dagpengeperioden for dimittender reduceres fra to år til ét år. Dette vurderes at skabe et stærkere bindeled mellem uddannelse og beskæftigelse. Endvidere øges det månedlige fribeløb, der kan tjenes ved siden af SU, med 4.000 kr. om måneden, hvilket skaber en tættere tilknytning til arbejdsmarkedet under studierne.
- **Investering i dagpengene:** Indkomstsikkerheden øges for personer, som kun kortvarigt er ledige og har været på arbejdsmarkedet i flere år. De vil få et tillæg til dagpenge i de første tre måneder af dagpengeperioden.
- **Et stærkere organiseret arbejdsmarked:** Aftalepartierne er enige om en række initiativer, der styrker det organiserede arbejdsmarked. Blandt andet nedsættes et permanent råd for fremtidens arbejdsmarked, det maksimale fradrag for fagforeningskontingenter øges, og der indføres lærlinge krav i forbindelse med offentlige udbud.
- **Flere i arbejde og nedsat elafgift:** Blandt andet afskaffes modregning af egen og partners arbejdsindkomst i pension, hvilket gør det mere attraktivt for seniorer at bidrage aktivt på arbejdsmarkedet. Endvidere indføres en midlertidig jobpræmie til kontanthjælpsmodtagere på 5.000 kr. Desuden nedsættes den almindelige elafgift frem mod 2030 og den grønne check for ikke-pensionister afskaffes, mens grøn check til børn fastholdes og forhøjes.
- **Styrket innovation:** Regeringen nedsætter et *Partnerskab for Viden og Vækst*, som blandt andet skal komme med anbefalinger til, hvordan viden og forskning kan bredes ud i virksomheder.
- **Danmarks Eksport- og Investeringsfond:** Vækstfonden, EKF og Danmarks Grønne Investeringsfond sammenlægges i én fond, *Danmarks nye Eksport- og Investeringsfond*, der skal sikre sammenhæng og international konkurrenceevne i den statslige finansieringsindsats for danske virksomheder, *jf. separat afsnit nedenfor*.
- **Nemmere at drive virksomhed gennem digitale værktøjer:** Aftalepartierne er enige om at gennemføre to initiativer, *Automatisk erhvervsrapportering* og *SMV-venligt digitalt udbudssystem*, der skal gøre det nemmere at drive virksomhed gennem digitale værktøjer.
- **Lokale erhvervsfyrtårne skal fremtidssikre danske styrkepositioner:** Dansk erhvervsliv er kendetegnet ved en række styrkepositioner inden for blandt andet grøn omstilling, det blå Danmark, fødevarer, avanceret produktion, life science og velfærdsteknologi mv. Disse udvikles nu gennem otte erhvervsfyrtårne hvor offentlige og private aktører i partnerskab har formuleret en fælles ambition om at udvikle fremtidige styrkepositioner med afsæt i lokale erhvervsstyrker inden for bl.a. Life Science, Biosolutions, Power-to-X, CCUS, sektorkobling og vandteknologi.
- **Styrket samfundskontrakt gennem offentlige udbud:** Den offentlige sektor har samlet set et meget stort årligt indkøb. Den netop vedtagne udbudslov, der trådte i kraft den 1. juli 2022 styrker samfundskontrakten, sikrer en mere enkel adgang til offentlige udbudsprocesser og understøtter den grønne omstilling.

Kilde: *Aftale om en ny reformpakke for dansk økonomi* (januar 2022).

Med *Aftale om styrket international rekruttering* (juni 2022) lettes desuden virksomhedernes adgang til udenlandsk arbejdskraft i den aktuelle situation, hvor der stor mangel på medarbejdere i både den private og offentlige sektor. Det kan både medvirke til, at virksomhederne har tilstrækkeligt arbejdskraft til at imødekomme nye ordrer, dæmpe det aktuelle inflationspres og understøtte væksten i den kommende tid.

Etableringen af Danmarks Eksport- og Investeringsfond

Med udgangspunkt i *Aftale om en ny reformpakke for dansk økonomi* (januar 2022) etableres Danmarks Eksport- og Investeringsfond. Baggrunden for fonden er, at danske virksomheder – både nye iværksættere, SMV'er og de etablerede virksomheder – melder om finansieringsudfordringer, når de skal skalere, udvikle og optimere deres virksomhed. Samtidig anvendes statslig medfinansiering strategisk i en række lande til at understøtte eksport.

For at sikre en sammenhængende og internationalt konkurrencedygtig statslig finansieringsindsats for danske virksomheder etableres Danmarks Eksport- og Investeringsfond ved at samle Vækstfonden, EKF Danmarks Eksportkredit og Danmarks Grønne Investeringsfond.

Fonden etableres med det klare mål at fastholde og styrke de eksisterende fondes nuværende finansieringsindsatser og specialiserede kompetencer, og samtidig skabe rammerne for endnu stærkere faglige miljøer, der kan udvikle et bredere og mere sammenhængende produkttilbud til de danske virksomheder. Det gælder fx inden for finansiering af den grønne omstilling, hvor fonden skal styrke den indsats, der blev igangsat med Danmarks Grønne Fremtidsfond, så virksomheder, der skal skabe de nye grønne og bæredygtige erhvervs succeser, har bedre adgang til blandt andet risikovillig finansiering og finansiering med lange løbetider, hvor risikoen ofte bliver for stor for den finansielle sektor. For at styrke fondens grønne indsats indskydes 1,7 mia. kr. varigt til styrkelse af eksportindsatsen gennem kommercielle storskala demonstrationsprojekter, hvor virksomheder kan skabe erfaringer med og fremvise ny grøn teknologi i stor skala, fx Power-to-X, CO₂-fangst og forsøg med nye vindmøller.

Samtidig kan det være en udfordring, at en del virksomheder bliver solgt til udlandet, når væksten rigtig tager fart. Det sker oftere herhjemme end i fx Sverige og Finland. Det skyldes blandt andet, at Danmark har haft et forholdsvis lavt niveau af såkaldte accelerationsinvesteringer i forhold til andre OECD-lande. Der indskydes 4 mia. kr. i fonden til en accelerationsindsats, der skal bidrage til at flere af de særligt hurtigt voksende vækstvirksomheder fastholdes og videreudvikles i Danmark.

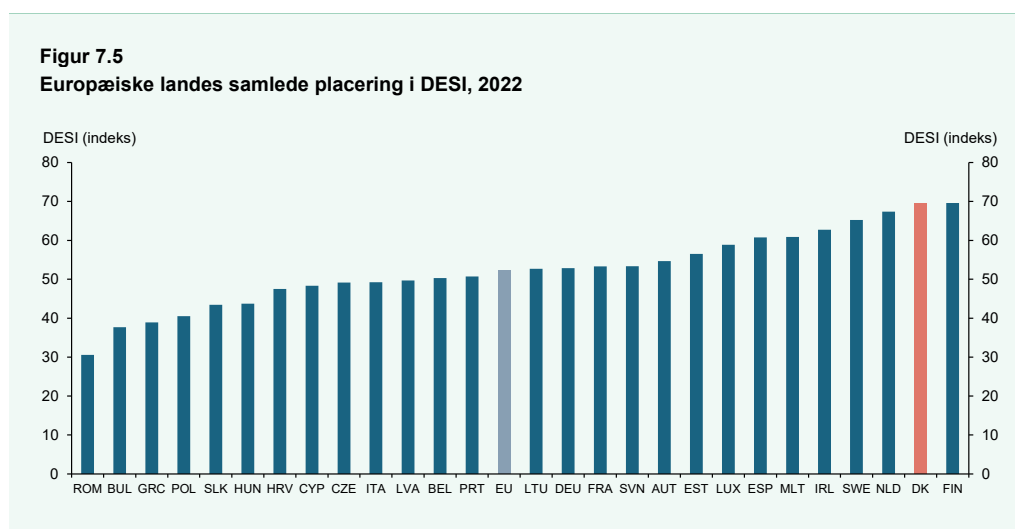
Regeringen har derudover afsat finansiering til en fokuseret SMV-indsats, der skal udvikle og fremme investeringer i fx ny teknologi i SMV'er, ikke mindst i produktionsdanmark gennem blandt andet sparing om finansiering, herunder også teknologiske løsninger. Det kan fx være virksomheder, der har brug for finansiering til at investere i robotter, automatisering og digitalisering for at effektivisere deres produktion.

Danmarks Eksport- og Investeringsfond skal således styrke vækst og produktivitet og samtidig understøtte den helt nødvendige grønne omstilling i de kommende år.

7.4 Højere produktivitet gennem øget digitalisering

Digitalisering er allerede en central del af næsten alle funktioner i det danske samfund. Digitale værktøjer er med til at løse samfundsudfordringer inden for blandt andet klima og sundhed. Samtidig letter digitalisering hverdagen for borgere og virksomheder og skaber grundlag for højere produktivitet. Når digitale løsninger implementeres, bliver virksomheder mere produktive og konkurrencedygtige. Samtidig bidrager det til at skabe gode arbejdspladser og kan understøtte et bedre arbejdsmiljø.

Danmark er et af de mest digitaliserede lande i verden og har i flere år fået meget høje placeringer i internationale rangeringer, blandt andet i EU-kommissionens *Digital Economy and Society Index* (DESI), som på baggrund af række indikatorer opgør digitaliseringsgraden på tværs af EU-landene, jf. figur 7.5.

Anm.: Figur 7.5 viser DESI i 2022, der er et indeks for graden af digitalisering i de enkelte lande.
Kilde: Digital Economy and Society Index, EU-kommissionen.

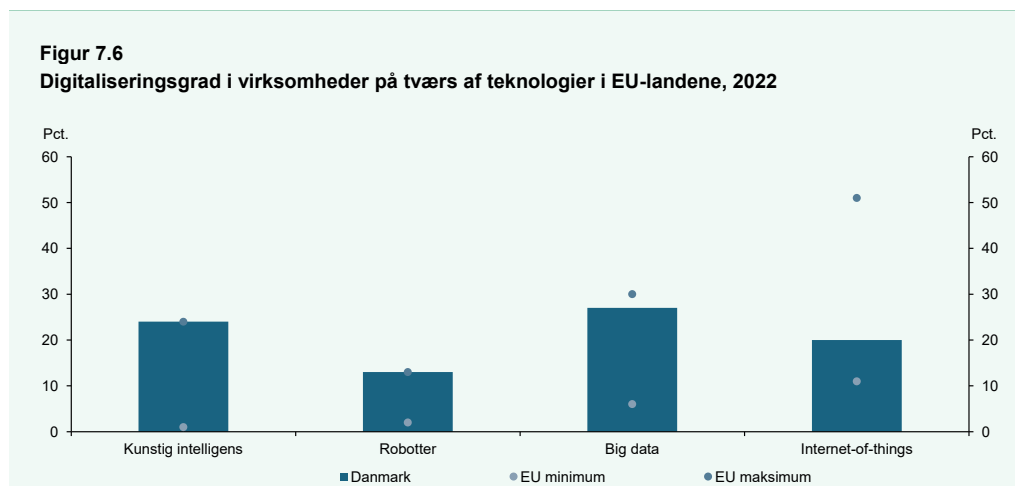
Digitalisering som drivkraft for produktivitet i virksomheder

Med nye teknologier og digitale løsninger er der fortsat et stort potentiale for, at virksomheder kan øge deres produktivitet, fx gennem automatisering af processer ved brug af fysiske robotter og softwarerobotter, intelligent brug af data og bedre ressourceudnyttelse. Digitalisering kan også bidrage til at løfte produktiviteten i den offentlige sektor, jf. *kapitel 6*.

Danmark har en stærk position, når det kommer til bredt at anvende digitale teknologier sammenlignet med EU og Norden. Mange danske virksomheder gør allerede brug af mere basale digitale teknologier og har fx hjemmesider eller bruger værktøjer, som kan give viden om kundedata.

Men samtidig vinder flere og flere mere avancerede teknologier frem, fx robotter, kunstig intelligens, internet-of-things, big data (udnyttelse af viden i store datamængder) samt kvanteteknologi til kvante-computere, sensorer og krypteret kommunikation. Det er teknologier, der kan automatisere arbejds-

opgaver, optimere brugen af data og give værdifulde indsigter i kundefærd samt styrke sikkerheden, blandt andet med anvendelse af stærkere kryptering. Mange danske virksomheder anvender avancerede teknologier og Danmark er – med undtagelse af internet-of-things – bredt set førende sammenlignet med virksomheder i de øvrige EU-lande, *jf. figur 7.6*. Den digitale udvikling foregår dog i så stor hastighed rundt omkring i verden, at vi fortsat bliver nødt til at styrke danske virksomheders brug af nye og avancerede teknologier for at forblive i front.

Anm.: Tal for gennemsnitlig anvendelse af teknologier i virksomheder på tværs af brancher i EU-lande. 2022-data eller seneste år. For kunstig intelligens benyttes DESI 2022, Eurostat. I en anden opgørelse fra Eurostat (datatabel 'ISOC_EB_AI') indtager Danmark en førsteplads i virksomheders brug af kunstig intelligens i 2021 og 2022.
Kilde: Eurostat.

Der er en tydelig tendens til, at større virksomheder i højere grad benytter de avancerede teknologier end mindre virksomheder. Fx anvender 57 pct. af de store virksomheder med 250+ ansatte big data, mens det kun er tilfældet for 21 pct. af de mindre virksomheder med 10-49 ansatte. Kunstig intelligens er den mest anvendte avancerede teknologi blandt de største virksomheder (250+ ansatte) med 66 pct., mens kun 20 pct. af de mindre virksomheder anvender kunstig intelligens.

For at løfte det generelle digitaliseringsniveau i de danske virksomheder vil regeringen med sin digitaliseringsstrategi igangsætte en række initiativer, der skal tilskynde virksomhedernes digitale udvikling og bidrage til at frigøre tid og øge produktiviteten, *jf. boks 7.4*. Initiativerne indgår i en samlet indsats, der på lang sigt skal realisere visionen om *MinVirksomhed*, som skal gøre det lettere at drive grønne og produktive virksomheder i Danmark. Indsatsen er målrettet den digitale omstilling af særligt de små og mellemstore virksomheder (SMV'er), hvor potentialet for digital omstilling er størst, men indebærer blandt andet også udviklingen af digitale løsninger, der skal afhjælpe unødigt bureaukrati og automatisere rapporteringskrav for virksomhederne generelt og frigøre tid til kerneforretningen.

Boks 7.4**Udvalgte initiativer målrettet øget digitalisering af erhvervslivet**

Med regeringens digitaliseringsstrategi igangsættes en række initiativer på erhvervsområdet, herunder bl.a.:

- **Styrket digital omstilling af danske virksomheder gennem SMV:Digital**
SMV:Digital videreføres og styrkes med henblik på at accelerere digitalisering, automatisering og e-handel i SMV'erne i Danmark. Et styrket SMV:Digital består af følgende fire dele: 1) tilskud til indkøb af privat rådgivning om digitale potentialer og løsningsmuligheder samt implementering, 2) investeringsstøtte, 3) kompetence- og ledelsesudvikling og 4) viden og vejledning om digital forretningsudvikling.
- **Automatisk erhvervsrapportering**
Det skal blive lettere at drive virksomhed i Danmark og dele data med det offentlige. Ved at automatisere SMV'ernes bogføringsprocesser kan SMV'ernes bogføring og indberetning til myndighederne lettes for op til 3 mia. kr. Initiativet bidrager til realiseringen af visionen om MinVirksomhed
- **SMV:Robot**
SMV'erne oplever en række barrierer for at investere i nye robot-løsninger. Derfor skal virksomheder have mulighed for at afprøve robotløsninger ved at låne en robot i en kortere periode samt modtage rådgivning om ibrugtagning af robotter. Der udvikles et online kartotek, der giver virksomhederne overblik over robotløsninger samt indeholder vejledninger om anvendelsesmuligheder målrettet forskellige brancher og typer af opgaver.

Kilde: Regeringens digitaliseringsstrategi.

7.5 Erhvervspolitiske sigtelinjer

Den danske samfundsmodel har bidraget til, at vi er et af verdens mest velstående og lige lande, samtidig med at vores virksomheder har en stærk konkurrenceevne. Vi formår med vores samfundsmodel at kombinere en stor og velfungerende offentlig sektor med et erhvervsklima, der giver stor fleksibilitet og frihed til at drive privat virksomhed. Et erhvervsklima der gang på gang er blandt de bedste i internationale rangeringer.

De gode resultater viser, at den offentlige og private sektor kan fungere som hinandens forudsætninger. Det giver styrke, når en udbygget og veldrevet offentlig sektor leverer infrastruktur, uddannelse, forskning og stabile rammer til de private virksomheder, som med produktion af produkter, viden og services bidrager til at finansiere velfærdssamfundet.

Når vi ser ud i fremtiden, står vi over for nye udfordringer, som kræver svar. Hvordan forener vi bedst fortsat vækst med en klima- og miljømæssigt bæredygtig udvikling? Hvordan bidrager vi bedst til, at den grønne omstilling skaber gode grønne job i Danmark? Hvordan skaber vi vækst og arbejdspladser i hele landet? I sidste ende handler det om vækst, arbejdspladser og velfærd til kommende generationer.

Selvom dansk erhvervsliv har et stærkt udgangspunkt og regeringen allerede har taget en række tiltag, der styrker dansk erhvervsliv, er der brug for flere skridt, hvis vi skal styrke dansk erhvervsliv og bevare en god konkurrenceevne. Danske virksomheder ser ind i en fremtid, hvor en række globale

tendenser og samfundsudfordringer vil ændre vilkårene for at drive virksomhed, og som samtidig skaber nye globale markedsmuligheder for danske virksomheder. Det drejer sig blandt andet om den teknologiske udvikling, klimakrisen og den geopolitiske usikkerhed, der stiller krav om en aktiv og frem-synet erhvervs politik.

Klimaforandringerne, faldet i biodiversiteten og den hurtigt voksende befolkning i verden kræver nye, klimavenlige produktionsmetoder særligt i de udledningstunge industrier, herunder også herhjemme. Endvidere bliver vi flere ældre og flere børn i fremtiden og flere danskere får konstateret kroniske lidelser. Det kræver hænder til omsorg og behandling, men øger også behovet for nye velfærdsteknologi, der både vil kunne hjælpe patienterne og aflaste personalet. Danmark vil potentielt kunne skabe et udstillingsvindue for velfærdsteknologi til resten af verden.

Når verden og vilkårene ændrer sig, er det vigtigt, at vi fra politisk side holder fast i sigtelinjerne for dansk erhvervsliv. At det er let at starte og drive i virksomhed i alle dele af landet. At den grønne omstilling også fører til gode grønne job i Danmark. At vi i partnerskab med erhvervslivet finder fremtidens løsninger. At Danmark og danske virksomheder bedst udnytter digitaliseringens muligheder, så vi bliver mere produktive og velstående. At vi arbejder målrettet med at understøtte grundlaget for øget produktivitet i alle dele af samfundet. At den digitale udvikling er til gavn for dansk erhvervsliv ved blandt andet at skabe bedre rammer for forbrugerne og de små og mellemstore virksomheder. At vi aktivt understøtter danske virksomheders eksport og internationalisering og tiltrækning af udenlandske investeringer til hele Danmark.

I regeringen ønsker vi at føre dansk erhvervsliv godt ind i fremtiden og ruste vores samfund og virksomheder til at stå stærkt i fremtidens internationale konkurrence. Det kræver, at vi bruger vores samfundsmodel som løftestang, og at vi skaber bedre regulering, der gavner produktiviteten. For det er dét, der har gjort Danmark til et af de mest velstående lande i verden med en høj grad af lige muligheder og stærk sammenhængskraft.

8.

Finanspolitisk holdbarhed og følsomheds- beregninger

Finanspolitikken er holdbar

Med saldomålet på $-\frac{1}{2}$ pct. af BNP i 2030 svarer den finanspolitiske holdbarhedsindikator til 1,4 pct. af BNP eller ca. 39 mia. kr., givet levetidsindekseringen af pensionsalderen og øvrige beregningsprincipper. Det vil grundlæggende sige, at den skatte- og udgiftspolitik, der planlægges frem til 2030, vil kunne videreføres derefter, uden at fremtidige generationer stilles over for krav om højere skatter eller lavere udgiftsvækst for at undgå en uholdbar gældsstigning.

Finanspolitisk holdbarhed forudsætter at pensionsalderen justeres med øget levetid

Pensionsalderen forhøjes i takt med stigende levetid. Uden denne mekanisme ville der være udsigt til voksende underskud og gæld, som ville kræve markante tilpasninger af skatter eller udgifter. Levetidskobling af pensionsalderen er afgørende for, at finansieringen af velfærdssamfundet er robust på langt sigt. Også med Pensionskommissionens anbefaling til ny levetidsindeksering vil finanspolitikken være holdbar.

Skift i underliggende økonomiske forhold kan påvirke råderummet til 2030

Den mellemlistede finanspolitik tilrettelægges efter mål for den strukturelle offentlige saldo og holdbarhed, der er relativt robuste over for konjunkturudsving. Underliggende forhold som strukturel beskæftigelse og arbejdstid mv. kan imidlertid påvirke råderummet frem mod 2030. Appendiks 8A belyser centrale følsomheder for det fremskrevne råderum.

8.1 Finanspolitikken er holdbar på lang sigt

Vurderingen af finanspolitikens holdbarhed bygger på den mellemfristede fremskrivning, som opfylder saldomålet i 2030, og et sæt af beregningstekniske principper og forudsætninger for årene efter.

Den mellem- og langfristede fremskrivning er en mekanisk fremskrivning under en række stiliserede antagelser og skal ikke fortolkes som en egentlig prognose (dvs. fremskrivningen er ikke et forsøg på at skønne over den mest sandsynlige udvikling). For finanspolitikken efter 2030 antages overordnet, at skattebyrden er uændret, at udgifterne til offentlig service følger brugergrundlaget (det demografiske træk) og den almindelige velstandsudvikling (nominelt), samt at overførselsindkomster reguleres med den almindelige lønudvikling. For arbejdsmarkedsdeltagelsen tages der afsæt i, at både arbejdstid og beskæftigelsesfrekvens for forskellige demografiske grupper er konstante efter 2030. Derefter indregnes virkninger af konkrete reformer og tiltag, som rækker længere frem end 2030, dvs. navnlig reguleringen af aldersgrænser for tilbagetrækning i takt med stigende levetid. Forudsætningerne er beskrevet nærmere i appendiks 8B.

De beregningstekniske antagelser om skatte- og udgiftspolitikken efter 2030 svarer grundlæggende til, at der i et forløb med konstant befolkningssammensætning og en række andre konstante forhold (steady-state forløb), vil være et konstant skattetryk, og at de offentlige udgifter vil udgøre en konstant andel af BNP. De offentlige og private forbrugsudgifter vil ligeledes udgøre konstante andele af BNP, dvs. svarende til konstante budgetandele. Realvæksten i det offentlige forbrug målt ved inputmetoden vil svare til væksten i det demografiske træk samt et tillæg, der grundlæggende stammer fra produktivtetsvæksten i de erhverv, der leverer til det offentlige køb af varer og tjenester fra den private sektor. Under de givne forudsætninger om produktivtetsvæksten mv. svarer dette tillæg til realvæksten ud over det demografiske træk til ca. ½ pct.-point om året.

På baggrund af disse beregningstekniske antagelser påvirkes udviklingen i den offentlige saldo og gæld herefter navnlig af ændringer i befolkningsudviklingen – baseret på DREAM og Danmarks Statistiks befolkningsprognose – samt ændringer i blandt andet akkumulationen af pensionsformuer, aftagende olie- og gasindvinding i Nordsøen, skift væk fra skattegrundlag relaterede til fossile brændsler, renteutviklingen og stigende aldersgrænser for tilbagetrækning mv.

Finanspolitikken er på baggrund af 2030-fremskrivningen mere end holdbar, idet der er udsigt til en positiv holdbarhedsindikator på 1,4 pct. af BNP. Det betyder, at den planlagte finanspolitik frem mod 2030 kan videreføres efterfølgende uden uholdbare gældsstigninger givet øvrig besluttet politik og de beskrevne fremskrivningsprincipper. Finanspolitikken vurderes ydermere at være holdbar med afsæt i et beregningsteknisk sæt af såkaldte "fuldt generationsneutrale" principper, *jf. appendiks 8C*.

Som nævnt er de lange fremskrivninger ikke udtryk for en prognose, men derimod en fremskrivning under en række stiliserede antagelser. I forhold hertil er det fx muligt, at fremtidige generationer i takt med stigende velstand vil ønske kortere gennemsnitlig arbejdstid eller stille øgede krav til den offentlige service ud over det, som svarer til de beregningstekniske principper.¹ Skulle sådanne ønsker og prioriteringer opstå, vil det i givet fald være ønsker, som fremtidige generationer må tage stilling til og

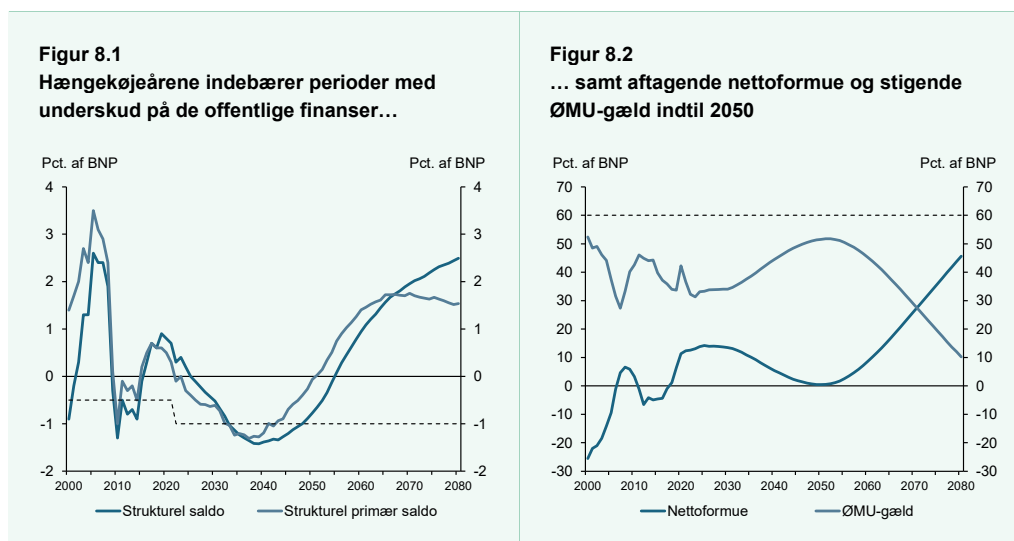
¹ I de beregningstekniske principper er arbejdstiden som udgangspunkt konstant for hver demografisk gruppe og det offentlige forbrug målt realt vokser langsommere end privatforbruget dybest set på grund af færre muligheder for produktivtetsvækst inden for fx børnepasning, ældrepleje og undervisning end i fx industri og byggeri.

håndtere – men ikke noget som nuværende generationer skal spare op til via offentlige overskud inden for planlægningshorisonten.

Fortsat udsigt til beregningstekniske underskud i hængekøjeårene

Opgørelsen af finanspolitisk holdbarhed vedrører grundlæggende den meget langsigtede gældsstabilitet og udelukker ikke, at der kan være betydelige udsving i den offentlige saldo og gæld undervejs. Der er således i 2030-forløbet, på linje med tidligere planer, udsigt til en periode frem mod 2050-2055, hvor underskuddene i det beregningstekniske forløb kan overstige 1 pct. af BNP – den såkaldte hængekøjeperiode, *jf. figur 8.1*. Hængekøjen er betegnelsen for den årrække, hvor der er udsigt til løbende underskud på de offentlige finanser, som genoprettes efterfølgende i den beregningstekniske fremskrivning.

Trods beregningstekniske underskud, der i nogle år øges til op mod 1½ pct. af BNP, har det offentlige fortsat en finansiell nettoformue i hele forløbet.² I fremskrivningen har det offentlige en nettoformue på over 10 pct. af BNP i 2030. Nettoformuen som andel af BNP, som er det centrale begreb i forhold til finanspolitisk holdbarhed, aftager i de år, hvor det beregningstekniske underskud overstiger godt og vel ½ pct. af BNP, *jf. figur 8.2*. Den offentlige ØMU-gæld, som er en opgørelse af den offentlige sektors bruttogæld, hvor kun den offentlige sektors interne mellemværende modregnes, har også i de år fortsat afstand til grænsen i Stabilitets- og Vækstpagten på 60 pct. af BNP.

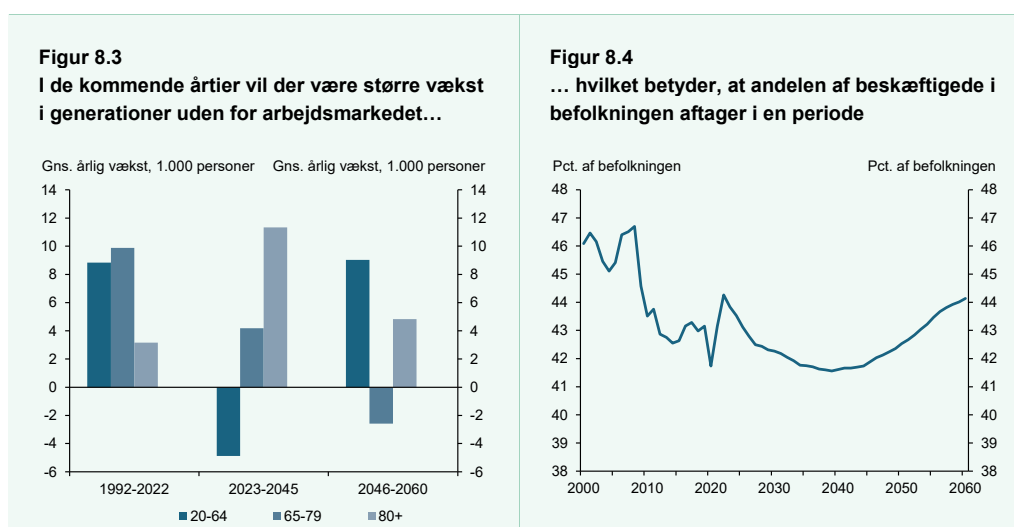

Anm.: Den primære offentlige saldo er den offentlige saldo fratrukket det offentliges renteindtægter og -udgifter. Den stiplede linje i figur 8.1 angiver underskudsgrænsen på 1 pct. af BNP (½ pct. af BNP frem mod 2022) i Budgetloven. Den stiplede linje i figur 8.2 illustrerer EU's grænse for ØMU-gælden på 60 pct. af BNP i Stabilitets- og Vækstpagten.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

² Den offentlige nettoformue opgøres som forskellen mellem de samlede offentlige finansielle aktiver og passiver og er dermed et udtryk for det offentliges samlede finansielle nettostilling. Heri indgår ikke offentlige *reale* aktiver som veje og bygninger mv. Nettoformue og nettogæld er det samme begreb med modsat fortegn. Der er imidlertid ikke udsigt til nettogæld på noget tidspunkt i den langsigtede fremskrivning.

Hængekøjen i den offentlige saldo skyldes hovedsageligt den demografiske sammensætning, hvor der frem mod 2045 vil være stor vækst i de ældre generationer over 65 og 80 år og lav vækst i generationerne i de mest erhvervsaktive aldre, *jf. figur 8.3*. Prognosen indikerer, at relativt store årgange ventes at nå folkepensionsalderen, mens det er relativt mindre ungeårgange, der træder ind på arbejdsmarkedet. Det afspejles i, at andelen af befolkningen, som er i beskæftigelse, falder i hængekøjeårene, *jf. figur 8.4*. Dermed aftager væksten i arbejdsstyrken samtidig med, at store ældreårgange medfører øget behov for ældrepleje og sundhedsydelse.

Anm.: Figur 8.4 viser fuldtidsbeskæftigelsen som pct. af den samlede befolkning.

Kilde: Danmarks Statistik, DREAMs befolkningsprognose og 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

Med den forudsatte levetidsindeksning af folkepensionsalderen ventes forholdet mellem antallet i og uden for arbejdsstyrken imidlertid at vende efter 2040, hvorefter der frem mod 2060 ventes betydelig vækst i arbejdsstyrken relativt til befolkningen. Det bidrager i fremskrivningen til en genopretning af den offentlige saldo efter hængekøjeårene.

I det beregningstekniske forløb svarer realvæksten i det offentlige forbrug til ca. 6½ mia. kr. om året fra 2030 til 2040. For at underskuddet på den strukturelle saldo skal holdes under budgetlovens underskudsgrænse på 1 pct. af BNP i 2040, vil det således kræve nye tiltag, der øger offentlige indtægter eller sænker udgifterne. Sidstnævnte vil eksempelvis kræve en lavere realvækst i det offentlige forbrug på ca. 5 mia. kr. om året fra 2030 til 2040. Hvis der ydermere skal være manøvrerum til konjunkturmæssig stabilisering i lavkonjunkturer, vil det kræve yderligere saldoforbedrende initiativer at sikre afstand til underskudsgrænsen i 2040.

Der er knyttet usikkerhed til det beregningstekniske forløb. Det illustreres blandt andet ved, at De Økonomiske Råd (DØR), der foretager en tilsvarende lang fremskrivning af dansk økonomi, i deres seneste fremskrivning når frem til, at der ikke er en nævneværdig udfordring i hængekøje-årene, herunder i forhold til budgetlovens underskudsgrænse, *jf. boks 8.1*.

Boks 8.1
DØRs langsigtede fremskrivning, efteråret 2021

I DØRs seneste langsigtede fremskrivning af dansk økonomi vurderes den strukturelle saldo til et underskud på mellem 0 og ½ pct. af BNP frem mod 2040, hvorefter den efterhånden vil udvise stigende overskud. DØR vurderer således, at der reelt ingen saldoudfordring er i hængekøjeårene, modsat i Finansministeriets fremskrivning. Det skyldes blandt andet, at DØR vurderer et bedre udgangspunkt i 2025 og 2030, hvor den strukturelle saldo vurderes ca. ¼-½ pct. af BNP højere end i Finansministeriets fremskrivning, *jf. også appendiks 8A*. Det afspejler navnlig en højere vurderet beskæftigelse, højere arbejdstid og et lavere skøn for antallet af førtidspensionister. På længere sigt er der en række forskelle i beregningsforudsætninger, der har betydning for forskellene i vurderingerne. Blandt andet har DØR en større effekt fra sund aldring i forhold til fremskrivning af sundhedsudgifter, hvilket isoleret set styrker saldoen sammenholdt med Finansministeriets fremskrivning.

Kilde: Dansk økonomi, efteråret 2021, De Økonomiske Råd.

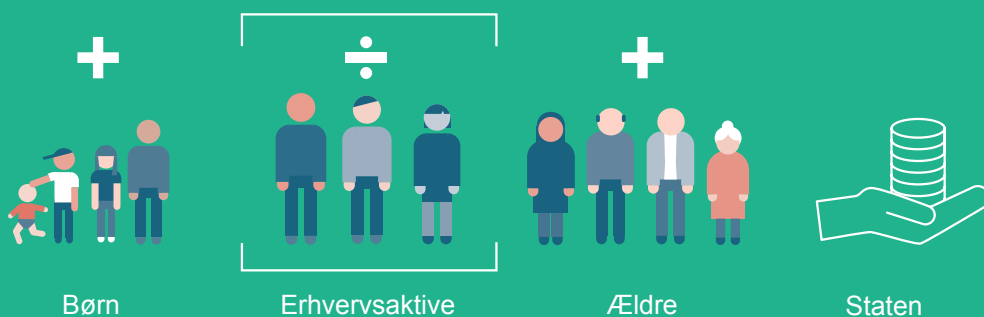
8.2 Finanspolitisk holdbarhed forudsætter, at pensionsalderen øges, når levetiden stiger

Finanspolitikken er på baggrund af den udarbejdede 2030-fremskrivning mere end holdbar, idet der er udsigt til en positiv holdbarhedsindikator på 1,4 pct. af BNP. Det betyder, at den planlagte finanspolitik frem mod 2030 kan videreføres efterfølgende uden uholdbare gældsstigninger givet øvrig besluttet politik og fremskrivningsprincipper.

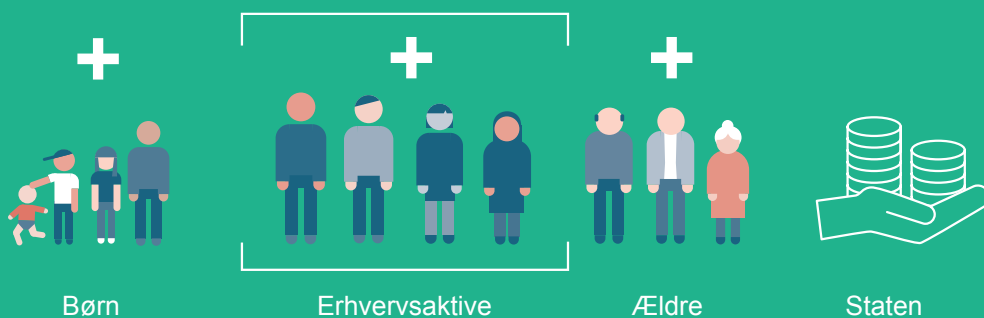
Den finanspolitiske holdbarhed afhænger imidlertid væsentligt af indekseringen af efterløns- og folkepensionsalderen samt de forudsatte udgifter til sundhed og ældrepleje i takt med flere ældre i befolkningen. Nedenfor belyses dette ved at illustrere virkningen på de langsigtede offentlige finanser ved forskellige forudsætninger om blandt andet strukturelle forhold på pensionsområdet og levetidsudviklingen.

Demografisk modvind

Der bliver flere ældre og børn i de kommende år,
hvilket kommer til at koste statskassen flere penge

Strukturelle reformer, særligt indeksering af folkepensionsalderen,
sikrer, at finanspolitikken er holdbar på langt sigt

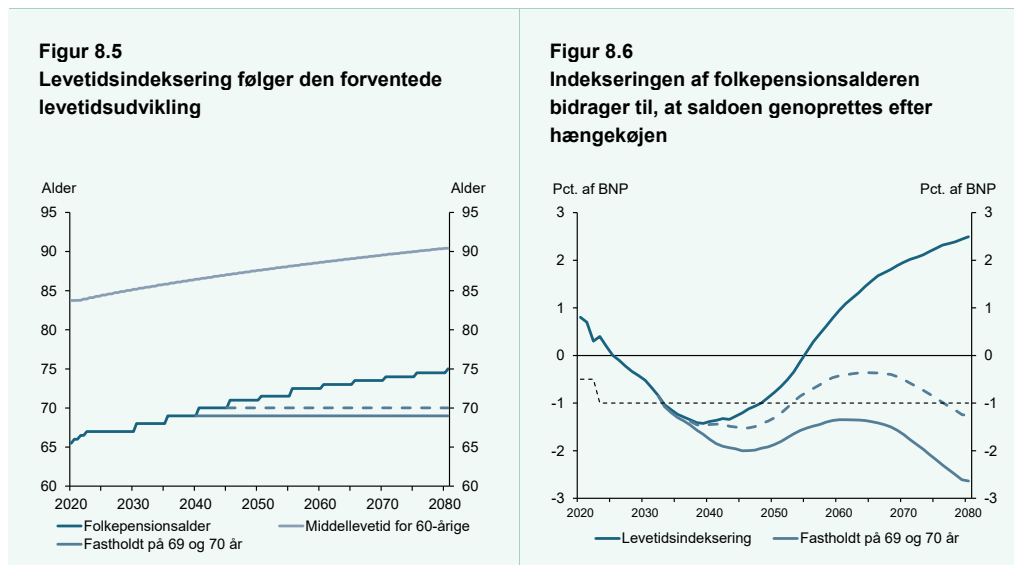
Indeksring af folkepensionsalderen

I kraft af *Velfærdsaftalen (2006)* blev der indført en levetidsindeksring af folkepensionsalderen, som indebærer, at stigende levetid også fører til et længere arbejdsliv, *jf. figur 8.5*. Forhøjelserne blev yderligere fremrykket som led i *Tilbagetrækningsreformen (2011)*. Samlet set bidrager reformerne til at opretholde en mere stabil balance mellem andelen af befolkningen, der er aktive på arbejdsmarkedet, og andelen, der ikke er, fx børn, unge og personer, der har trukket sig tilbage på pension.

Når levetiden stiger, er regulering af aldersgrænserne helt central for finanspolitikens holdbarhed og dermed den langsigtede finansiering af de offentlige velfærdsydelser, herunder stigende udgifter til sundhed og ældrepleje. Hvis folkepensionsalderen ikke stiger med levetiden, vil det indebære, at fremtidige generationer har udsigt til en markant stigning i antallet af år med ret til folkepension sammenholdt med tidligere generationer, og et svækket finansieringsgrundlag for de offentlige udgifter.

Princippet bag levetidsindeksringen er fastsat ved lov og betragtes derfor i Finansministeriets fremskrivninger som vedtaget politik. De konkrete forhøjelser skal imidlertid vedtages hvert femte år i Folketinget (med 15 års varsel). Således blev det i 2015 og 2020 vedtaget at hæve folkepensionsalderen til hhv. 68 år i 2030 og 69 år i 2035.

Hvis det alternativt forudsættes, at folkepensionsalderen fastholdes på 69 og 70 år fra hhv. 2035 og 2040 vil de offentlige finanser ikke være holdbare. I scenariet hvor folkepensionsalderen fastholdes på 69 år ville der gradvist være større og større underskud på den offentlige saldo, *jf. figur 8.5 og 8.6*. Det samme gælder, hvis folkepensionsalderen fastholdes på 70 år. For at sikre en holdbarhedsindikator på 0 skulle finanspolitikken strammes med en årlig saldo-virkning på hhv. ca. 23 og 9 mia. kr. Princippet om regulering af aldersgrænserne medfører også, at de offentlige finanser er mindre følsomme over for svært forudsigelige ændringer i levetiden over lang sigt. Regulering af folkepensionsalderen i takt med stigende levetid er således helt central for den langsigtede robusthed af de offentlige finanser og finansieringen af velfærdssamfundet.

Anm.: Den stiplede linje i figur 8.6 angiver underskudsgrænsen på hhv. ½ og 1 pct. af BNP i budgetloven.

Kilde: Danmarks statistik og 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

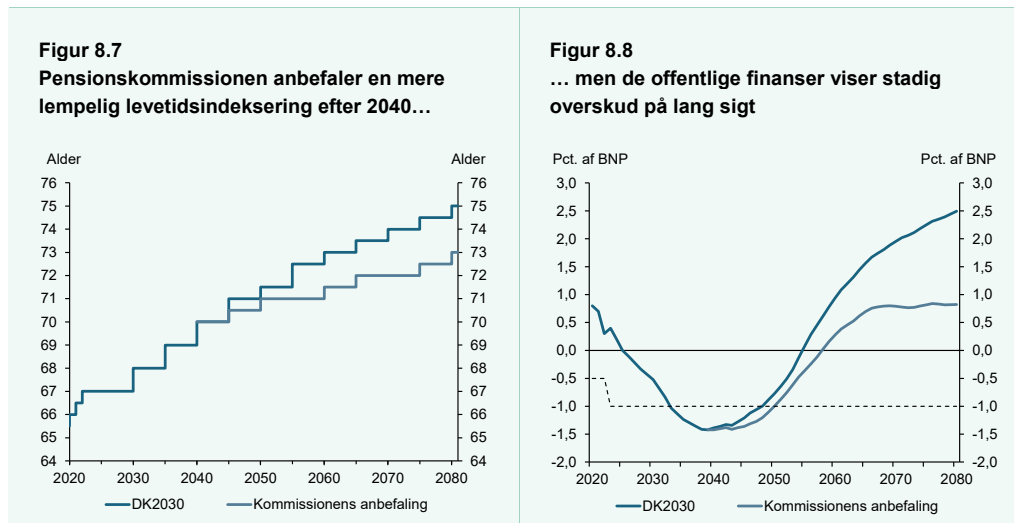
Pensionskommissionens forslag til ændret indekseringsmekanisme

I november 2020 blev *Kommissionen om tilbagetrækning og nedslidning* nedsat af regeringen og forligspartierne bag *Aftale om ret til seniorpension for nedslidte* (oktober 2020). Kommissionen fik til opgave at undersøge, om det nuværende pensionssystem har de rette balancer, og om det står stærkt nok rustet over for de gradvise ændringer i danskernes sundhed, levealder og ønsker til senior- og ældrelivet.

Det fremgik af kommissoriet, at kommissionen blandt andet fik til opgave at "afdække virkningerne af en lempeligere levetidsindeksering, så folkepensionsalderen stiger i et langsommere tempo for årgange, som går på pension fra 2040." Kommissionen har i maj 2022 anbefalet, at indekseringen fra 2045 ikke skal tage afsæt i restlevetiden blandt 60-årige men i stedet restlevetidsudviklingen blandt personer ved folkepensionsalderen. Folkepensionsalderen anbefales desuden ikke at blive hævet én til én med levetidsudviklingen, men i stedet med et gennemslag på 80 pct. Endeligt foreslår Kommissionen, at det forventede efterslæb på 0,4 år i 2040 eftergives i overgangen til den foreslåede indeksering. Samlet set indebærer Kommissionens anbefaling til en ny indeksering, givet den nuværende levetidsprognose, at den forventede folkepensionsalder i 2080 er 73 år i stedet for 75 år, *jf. figur 8.7*.

En lempeligere indeksering vil medføre, at udvidelsen af arbejdsstyrken efter 2040 vil være mindre end med den nuværende indeksering. Desuden vil flere modtage folkepension. I en beregning baseret på det opdaterede grundlag i *DK 2030* vil disse forhold indebære, at den finanspolitiske holdbarhedsindikator reduceres fra ca. 1,4 pct. af BNP med den nuværende indekseringsmekanisme til ca. 0,7 pct. af BNP (ca. 18 mia. kr.), når Kommissionens foreslåede indeksering lægges til grund. I beregningen er der således fortsat udsigt til en positiv holdbarhedsindikator og offentlige overskud på lang sigt, givet de beregningstekniske antagelser i øvrigt, *jf. figur 8.8*.

Kommissionens anbefaling til en revideret indekseringsmekanisme er fastsat med udgangspunkt i fortsat finanspolitisk holdbarhed og en nogenlunde uændret andel af voksenlivet på henholdsvis arbejdsmarkedet og pension for forskellige generationer med forskellig forventet levetid.

Anm.: Figur 8.7 illustrerer den forudsatte folkepensionsalder ved den nuværende indeksering samt ved en lempeligere indeksering foreslået af *Kommissionen for Tilbagetrækning og Nedslidning*. Figur 8.8 illustrerer den strukturelle offentlige saldo ved de to scenarier, hvor den stiplede linje angiver grænsen på hhv. $-\frac{1}{2}$ og -1 pct. af BNP i Budgetloven.

Kilde: 2030-planforløb: *Grundlag for udgiftslofter 2026*, august 2022 og *Fremtidssikring af et stærkt pensionsystem*.

Øvrige følsomhedsberegninger: sund aldring, levetid og langsigtede renter

Underliggende forudsætninger om sund aldring og levetid i befolkningen har stor betydning for fremskrivningen af de offentlige finanser gennem henholdsvis niveauet for det offentlige forbrug og den nuværende levetidsindekseringsmekanisme. Forudsætningerne om den langsigtede rente samt det hertil knyttede afkast på pensionsformuen har ligeledes betydning for den langsigtede holdbarhed af finanspolitikken. Af tabel 8.1 fremgår følsomheden af saldo- og holdbarhedsberegningerne over for ændrede forudsætninger om sund aldring, levetid og de langsigtede renter.

Sund aldring

I de langsigtede fremskrivninger følger realvæksten i det offentlige forbrug blandt andet det demografiske træk, som indeholder en korrektion for delvis sund aldring. Det demografiske træk opgør, hvor meget ressourceanvendelsen til offentligt forbrug rent mekanisk vil ændre sig, hvis befolkningen ændrer sig, og det forudsættes, at den reale udgift pr. bruger er fastholdt uændret. Heri indgår en korrektion for delvis sund aldring, idet stigende levetid betyder, at en faldende andel i hver aldersgruppe vil være i de sidste tre leveår, hvor sundhedsudgifterne erfaringsmæssigt er størst. Korrektionen medfører, at en aldersgruppe der i dag har relativt høje gennemsnitlige sundhedsudgifter som følge af en stor andel i de sidste leveår, i fremtiden vil have færre gennemsnitlige sundhedsudgifter i takt med at restlevetiden stiger og en mindre andel af aldersgruppen befinder sig i de sidste leveår. DØR indregner en effekt af sund aldring for de sidste 10 leveår, hvor jo flere år der medtages, desto større andel af sundhedsudgifterne kan tilskrives personer i de sidste leveår, og jo mere dæmpes væksten i det

demografiske træk. Hvis den samme antagelse anvendes i Finansministeriets fremskrivninger forbedres den finanspolitiske holdbarhed med 0,5 pct. af BNP. Hvis der alternativt slet ikke korrigeres for sund aldring – dvs. der ikke korrigeres for, at en stor del af sundhedsudgifterne erfaringsmæssigt falder i de sidste leveår – svækkes holdbarheden med 0,6 pct. af BNP.

Ændret levetid

I tabel 8.1 anføres også den skønnede virkning, hvis levetiden for 0-årige stiger hurtigere eller langsommere end aktuelt forventet på baggrund af DREAMs og Danmarks Statistisk befolkningsprognose. Hvis det forudsættes, at levetiden for kommende generationer stiger hurtigere, således at midlelivetiden i 2100 er ét år højere end aktuelt forventet, reduceres holdbarheden med 0,3 pct. af BNP. Det skal ses i sammenhæng med, at en hurtigere levetidsudvikling særligt vil indebære, at ældre vil udgøre en større andel af befolkningen, hvilket vil medføre et højere udgiftstræk på den offentlige service. Dermed vil en højere levetidsudvikling end aktuelt forudsat samlet set svække den langsigtede holdbarhed, mens en lavere levetidsudvikling vil styrke den, givet uændret aldersbetinget sygdom og andre beregningstekniske antagelser. Bliver levetiden i 2100 fx ét år lavere, vil det indebære, at holdbarheden forbedres med 0,2 pct. af BNP.³ Virkningen af en ændret levetidsforudsætning begrænses dog som følge af levetidsindekseringen, der som udgangspunkt indebærer, at folkepensionsalderen hæves parallelt med stigningen i levetiden, om end det sker med en vis forsinkelse som følge af varselsperioden på 15 år.

Længere levetid for de 85+ årige

Virkningen på holdbarheden af fx en højere levetidsudvikling afhænger også af, hvilke alderstrin, der oplever større eller mindre levetidsforbedringer end forudsat i befolkningsprognosen. Fx vil virkningen på de offentlige finanser være større, hvis de ældste alderstrin oplever større levetidsforbedringer. I afrapporteringen fra *Kommission om tilbagetrækning og nedslidning (2022)* illustreres fx virkningen af alternative levetidsforudsætninger, hvor den forventede levetidsudvikling i højere grad finder sted blandt de ældste alderstrin. Under de konkrete forudsætninger vurderes det at indebære en forværring af den finanspolitiske holdbarhed på ca. 1,3 pct. af BNP. Hvis levetiden skulle stige som forudsat i den illustrative beregning, må det dog forventes, at befolkningen vil have en lavere aldersbetinget sygdomsfrekvens end ellers. Det er derfor sandsynligt, at udgifter til sundhed og pleje for ældre vil være mindre end forudsat med de gængse beregningstekniske principper. Hvis der fx anvendes en antagelse om 6 år til død i korrektionen for sund aldring i det demografiske træk, vurderes den stigende levetid blandt de ældste alderstrin at indebære en forværring af holdbarheden på ca. 1,0 pct. af BNP i stedet for 1,3 pct. af BNP.

Det langsigtede renteniveau

I de langsigtede fremskrivninger forudsættes en gradvis normalisering af renten til 4 pct. i 2050 og derefter. Renteforudsætningen har blandt andet betydning for de offentlige finanser gennem ændrede nettorenteudgifter. Samtidig vil ændrede renter påvirke provenuet fra beskatning af nettokapitalindkomst samt husholdningernes disponible indkomst, hvilket leder til et ændret moms- og afgiftsprovenu. Derudover påvirkes HBI-beregningen også gennem diskonteringseffekten, hvormed en øget langsigtet rente giver anledning til, at fremtidige overskud på den primære offentlige saldo tillægges

³ Det bemærkes, at virkningen af den højere og lavere levetid ikke er symmetrisk. Det skal ses i sammenhæng med, at folkepensionsalderen kun kan hæves ved hele eller halve år som følge af levetidsindekseringen, og at der i udgangspunktet er et vist efterslæb i regulering af pensionsalderen. Med de viste følsomhedsberegninger hæves folkepensionsalderen med yderligere et halvt år frem mod 2100 ved den hurtigere levetidsudvikling, mens den hæves med et helt år mindre frem mod 2100 ved en langsommere levetidsudvikling.

mindre vægt end i grundforløbet. Hvis den langsigtede rente fx øges med 1 pct.-point forværres holdbarhedsindikatoren samlet set med ca. 0,5 pct., mens den styrkes, hvis den langsigtede rente er lavere. I beregningen forudsættes uændret afkast på pensionsformuen.⁴

Tabel 8.1
Beregningen af den finanspolitiske holdbarhed er følsom over for øvrige langsigtede forudsætninger

	Virkning på primær offentlig saldo i 2030, pct. af BNP	Virkning på primær offentlig saldo i 2050, pct. af BNP	HBI-virkning, pct. af BNP
Følsomhedsberegning			
10 år-til-død i korrektionen for sund aldring i det demografiske træk ¹⁾	0,0	0,3	0,5
Ingen korrektion for sund aldring i det demografiske træk ²⁾	0,0	-0,3	-0,6
Øget levetid med 1 år for 0-årige ³⁾	0,0	-0,1	-0,3
Reduceret levetid med 1 år for 0-årige ³⁾	0,0	0,1	0,2
Levetiden stiger hurtigere blandt ældre (kombineret med 6 år-til-død) ⁴⁾	0,0	-0,4	-1,0
Øget langsigtet rente med 1 pct.-point ⁵⁾	0,0	0,0	-0,5
Reduceret langsigtet rente med 1 pct.-point ⁵⁾	0,1	0,1	0,7

- 1) Flere år i år-til-død korrektionen for sund aldring indebærer, at en større andel af sundhedsudgifterne for en given aldersgruppe kan knyttes til personer i de sidste leveår. Dermed vokser de gennemsnitlige sundhedsudgifter mindre ved stigende middellevetid.
- 2) I scenariet antages det, at de gennemsnitlige aldersfordelte sundhedsudgifter ikke ændres i takt med stigende levetid, på trods af at sundhedsudgifterne erfaringsmæssigt er størst i de sidste leveår.
- 3) I de alternative scenarier for levetidsudviklingen op- eller nedskaleres de fremtidige aldersbetingede dødsansynligheder proportionalt over alderstrin, således at middellevetiden blandt 0-årige falder eller stiger med et år i perioden 2027-2100.
- 4) I den aktuelle befolkningsprognose anvendes en forudsætning om den såkaldte aldersbestemte forbedringsrate af levetiden (aldersparameteren), som er bestemt på baggrund af historiske observationer af den aldersfordelte levetidsforbedring i 1990-2021. Aldersparameteren er udtryk for, hvor hurtigt levetiden for en given alder ændres, når der generelt sker forbedringer af levetiden. I den valgte periode har de ældste alderstrin blot oplevet beskedne levetidsforbedringer, hvorfor aldersparameteren er relativt lav ved de ældste alderstrin. Ved alternativt at forudsætte, at forbedringsraten er konstant fra alderstrinnet 85 år og frem, indebærer det en hurtigere levetidsstigning blandt de ældste alderstrin end aktuelt forudsat. Desuden anvendes en terminalfase på seks år i korrektionen for sund aldring i stedet for tre år, som isoleret set indebærer en lavere vækst i det demografiske træk.
- 5) I scenariet antages det, at den langsigtede rente på 10-årige statsobligationer henholdsvis øges og sænkes med 1 pct. point fuldt indfaset fra 2050.

Kilde: 2030-planforløb: Grundlag for udgiftslofter 2026, august 2022.

⁴ Ændres afkastet på pensionsformuen samtidig, er virkningen tættere på neutral svarende til en holdbarhedsvirkning på ca. 0,1-0,2 pct. af BNP.

Samlet set viser følsomhedsberegningerne, at holdbarhedsindikatoren er ganske følsom over for de viste langsigtede antagelser, mens udviklingen frem mod 2050 i mere begrænset omfang påvirkes af de samme forhold, *jf. tabel 8.1*. Den primære offentlige saldo i 2030 påvirkes tilnærmelsesvis ikke af de her viste ændringer i langsigtede antagelser.

Appendiks 8A

Centrale følsomheder frem mod 2030

Råderummet i finanspolitikken frem mod 2030 opgøres som den højest mulige offentlige forbrugs-vækst inden for saldomålet på $-\frac{1}{2}$ pct. af BNP og givet øvrige forudsætninger om den økonomiske politik, herunder skattepolitikken, rammen til offentlige investeringer og vedtagne reformer mv.

Råderummet afhænger imidlertid ikke kun af økonomisk-politiske tiltag og prioriteringer, men i praksis også af udviklingen i en række underliggende forhold i økonomien, som der i sagens natur er usikkerhed om.

Konjunkturudsving medfører, at aktiviteten i økonomien svinger omkring økonomiens strukturelle niveauer. Konjunkturerne kan generelt ikke forudses flere år frem, idet konjunkturerne ofte drives af pludselige stød eller stemningsskift, typisk fra udlandet. Netop derfor styres den mellemfristede finanspolitik i Danmark i høj grad efter *konjunkturkorrigerede* mål – primært den strukturelle offentlige saldo og den finanspolitiske holdbarhed. Derfor vil konjunkturudsving som hovedregel ikke have stor betydning for råderummet i finanspolitikken, når der ses over en mellemfristet årrække.

Strukturelle forhold i økonomien er potentielt mere forudsigelige, idet de udvikler sig mere trægt eller påvirkes af kendte økonomisk-politiske beslutninger. Omvendt påvirker de i højere grad de centrale finanspolitiske styringsmål, herunder strukturel saldo, og har derfor i praksis større betydning for, om råderummet udvikler sig anderledes end forudsat.

Det er derfor i særlig grad usikkerhed om fremskrivningen af en række strukturelle forhold, der kan påvirke opgørelsen af råderummet frem mod 2030. Det gælder navnlig forhold på arbejdsmarkedet, herunder udviklingen i erhvervsdeltagelse, arbejdstid og befolkningssammensætning eller indvandring af udenlandsk arbejdskraft. De mellemfristede renteantagelser kan også spille en rolle. Produktivtetsudviklingen, som er af stor betydning for velstandsudviklingen, har samtidig en betydning for råderummet i 2030. Følsomheden over for de forskellige faktorer belyses nedenfor. Forinden opridses de centrale forudsætninger i grundforløbet.

Udsigt til stigende strukturel beskæftigelse trods demografisk modvind

Det er i 2030-fremskrivningen skønnet, at den strukturelle beskæftigelse vokser med ca. 34.000 personer mellem 2022 og 2030, *jf. figur 8A.1* Udviklingen afspejler en forøgelse af den strukturelle arbejdsstyrke med ca. 23.000 personer og en reduktion i antallet af strukturelt nettoledige på ca. 11.000 personer (primært som følge af antaget genudvandring af fordrevne fra Ukraine). Arbejdstiden er i fremskrivningen nogenlunde konstant frem til 2030, hvilket dermed ikke bidrager afgørende til ændringer i arbejdsudbuddet målt i fuldtidspersoner.

Udviklingen i arbejdsudbuddet i fremskrivningen afhænger primært af udviklingen i demografi, befolkningens uddannelsesniveau samt vedtagne reformer. Den demografiske udvikling ventes i de kommende år at trække i retning af lavere arbejdsudbud, hvilket primært skyldes, at relativt større generationer trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet i forhold til de generationer, der træder ind, *jf. afsnit 8.1*. Konkret skønnes den demografiske udvikling, uden virkning fra stigende uddannelsesniveau, at reducere arbejdsstyrken med ca. 27.000 personer frem mod 2030, herunder som følge af, at det i DREAM

og Danmarks Statistiks befolkningsprognose forudsættes, at nettoindvandringen fra vestlige lande (EU-lande, USA mv.) vil være lavere end i de sidste 15-20 år.

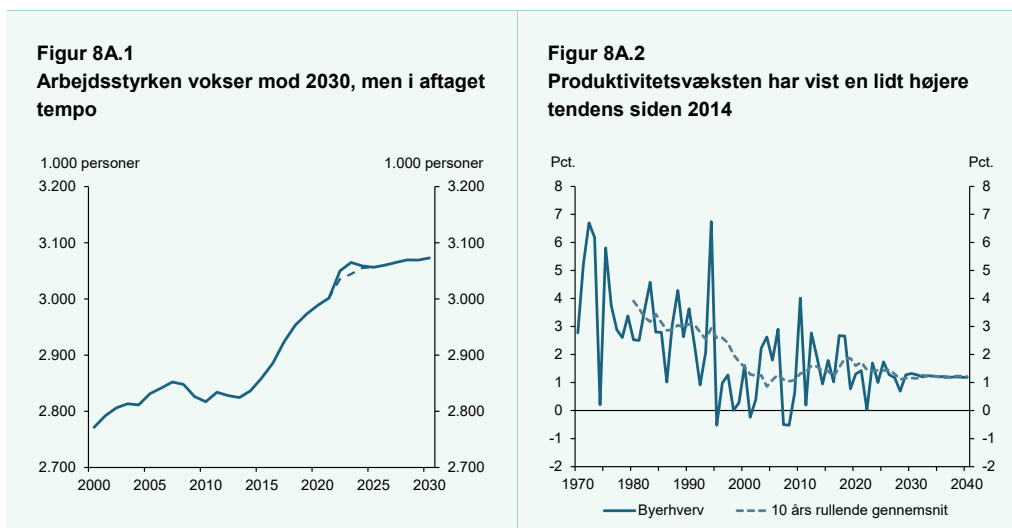
Omvendt forudsættes et stigende uddannelsesniveau i befolkningen at øge arbejdsudbuddet med ca. 10.000 personer frem mod 2030. Det hænger navnlig sammen med, at de unge generationer, der træder ind på arbejdsmarkedet, i gennemsnit har et højere uddannelsesniveau end de generationer, der træder ud – og at højere uddannelsesniveau generelt er forbundet med højere erhvervsfrekvens, jf. *Finansredegørelse 2014*. Stigende uddannelsesniveau bidrager dermed til at modgå ca. en tredjedel af det nedadgående pres på arbejdsstyrken fra den demografiske udvikling.

Et væsentligt bidrag til forøgelsen af arbejdsudbuddet mod 2030 stammer fra vedtagne reformer, som ventes at øge beskæftigelsen med ca. 55.000 personer.⁵ Det hænger blandt andet sammen med *Aftale om en ny reformpakke for dansk økonomi (januar 2022)*, som er den første aftale afledt af regeringens reformspor *Danmark kan mere*. Aftalen, som blandt andet har fokus på at få nyuddannede dimittender hurtigere i job, skønnes isoleret set at øge den strukturelle beskæftigelse med godt 12.000 fuldtidspersoner frem mod 2030. Herudover bidrager, at færre blandt de årgange, som når efterlønsalderen, er efterlønsberettigede, og at efterlønsalderen stiger i 2027 og folkepensionsalderen hæves til 68 år i 2030. I modsat retning ventes *Aftale om en ny ret til tidlig pension (oktober 2020)* isoleret set at reducere arbejdsudbuddet i takt med, at flere tager imod tilbuddet om tidlig pension.

Produktivitetsvækst og rente frem mod 2030

Produktivitetsvæksten har i Danmark vist en let opadgående tendens siden 2005, jf. figur 8A.2. En del heraf hænger sammen med et skift mod såkaldt fabriksløs produktion, dvs. hvor selve den fysiske forarbejdning af et dansk produkt foregår i udlandet. I den mellemfristede fremskrivning er det lagt til grund, at produktiviteten vokser med ca. 1¼ pct. årligt frem mod 2030.

⁵ Det bemærkes, at virkninger af den forventede demografiske udvikling, uddannelsessammensætning og reformer ikke udgør en helt udtømmende forklaring på beskæftigelsesfremgangen frem mod 2030. Der indgår desuden også øvrige oplysninger, der løbende indarbejdes i konjunkturvurderingen og herunder konjunkturgabene.

Anm.: Den stiplede linje i figur 8A.1 angiver den strukturelle arbejdsstyrke uden fordrevne fra Ukraine.

Kilde: Egne beregninger.

Renterne er steget den senere tid, og der ventes yderligere pengepolitiske stramninger frem mod næste år i lyset af den høje inflation. Der er stor usikkerhed om den videre udvikling i renterne, men der er beregningsteknisk forudsat en yderligere let stigning frem mod 2030. Konkret forudsættes den 10-årige statsobligationsrente ved udstedelse at svare til ca. 2,3 pct. i 2030.

Konjunkturalisering

I forhold til konjunkturudviklingen er der i DK2030-forløbet forudsat en gradvis og blød landing fra den aktuelle højkonjunktur, hvorved økonomien forudsættes at være på niveau med de strukturelle niveauer i 2027 og frem. Der er stor usikkerhed om konjunkturudviklingen i de nærmeste år i kølvandet på Ruslands invasion af Ukraine og efterdønningerne fra COVID-19 pandemien, som sammen med andre faktorer har ført til en markant stigning i inflation på globalt plan og pludselige rentestigninger. Nedenfor belyses derfor også følsomheden over for markant ændrede forudsætninger om konjunkturudviklingen i forhold til det forudsatte.

I det følgende illustreres usikkerheden omkring opgørelsen af den offentlige saldo og det finanspolitiske råderum mod 2030 gennem tre perspektiver. Først illustreres følsomheder over for ændringer i ovennævnte forhold i en række stiliserede beregninger. Dernæst vises forskelle i fremskrivningerne af den strukturelle saldo i 2030 mellem Finansministeriets vurdering og De Økonomiske Råds forårsrapport *Dansk økonomi, maj 2022*. Sidst belyses praktiske erfaringer med opdateringer af det fremskrevne råderum som følge af ændringer i underliggende skøn i tidligere 2020- og 2025-planer.

Følsomhedsberegninger for det finanspolitiske råderum i 2030

I det følgende belyses effekterne af udvalgte følsomhedsberegninger for råderummet. Effekterne er opsummeret i tabel 8A.1.

Tabel 8A.1
Den offentlige saldo og råderummets følsomhed over for forskellige forudsætninger i fremskrivningen

	Saldovirkning (primær), pct. af BNP i 2030	Virkning på finanspolitisk råderum mod 2030, mia. kr.
Følsomhedsberegninger		
Øget/reduceret beskæftigelse med 20.000 personer mod 2030 (modstykke i færre/flere overførselsmodtagere) ¹⁾	±0,3	±7½
Øget/reduceret beskæftigelse med 20.000 personer mod 2030 (sfa. merindvandring eller -udvandring) ²⁾	±0,15	±4½
Øget/reduceret arbejdstid med 1 pct. ³⁾	±0,3	±8
Øget/reduceret rente med 1 pct.-point ⁴⁾	±0,25	±6
Øget/reduceret produktivitsniveau med 1 pct. ⁵⁾	±0,15	±4
Recession i 2025 efterfulgt af genopretning mod 2027 ⁶⁾	-0,05	-1

- 1) Til følsomhedsberegningen forudsættes det beregningsteknisk, at beskæftigelsen gradvist øges/reduceres med 20.000 personer fra 2024 og frem mod 2030. Ændringen i beskæftigelsen har halvt gennemslag på bruttoledigheden og halvt på andre overførselsgrupper. Det forudsættes, at der ikke er merudgifter eller mindreindtægter forbundet med den øgede beskæftigelse.
- 2) Til beregningen forudsættes en øget/reduceret vestlig nettoindvandring med et arbejdsrelateret opholdsgrundlag. Nettoindvandringen øges/reduceres således, at der i 2030 er ca. 29.000 flere/færre vestlige indvandrere, svarende til, at beskæftigelsen øges/reduceres med 20.000 personer.
- 3) Den gennemsnitlige arbejdstid øges/reduceres gradvist i 2024-2030 med 1 pct. for den samlede beskæftigelse.
- 4) Midlertidigt højere/lavere rente i 2030, *jf. figur 8.8*. Beløbet er angivet under forudsætning af et uændret strukturelt afkast på pensionsformuen.
- 5) Permanent højere/lavere produktivitsniveau med 1 pct.
- 6) Der forudsættes et beskæftigelsesgab på -1 pct. i 2025 samt en efterfølgende genopretning frem mod 2027. Marginalvirkningen på det finanspolitiske råderum følger af øgede renteudgifter frem mod 2030.

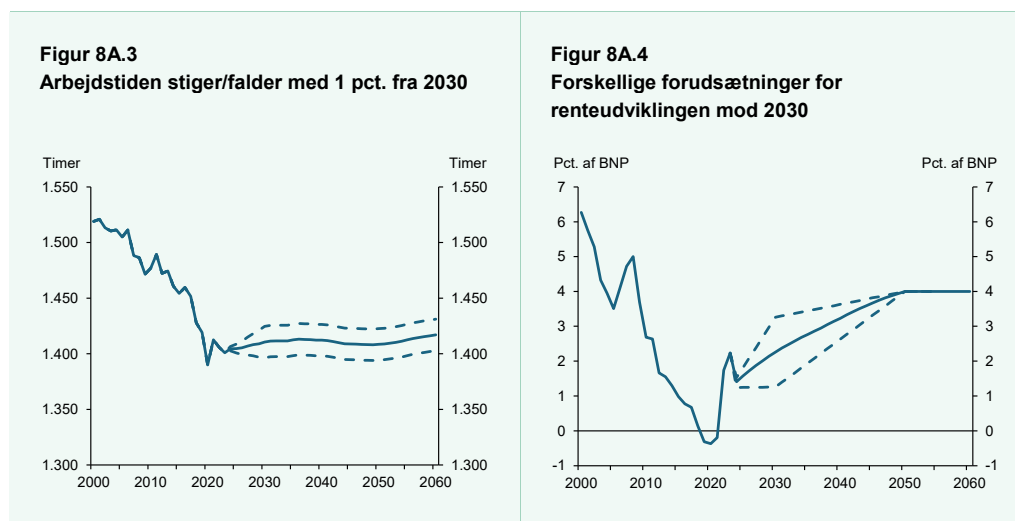
Kilde: DREAM, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Øget strukturel beskæftigelse har stor indflydelse på de offentlige finanser. Virkningen afhænger blandt andet af, om der er tale om en forøgelse af beskæftigelsen gennem ændret beskæftigelsesfrekvens for herboende eller fx merindvandring af udenlandsk arbejdskraft. En forskydning mod beskæftigelse fra bruttoledigheden eller overførselsmodtagere uden for arbejdsstyrken vil ikke kun styrke de offentlige finanser igennem øgede person- og indkomstskatter, men samtidig indebære færre udgifter til indkomstoverførsler. Sidstnævnte vil ikke gøre sig gældende, hvis den øgede beskæftigelse skyldes international rekruttering. En højere nettoindvandring vil desuden også indebære en højere befolkningsvækst og dermed en højere vækst i det demografiske træk på den offentlige service.

Øges/reduceres den strukturelle beskæftigelse med 20.000 personer ved forskydninger af beskæftigelsesfrekvenser, har det en saldo-virkning på ±0,3 pct. af BNP i 2030, hvilket øger/reducerer råderummet med ca. 7½ mia. kr. mod 2030. Hvis den højere/lavere beskæftigelse i stedet skyldes øget udenlandsk arbejdskraft fra vestlige lande med arbejdsrelateret opholdsgrundlag, skønnes saldoforbedringen at være ±0,15 pct. af BNP i 2030, svarende til øget/reduceret råderum på ca. 4½ mia. kr. mod 2030. Samtidig ændres væksten i det demografiske træk med 1¾ mia. kr. frem mod 2030.

Arbejdstiden påvirker også de offentlige finanser og råderummet. Det illustreres ved at henholdsvis øge og reducere arbejdstiden med 1 pct., *jf. figur 8A.3*. Stiger den gennemsnitlige arbejdstid med 1 pct., svarer det til at øge fuldtidsbeskæftigelsen med ca. 26.000 fuldtidspersoner i 2030. Det styrker de offentlige finanser gennem øgede personskatter og afgifter mv., og har en saldvirkning på 0,3 pct. af BNP i 2030.

For at illustrere betydningen af renteutviklingen beregnes virkningen af en renteændring, der er henholdsvis 1 pct.-point højere/lavere i 2030 end i grundforløbet, *jf. figur 8A.4*. En højere rente øger blandt andet husholdningernes rentefradrag, hvilket giver anledning til et mindre skatteprovenu. En rentestigning på 1 pct.-point i forhold til det forudsatte, forværrer samlet set saldoen med ca. 0,25 pct. af BNP i 2030 og reducerer råderummet mod 2030 med ca. 6 mia. kr. Der er i dette eksempel regnet med uændret strukturelt afkast på pensionsformuen.⁶

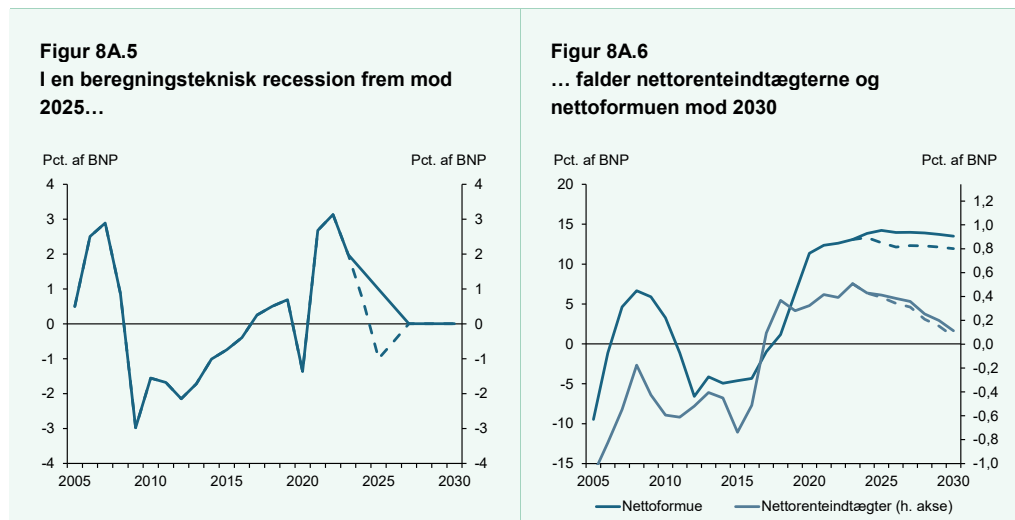
Anm.: De stiplede linjer angiver følsomhedsscenariene.
Kilde: Egne beregninger.

I en følsomhedsberegning med øget/reduceret produktivitet med 1 pct. forbedres/svækkes den primære offentlige saldo i 2030 med 0,15 pct. af BNP. Det ændrer det finanspolitiske råderum frem mod 2030 med ca. 4 mia. kr. Det skal ses i lyset af, at øget produktivitet i de private erhverv, der leverer til det offentlige varekøb, giver mulighed for større realvækst i varekøbet uden, at det offentlige forbrug dermed udgør en større andel af BNP. Stiger de nominelle offentlige forbrugsudgifter i takt med produktivitetstilføjet og BNP, er den offentlige saldo cirka uændret, men det reale offentlige forbrug (råderummet) er højere.

Som nævnt ovenfor påvirker forudsætninger om konjunkturudviklingen kun i begrænset omfang de offentlige finanser. I en stiliseret følsomhedsberegning, hvor økonomien i 2025 befinder sig i en lavkonjunktur med et outputgab på -1 pct. i 2025 i stedet for den forudsatte bløde landing i DK 2030-fremskrivningen, *jf. figur 8A.5*, svækkes den offentlige saldo knap 1 mia. kr. i 2030. Der vil imidlertid

⁶ Antages det, at afkastet på pensionsformuen ændres samtidigt er virkningen på råderummet omtrent neutral

være lavere nettoformue og lavere nettorenteindtægter. I den stiliserede følsomhedsberegning falder den offentlige nettoformue i 2030 med ca. 2 pct. af BNP, jf. figur 8A.6.

Anm.: Figur 8A.5 viser outputgab i pct. af BNP. De stiplede linjer angiver følsomhedsscenariet med en beregningsteknisk recession i 2025.

Kilde: Egne beregninger.

Sammenligning med De Økonomiske Råds fremskrivning

I den seneste rapport fra De Økonomiske Råd, *Dansk økonomi, forår 2022*, opgøres den strukturelle saldo til -0,2 pct. af BNP i 2030, dvs. ca. 0,3 pct.-point bedre end i nærværende fremskrivning. Forskellen svarer til ca. 7 mia. kr. i 2030. Forskellen kan tilnærmelsesvist oversættes til en tilsvarende forskel i råderummet fra 2023 til 2030. Forskellene i vurderingerne kan primært tilskrives afvigelser i skøn for arbejdstid, antallet af førtidspensionister og PAL-skatteprovenuet mv., jf. boks 8A.1.

Boks 8A.1

Sammenligning af saldoforløb til 2030 med De Økonomiske Råd

De Økonomiske Råd (DØR) vurderer i *Dansk Økonomi, forår 2022*, at den offentlige sektor i 2030 vil have et underskud på 0,2 pct. af BNP. Det er et mindre underskud end skønnet af Finansministeriet (FM), som vurderer, at underskuddet i et lignende beregningsteknisk forløb vil være ½ pct. af BNP. Forskellen skal dels ses i lyset af enkelte afvigelser i politikforudsætninger, men også forskellige vurderinger af flere indtægts- og udgiftsposter, jf. nedenfor. Der til kommer, at DØR vurderer, at nominelt BNP i 2030 er ca. 3 pct. højere end FM, blandt andet som følge af en højere gennemsnitlig arbejdstid, jf. figur a.

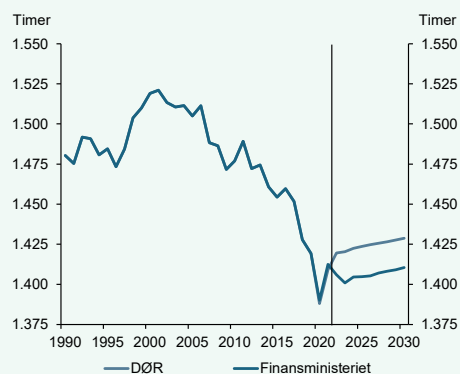
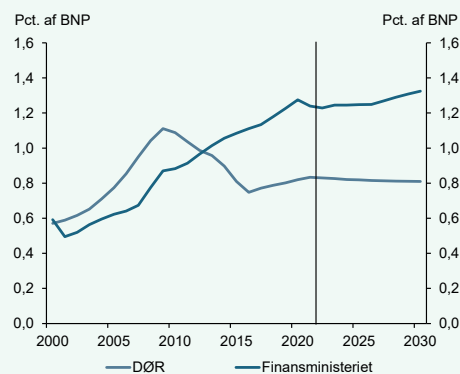
Forskellen i vurderingen af den offentlige saldo i 2030 dækker over, at DØR skønner et lavere niveau for både de offentlige indtægter og udgifter i pct. af BNP, jf. tabel a. På indtægtssiden er det især skønnet for pensionsafkastskatten, som giver anledning til forskelle, jf. figur b.

Boks 8A.1 (fortsat)**Sammenligning af saldoforløb til 2030 med De Økonomiske Råd**

Under ét vurderer DØR den primære offentlige saldo til at være ca. 0,1 pct. af BNP bedre end FM. DØR skønner statens nettorenter til at være ca. 0,2 pct. af BNP lavere end FM. Det giver en samlet forskel på 0,2 pct. af BNP sammenlignet med FM.

Tabel a**DØR skøn i forhold til FM-skøn, 2030**

Pct. af BNP	
	2030
Primære indtægter	-0,8
<i>Heraf:</i>	
- Aktieindkomstskat	-0,2
- Pensionsafkastskat	-0,5
Primære udgifter	-0,9
<i>Heraf:</i>	
- Offentligt forbrug	-0,7
- Indkomstoverførsler	-0,3
Primær saldo	0,1
Nettorenter	0,2
Offentlig saldo	0,3

Figur a
Gennemsnitlig arbejdstid**Figur b**
Pensionsafkastskat, strukturelt provenu

Anm.: De lodrette streger angiver overgang fra historiske dataår til skønår.

Kilde: De Økonomiske Råd (2022): *Dansk Økonomi, forår 2022* og egne beregninger.

Justeringer i løbet af 2020- og 2025-planerne

I det følgende gives et overblik over de justeringer af råderummet frem mod henholdsvis 2020 og 2025, der har været i tidligere 2020- og 2025-planer siden indførelsen af budgetloven. Der ses alene på de ændringer, der skyldes ændrede skøn, men ikke ændret politik.

Den mellemfristede fremskrivning i *Danmarks Konvergensprogram 2013* udgjorde grundlaget for fastsættelsen af de første udgiftslofter, som dækkede perioden 2014-17 inden for rammerne af den daværende 2020-plan. I 2015 og 2016 blev der foretaget tre nedjusteringer og en opjustering af råderummet. Samlet blev råderummet i 2020 nedjusteret med ca. 0,3 pct. af BNP i 2020-planernes levetid som følge af ændrede underliggende skøn, *jf. tabel 8A.2*. Nedjusteringerne skyldtes grundlæggende lavere skøn for de strukturelle indtægter fra Nordsøen, mens andre forhold under ét tilsammen trak op i løbet af perioden.

Omvendt har der siden fremskrivningen i *DK2025* (2016) været en enkelt nedjustering og adskillige opadgående justeringer af råderummet i 2025 svarende til samlet ca. 0,7 pct. af BNP som følge af ændrede skøn, *jf. tabel 8A.2*. De kan navnlig henføres til gentagne opjusteringer af skøn for den strukturelle beskæftigelse, aktieindkomstskat og offentlige nettorenteindtægter.

Overordnet er billedet dermed, at der fra 2013 til 2016, hvor økonomien kun gradvist kom sig efter finans- og eurokriserne, overvejende blev foretaget nedjusteringer. Lavere skøn for olie- og gasindtægterne fra Nordsøen i lyset af lavere oliepriser og nedjusterede produktionsprognoser forklarer i sig selv mere end den samlede nedjustering. Siden midten af 2016 er der med en enkelt undtagelse kun foretaget opjusteringer, og de hænger navnlig sammen med stigende strukturel beskæftigelse, herunder som følge af øget tilgang af udenlandsk arbejdskraft, samt faldende renter og stigende provener fra aktieindkomstskatterne, herunder som følge af løbende aktiekursstigninger.

Tabel 8A.2
Fremskrivninger med ændringer af råderummet som følge af underliggende ændringer i den strukturelle saldo mod 2020/2025 siden Danmarks Konvergensprogram 2013

	Pct. af BNP	Baggrund
Fremskrivning		
<i>Danmarks Konvergensprogram, april 2015</i>	-0,05	Lavere skøn for strukturelle Nordsø-indtægter og pensionsafkastskat
<i>Opdateret 2020-forløb, august 2015</i>	-0,15	Nye oplysninger om provenu fra indkomstskat mv., samt lavere skøn for strukturel arbejdsstyrke
<i>Danmarks Konvergensprogram, april 2016</i>	-0,15	Lavere skøn for indtægter fra Nordsøen pga. faldende oliepriser
<i>DK2025 – Et stærkere Danmark, august 2016</i>	0,05	Ny befolkningsprognose samt nye skøn for Nordsøprovenuene
Samlet justering til råderum frem mod 2020¹⁾	I alt: -0,3	
<i>Danmarks Konvergensprogram, april 2017</i>	-0,10	Opdaterede Nordsøindtægter og ny befolkningsprognose
<i>Opdateret 2025-forløb, august 2018</i>	0,10	Højere skøn for strukturel beskæftigelse og højere provenu fra aktieindkomstskatten
<i>Danmarks Konvergensprogram, april 2019</i>	0,10	Højere strukturelle indtægter for aktieskat og selskabsskat
<i>Opdateret 2025-forløb, august 2019</i>	0,20	Højere skøn for strukturel beskæftigelse samt lavere renter
<i>Danmarks Konvergensprogram, april 2021</i>	0,10	Højere skønnede strukturelle nettorenteindtægter
<i>Opdateret 2025-forløb, august 2021</i>	0,10	Højere skønnede CO ₂ -kvoteindtægter og nettorenteindtægter
<i>Danmarks Konvergensprogram, maj 2022</i>	0,10	Højere skønnede CO ₂ -kvoteindtægter, strukturel beskæftigelse og aktieskatteindtægter
<i>Opdateret 2025-forløb som afsæt for DK2030</i>	0,10	Nye oplysninger om provenu fra indkomstskat mv. samt strukturelle nettorenteindtægter
Samlet justering til råderum frem mod 2025²⁾	I alt: +0,7	

1) Jf. også *DK2025 – Et stærkere Danmark* (2016). Der er afrundet til nærmeste 0,05 pct. af BNP. Grundet afrunding svarer totalen ikke nødvendigvis til summen af de enkelte justeringer.

Kilde: *DK2025 – Et stærkere Danmark* (2016) og egne beregninger.

De tre perspektiver, som er gennemgået ovenfor, giver samlet set indtryk af, at usikkerheden på råderummet frem mod 2030 – i fravær af ændret politik – kan være i størrelsesordenen ½-¾ pct. af BNP. I praksis vil skønsmæssige ændringer i råderummet kunne udmøntes i eller modgås ved ændrede politiske prioriteringer. Det vil således kunne muliggøre eller kræve nye tiltag, hvis der ønskes en given udvikling i råderummet.

Appendiks 8B

Udgangspunktet for de langsigtede fremskrivninger – centrale forudsætninger og fremskrivningsprincipper

Den langsigtede fremskrivning tager udgangspunkt i et forløb, hvor der planlægges efter et balancekrav på $-\frac{1}{2}$ pct. af BNP i 2030 (svarende til stabil eller let faldende offentlig gæld i pct. af BNP). I årene efter 2030 bygger fremskrivningen på beregningstekniske principper og forudsætninger, herunder Danmarks Statistik og DREAMs befolkningsprognose og Energistyrelsens prognose for produktionen af olie og gas og den gradvise udtømmning af de danske olie- og gasreserver i Nordsøen samt *Klimafremskrivning 2022*.

Sigtet er at vurdere de langsigtede udsigter for de offentlige finanser, herunder om den økonomiske politik kan fastholdes efter planlægningshorisonten uden en uholdbar og vedvarende stigning i den offentlige gæld. I forløbet er holdbarhedsindikatoren – med de forudsætninger der lægges til grund om blandt andet udviklingen i levetiden og folkepensionsalderen – positiv svarende til i størrelsesordenen 1,4 pct. af BNP.

Holdbarheden vurderes ved en uændret skatte- og afgiftsbelastning efter 2030 samt beregningstekniske antagelser om de offentlige udgifter, hvor fx forbrugsudgifterne pr. person i en given alder følger den generelle lønudvikling. De forskellige beregningstekniske antagelser mv., der anvendes i Finansministeriets langsigtede fremskrivninger og således i vurderingen af den finanspolitiske holdbarhedsindikator, er beskrevet nærmere i *boks 8B.1*.

Boks 8B.1**Principper for fremskrivningen efter 2030**

De principper, der lægges til grund for fremskrivningen efter 2030, afspejler overordnet en fremskrivning af strukturerne i økonomien, som de ser ud i 2030. Hertil kommer virkningerne af besluttede initiativer, der rækker længere frem i tid.

- De nominelle udgifter til offentligt forbrug fremskrives ud fra et princip om, at udgifterne pr. borger opdelt på alder følger lønudviklingen. Grundlaget følger dermed det beregnede demografiske træk på den offentlige service mv., inkl. en korrektion for delvis sund aldring. De offentlige lønninger vokser i takt med de private lønninger, og de offentlige lønudgifter udgør en fast andel af det offentlige forbrug.
- Satserne for offentlige overførselsindkomster følger gældende regler, herunder virkningen af *Aftale om ny regulering af folkepensionen og indførelse af obligatorisk opsparing for overførselsmodtagere (november 2018)* frem til 2030, som er den periode, hvor der gradvist opbygges obligatorisk opsparing med den indgåede aftale. Efter 2030 er satserne beregningsteknisk forudsat at følge lønstigningen i den private sektor, så kompensationsgraderne ved ledighed og sygdom mv. overordnet set er konstante.
- Erhvervsfrekvenser og befolkningsandele på diverse overførselsordninger opdelt på alder, køn og herkomst er som udgangspunkt konstante. Andelen reguleres dog for de forventede virkninger af øget uddannelsesniveau, opholdstid for indvandrere samt vedtagne reformer, herunder virkninger af vedtagne reformer, som øger arbejdsuddrevet over tid med en gradvis stigning i tilbagetrækningsalderen som følge af reglerne for levetidsinddeksering i *Velfærdsaftalen (2006)* og *Tilbagetrækningsreformen (2011)*.
- De offentlige bruttoinvesteringer fremskrives, så væksten i den nominelle offentlige kapitalbeholdning (netto, ikke-effektivitetskorrigeret) er lig med fremgangen i en sammenvejet udvikling i bruttoværditilvæksten i den offentlige og private sektor. I sammenejningen vægter offentlig BVT 70 pct. og privat BVT 30 pct. Den private sektors BVT inkluderer, da dele af offentlige investeringer direkte understøtter produktionen i den private sektor, fx offentlig infrastruktur mv.
- Offentlige subsidier og overførsler (netto) til udlandet udgør en konstant andel af BNP.
- Der er indregnet uændret skattebelastning efter 2030. Skatte- og afgiftssatser i procent fastholdes, og punktafgifter mv. fastsat i kronebeløb antages beregningsteknisk at følge med prisudviklingen.
- Det samlede provenu fra registreringsafgiften følger Energistyrelsens fremskrivning af bilbestanden i Danmark frem til 2035, hvorefter provenuet antages beregningsteknisk at udgøre en fast andel af BNP. Faldet frem mod 2035 skal ses i lyset af en stigende udbredelse af nulmissionsbiler.
- Ejendomsbeskatningen fremskrives med udgangspunkt i de besluttede regler fra *Tryghed om boligbeskatningen* (maj 2017). I fremskrivningen er der taget højde for udskydelsen af udsendelsen af nye ejendomsvurderinger, *Aftale om kompensation til boligejerne og fortsat tryghed om boligbeskatningen* (maj 2020) og øvrige nye oplysninger.
- Provenuet fra beskatningen af aktiviteterne i Nordsøen tager udgangspunkt i Energistyrelsens langsigtede prognose for produktionen af olie og gas og virkningen af *Aftale om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen* (2020). Olieprisforudsætningerne er baseret på markedsforventninger og Det Internationale Energiagenturs (IEA) nyeste fremskrivning (*Stated Policies Scenario i World Energy Outlook*, oktober 2021).

Boks 8B.1 (fortsat)**Principper for fremskrivningen efter 2030**

- Frem mod 2030 er indregnet en udvikling i energiforbrug mv., der flugter med Energistyrelsens Klimafremskrivning 2022. Efter 2030 er der beregningsteknisk forudsat et gradvist fald i energiintensiteterne i forbrug og produktion, som afspejler løbende effektivitetsforbedringer i energiforbruget.
- Det er antaget, at den 10-årige rente på statsobligationer stiger til 2,3 pct. i 2030 og derefter gradvist yderligere til 4 pct. i 2050 for derefter at være uændret.

Appendiks 8C

Finanspolitikken er også holdbar med afsæt i et beregningsteknisk sæt af generationsneutrale principper

Den traditionelle holdbarhedsindikator er baseret på besluttet politik, herunder også på områder, der rækker længere frem end 2030. Det gælder navnlig indekseringen af efterløns- og folkepensionsalderen i kraft af *Velfærdsaftalen* (2006) og *Tilbagetrækningsreformen* (2011). Principperne bag levetidsindekseringen er fastsat ved lov og betragtes i Finansministeriets fremskrivninger som besluttet politik.

Den gældende levetidsindeksering indebærer, at fremtidige generationer af folkepensionister får en kortere pensionsperiode end de nuværende. Det skyldes blandt andet, at mekanismen som udgangspunkt sigter på, at generationerne kan få en pensionsperiode på 14½ år (målt ud fra levetiden for 60-årige), men at der indgår en stigningsbegrænsning, så aldersgrænserne højst kan stige med 1 år hvert femte år. Pensionsperioden er i dag længere end 14½ år, og samtidig har mekanismen første gang virkning i 2030, hvor pensionsperioden reduceres fra 18¼ år i 2029 til 17¼ år i 2030.

Når fremtidige generationer i gennemsnit tilbringer en større del af livet på arbejdsmarkedet, og en mindre del som tilbagetrukket, bidrager de henover livet mere til den opgjorte finanspolitiske holdbarhed end, hvis principperne var indrettet, så generationer med forskellig levetid bidrog lige meget. En del af den positive holdbarhedsindikator skyldes altså stigende nettobidrag fra generationer, der i dag er unge eller endnu ufødte. Også på enkelte andre områder end levetidsindekseringen er der besluttet politik, som indebærer en vis stramning over det lange sigt set i forhold til de generelle regneprincipper om uændret skattebyrde og uændrede kompensationsgrader mv.⁷

Som supplement til den traditionelle holdbarhedsindikator har Finansministeriet siden 2017 også vurderet holdbarheden af de offentlige finanser ud fra en fremskrivning, hvor de økonomisk-politiske forudsætninger på de nævnte områder er fastlagt med udgangspunkt i et sæt generationsneutrale principper efter planlægningshorisonten. Principperne er tilrettelagt ud fra, at nutidsværdien af forskellige årganges nettobidrag til de offentlige finanser pr. person målt over årgangenes livsforløb som udgangspunkt vil være lige store i et fremadrettet perspektiv. Beregningen er således uden korrektion for eventuelle forskelle i generationernes nettobidrag frem til i dag eller 2030.⁸

Den finanspolitik, der planlægges frem mod 2030, og hvor sigtepunktet er en strukturel saldo på -½ pct. af BNP, vurderes også at være holdbar med de beskrevne generationsmæssigt neutrale principper. Når der ikke længere indregnes aftagende pensionsperiode eller på anden måde stigende netto-

⁷ Således fastholdes progressionsgrænsen for rentefradraget på 50.000 kr. pr. person nominelt, således at den gennemsnitlige skatteværdi af rentefradraget gradvist vil aftage fra over 30 pct. i dag til hen mod 25 pct. på sigt. Grøn check er ligeledes fastholdt nominelt, og senest i *Vækst og Velstand 2025, maj 2017* blev det meldt ud, at børnefamilieydelse og boligsikring prisreguleres også efter planlægningshorisonten.

⁸ Læs mere om principperne og beregningerne bag generationsmæssig neutralitet i *Holdbarhed og generationsmæssig neutralitet, april 2017*.

bidrag fra generationerne som følge af regelantagelserne efter 2030, vurderes holdbarhedsindikatoren til 0,2 pct. af BNP, *jf. tabel 8C.1*. Det svarer til, at den økonomiske politik frem mod 2030 kan fortsættes uændret og fortsat være forenelig med ikke-voksende gældskvote på lang sigt uden at forudsætte et regelbetinget stigende nettobidrag til de offentlige finanser fra kommende generationer.

Tabel 8C.1
Finanspolitikken er også holdbar med et sæt beregningsteknisk generationsmæssigt neutrale principper

	HBI
Pct. af BNP	
Traditionel HBI	1,4
Uændret antal år på pension fra 2030 (målt ved folkepensionsalderen) ¹⁾	-0,7
Løn- frem for prisregulering af ydelser (børnefamilieydelse, boligsikring)	-0,3
Indeksering af grøn check og progressionsgrænse for rentefradraget	-0,1
Fastholdt gennemsnitligt nedslag i boligskat fra 2030	-0,1
Generationsneutral HBI	0,2

- 1) Det bemærkes, at princippet svarer til en folkepensionsalder på 74 år i 2100 ved den nuværende levetidsprognose. Til sammenligning er folkepensionsalderen 76 år i 2100 med den gældende indekseringsmekanisme og 74 år med Pensionskommissionens forslag til en ændret mekanisme. På endnu længere sigt ville Pensionskommissionens forslag (i tilfælde af fortsatte levetidsstigninger) dog indikere en gradvist lavere folkepensionsalder end beregningen bag generationsneutral holdbarhed.

Kilde: Egne beregninger.

DK2030
Et grønnere, sikrere og stærkere
Danmark 2030

September 2022

Finansministeriet
Christiansborg Slotsplads 1
1218 København K
Tlf. +45 3392 3333
E-mail: fm@fm.dk

ISBN 978-87-94224-39-0 (digital version)
ISBN 978-87-94224-39-0 (trykt version)
2021/22:24

Design: BGRAPHIC
Fotos: iStock

Publikationen kan hentes på
fm.dk / regeringen.dk

Finansministeriet

Christiansborg Slotsplads 1

1218 København K

Tlf. +45 3392 3333

E-mail: fm@fm.dk